

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЛЬВІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»
ІНСТИТУТ ГУМАНІТАРНИХ І СОЦІАЛЬНИХ НАУК
КАФЕДРА ПОЛІТОЛОГІЇ ТА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
МІЖНАРОДНИЙ ІНСТИТУТ ОСВІТИ, КУЛЬТУРИ ТА ЗВ'ЯЗКІВ З
ДІАСПОРОЮ
НАУКОВО-АНАЛІТИЧНИЙ ЦЕНТР ПОЛІТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
«ВЕКТОР»
ПРЕДСТАВНИЦТВО МІНІСТЕРСТВА ЗОВНІШНІХ СПРАВ У
ЗАХІДНОМУ РЕГІОНІ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО МІЖНАРОДНОГО
ФОНДУ «ВІДРОДЖЕННЯ»**

«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН ТА ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ»

Збірник матеріалів V Всеукраїнської науково-практичної конференції

м. Львів, 29 березня 2018 р.

*Затверджено на засіданні
кафедри політології та міжнародних відносин ІГСН*

Організатори конференції:

Національний університет «Львівська політехніка»
Інститут гуманітарних і соціальних наук
Кафедра політології та міжнародних відносин
Науково-аналітичний центр політичних досліджень «Вектор»

Актуальні проблеми міжнародних відносин та зовнішньої політики //
Матеріали V Всеукраїнської науково-практичної конференції (Львів, 29 березня
2018 р.). – Львів: НУ ЛП, 2018. – с.

Матеріали подано в авторській редакції
Відповідальний за випуск: **М.А. Бучин**

ЗМІСТ

**ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМ
МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН ТА ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ**

**ОСОБЛИВОСТІ ТА ТЕНДЕНЦІЇ СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ
ВІДНОСИН**

УКРАЇНА В СИСТЕМІ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

СЕКЦІЯ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН ТА ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ

*Адамська Єлизавета
студентка гр. МВ-21*

*Національний університет «Львівська політехніка»
Науковий керівник: к. політ. н. Зазуляк З.М.*

ЯДЕРНИЙ ФАКТОР У МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ

Особливої небезпеки на сучасному етапі набувають ядерні перегони, за якими ми спостерігаємо. На сьогодні попри позитивні процеси міжнародних відносин загроза розв'язання нової війни із застосуванням зброї масового ураження зберігається. Ця тема набуває надзвичайної актуальності у зв'язку з останніми подіями на міжнародній арені, а саме латентним протистоянням Росії та США, активним нарощуванням ядерного потенціалу державами, що не входять до «Ядерного клубу», а також конфліктом між США та КНДР.

Усім добре відомо, що історія циклічна. Чи не нагадує вам ситуація, в якій опинилися США та Росія сучасну версію «холодної війни»? Росія та США володіють більшою частиною ядерного потенціалу світу (близько 93%). Окрім того у них є так звана тріада (балістичні ракети, авіабомби, підводні човни), у той час як інші держави «ядерного клубу» обмежені в потенційному застосуванні своїх бомб. [1] І при цьому обидві держави не виконують своїх зобов'язань щодо скорочення ядерних арсеналів, а навпаки активно його нарощують, поновлюють «ядерні перегони» і тим самим створюють глобальну безпекову проблему, адже окрім можливості відкритого протистояння між цими двома гегемонами, це може призвести до початку розроблення іншими країнами власних ядерних програм. [4]

За короткий час перебування Дональда Трампа на посаді Президента, усі вже встигли переконатися у провокативності його політики. Особливо вразила світову громадськість нова ядерна стратегія США. Згідно з нею, Сполучені Штати мають право застосувати ядерну зброю у відповідь на неядерні атаки, до прикладу, у кібер-сфері. Варто нагадати, що раніше така можливість значно обмежувалася різними екстремними випадками. Також у документі названо основних ворогів США – Росію, Північну Корею, Іран та Китай. [9] Окрім того, Д. Трамп заявив, що хоче побудувати нові невеликі ядерні боєголовки малої потужності, а це зведе нанівець всю ядерну політику США, зокрема його попередника, Барака Обами. [7]

Звичайно, що подібний політичний маневр обурих Російську Федерацію. На фоні наявності готових до застосування тактичних ядерних озброєнь США в Європі, подібні дії – не просто рудимент Холодної війни, а явно агресивна позиція. [3] Тому у відповідь Росія почала модернізувати свої ядерні сили. Це рішення було засуджене світовою спільнотою, зокрема генеральним секретарем

НАТО Йенсом Столтенбергом, який заявив, що своїми діями Російська Федерація порушує договір щодо ракет середньої і меншої дальності (РСМД) від 1987 року. [5]

«Ядерний клуб» – це неофіційна назва держав, що володіють ядерною зброєю. Серед них виділяють «старі» і «нові» ядерні держави. «Старі – це ті держави, які приєдналися до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї від 1 липня 1968 року [2], яка на мою думку, є неефективною.

Як вже було зазначено вище, найбільша кількість ядерної зброї перебуває в США та Росії. Окрім того, на території п'яти країн-членів НАТО (Бельгія, Німеччина, Італія, Нідерланди та Туреччина) знаходиться близько 150 американських ядерних бомб на шести авіабазах, якими ці держави можуть скористатись, що створює додаткову загрозу для безпеки на європейському континенті [1].

Ще питання ускладнюється тим, що держави не прагнуть відкривати свої секрети. Оцінки їх ядерних арсеналів досить відносні. Ізраїль, наприклад, ніколи офіційно не визнавав, що має атомну бомбу, але серед експертів побутує одностайна думка, що вона у нього є. Фахівці вважають, що станом на 2017 рік ця країна має близько 80-85 ядерних босголовок, які знаходяться на зберіганні та потребуватимуть певний час для приведення у бойову готовність. [8, с. 289-297.]

Північна Корея певний час входила до числа підписантів, проте вийшла з Договору в 2003 році. [6] Про створення ядерної зброї КНДР уперше відкрито заявила у лютому 2005 року. З того часу її арсенал дуже стрімко зростає, і зараз становить небезпеку не лише в регіональному, а й глобальному масштабі. Варто зазначити, що США не хотіли визнавати цю державу ядерною, а в останні роки їх стосунки перейшли у площину дуже небезпечної конфронтації. Зокрема, мова йде про спілкування Трампа та Йона через медіа, де вони «мірялись» ядерним потенціалом і погрожували один одному. Зі сторони така поведінка виглядає досить дитячою, якщо не враховувати, що мова йде не про іграшки, а про зброю масового знищення.

Цікаво, що в останні дні стосунки між Вашингтоном і Пхеньяном дещо покращились, але невідомо, чи подібна тенденція матиме пролонгований характер.

Справедливим є твердження, що багато сучасних засобів озброєння з'явилися в результаті блокового протистояння. «Перегони озброєнь» цілком і повністю змінили уявлення про війну, принципи підготовки кадрів тощо. Поява ядерної зброї спричинила докорінні зміни у міжнародних відносинах. Ядерний чинник став новим утіленням традиційного для світових держав підходу до вирішення міжнародних проблем з позиції сили. Наддержави отримали технічну можливість знищити будь-якого опонента, що відрізняло їх від інших держав та підштовхувало до максимальної глобалізації своєї політики.

Хоч у цивілізованому світі ядерна зброя і має стримувальний характер, можливість розв'язання ядерної війни є досить високою. Найбільша напруга зараз спостерігається у відносинах між США, Росією та КНДР. Окрім того, небезпечними є арсенали неофіційних ядерних державах – Ірану, Ізраїлю, а

також американські арсенали всередині Європи. Схоже, що світ перебуває за кілька кроків від ядерної війни. Тому надзвичайної важливості набуває питання збереження миру, адже у ядерній війні не буде переможців.

Література

1. Вивчаємо список країн, що мають ядерну зброю. Чи зможе світ справитися із загрозою? [Електронний ресурс] // *Hoboetc.com* – Режим доступу: <https://uk.hoboetc.com/novosti-i-obschestvo/23127-izuchaem-spisok-stran-imeyuschih-yadernoe-oruzhie-smozhet-li-mir-spravitsya-s-ugrozoy.html>.

2. Договір про нерозповсюдження ядерної зброї від 1 липня 1968 року [Електронний ресурс] // Веб-сайт Верховної Ради України – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_098.

3. Лавров зробив жорстку заяву щодо ядерної зброї США в Європі [Електронний ресурс] // СЬОГОДНІ. – 2018. – Режим доступу: <https://ukr.segodnya.ua/world/russia/lavrov-sdelal-zhestkoe-zayavlenie-po-yadernomu-oruzhiyu-ssha-v-evrope-1118379.html>.

4. США та Росія: нова гонка ядерних озброєнь? [Електронний ресурс] // DW. – 2018. – Режим доступу: <http://www.dw.com/uk/сша-та-росія-нова-гонка-ядерних-озброєнь-31012018/av-42375828>.

5. У НАТО заявили, що Росія розробляє нову ядерну ракету [Електронний ресурс] // Вголос. – 2018. – Режим доступу: http://vgolos.com.ua/news/u_nato_zayavyly_shcho_rosiya_rozroblyaie_novu_yadernu_raketu_303766.html.

6. Ядерний арсенал світу. Інфографіка [Електронний ресурс] // Волинські новини. Перше інформаційне агенство. – 2017. – Режим доступу: <https://www.volynnews.com/news/all/yadernyy-arsenal-svitu-infohrafika/>.

7. Ядерні перегони Росії та США [Електронний ресурс] // DW.com. – 2018. – Режим доступу: <http://www.dw.com/uk/сша-та-росія-нова-гонка-ядерних-озброєнь-31012018/av-42375828>.

8. Hans M. Kristensen, Robert S. Norris. Worldwide deployments of nuclear weapons, 2017 // *Bulletin of the Atomic Scientists*. — Routledge, 2017. — Т. 73. — С. 289-297. — DOI:10.1080/00963402.2017.1363995.

9. Nuclear Posture Review [Електронний ресурс] // U.S. Department of Defense. – 2018. – Режим доступу: <https://media.defense.gov/2018/Feb/02/2001872877/-1/-1/1/EXECUTIVE-SUMMARY.PDF>.

Ванівська Галина

студентка групи МВ-42

Національний університет «Львівська політехніка»

Івасечко Ольга

к. політ. н., доц. кафедри ПМВ

Національний університет «Львівська політехніка»

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ПРЕВЕНТИВНОЇ ДИПЛОМАТІЇ З ПОЗИЦІЇ ПРОВІДНИХ СВІТОВИХ ЛІДЕРІВ

Пошук шляхів ефективного забезпечення мирного розвитку будь якої держави, аналіз необхідних засобів попередження та своєчасна ліквідація конфліктних ситуацій є одним із найважливіших завдань сучасної дипломатії. В сучасному світі, перманентно існує небезпека конфліктного характеру, відтак, використання дипломатичних стратегій та управління конфліктами є надзвичайно важливим чинником стабільності, як внутрішньодержавних, так і міжнародних відносин.

Нові характеристики міжнародних відносин вимагають від дипломатії активності та ініціативності, пошуку нових форм та методів вирішення конфліктів. Одним з ефективних методів вирішення суперечок між учасниками міжнародних відносин стала превентивна дипломатія.

Термін «превентивна дипломатія» є похідним від англійського «to prevent», тобто «попереджати». Відтак, часто в науковій літературі можна зустріти дещо спрощене трактування поняття превентивної дипломатії - як дипломатичні дії, спрямовані на попередження конфліктів. Підсвідомо превентивний метод завжди застосовувався в зовнішніх відносинах держав. До традиційних превентивних дій належить, зокрема, встановлення та підтримання дружніх відносин урядів, підписання договорів, укладення династичних шлюбів, обмін дорогоцінними подарунками тощо. Однак мета такої дипломатії полягала радше у задоволенні власних інтересів держав, а не в підтримці миру та безпеки в регіоні чи світі

У сучасному розумінні концепція превентивної дипломатії виникла та розвинулась у рамках системи ООН. Так, у 1960 р. Генеральний секретар ООН Даг Гаммаршельд (1953-1961 рр.) констатував послаблення дієвості традиційних механізмів врегулювання міжнародних конфліктів в умовах загострення протиріч біполярного світу і висунув ідею щодо застосування методів превентивної дипломатії як нового інструменту забезпечення колективної безпеки. Під превентивною дипломатією Д. Гаммаршельд розумів дії, спрямовані на недопущення переносу локальних конфліктів в глобальне протистояння двох військово-політичних блоків завдяки проведенню «операцій з підтримання миру» під егідою ООН в конфліктогенних зонах третіх держав для спостереження, припинення вогню, початку переговорів [2, С. 204].

Превентивна дипломатія може використовувати різноманітні дипломатичні, політичні, економічні, фінансові, правові, військові та інші інструменти для попередження переростання конфлікту у гарячу фазу чи для його локалізації. Такі інструменти мирного врегулювання конфліктів вказані, зокрема, у 33 статті Статуту ООН: «Сторони, що беруть участь у будь якому конфлікті, продовження якого могло б загрожувати підтримці міжнародного миру й безпеки, повинні насамперед намагатися вирішити конфлікт шляхом переговорів, обстеження, посередництва, примирення, арбітражу, судового розгляду, звертання до регіональних органів або угод чи інших мирних засобів на власний вибір» [2, С. 205]. Але на практиці міжнародна превентивна

дипломатія має значно ширший перелік інструментів і може бути ефективною за наявності політичної волі та належних ресурсів [5, С. 17].

На початку 90-х рр. ХХ ст. система міжнародної безпеки з великими труднощами реагувала на зростання регіональних конфліктів у світі та їх переростання у збройні протистояння. Для оперативного реагування ООН вимушена була збільшувати контингент миротворчих сил, але фінансове та організаційне забезпечення миротворчого контингенту було вкрай обмеженим. В таких умовах виникла критична необхідність пошуку шляхів і засобів врегулювання та розв'язання конфліктів, що привело до відновлення в межах ООН пріоритетності концепції превентивної дипломатії, яка, за визначенням заступника Генерального секретаря ООН з політичних питань Лінн Паско, стала «рентабельним варіантом з урегулювання кризи» [3, С. 46].

Розвиваючи ідею превентивної дипломатії в умовах зростання регіональних конфліктів початку 90-х рр. ХХ ст., Генеральний секретар ООН Бутрос Галі (1992-1996 рр.) присвячує цій проблематиці доповідь «Порядок денний для світу», що має значення концептуального документа і висвітлює питання, пов'язані з розширенням можливостей ООН з підтримання міжнародного миру та безпеки. Б. Галі визначив превентивну дипломатію як дії, націлені на попередження виникнення конфліктів між сторонами, недопущення ескалації існуючих суперечок і конфліктів та обмеження поширення конфліктів після їх виникнення [4, С. 67]. Остання дія відкриває можливості підходу, що теоретично обґрунтовує пряме стороннє втручання, яке здійснюється з метою обмеження ескалації конфлікту шляхом використання мирних засобів, або, за необхідності, засобами примусу.

Б. Галі визначає завдання превентивної дипломатії: застосування миротворчих зусиль щодо вирішення причин конфлікту; сприяння виконанню угод про перемир'я; сприяння встановленню миру між ворогуючими націями; застосування заходів щодо глибинних причин конфліктів, а саме: економічної безвиході, соціальної несправедливості, політичних утисків. Б. Галі актуалізує поняття миротворчості як дій, спрямованих на заохочення конфліктуючих сторін до примирення за допомогою засобів, що передбачені Главою VI «Мирне розв'язання спорів» Статуту ООН [3, С. 47].

В подальшому своєму розвитку концепція превентивної дипломатії була доповнена Генеральним секретарем ООН Кофі Аннаном (1997-2006 рр.), який зазначив необхідність застосування превентивної дипломатії з метою подолання економічної та соціальної нестабільності в різних державах, ліквідації конфліктів в латентній фазі, додав до елементів превентивної дипломатії ядерне роззброєння, гуманітарну допомогу.

Зі своєї позиції превентивну дипломатію трактують представники АСЕАН, розглядають її як консенсусну дипломатичну та політичну діяльність суверенних держав, націлену на попередження міждержавних суперечок, конфліктів, які становлять потенційну загрозу регіональному миру та безпеці. Зокрема, така діяльність включає в себе попередження переростання міждержавних спорів та конфліктів у більш радикальне збройне протистояння, допомогу в мінімізації наслідків міждержавних конфліктів, суперечок тощо.

Концепція превентивної дипломатії АСЕАН відображена у 8 принципах, які передбачають застосування мирних методів переговорів, посередництво, узгодження; незастосування військової сили, примусу, проведення вчасних превентивних дій невійськового характеру; нейтральності та безсторонності; консенсусу та консультацій за добровільною участю всіх членів АСЕАН; наявності упевненості задля попередження будь яких загроз; застосування превентивної дипломатії до міждержавних конфліктів; здійснення превентивної дипломатії відповідно до міжнародно-правових норм; використання Статуту ООН як основи міжнародно-правових норм.

Таким чином, на основі аналізу концептуальних основ превентивної дипломатії за концепцією АСЕАН можна зробити висновок про звуження сфери застосування превентивної дипломатії до дипломатичного та неконфліктного способу вирішення суперечок та конфліктів між державами в рамках регіону. Спільним для концепцій превентивної дипломатії створених в рамках АСЕАН та ООН є колективне застосування превентивної дипломатії, зведення її до глобальних або регіональних процесів миротворчості, вирішення глобальних проблем соціального, гуманітарного, економічного характеру.

Існують також інші тлумачення превентивної дипломатії, як, наприклад, те, що представив дослідник Інституту миру США М. Лунд, який розуміє її як дії, вжиті в небезпечному часі і місцях з метою запобігання використанню військової сили в політичних спорах, що виникли внаслідок економічних, соціальних, політичних та міжнародних змін [1, С. 88].

Резюмуючи вище охарактеризовані твердження, можна зробити висновок про те, що термін «превентивна дипломатія» трактується з різних позицій, що свідчить про її складність як за своєю сутністю, так і за методами реалізації, однак всі дефініції охоплюють певний набір її характеристик, а саме: попередження виникнення суперечок між сторонами, недопущення переростання існуючих суперечок в конфлікти та обмеження їх обсягів після розгортання таких конфліктів.

Література

1. Гаврилова Н. Превентивна дипломатія в сучасній теорії міжнародних відносин / Н. Гаврилова, Г. Кухалейшвили // Вісник Маріупольського державного університету. Сер. Історія, Політологія. – 2011. – № 2. – С. 84-89.
2. Єремеева І. Проблеми миротворчості ООН в умовах трансформації міжнародних безпекових інститутів / І. Єремеева // Науковий журнал "Політикус". – 2016. – № 1. – С. 204-209.
3. Мельник С. Превентивна дипломатія: міф чи реальність? / Світлана Мельник // Зовнішні справи. – 2013. – № 3. – С. 46-49.
4. Рахматуллаев Э. Региональные измерения превентивной дипломатии / Эркин Рахматуллаев // Институт диаспоры и интеграции. – 2008. – № 1. – С. 67-79.
5. Філіпчук В. Міжнародна миротворчість та війна на Сході України: чи є точки дотику? / Василь Філіпчук // Міжнародний центр перспективних досліджень. – 2016. – С. 16-18.

Волинець Оксана
к. філос. н., доц. кафедри ПМВ
Національний університет «Львівська політехніка»

БЕНЕДИКТ XVI ПРО ОХОРОНУ ДОВКІЛЛЯ ЯК ВИКЛИК МІЖНАРОДНІЙ СПІЛЬНОТІ

Сучасне модернізоване суспільство характеризується стрімким розвитком науково-технічного прогресу, новітніх технологій та засобів комунікації, спрямованих на полегшення як особистого, так і суспільного життя і діяльності людини. Водночас, використання новітніх технологій у сфері взаємодії людини і природи набуло в останні десятиліття загрозливого характеру і спричинило глобальну екологічну кризу, жахливим наслідком якої може стати «смерть» людства. Відтак, дослідження проблеми цивілізованого і відповідального ставлення людини до оточуючого середовища як «власного дому» набуває сьогодні особливої актуальності. В зазначеному контексті важливим аспектом наукового аналізу проблематики людина – навколишнє середовище є дослідження позиції Католицької Церкви, зокрема, праць папи Бенедикта XVI, у яких запропоновано орієнтири для оцінки проблем у відносинах між людиною і довкіллям.

Природа видається людині знярядям у її руках, реальністю, якою можна постійно маніпулювати, особливо за допомогою технологій. Редукціоністська концепція, ґрунтуючись на твердженні про невичерпність ресурсів і енергії, швидкого їх відновлення та легкого подолання негативних наслідків експлуатації природного порядку, трактує світ через суму механістичних понять, а розвиток зводить до споживання. Перевага надається тому, щоб «робити» і «мати», а не «бути». Такі погляди виходять із філософії сцієнтизму та технократичної ідеології. Однак, сучасні науково-технічні здобутки не усувають потреби у трансцендентному і не ведуть до радикальної секуляризації і нігілізму. Стрімкий розвиток сучасних технологій набуває все більшого значення у всіх ділянках людської діяльності і, водночас, загострює вимогу поваги трансцендентного виміру буття людини і її права на екологічну безпеку.

Розглядаючи проблему розвитку сучасного технологічного прогресу, Бенедикт XVI зазначає, що: «Технологія...є фактом глибоко людським, пов'язаним із автономією і свободою людини. У технології виражається і підтверджується панування духу над матерією. » [3, с. 112]. Сучасні технології не лише уможливають панування над матеріальним світом, а й дають змогу зменшити ризики, покращити умови життя як окремої людини, так і спільноти, полегшити та заощадити людську працю. Людина як суб'єкт дії використовує технології, які виступають в якості об'єктивного аспекту людської діяльності. Технології відповідають та забезпечують прагнення людини до розвитку, тому «технологія вписується в заповідь порати та доглядати землю, яку Бог доручив людині і їй треба дати такий напрям, щоб вона зміцнювала той альянс між

людиною і середовищем, який повинен віддзеркалювати творчу Божу любов» [3, с. 113].

Християнська культура завжди наголошувала на необхідності охорони довкілля, трактуючи його як творіння та усвідомлюючи спорідненість людини зі створеним середовищем. Таким чином підкреслювався зв'язок між екологією довкілля і «екологією людини». Свідченням цього є бенедиктинська і францисканська духовність, яка виховувала повагу до кожної реалії навколишнього світу. Натомість, сучасні секуляризовані суспільства розірвали всі, існуючі раніше зв'язки, які поєднували світ з Богом. Цей розрив збіднив людську ідентичність та спричинив відчуженню людини від світу. Людина почала усвідомлювати себе, в першу чергу, членом політичної спільноти і, водночас, чужою стосовно середовища, в якому живе. Секуляризаційне трактування та ставлення до довкілля на практиці набуває двох форм: 1) тлумачення природи як чогось недоторканого і забороненого до використання; 2) зловживання природою і використання її дарів без жодної відповідальності за свої дії. Обидві точки зору не відповідають християнському тлумаченню значення довкілля та його використання. «Якщо природа, а перш за все людська істота, вважатиметься плодом випадку чи еволюційного детермінізму, – зазначає Бенедикт XVI, – в сумлінні свідомість відповідальності слабне» [3, с. 77]. Власне, притаманна для сучасних економічних відносин, гонитва за надприбутками відсунула на другий план питання відповідальності за використання довкілля.

Бенедикт XVI неодноразово піднімав питання охорони довкілля як людської оселі у своїх енцикліках, посланнях до спільнот, зверненнях, проповідях, а навіть під час вручення Вірчих грамот. Зокрема, у промові до пана Карла-Генрі Гито, нового посла Гаїті при Святому престолі з нагоди вручення Вірчих грамот, папа акцентував на необхідності охорони навколишнього середовища, поважного ставлення до нього та відповідальності сучасних поколінь перед прийдешніми. Папа наголосив, що наслідки «бездумної» експлуатації ресурсів негативно позначаються на найбідніших верствах населення. Власне, економічна політика, яка визнає людську гідність і ефективна міжнародна співпраця здатні подолати негативні суспільні прояви [2, с. 93]. У своїй промові до членів дипломатичного корпусу при Святому Престолі з нагоди Нового року (2010) папа Бенедикт XVI, аналізуючи джерела світової економічної кризи, зауважив, що: «в кінцевому підсумку вони закорінені в егоцентричній і матеріалістичній ментальності, що не звертає увагу на власні обмеження...та ж сама ментальність загрожує також і створінню. Очевидно, кожен з нас може навести приклади шкоди, які ця ментальність завдає довкіллю у всьому світі» [2, с. 97].

Турбота про довкілля як колективне благо сьогодні постає як своєрідний «знак часу», виклик для всього людства. Безумовно, гарантування екологічної безпеки першочергово передбачає високу ступінь відповідальності за свою діяльність та вплив на оточуюче середовище. Цю відповідальність варто покладати як на особу, колектив, так і на цілі народи і міжнародне співтовариство в цілому. Якщо людство стане спроможним поєднати наукові

можливості і етичні засади їх використання, воно зможе розвивати довкілля і як власну оселю, і як ресурс, зможе усунути негативні прояви глобальної екологічної кризи і гарантувати екологічну безпеку як малим групам, так і міжнародній спільноті. Адже, технологія, що забруднює, може також очищати, виробництво, що нагромаджує, може справедливо розподіляти і не варто забувати, що економічна діяльність передбачає не лише отримання прибутку, а й витрати, які, зокрема, можуть бути спрямовані на збереження екосистеми. Головне у цьому процесі – панування етики поваги до життя та людської гідності. На місце економіки, спрямованої на отримання якомога більшого прибутку, повинна прийти економіка відповідальності, а, враховуючи глобальний характер екологічної кризи, відповідальність повинна посилюватися і поширюватися не лише на сучасне покоління, а й на прийдешні. Ця відповідальність повинна бути належним чином відображена у правовому полі і покладена як на окремі держави, так і на міжнародне співтовариство. В контексті аналізу діяльності ООН, Бенедикт XVI зауважує, що Католицька Церква з увагою та зацікавленням спостерігає за процесом спільного регулювання світових проблем на засадах принципу субсидіарності та міжнародних норм. На думку папи, міжнародна співпраця у вирішенні глобальних проблем, зокрема екологічної, сьогодні постає надзвичайно актуально, враховуючи що: «переживаємо очевидний парадокс багатосторонньої згоди, який перебуває у кризі із причини підпорядкування кільком рішенням, тоді як світові проблеми вимагають втручання у вигляді колективних дій з боку міжнародного співтовариства» [1, с.71].

Література

1. Бенедикт XVI Місце Бога у світі. Влада, політика, право / Бенедикт XVI. – Львів: «Свічадо», 2014. – 94 с.
2. Відповідальність за створіння у вченні папи Венедикта XVI: Екологічне вчення Церкви – Т. 2. – Івано-Франківськ: «Нова зоря», 2012. – 128 с.
3. Енцикліка Любов у правді Вселенського Архієрея Венедикта XVI про інтегральний людський розвиток у любові та правді. – Жовква: Місіонер, 2010. – 128 с.

Дахній Зеновія

аспірантка кафедри ПМВ

Національний університет «Львівська політехніка»

Науковий керівник: д. політ. н., проф. Луцишин Г.І.

КУЛЬТУРНИЙ ФАКТОР ВПЛИВУ НА ПОЛІТИЧНУ РЕПУТАЦІЮ ДЕРЖАВИ

Культура – це основна сила, що зумовлює бажання і всю поведінку людини. У наші дні основи культури, засвоєні людиною в дитинстві, змінюються повсюдно. Культура – невід'ємна частина індустрії гостинності і

туризму. Культура динамічна: вона змінюється, адаптуючись до змін навколишнього середовища.

Культурний фактор є дуже важливим у процесі формування політичної репутації держави, адже він завжди відіграв і продовжує відігравати надзвичайно вагомую роль у розвитку суспільства та формуванні його загального світогляду. Культурна та талановита нація завжди тільки позитивно сприймається світовою спільнотою. Це завжди добре впливає на ефективність іміджу та репутації держави на міжнародній арені.

Культура, як і суспільство, ґрунтується на системі цінностей. Роль цінностей у житті як окремого індивіда, так і суспільства в цілому надзвичайно велика. Відповідно до них відбувається добір інформації в процесі спілкування, устанавлюються соціальні відносини, формуються афекти (емоції і почуття), навички взаємодії і т.п.

Освоюючи цінності навколишнього світу, людина спирається на усталені в його культурі традиції, норми, звичаї і поступово формує систему основних і загальноприйнятих цінностей, що керують її життям. На цій основі в кожній культурі складається своя система цінностей, яка показує її специфічний стан у світі. Звідси, залежно від певної системи цінностей держави формується і її сприйняття та загальний образ.

Глобалізація, що триває у світі, охоплює всі сфери суспільного життя, зокрема й культуру. Вона постає зовнішнім фактором, що має значний вплив на характер та напрям культурних процесів в окремому суспільстві. Цей чинник характеризується значними деструктивними тенденціями уніфікації культурного простору, порушуючи тим самим перед національною державою проблему збереження власної культурної самобутності на міжнародній арені та підтримки культурної багатоманітності у суспільстві. Дедалі більше поширюються тенденції стандартизації способу існування людини, її матеріальних потреб та духовних пріоритетів, так звана «масова культура». А тому актуальним завданням культурної політики на національному та міждержавному рівнях стає спрямування впливу процесів глобалізації на збільшення можливостей розвитку національних культур, що і зумовило зростання уваги до питань культурного розвитку людства. Водночас утверджується усвідомлення культури і як вагомого чинника внутрішньосуспільного розвитку, характеру його суспільно-політичних процесів та творчого потенціалу становлення загалом [3].

Одним з основних консолідуючих та інтегруючих суспільство чинників дослідниками визначається загальнонаціональна ідентичність. Як і визначення специфіки гуманітарної безпеки, що ґрунтуються на існуванні певного набору світоглядно-ціннісних орієнтацій, цей чинник передусім актуалізує проблему збереження та розвитку культурної самобутності націй. Нині існують два взаємовиключні підходи до оцінки глобалізаційних процесів та проблеми збереження національних культур. З одного боку, глобалізація оцінюється як негативне явище (Т. Адорно, С. Хантінгтон, Дж. Девісон Хантер і Дж. Гейтс), що становить загрозу національній самобутності культур під тиском масової комерціалізованої культури, з іншого (наприклад, А. Перотті, Джагдиш

Бхагвати) – сприяє збагаченню культур, міжкультурному діалогу та становленню полікультурних суспільств.

Таким чином, культурна самобутність певного суспільства містить у собі принаймні дві грані динаміки культурних процесів. Внутрішня грань сформувалася під впливом культурної диференціації (полікультурності) та самобутності певного суспільства. У державній культурній політиці це обумовлює необхідність взаємоузгодження державних інтересів консолідації суспільства та культурної диференціації суспільного життя. Державна культурна політика у цьому напрямі є гарантом безпеки від деструктивних впливів. Отже, культура виступає важливим чинником у системі національної безпеки кожної держави. Проте водночас такий характер розвитку культурного життя актуалізує проблему збереження культурної самобутності націй.

На Всесвітній конференції ЮНЕСКО з політики у сфері культури (Мехіко, 1982 р.) культурна самобутність визначається як сукупність неповторних і незамінних цінностей, традицій і форм вираження народу, за допомогою яких він репрезентує себе у світовому співтоваристві. Культурна самобутність не лише розширює можливості для всебічного розвитку людини, а й «мобілізує кожний народ, кожну групу, спонукає їх черпати сили у своєму минулому, засвоювати елементи інших культур, які сумісні з їхнім характером, і цим самим продовжувати процес творення себе» [1, с. 41]. З вищенаведеного випливає, що процес збереження національної культурної самобутності неможливий без актуалізації творчого потенціалу та адаптивного процесу в актуальному часі. Зокрема, ще у 1981 році у своєму виступі на Всесвітньому симпозіумі з питань науки та культури тогочасний Генеральний директор ЮНЕСКО Амаду-Махтар М'Боу зазначав, що утвердження національної самобутності має вести до довгострокової творчості та «мобілізації животворчих сил традиції з метою підпорядкування сприятливих умов сучасності» [2, с. 2].

Актуалізація творчого потенціалу населення та створення умов самореалізації – необхідний аспект формування позитивного іміджу та репутації держави.

Подальшому визнанню культури як вагомого чинника безпеки нації сприяли програмні матеріали Всесвітньої конференції у Мехіко, де, зокрема, проголошено культурну автономію невід'ємною складовою національного суверенітету, а повага, збереження і розвиток національної культурної самобутності було визначено як питання першочергової ваги, оскільки воно відображає спільне прагнення країн, що розвиваються [5].

Незважаючи на дедалі потужнішу популяризацію ідей демократії та лібералізму – підвалин забезпечення гуманітарної безпеки кожної західної держави, а відповідно, і зміни парадигми культурної політики у бік обмеження повноважень держави у динаміці суспільних процесів, загрози, які несе глобалізація, нині знову актуалізують дискурс щодо функції держави як основного суб'єкта національної культурної політики, її конструктивної ролі у збереженні гуманістичного виміру культури кожного народу як етносоціальної спільноти.

Дії держави як суб'єкта культурної політики мають спрямовуватися на збереження, відтворення та творення культурної самобутності нації. Адже тільки справжня нація може гідно представляти себе на міжнародній арені.

Таким чином, культурна самобутність є основою національної культури та становить важливу складову не лише національної безпеки кожної країни, але й відповідно, політичної репутації держави.

Також надзвичайно важливу роль у формуванні цілісного іміджу та політичної репутації держави відіграє її національна культурна політика. Спрямована вона на забезпечення доступу до культури всіх верств населення, становлення та розвиток людини у просторі культури. Державна культурна політика має формуватися на основі взаємодії всіх суб'єктів соціокультурного простору країни, бути спрямованою на реалізацію проектів «демократизації» та «децентралізації» держави, визнання етнокультури народу важливою сферою її національних інтересів, включеність усіх суб'єктів суспільства у процес творення національної культурної самобутності, що відповідає принципу «єдність у різноманітті». Культурна самобутність у сфері національних інтересів держави є підґрунтям збереження принципу її демократичності – саме через неї держава підтримує єдність з суспільством.

Хоча держава є основним гарантом безпеки суспільства та людини, її повноваження у просторі культури перебувають під тиском низки історичних стереотипів. Так, для прикладу, протягом історичних періодів інодержавного панування на українських теренах сформувався «негативний» імідж державного протекціонізму, оскільки для України він мав швидше руйнівні наслідки. Тому процесу формування державного протекціонізму сфери культури в Україні перешкоджає негативне стереотипне ставлення до нього, що в масовій свідомості ототожнюється з інодержавним панкультурним екстремізмом. Про наявність у сучасному українському соціумі значної відчуженості між громадськістю й владою, їх значне дистанціювання в системі «свій – чужий» стверджує А. Ручка, висновки якого впливають з даних соціологічних опитувань [4]. Це у свою чергу свідчить про певну недовіру суспільства до держави як суб'єкта культурної політики.

В цілому «національна культурна самобутність» має бути вписана у систему стратегічних пріоритетів державної політики. Власне, вектор державної культурної політики є своєрідним засобом взаємоузгодження визначених стратегічних пріоритетів розвитку держави.

Таким чином, стає цілком очевидним те, що культурний фактор відіграє не менш важливу роль у формуванні політичної репутації держави, ніж усі інші фактори. Правильно сформовані цінності суспільства та достатній чи високий рівень національної культури держави завжди сприятимуть позитивному іміджу та репутації держави.

Література

1. Всемирная конференция по политике в области культуры: Заключительный доклад (Мехико, 26 июля – 6 августа 1982 г.). – Париж: ЮНЕСКО, 1982. – 240 с.

2. Всемирный симпозиум по науке и культуре: Выступление г-на Амаду-Махтара М'Боу, Генерального директора ЮНЕСКО (Париж, 19 марта 1981 г.). – Париж: ЮНЕСКО, 1981. – 2 с.

3. Межправительственный комитет по Всемирному десятилетию развития культуры: Заключительный доклад. Вторая внеочередная сессия (Париж, 3-7 апреля 1995 г.). – Париж: ЮНЕСКО, 1995. – 112 с.

4. Ручка А. «Свої» та «чужі» в багатоскладовому суспільстві / А. Ручка // Соціокультурні ідентичності та практики / За ред. А. Ручки. – К. : Інститут соціології НАН України, 2002. – С. 142–155.

5. Сідак В. С. Мораль і безпека особи, нації, держави: Історико-філософські нариси: Монографія / В. С. Сідак, І. В. Валько. – К. : Вид-во АПН України; Нац. акад. СБУ, 2001. – 221 с.

Коваленко Іванна
студентка гр. МВ-41
Національний університет «Львівська політехніка»
Науковий керівник: к. політ. н. Сухорольська І.М.

ОСОБЛИВОСТІ ДЖЕРЕЛЬНО-ПРАВОВОЇ БАЗИ ДОСЛІДЖЕННЯ ГРОМАДСЬКОЇ ДИПЛОМАТІЇ США

Для повного висвітлення характеристик громадської дипломатії доцільно дослідити питання її становлення і розвитку, а також інституційно-процедурні основи функціонування. Як приклад, візьмемо країну, де зародилася і була вперше впроваджена у практику ця концепція, а саме – Сполучені Штати Америки, та зосередимо увагу на документах, які були прийняті органами влади цієї держави у різні часи та слугували основою для її громадської дипломатії. З-поміж зарубіжних та вітчизняних науковців, які досліджували громадську дипломатію США варто відзначити роботи Е. Гілбоа [6], Н. Калла [5], М. Леонарда [7], Н. Сноу [8], О. Манжуліної [2], Н. Цветкової [4], С. Гуцал [1] та І. Сухорольської [3].

Основу джерельно-правової бази громадської дипломатії складають документи державних установ, які у різні часи розробляли, реалізовували та оцінювали проекти громадської дипломатії США. Майже усі документи носять урядовий характер і розроблені посадовцями Білого дому та Держдепартаменту, конгресменами і членами Ради національної безпеки [6, С. 65].

Нормативний та декларативний характер зазначених документів створює умови для їх критичного аналізу. Відкриті офіційні урядові публікації часто висвітлюють лише успіхи програм громадської дипломатії, приховуючи помилки та провали уряду. Саме тому для отримання повноцінної та збалансованої картини розвитку громадської дипломатії США необхідно працювати з джерелами експертного характеру, тобто звітами та оцінками, підготованими незалежними спеціалістами та відомствами.

Наукова робота з урядовою нормативно-правовою базою США потребує від дослідника розуміння, що більшість таких документів містять лише задачі та плани щодо здійснення громадської дипломатії. Для того, щоб проаналізувати наскільки такі задачі були реалізовані, необхідно відшукати документи про результати виконання відповідних проектів та оцінку їхньої ефективності. Саме задача з пошуку таких документів є досить складною для дослідника.

Джерельну базу громадської дипломатії США можна розділити на дві категорії – опубліковані та архівні документи, які, своєю чергою, поділяють на підгрупи. До опублікованих документів із питань громадської дипломатії відносять міжнародні і двосторонні договори у сфері культури, освіти та інформації, законодавчі акти США та акти виконавчої влади, а також публікації науковців та політичних діячів, які безпосередньо брали участь у реалізації громадської дипломатії [2]. Насамперед до міжнародних і двосторонніх договорів належать міжнародні конвенції ООН, ЮНЕСКО та інших впливових організацій. Однак, зважаючи на те, що громадська дипломатія США ставить перед собою політичні задачі в основному одностороннього характеру, вони не завжди співвідносяться з міжнародним правом у сфері культурної дипломатії.

Важливими документами є акти законодавчої влади, до яких належать рішення Конгресу США, протоколи засідань Палати представників і Сенату, опубліковані слухання у профільних комітетах, аудиторські звіти Рахункової палати, експертні оцінки дослідницьких центрів та інші документи [6, С. 75]. Акти виконавчої влади представлені звітами Ради національної безпеки, матеріалами відділів Державного департаменту, звітами та письмовими рекомендаціями урядових комісій у сфері громадської дипломатії, публічними виступами президента країни в даній сфері, а також опублікованими матеріалами Агентства міжнародного розвитку та Інформаційного агентства США.

Для розуміння принципів, традицій, підходів, які характерні для громадської дипломатії США, важливим джерелом є архівні та неопубліковані документи. Архівна нормативно-правова база, що стосуються громадської дипломатії США знаходиться у декількох архівах і архівних колекціях бібліотек США і країн Європи. Фонди Національного архіву США є найбільш повним джерелом неопублікованих матеріалів у сфері громадської дипломатії. Також багато неопублікованих документів можна віднайти в архівних колекціях бібліотеки університету штату Арканзас та штату Індіана, у колекції президентських бібліотек і бібліотеки Вільного університету в Берліні [6, С. 68]. Такі архівні фонди і бібліотечні матеріали містять неоціненну та часто не повністю досліджену інформацію у даній сфері, а також потребують певної систематизації та класифікації.

Особливе значення має знання того, для яких інстанцій були підготовлені такі документи. Наприклад, звіти Агентства міжнародного розвитку, підготовлені для Конгресу США, як правило, містять завищену оцінку здійснених проектів у сфері громадської дипломатії з ціллю отримати від законодавчої влади схвалення і додаткового фінансування. А звіти Рахункової

палати Конгресу, яка здійснює аудит проектів різних відомств, часто містять негативну оцінку та критику, тому що основна задача Палати – виявити невдачі у здійсненні відповідних проектів [2].

Описана вище джерельно-правова база є основоположною та ключовою, коли йдеться про дослідження громадської дипломатії США. Для відтворення повної історичної картини становлення і розвитку цього явища дослідник повинен розуміти процес формування зовнішньополітичних рішень у США, а також особливості створення та зміст різноманітних видів документів, які приймалися в різні часи у межах різних урядових установ.

Література

1. Гуцал С. Публічна дипломатія як сучасний пріоритет зовнішньої політики держави / С. Гуцал // Стратегічні пріоритети: Науково-аналітичний щоквартальний збірник. – 2010. – № 3. – С. 106–113.
2. Манжулина О. А. Публичная дипломатия США: дис. ... канд. полит. наук: 23.00.04 / Манжулина Ольга Александровна. – СПб., 2005. – 203 с.
3. Сухорольська І. Ю. Громадська дипломатія як чинник демократизації політичної системи України: дис. ... канд. політ. наук: 23.00.02 / Сухорольська Ірина Юріївна. – Львів, 2015. – 205 с.
4. Цветкова Н. А. Публичная дипломатия как инструмент идеологической и политической экспансии США в мире, 1914-2014 гг: дис. ... д-ра истор. наук: 07.00.15 / Цветкова Наталия Александровна. – СПб., 2015. – 552 с.
5. Cull N. J. Public Diplomacy: Lessons from the Past / Nicholas J. Cull. – Los Angeles, LA: Figueroa Press, 2009. – 61 p.
6. Gilboa E. Searching for a Theory of Public Diplomacy / Eytan Gilboa // Annals of the American Academy of Political and Social Science. – 2008. – Vol. 616 [Public Diplomacy in a Changing World]. – No. 1. – P. 55–77.
7. Leonard M. Public Diplomacy / Mark Leonard, Catherina Stead, Conrad Smewing. – London: Foreign Policy Centre, 2002. – 183 p.
8. Snow N. International Exchanges and the U.S. Image / Nancy Snow // Annals of the American Academy of Political and Social Science. – 2008. – Vol. 616 [Public Diplomacy in a Changing World]. – No. 1. – P. 198–222.

Косенко Кирило

студент гр. МВ-41

Національний університет «Львівська політехніка»

Науковий керівник: к. політ. н. Цибенко О.О.

ПОЛІТИКА НЕЙТРАЛІТЕТУ ЯК МЕТОД УНИКНЕННЯ МІЖНАРОДНИХ КОНФЛІКТІВ (на прикладі Фінляндії 1930-х рр.)

В умовах світових конфліктів будь-яка країна намагається знайти спосіб уникнути їх або вийти з найменшими втратами. Особливо яскраво це проявилось в 30-і рр. ХХ ст. Одним із прикладів такої поведінки може бути

Фінляндія як єдина країна, яка вчасно вийшла з війни та уникнула Нюрнберзького процесу.

Політика Фінляндії в 1930-і рр. була складною і суперечливою. Країна обрала метод евентуального нейтралітету. Під цим терміном розуміється заява певної держави в разі виникнення війни про неучасть в цій війні, ні на стороні будь-якої воюючої держави, ні самостійно [2, С. 113].

Протягом своєї історії Фінляндія була змушена боротися за свою незалежність, вона належала до великих держав, але її політика набула ваги лише в 1930-і рр., що визначилося цілою низкою чинників. Перший – географічне положення. Аландські острови могли служити прекрасною базою для наступу на СРСР або Англію. Економічні ресурси Фінляндії і зацікавленість в них західних країн також є важливим фактором. Фінляндія займала друге місце в англійському імпорті і перше – в німецькому. І третій, найважливіший фактор, - традиційний політичний нейтралітет. Для будь-якої з країн він відігравав важливу роль, тому що в умовах близької війни було дуже важливо схилити країну на свою сторону.

У 1933 році новий міністр закордонних справ Фінляндії А. Хацкель, налаштований на зближення з СРСР, заявив, що «лід розтанув і треба кувати залізо» [2, С. 112]. Однак через два тижні до влади в Німеччині прийшов Адольф Гітлер. Країна Суомі почала політику «гойдалок». Пронімецькі настрої в Фінляндії були досить сильні, до того ж в Європі з'явилась протипага Радянському Союзу. Найбільш вигідною в такій ситуації була позиція нейтралітету, який іноді мав дуже сильний німецький відтінок. «Більшою мірою цьому сприяла необхідність запобігати конфліктам з нашим східним сусідом – Радянським Союзом. Перед Другою світовою війною Фінляндія поспішила проголосити свій нейтралітет в надії, на те, що їй вдасться уникнути військового нещастя» [3, С. 7].

Фінляндія оголосила про свою скандинавську орієнтацію, тому що намагалася створити умови для своєї безпеки, а також вирішити проблему придбання репутації держави з яскраво вираженим нейтралітетом у зовнішній політиці. У зв'язку з цим почалося дуже швидке зближення зі Швецією, тому що в Гельсінські вважали, що це могло б допомогти вирішити проблеми безпеки. Політика Фінляндії в 30-і рр. була обумовлена, перш за все, бажанням забезпечити свою безпеку в рамках майбутньої війни.

У 1938 р. на зборах Ліги Націй Фінляндія виступила з промовою, яка різко відрізнялася від позицій Швеції, що спричинило за собою охолодження у відносинах. Однак в рамках своєї співпраці з Німеччиною, міністр закордонних справ Фінляндії Холсти нерідко заявляв про спільне зміцнення скандинавського співробітництва разом з Швецією в разі війни з СРСР. Німеччина намагалася всіляко тиснути на Фінляндію, критикуючи її за відхід від німецько-фінського співробітництва та спроби зближення з Радянським Союзом.

Фінляндія прекрасно усвідомлювала, що Німеччина – ненадійний союзник. У своїх мемуарах, Маннергейм писав про 1935 р. : «Німці відкрито порушували постанови Версальського договору, Але Франції та Англії не вистачало

хоробрості перешкодити здійсненню їхніх прагнень» [4, С. 231]. Крім того Маннергайм вважав, що «... війна може створити нові реальності, якщо будь-яка з великих держав нападе на СРСР через територію Фінляндії без її згоди і згоди інших північних країн. Це слід розуміти так, що в разі загрози з боку Німеччини Радянський Союз не буде вважати захист нейтралітету чимось особливо цінним ...» [4, С. 234].

В 1938 р., коли стало зрозуміло, що Німеччина не збирається втручатися у радянсько-фінські відносини [5, С. 783], фіни почали зближення з СРСР, щоб по можливості уникнути військового конфлікту. Вони сподівалися на те, що Сталін також налаштований на запобігання війни. «Протягом осені 1939 року рішення Сталіна, природно, залежало від розвитку обстановки в світі ... Багато його компромісних пропозицій показують, що він тривалий час прагнув уникнути війни» [1, С. 39-40]. У Москві будь-який контакт Фінляндії з Німеччиною сприймався як «підозра Фінляндії в готовності співробітництва з Німеччиною за рахунок отримання Фінляндією території Східної Карелії». За пактом Молотова-Ріббентропа в сферу впливу СРСР потрапляла і Фінляндія, про що, згідно з документами німецької зовнішньої політики і зарубіжної літератури [8, С. 783], були обізнані, вже восени 1939 р. правлячі кола почали сумніватися в обраній прони́мецькій позиції. Однак в умовах непростой міжнародної обстановки Фінляндія не стала міняти нічого в своїй позиції по відношенню до СРСР.

У жовтні 1939 року на переговорах у Москві Паасаківі твердо стояв на позиціях небажання вступати в будь-яку війну і не хотів робити ніяких територіальних поступок СРСР. Така непоступлива позиція Фінляндії викликала один з найбезглуздіших і ганебних для СРСР військових конфліктів.

В цілому аналіз політики Фінляндії в кінці 30-х рр. ХХ ст. дозволяє зробити висновок про те, що в умовах світової напруженості і появи двох налаштованих на війну мілітаризованих держав – Радянський Союз та Німеччина – Фінляндії доводилося пристосовуватися до постійно змінливої обстановки у світі, щоб максимально захистити країну від військового вторгнення.

Література

1. Баландин Р. К. Дипломатический поединки Сталина. От Пилсудского до Мао Цзэдуна. / Р. К. Баландин, С. С. Миронов. – М: Вече, 2004. – 231 с.
2. Барышников В. Н. От прохладного мира к зимней войне: Восточная политика Финляндии в 1930-е гг. / В. Н. Барышников. – СПб: СПбГУ, 1997. – 245 с.
3. Таннер В. Зимняя война. Дипломатическое противостояние Советского Союза и Финляндии, 1939-1940. / В. Таннер. – М: Центр-полиграф, 2003. – 150 с.
4. Маннергайм К. Г. Мемуары / К. Г. Маннергайм. – М: Вагриус, 2003. – 321 с.
5. Akten Der Deutschen Auswärtigen Politik. Serie D. 1937 - 1941, Bd. 8. September 1939 bis 18 März 1940. Göttingen: Venderhöck und Ruprecht, 1961. – 875 с.

6. Singleton F. A. 6. Akten Der Deutschen Auswärtigen Politik. Serie D 1937 - 1941, Bd. 8. 783 S.; Finland & World War II (1939 - 1944). Westport, Connecticut Greenwood Press, 1983 / Singleton., 1995.

Кукарцев Олег

к. політ. н., доц. кафедри ПМВ

Національний університет «Львівська політехніка»

КОНФІГУРАЦІЙНИЙ АНАЛІЗ У ПОРІВНЯЛЬНІЙ ТИПОЛОГІЇ ІМПЕРІЙ Ш. АЙЗЕНШТАДТА

У дослідженні політичних систем Ш. Айзенштадт використовував дуже специфічну методологію - *конфігураційний аналіз*. Простіше кажучи, конфігураційний аналіз – це аналіз основних якостей соціальних структур, інститутів та «патерних» (шаблонних, схематичних) соціальних дій, які розвиваються всередині соціальної системи та визначають її характер. Дотримуючись цієї методології, Ш. Айзенштадт спочатку диференціював та осмислював соціальний патерн (зразок, шаблон) (тобто конфігурацію), а потім вивчав його основні характеристики, і, нарешті, інтерпретував його внесок у підтримання стабільності досліджуваної імперії.

Конфігураційний аналіз є спробою ізолювати та описати суттєві властивості шаблонних дій, які, як вважається, відбуваються природним чином. Аналіз включає три етапи. Перший полягає у відокремленні обмеженого патерну дії (конфігурації) від інших подібних, але відмінних патернів. Цей крок - це процес типології. Другий етап – це внутрішній розгляд патерну з метою розроблення узагальнень щодо його найважливіших характеристик. По суті на цьому етапі відбувається теоретизація форми та характеру патерну. Третій етап є емпіричною інтерпретацією. Він полягає в аналітичному використанні патерну для прогнозування та пояснення будь-якого емпіричного випадку, який можна типологізувати схожим чином. Протягом усього часу конфігурації є опорним пунктом аналізу. Вони є об'єктом типології, предметами теорії та джерелами емпіричних інтерпретацій.

Власне предметом розгляду даної розвідки є особливості застосування Ш. Айзенштадом методу типологізації у *«Політичних системах імперій»*. Ця книга є серйозною спробою автора впоратися з історичною складністю - з безперервністю, різноманітністю та зміною. Складність виникає у *«Політичних системах імперій»*, оскільки Ш. Айзенштадт відокремлює тип соціетальної конфігурації, історичної бюрократичної імперії, від інших типів суспільств. Значення таких бюрократичних імперій полягає у тому, що вони знаходяться між виразно традиційними та виразно модерними суспільствами, але не є еволюційним процесом, за допомогою якого традиційне еволюціонує у модерне. Натомість вони репрезентують розвиток суспільств з централізованими політичними режимами. Такі суспільства були історично широко розповсюджені, як у часі, так і в просторі. Вони свого часу виникли та

зникли, але в ретроспективі вони містили перший інституційний приклад того, що стане центральним важливим у сучасних суспільствах: автономні політичні інститути. По суті «*Політичні системи імперій*» є соціологічною розповіддю про створення, підтримання та розпад премодерної політиі.

У цій монографії та інших своїх творах Ш. Айзенштадт пише про історичну складність. Він робить її фокусом аналізу, ніж будь-яку іншу особливість історії. За якими критеріями і за якою логічною процедурою він робить історичну складність досяжною нашому розумінню минулого та нашій інтерпретації сучасності?

Згідно з тлумаченням історії Ш. Айзенштадтом, просте розуміння минулого чи теперішнього завжди помилкове. Історію неможливо пояснити стисло, пильніший погляд на історичні дані свідчить про складнішу картину. Незважаючи на складність історії, виразні патерни можна розрізнити за допомогою належного використання порівняльного методу. Тільки шляхом порівняння можна відокремити один патерн від інших. Основна увага порівняльного аналізу повинна бути зосереджена на виявленні подібностей та відмінностей між одиницями - чи є ці одиниці суспільствами або окремими особами або чимось більш нематеріальним, наприклад ідеями чи змінами. Контролюючи одиниці спостереження та у такий спосіб класифікуючи відмінності між цими одиницями, Ш. Айзенштадт прирівнює порівняння до типології [1, С. 4].

Однак, вчений визнає, що існують труднощі з використанням порівнянь для цілей його розвідки. «Основна проблема у порівняльних дослідженнях полягає не в тому, чи можна побудувати ...типи відповідно до будь-яких відповідних критеріїв, але чи взагалі варто це робити». Він називає два мірила путящої типології. По-перше, типологія має ґрунтуватися на окресленні загальних характеристик різних суспільств. Але, лише з цим критерієм, зазначає Ш. Айзенштадт, типологія може бути артефактом своїх визначень і не відображати справжніх подібностей та відмінностей між суспільствами. Потрібне друге мірило.

Важливішим тестом на цінність є те, чи є загальні риси характеристиками, важливими для розуміння функціонування цих типів - як спеціальних, інституціоналізованих систем з власними способами підтримання цілісності та системними проблемами, які відрізняються від інших систем. Цей тест значною мірою залежить від того, наскільки можна розрізнити як спільні для різних суспільств соціетальні умови, у яких кожний тип інституційної системи розвивається і кристалізується, так й умови їх зміни та трансформації.

Інакше кажучи, типологія повинна визначати конфігурації - межі патернів, а також їх внутрішню роботу та динаміку - таким чином, щоб відрізнити їх від інших конфігурацій. Підкреслюючи системні якості типів, Ш. Айзенштадт має на увазі, що правильність типології менше залежить від термінологічної (теоретичної) точності, ніж від історичних свідчень (фактів).

Ш. Айзенштадт формулює онтологічне твердження: існують конфігурації в історії, й ці конфігурації мають системні властивості. Виявлення цих конфігурацій залежить від концептуальних інструментів, які використовуються

для вивчення історичних джерел. Значна частина написаного Ш. Айзенштадтом про його власну теоретичну орієнтацію обертається навколо основного моменту: для завдання пошуку та визначення конфігурацій не всі концептуальні інструменти працюють однаково добре. Концепції істориків мають антисистемне упередження і мало придатні. Універсалістські концепції структурного функціоналізму корисні лише тому, що вони базуються на визнанні того, що суспільства діють на системних принципах. Марксистські концепції теж будуть працювати, оскільки вони також містять системні значення. Проте усі ці концепції повинні бути спрямовані на вирішення завдання специфікації, на відкриття та окреслення конфігурацій.

У своїй типології автор спирається на припущення, що історична складність є типовою складністю. Типології повинні фіксувати ці патерни, а порівняння відмінностей (тобто типологічні порівняння) дають змогу зробити це. Порівняння - це мережа, за якою невиразні історичні конфігурації історії уловлюються для тісного спостереження. У *«Політичних системах імперій»*, Ш. Айзенштадт розмірковує про цю процедуру: «Чи ми погоджуємось згрупувати ці різноманітні історично та географічно окремі і несхожі суспільства під одним заголовком і стверджувати, що вони становлять або належать до одного типу? Очевидно, що існує багато відмінностей між цими різними суспільствами - відмінностей в історичному та географічному тлі та у культурних традиціях. І все ж, з точки зору порівняльного соціологічного аналізу, вони, здається, належать до одного типу, що демонструє деякі основні загальні характеристики. Ці загальні характеристики, звичайно, не усувають культурних та історичних відмінностей між ними, але принаймні деякі з цих розбіжностей можуть найбільш вигідно розглядатися як варіанти цих загальних якостей або як фактори, які впливають на такі варіації; і вони можуть бути найбільш плідно проаналізовані як такі» [1, С. 12].

Тут, як і в інших місцях, Ш. Айзенштадт дотримується думки, що, якщо виявлена історично правильна конфігурація, відмінності між історичними прикладами цієї конфігурації є варіаціями теми. По суті, дослідник стверджує, що історична складність набуває двох різновидів: великі складності, що виникають внаслідок відмінностей між конфігураціями та менші складності, що виникають внаслідок різниць у самих конфігураціях. Типологізація призначена для розгляду великих складнощів, тих основних відмінностей між конфігураціями. Це вправа, що дозволяє виявляти різницю між тими речами, які можна порівняти лише на найзагальнішому рівні та ніколи у глибині.

Отже, порівняльна історія імперій Ш. Айзенштадта має велику евристичну цінність. *«Політичні системи імперій»* слугують прикладом плідного застосування методу типологізації для визначення сутнісних (ідеально типових) рис імперій, що також дозволяє порівнювати емпіричні явища та оцінювати відмінності та схожості з метою пояснення відмінних соціальних структур та процесів. Попри критику структурного функціоналізму, використання запропонованої Ш. Айзенштадтом методології дослідження політичних систем є перспективним для подальшого розроблення теорії та порівняльного аналізу імперій.

Література

1. Eisenstadt S. N. The Political Systems of Empires: The Rise and Fall of the Historical Bureaucratic Societies / S. N. Eisenstadt. – New York: Free Press of Glencoe, 1963. – 524 pp.

Ланій Богдана

студентка гр. МВ-42

Національний університет «Львівська політехніка»

Науковий керівник: к. політ. н., доц. Кукарцев О.В.

ЄВРОСКЕПТИЦИЗМ ЗАХІДНОЄВРОПЕЙСЬКИХ ПАРТІЙ

Поширене сьогодні явище євроскептицизму стосується певних дискурсивних утворень на полі битви колективних ідентичностей, що відкрилась європейською інтеграцією. Євроскептицизм має реакційний характер –аргументи євроскептиків виробляються у відповідь на продовження не лише самого процесу європейської інтеграції, а також і на обґрунтовану дискусію, яку застосовують політичні діячі, уряди держав-членів та наднаціональних інституцій — для легітимізації цього процесу. Євроскептики насамперед «реагують» на суттєве зростання повноважень та компетенцій ЄС. Наприклад, у деяких галузях політики, таких як міжнародна торгівля та аграрна політика, Європейський Союз має виключні повноваження. Саме тому рішення, прийняті на європейському рівні, мають вплив на громадян держав-членів як безпосередньо, так і опосередковано через імпорту та дотримання нормативно-правових актів ЄС на національному рівні. Такий значний політичний вплив рішень, що приймаються Європейським Союзом, зазвичай отримує негативну оцінку з боку громадян країн-членів [2, С. 5-6].

Євроскептицизм відіграє все більш значну та суперечливу роль у політиці партій Західної Європи. Сучасні науковці визначають цей процес як «політику опозиції». Оскільки європейська інтеграція залишається, проектом, що керується переважно урядами держав-членів, а протидія конкретним її заходам, як правило, є перевагою опозиції [2, С. 7]. Проте більшість західноєвропейських (і декількох посткомуністичних) партійних систем тепер мають партії чи фракції євроскептиків. Це свідчить про те, що «європейське питання» торкнулося партійної конкуренції більше, ніж будь-яка інша окрема проблема сучасних міжнародних відносин на регіональному рівні. І хоча це не призвело до появи багатьох нових партій, у порівнянні з зеленими партіями постматеріалізму, європейське питання було порушено практично кожною європейською партією [3, С. 11-13]. Такий вплив на партійні системи — праві, ліві та центристські — свідчить про те, що опозиція європейській інтеграції не є єдиним питанням чи є спрямованою на політичний розкол. Різноманітність партійного євроскептицизму формується через відмінності в моделях партійної конкуренції, і через те, що євроскептицизм значною мірою є опозиційною політикою. Це у свою чергу доводить те, що євроскептицизм може проявлятися

по-різному. Відомі дослідники цього явища П. Таггарт і А. Щербяк виділяють жорсткий та м'який євроскептицизм [1, С. 52].

Жорсткий (принциповий) та м'який (умовний) євроскептицизм керуються комбінацією ідентичності партії, її політики, виборчої стратегії та прагнення до роботи в контексті партійної системи. Проте варто зазначити особливості цих двох видів.

Для жорсткого типу характерна принципова опозиція ЄС та євроінтеграції, тому він притаманний партіям, які вважають, що їхні округи повинні вийти зі складу союзу, або політика яких включає цілковите протистояння інтеграційним процесам. Яскравим прикладом є група Європейського парламенту «Європа свободи і прямої демократії», у склад якої входить партія «Незалежності Сполученого Королівства» [1, С. 52].

У межах м'якого євроскептицизму немає принципових заперечень щодо європейської інтеграції або членства в ЄС, проте є занепокоєння однією (або низкою) сфер політики або ж існує протиріччя між векторами європейської політики та національними інтересами. Група «Європейських консерваторів та реформаторів», що включає «Британську Консервативну партію», є основним прикладом м'яких євроскептичних організацій та партій. Таким чином євроскептицизм керується як ідеологічно, так і стратегічно. Євроскептики, що керуються ідеологією, знаходяться під впливом євроскептицизму, оскільки це передбачено в їхніх вихідних ідеологічних позиціях. Ціннісні та нормативні політичні цілі виходять з початкової ідеології. Партія, яка протистоїть цінностям, цілям або політиці європейської інтеграції, повинна обрати і прийняти жорстку або м'яку євроскептичну позицію. З іншого боку, «стратегічні євроскептики» використовують євроскептицизм як прагматичне доповнення до своєї оригінальної програми. Євроскептичні партії зазвичай використовують це для залучення нових виборців, збільшення охоплення електорату та зростання їх політичного впливу [1, С. 53].

Таким чином, євроскептицизм не є тимчасовим явищем, особливо зараз, у так званий «період рецесії», який було викликано низкою подій, з якими Європейський Союз не зміг впоратися. Йдеться про вихід зі складу організації Сполученого Королівства, окрім того незадоволення європейської спільноти щодо заходів Брюсселю спрямованих на вирішення економічних криз у Греції, Іспанії та Португалії. Це свідчить про те, що євроскептицизм «живиться» за рахунок кризових ситуацій. Проте це явище укорінене в Європейському парламенті, оскільки з'явилося набагато раніше ніж сам Європейський Союз.

Література

1. Mehlika Ozlem Ultan. Euroscepticism in the European Union / Mehlika Ozlem Ultan, Serdak Ornek. // International Journal of Social Sciences. – 2015. – № 2. – С. 49–57.
2. Sitter N. Opposing Europe: Euro-Scepticism, Opposition and Party Competition [Електронний ресурс] / Nick Sitter Sitter // Sussex European Institute Working paper. – № 56. – 29 с. – Режим доступу: <https://www.sussex.ac.uk/webteam/gateway/file.php?name=epern-working-paper-9.pdf&site=266>.

3. Taggart P. Theorizing party-based Euroskepticism: Problems of definition, measurement and causality [Електронний ресурс] / Paul Taggart, Alex Szczerbiak// Sussex European Institute Working paper. – 2003. – № 69. – 17 с. – Режим доступу: http://aei.pitt.edu/6562/1/001513_1.PDF.

Луцишин Галина
д. політ. н., завідувач кафедри ПМВ
Національний університет «Львівська політехніка»

Луць Роксолана
студентка гр. МВ-43
Національний університет «Львівська політехніка»
Науковий керівник: к. політ. н., доц. Ільницька У.В.

ДІАСПОРА ЯК СУБ'ЄКТ СУЧАСНОЇ СИСТЕМИ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

У сучасній системі міжнародних відносин визначальну роль у захисті національних інтересів держав, збереженні їх ідентичності відіграють такі недержавні суб'єкти, як діаспори, які за останні десятиліття стали впливовими гравцями на політичній арені. Феномен діаспори має давню історію існування. Діаспори об'єднуються за етнічними чи національними ознаками, намагаючись зберегти національну ідентичність держави. Для сучасних національних держав діаспори є механізмом позиціонування, представлення та захистом національних інтересів.

Діаспори є потужною силою, яка впливає на розвиток культури, економіки, політики країни перебування. Багато країн світу використовують свої діаспори як інструмент для реалізації зовнішньої і внутрішньої стратегії розвитку. Оскільки великі діаспори у своєму розпорядженні мають значні фінансові ресурси, вони активно лобюють інтереси тих країн, які ще донедавна були для них батьківщиною і з якими вони мали тісні зв'язки. Цілком логічно, що найбільші за чисельністю діаспори мають найбільший вплив на політичну та економічну картину світу. Найчисельнішими діаспорами є китайська (35 млн.), індійська і російська діаспори (по 25 млн.).

У науковій літературі термін «діаспора» немає однозначного визначення. Є чимало концептуальних підходів до трактування поняття і визначення категорії «діаспора».

Спочатку діаспора визначалась як «розселення євреїв з часу вавилонського полону в VI ст. до н. е. поза межами Палестини». При цьому наголошується, що

поступово термін став застосовуватися і до інших релігійних та етнічних груп, що живуть в нових районах свого розселення [3].

Ж. Т. Тощенко і Т. І. Чаптикова вважають що, «діаспора - це стійка сукупність людей єдиного етнічного походження, що живе за межами своєї історичної батьківщини і має соціальні інститути для розвитку і функціонування даної спільноти» [3].

Х.Тотолян наголошує, що діаспори формуються через вимушене залишення своєї країни. Внаслідок чого за межами батьківщини концентруються цілі громади. Однак у своїй концепції Х.Тотолян не виключає виникнення діаспори шляхом добровільної еміграції індивідів або малих груп, що також призводить до створення спільнот у країнах перебування. Згідно з концепцією Х. Тотоляна, основою діаспори є спільнота, яка має характерні особливості певного етносу [3].

Діаспора є об'єктом вивчення для багатьох фахівців та науковців, які досліджують роль діаспор у системі міжнародних відносин, здійснюють спроби класифікації та типологізації.

Р. Коен, пропонує типологію, у якій він класифікує діаспори як: діаспори-жертви, трудові та імперські діаспори, торгові, культурні та діаспори глобально позбавлені території. Коен ідентифікує єврейські, палестинські, ірландські, африканські та вірменські діаспори як діаспори-жертви. Він визначає британців як імперську діаспору, а індусів як трудову діаспору. Китайці і ліванці класифіковані як торгові діаспори. Жителі Карибських островів в його типології характеризуються як культурна діаспора [5].

Ізраїльський вчений Габріель Шеффер, виділяє такі типи діаспор: діаспори з глибоким історичним корінням (вірменська, єврейська і китайська); «дрімаючі» діаспори (американці в Європі і в Азії і скандинави в США); «молоді» діаспори (їх утворюють греки, поляки і турки); «зароджувальні», тобто що знаходяться лише в початковій стадії свого становлення (їх тільки починають формувати корейці, філіппінці); «бездомні», ті які не мають «своєї» держави (до цієї категорії належать діаспори курдів, палестинців і циган); «етнонаціональні» - найпоширеніший тип діаспор. Їх характерна особливість в тому, що їх діяльність підтримується урядам «своєї» держави; діаспори «розсіяні» і діаспори, які живуть компактно [4].

Основними моделями взаємодії держав з діаспорами є: патерналістська, що припускає надання різних пільг і преференцій співвітчизникам, захист їх прав та інтересів; прагматична, заснована на одержанні різного роду вигод від діаспори; репатріаційна, що концентрується на переселенні співвітчизників на історичну батьківщину [3].

Міжнародна організація «Діаспора як творець багатства» визначає такі форми та механізми співпраці урядів зі своїми діаспорами. Серед них: запровадження урядових програм Сальвадору, Аргентини, Естонії, Ефіопії тощо; діяльність спеціальних урядових структур з питань співпраці з діаспорою Бразилії, Туреччині, Азербайджані, Вірменії, Литві, Мексиці, Румунії, Тунісі, Сирії, Перу та ін.; організація подій для діаспори: Боснійський Конгрес діаспори, Сирійська Конференція експатріантів під патронатом Президента,

Конференція з питань міграції та розвитку у Китаї, Африканський Саміт Інтелектуалів у Сенегалі, міжнародний семінар для закордонних перуанців [7].

Найбільш потужні діаспори активно займаються популяризацією національних цінностей, створюючи музеї, культурно-мистецькі центри, мовні школи, осередки народного побуту, які дозволяють підтримувати національну культуру, стають інструментом самоутвердження нації, збереження її історичної пам'яті, а також функціонують як центри єднання діаспори для проведення національних, релігійних та світських свят.

Отже, інститут діаспори у сучасній системі міжнародних відносин набуває важливого значення. Представники діаспори де-факто – культурні послы своєї батьківщини у приймаючій країні, які функціонують та здійснюють свою діяльність і як особливі групи інтересів при формуванні та реалізації національної зовнішньої політики, так і як частина транснаціональних мереж громадянського суспільства.

Література

1. Астварцатурова М. А. Диаспоры: этнокультурная идентичность национальных меньшинств / М. А. Астварцатурова // Диаспоры. – 2003. – № 2. – С. 184-200.

2. Полоскова Т. В. Современные диаспоры (внутриполитические и международные аспекты) / Т. В. Полоскова. – М. : Науч. кн., 2002. – 428 с

3. Попков В.Д. Некоторые основания для типологии диаспор [Електронний ресурс] / В.Д. Попков. – Режим доступу: <http://lib.socio.msu.ru/library?e=d-000-00---0kongress>

4. Шеффер Г. Диаспоры в мировой политике / Г. Шеффер // Диаспоры. – М., 2003. – №1. – С. 162–184.

5. Cohen R. (1997). Global Diasporas / R. Cohen. – London: UCL Press.

6. Kunz R. The Discovery of the Diaspora. International Political Sociology / R. Kunz. – 2012. – №6 (1). – P. 103–106.

7. Shain Y. Diasporas and International Relations Theory. International Organization / Y. Shain, A. Barth. – 2003. – No. 57 (3). – P. 449–479.

Маркітантов Вадим

*к. політ. н., доц. кафедри політології та соціології
Кам'янець-Подільський національний університет ім. І. Огієнка*

Рибшун Олександр

*к. соц. н., доц. кафедри політології та соціології
Кам'янець-Подільський національний університет ім. І. Огієнка*

ДОСВІД СИЛОВОЇ ПРОТИДІЇ ЗБРОЙНОМУ СЕПАРАТИЗМУ

Досвід протидії сепаратизму в країнах Західної Європи має давню традицію. На сучасному етапі силові методи не виключаються керівництвом держав регіону, проте вони не є основними засобами забезпечення територіальної цілісності та внутрішньополітичної стабільності. Вони можуть

бути застосовані лише задля забезпечення національної безпеки та виключно у випадках, коли застосування інших методів неможливе або неефективне.

На відміну від західноєвропейського сепаратизму, балканський виявився значно кривавішим. На Балканах процеси створення та становлення нових держав супроводжувалися війнами, етнічними чистками, військовими злочинами та, як наслідок, численними жертвами серед мирного населення. 1991 року на території Хорватії виникла самопроголошена область Республіка Сербська Країна, яка була створена етнічними сербами за сприяння Югославської армії та воєнізованих угруповань із Сербії.

1992 року було прийнято план ООН, яким передбачалося припинення бойових дій та розміщення підрозділів міжнародних миротворчих сил.

Упродовж 1992-1993 років хорватська армія провела низку успішних локальних операцій з метою повернення під контроль територій, де проживало хорватське населення.

1995 року США, Німеччина (ЄС), Росія та ООН запропонували план мирного врегулювання конфлікту, який передбачав інтеграцію Сербської Країни в Хорватію та надання широкої автономії для етнічних сербів. Проте сербські представники відмовились обговорювати мирні ініціативи. Після невдалих спроб мирного врегулювання хорватська армія і поліція провели дві військові операції – «Блискавка» та «Буря». За результатами першої було поновлено конституційний лад у краї Західна Славонія, а внаслідок другої – завдано поразки збройним угрупованням сепаратистів і фактично припинено існування Сербської Країни (з регіону виїхало від 200 до 250 тисяч сербів). Відповідно, фактично за допомогою силових методів було поновлено територіальну цілісність Хорватії [2; 6].

Серед чинників, що сприяли успішному проведенню операцій хорватськими силами безпеки, можна виділити такі:

- проведення владою Хорватії економічних, адміністративних та військових реформ;
- консолідація хорватського народу навколо ідеї побудови незалежної та успішної держави;
- переозброєння армії, загальна мобілізація, ефективна підготовка особового складу та дієва міжвідомча координація;
- фактична відсутність допомоги сербським сепаратистам з боку Белграда (після міжнародного визнання Хорватії з її території було виведено військові підрозділи армії Югославії) [5].

Іншим прикладом силового вирішення проблеми сепаратизму є міжетнічний та міжконфесійний конфлікт у Шрі-Ланці, що виник між сингалами та тамілами. Після формування терористичного угруповання «Тигри визволення Таміл Еламу» (ТВТЕ) конфлікт переріс у великомасштабні бойові дії, що тривали майже 30 років. Упродовж цього періоду періодично встановлювався режим припинення вогню та здійснювалися спроби віднайти політичні шляхи врегулювання.

Гостра фаза конфлікту розпочиналась із захоплення адміністративних будівель та нападів на військові об'єкти. Під час конфлікту терористами

застосовувались авіація, артилерія, військово-морські сили, при цьому суттєву допомогу ТВТЕ отримувала з-за кордону.

Завершивши переозброєння армії, провівши економічну реформу, офіційний Коломбо фактично вийшов із переговорного процесу, посиливши військовий тиск на ТВТЕ на півночі країни. Наступальна військова операція супроводжувалася масованими обстрілами цілих населених пунктів, що фактично спричинило у постраждалих районах гуманітарну катастрофу. З осені 2008 року представники всіх міжнародних організацій, у тому числі гуманітарних, були виведені з району бойових дій. У 2009 році операція завершилася знищенням ТВТЕ та ліквідацією їх лідера [3].

Серед чинників, що вплинули на військовий успіх урядових сил, можна зазначити такі:

- припинення зовнішньої підтримки ТВТЕ;
- визнання цієї організації терористичною впливовими країнами;
- відсутність підтримки ТВТЕ з боку місцевого населення, яке часто використовувалось останніми як «живий щит»;
- переозброєння та розвиток урядових збройних сил;
- здійснення ефективного забезпечення військових частин, що опинилися заблокованими терористами;
- ізоляція населених пунктів, що використовувались бойовиками ТВТЕ як бази;
- проведення силами безпеки перевірок цивільних тамілів, у т.ч. серед внутрішньо переміщених осіб, проведення операцій з виявлення залишків ТВТЕ у звільнених районах;
- ефективні економічні реформи, що дозволили збільшити витрати на розвиток сектору безпеки і оборони країни;
- відсутність суттєвого тиску з боку міжнародної спільноти на уряд Шрі-Ланки [5].

Основною небезпекою для Туреччини залишається курдський сепаратизм. Останнім часом фіксуються збройні протистояння силових структур Туреччини та курдських бойовиків за широкого використання останніми тактики вчинення терористичних актів [1; 4]. З огляду на це, нині влада Туреччини робить акцент на застосуванні силових методів протистояння: ліквідація, затримання бойовиків «робітничої партії Курдистану» (РПК), активні бойові дії з використанням повітряних ударів, депортація осіб за участь у протиправній діяльності. Усі ці заходи ґрунтуються на новій концепції боротьби з РПК у південно-східних провінціях Туреччини, а також у прикордонних районах з Іраком та Сирією. Концепція передбачає:

- акцент на наступальній тактиці ведення бойових дій силовими структурами;
- витіснення сепаратистів з найбільших населених пунктів на південному сході Туреччини;
- активізацію бойових дій, у тому числі із застосуванням авіації та сил спеціальних операцій проти осередків РПК у гірських і сільських районах, нанесенням при цьому превентивних ударів.

Такі дії, на думку військового керівництва Туреччини, запобігли створенню т.зв. курдських кантонів, подібно до адміністративно-територіальних утворень в Сирійському Курдистані. До того ж, влада Туреччини не допускає міжнародного визнання органів самоврядування та політичних партій сирійських курдів [5].

Не зважаючи на результативність силових варіантів вирішення сепаратистських проблем, з великою впевненістю стверджувати, що сепаратизм у досліджуваних країнах остаточно подолано не доводиться. Військові операції проти сербів, ними були сприйняті як воєнні злочини та трагедія сербської меншини у Хорватії, а невиважена політика уряду Шрі-Ланки, подальші міжконфесійні суперечки, репресії проти політичних опонентів викликають невдоволення у тамільської меншини. Все це створює підґрунтя для майбутніх конфліктів у цих країнах.

Література

1. Буркай К. Курдский вопрос – история и современность [Електронний ресурс] / Камаль Буркай. — Режим доступу: <http://www.aha.ru/~said/kamal.htm>
2. Гуськова Е. Независимая Хорватия с независимыми сербами [Електронний ресурс] / Е.Ю. Гуськова // Югославия в XX веке: очерки политической истории / К.В. Никифоров (отв. ред.), А.И. Филимонова, А.Л. Шемякин и др. — М. : Индрик, 2011. — 888 с. — Режим доступу: http://inslav.ru/images/stories/pdf/2011_Jugoslavija_v_XX_veke.pdf
3. Данильченко К. Слеза Будды. Уроки для Украины [Електронний ресурс] / Кирил Данильченко. — Режим доступу : <https://petrimazepa.com/buddhatear.html>
4. Курдский вопрос [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://inosmi.ru/infographic/20170921/240341774.html>
5. Міжнародний досвід боротьби із сепаратизмом: висновки для України : аналіт. доп. [Електронний ресурс] / О.О. Резнікова, А.О. Місюра, С.В. Дрьомов, К.Є. Войтовський. — К. : НІСД, 2016. — 52 с. — Режим доступу : http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/Separatism_druk-8a53a.pdf
6. Руднева И. Сербский народ в Хорватии – национальное меньшинство? [Електронний ресурс] / И.В. Руднева // Национальные меньшинства в странах Центральной и Юго-Восточной Европы: исторический опыт и современное состояние / Е.П. Серапионова. — М. : Институт славяноведения РАН, 2014. — 552 с. — Режим доступу: <http://inslav.ru/publication/nacionalnyye-menshinstva-v-stranah-centralnoy-i-yugo-vostochnoy-evropy-istoricheskiy-opyt>

Могилка Євгенія

студентка гр. МВ-43

Національний університет «Львівська політехніка»

Науковий керівник: к. політ. н., доц. Дорош Л.О.

НЕСПРОМОЖНІСТЬ СУЧАСНИХ ДЕРЖАВ ТА ЇЇ КЛЮЧОВІ ПРОЯВИ

Термін «неспроможна держава» або ж «failed state» вперше вжили у 50-60-х рр. ХХ ст. Вже починаючи з середини 1990-х рр. (саме тоді, коли Україна та більшість держав пострадянського простору здобули незалежність), в світі тривають дискусії навколо цього порівняно нового поняття, що означає «безсила держава», «держава, що не відбулася», «неспроможна держава» або ж «держава-невдаха» чи «держава в руїні». Згідно загального визначення, «failed state» – це суверенна держава, яка не може підтримувати свого існування як життєздатна політична та економічна одиниця [3], хоча, на нашу думку, це швидше країна, аніж держава з повноцінним урядом, який в змозі надавати основні політичні, громадські послуги своїм громадянам.

Німецький автор У. Шнеккенер разом з групою дослідників берлінського фонду «Наука і політика» пропонує під «failed state» розуміти «втрату або нездобуття державними інститутами здатності управління в основних сферах державної компетенції». Таких сфер визначають три – монополія на застосування сили, державні послуги і механізми розподілу економічних ресурсів, а також участь населення в політиці і процедурі прийняття рішень. Отже, зважаючи на це, виділяються три типи держав, що мають проблеми в цих сферах державної компетенції: «слабкі держави» (weak states), «деградуючі держави» (failing states), і власне «держави, що не відбулися» (failed states).

Американський аналітичний центр «Фонд за Мир» публікує щорічний рейтинг «failed-states», заснований на дослідженні дванадцяти різних факторів, включаючи демографічні проблеми, масовий рух біженців і тимчасово переміщених осіб, різкий або глибокий економічний спад, «криміналізацію» держави чи «інтервенцію інших держав або зовнішніх чинників».

У світовій історії існує чимало випадків, коли держава може займати місце в Організації Об'єднаних Націй і виступати в ролі суверенного суб'єкта в регіональній і глобальній політиці, але з часом зазнає невдачі саме через її неієднатність належним чином виконувати державні функції. Саме поняття «політика» означає процес, за допомогою якого суспільство обирає правила управління, тобто у випадку неспроможної держави йдеться про нездатність управляти суспільством (або, як говорив М. Вебер, користуватись монополією на легітимне насильство), що несе в собі наслідки недостатності централізації влади, що в подальшому може призвести до хаосу, як у випадку з Сомалі, а отже, за всесвітніми показниками до неспроможності держави. З цього можна зробити висновок – ті політичні суб'єкти в міжнародній політиці чи на міжнародній арені, які невміло використовують монополію на застосування сили, що передбачає контроль над територією та її ресурсами за допомогою збройних сил або ж нездатні за допомогою армії чи поліції врегульовувати локальні конфлікти, не кажучи вже про надання публічних послуг чи стимулювання й регулювання економічної діяльності, приречені рано чи пізно до невдачі.

Терміном «неспроможна держава» спершу користувалися, насамперед США і Великобританія для позначення держав, що поширюють тероризм,

загрожують світовій спільноті. Таке трактування згодом стало важливою частиною обґрунтування введення військ в Афганістан, Ірак, а у 2006 р. поняття «failed state» використовувалося для обґрунтування введення австралійських військ в охоплений безладами Східний Тимор.

У світлі військової агресії Російської Федерації в Україні, окупації Криму тема України як «failed state» все більше набирає популярності, особливо серед російських дослідників (О.Дугін, С.Караганов). На відміну від західного типу визначення неспроможності держави, коли країнам-колишнім колоніям не лише доводять, що вони не є неспроможними, а й сприяють запровадженню інклюзивних державних інститутів, російське трактування зводиться до того, щоб за допомогою пропаганди, втручання в національні інтереси та провокації конфліктів довести, що колишні держави пострадянського простору фактично є неспроможними державами, які не зможуть вижити без допомоги «єдиної Росії». Така політика у подальшому веде до дезорієнтації не тільки населення країни, але й має вагомий вплив на її визначення на міжнародній арені.

У світлі вищесказаного, доцільним є застосування кількісних та якісних показників, які дають змогу визначити рівень неспроможності країни. Варто звернути увагу, що автори дослідження «The failed states Index» вказують, що за допомогою індексів вимірюють саме вразливість держави до конфлікту або колапсу. Темпи і напрямки розвитку кожної держави можуть варіюватися, як в сторону погіршення ситуації, так і її поліпшення. Класичним прикладом значного поліпшення позицій держави є Індія, яку в 1970-х рр. накрила хвиля голоду і масового насильства, і яка стала класичним прикладом «failed state». Сьогодні Індія, незважаючи на епізодичні терористичні акти, є найбільшою в світі демократичною державою з конкурентоспроможною економікою та представницькою політичною системою. Аналогічним прикладом може бути Південноафриканська Республіка, яка, пройшовши через расову війну в 1980-х рр., змогла створити нову політичну систему, прийняти ліберальну конституцію і відмовитися від програми створення ядерної зброї. Певне поліпшення ситуації за 2007-2008 рр. відзначається в Ліберії, Гаїті, Кот-Д'Івуарі, погіршення – у Пакистані, Ізраїлі та Палестині [2].

Сьогодні Україна займає 90-те місце в рейтингу «failed states» [1]. Така позиція нашої держави визначається сукупністю чинників, як-от: невміла економічна політика України, катастрофічно низький рівень довіри людей практично до всіх державних інституцій, олігархізація, декларативна риторика політичних еліт та формальна орієнтація на засвоєння нових принципів демократичного врядування тощо.

Звичайно, російські політики та пропагандисти й надалі будуть наголошуватимуть на штучності творення нашої держави після розпаду Радянського Союзу. Посилюватимуться аргументи на користь неспроможності нашої держави труднощами, пов'язаними із анексією Криму, збройним протистоянням на Сході України, загрозами національній безпеці. Хоча, на нашу думку, варто звернути увагу на розуміння самого терміну і як би ми не позначили події в Україні – вочевидь, це результат взаємного перетинання не тільки внутрішніх чинників, а й зовнішніх впливів, унаслідок яких Україна

сьогодні сприймається окремими міжнародними політиками та експертами як суб'єкт геополітичних маніпуляцій та неспроможна держава.

Попри те, що вищезгадані факти наводять на думку, що Україна стає нездатною до самостійного існування без зовнішньої фінансової і політичної підтримки, однак, на нашу думку, населення не кожної занепадаючої держави здатне показати всьому світу, що права, свобода, гідність, незалежність, громадянство, державність – першочергові цінності, за які люди готові віддавати свої життя.

Література

1. Fragile States Index [Електронний ресурс] // The fond of Peace. – 2017. – Режим доступу: <http://fundforpeace.org/fsi/>.

2. These are the world's most fragile states [Електронний ресурс] // World economy forum. – 2016. – Режим доступу: <https://www.weforum.org/agenda/2016/08/these-are-the-worlds-most-fragile-states/>.

3. What is a fragile state? [Електронний ресурс] // World Bank. – 2015. – Режим доступу: <http://blogs.worldbank.org/developmenttalk/what-fragile-state>.

Стародуб Тарас

аспірант кафедри ПМВ

Національний університет «Львівська політехніка»

Демчишак Руслан

к. політ. н., доц. кафедри ПМВ

Національний університет «Львівська політехніка»

ГЕОПОЛІТИЧНІ ОРІЄНТИРИ УКРАЇНИ У КОНЦЕПЦІЯХ Д. ДОНЦОВА ТА Ю. ЛИПИ

У 20-40-их роках ХХ ст. теоретики українського націоналізму, опираючись на тодішні реалії розвитку міжнародних відносин та ймовірні прогнози їх трансформації, розробили оригінальні зовнішньополітичні візії та геополітичні моделі формування якісно нової концепції незалежної України, що не втратили своєї актуальності і сьогодні. Серед таких мислителів варто виділити Дмитра Донцова та Юрія Липу, між якими відбувалося тривале ідеологічне та особистісне протистояння.

Метою даної роботи виступає комплексна оцінка поглядів Д. Донцова та Ю. Липи щодо формування зовнішньої політики України стосовно Росії та Польщі, а також стосовно ідеї творення геополітичної, економічної та культурно-духовної єдності країн Чорноморського простору, або ідеї так званого Балто-Чорноморського Союзу. Адже основні елементи їхньої геополітичної концепції не втратили своєї актуальності і на сучасному етапі творення зовнішньополітичної доктрини України, особливо у час російської агресії на сході України та гострих дипломатичних випадів зі сторони Польщі.

На початку 20-их рр. ХХ ст. у своїй праці «Підстави нашої політики», 1921, Дмитро Донцов чітко вказує на те, що самостійна Україна як міжнародний

актор має стратегічно важливе значення у світовій геополітиці, особливо у контексті протистояння між Європою і Росією. Тому Україна повинна усвідомити свою геополітичну місію і стати головним форпостом європейства проти “Москви-Євразії”.

Для цього Україна повинна звільнитися від впливів матеріалістичної російської культури, позбувшись насильницьки накинutoї орієнтації на Схід. У працях Д. Донцова, а також інших теоретиків та ідеологів українського націоналізму у 1920-их роках з’являється чітка концепція щодо культурно-психологічного відокремлення України від Росії, що стала підвалиною ідеї політичної самостійності.

Як альтернативу, орієнтації на Схід Д. Донцов пропонує духовно-культурне зближення із Заходом та зміцнення регіону Середньої Європи, до якого за всіма ознаками, на думку Донцова, геополітично належить Україна. Цей геополітично і культурно-цивілізаційно цілісний простір (Середня Європа) має свої відмінності від Заходу. Тому зміцнення Середньої Європи політично – це вирішальний удар по російському імперіалізмові як найбільш загрозливому і руйнівному щодо основ європейства [1, с.289].

У цьому контексті Донцов вбачає стратегічно важливим кроком - це налагодження тісних партнерських відносин з Польщею. Такі союзницькі, у цивілізаційно-геополітичному плані, стосунки з Польщею мають консолідувати та зміцнити Середню Європу, яка через свою незбалансованість залишається відкритою для агресивної політики Росії. Д. Донцов зокрема зазначає: “Російський імперіалізм для свого успіху конче потребує знищити Київ і Варшаву як незалежні політичні центри” [2, с.99].

Донцов першим усвідомив першочергову роль України у формуванні міжнародної політики в межах Середньої і Східної Європи та акцентував головну увагу на важливості порозуміння у польсько-українських відносинах. З цього приводу Д. Донцов наголошував: “Ключі опанування слов’янства (а через нього Європи) – може дістати той, хто володіє Україною” [1, с.293].

Водночас інший визначний мислитель, Ю. Липа значно поглиблює і конкретизує концепцію Д. Донцова, головним чином на сторінках своєї трилогії («Призначення України», 1938, «Чорноморська доктрина», 1940, «Розподіл Росії», 1941), називаючи головною стратегічною метою України – об’єднання в майбутньому всього Чорноморського світу, праобразом якого була у I ст. до Р.Х. Імперія Мітридата VI Евпатора – царя Понту [3, с.56-79].

Ю. Липа був одним із перших дослідників, який стверджував, що основною віссю для України має бути не Схід-Захід, а Південь-Північ. Україна, на його думку, повинна стати рушійною силою у просторі від Балкан до Уралу та встановити основну вісь сполучення між Північчю і Півднем: Балтикою і Чорномор’ям через басейн Дніпра, та усунути конкурентну Волзьку магістраль. Власне такий погляд автоматично усуває конфронтацію із Польщею, бо Польща це органічно і геополітично балтійська країна [3, с.236].

У своїй праці “Чорноморська доктрина” Ю. Липа конкретизує теорію-проект Д. Донцова Середньої Європи. Він виклав своє бачення ментальної, геополітичної, культурно-духовної, історичної та економічної єдності країн

Чорноморського простору, куди входять народи і країни Балкан, Кавказу і Закавказзя, Україна і Туреччина. Він обґрунтував важливість та необхідність створення чорноморсько-балтійської федерації українців, білорусів, поляків і литовців, де Україні відведено роль лідера та об'єднавчого чинника.

На думку Липи, центральними державами Чорноморського простору є Україна, Туреччина і Болгарія, тому тісна співпраця між ними буде вирішальною об'єднавчою ланкою. Визначальним чинником у створенні перспективного великого економічного простору буде економічний союз України, Туреччини та Болгарії.

Водночас, Юрій Липа наголошує на особливих, тісних і надійних партнерських відносинах з Білоруссю, які мають не допустити стратегічного союзу проти неї “балтійського (Польща) та фінно-угорського (Росія) експансивних осередків”. Тому Україна може стати могутньою державою, якщо зуміє вести чесну і доброзичливу політику стосовно Білорусії.

Особливу роль у своїй праці Ю. Липа відводив Криму. Як наголошував він, “хто володіє Кримом, той володіє Чорним морем”. У свою чергу вчений акцентує увагу на тому, що присутність Росії в Криму робить її господарем Чорного моря і ставить у залежність від неї балканські країни, без яких зміст об'єднання втрачається. Тому головним стратегічним завданням для України залишається витіснити Росію з Чорного моря.

Третя праця із трилогії Ю. Липи “Розподіл Росії” показує усю складність стосунків між Україною і Росією протягом майже 2,5 століть після Полтавської битви. Майбутнє російської імперії Ю. Липа бачить в її розчленуванні, після чого виникнуть самостійні національні держави, в тому числі Українська соборна держава, створивши співдружність вільних народів.

Отож, підсумовуючи, варто зазначити наступне. Обидва мислителі, і Д. Донцов, і Ю. Липа вбачають Україну геополітичним і цивілізаційним центром Східної Європи, що повинна вийти із насильницьки їй нав'язаного психологічно-культурного та політичного впливу Росії. Польща, як протиположна колонізаційній експансії Росії, вбачається стратегічним партнером України. Тому Україні необхідно не допускати союзу Росії та Польщі.

Україна, на думку мислителів, має стати головним лідером у політичному зміцненні регіону Середньої Європи, виступаючи водночас домінуючим чинником процесу формування геополітичної та економічної єдності країн Чорноморського простору. Головним завданням України в цьому напрямку є витіснення Росії з Чорного моря та створення стратегічно важливого економічного союзу України, Туреччини та Болгарії. Ідеї та геополітичні концепції Д. Донцова та Ю. Липи залишаються актуальними та затребуваними при формуванні сучасної геополітичної доктрини України.

Література

1. Баган О. Актуальна націософія: теоретичні, культурологічні, геополітичні та історіософські аспекти / Олег Баган. – Л.: ЛА “Піраміда”, 2016. – 672 с.
2. Донцов Д. Підстави нашої політики / Дмитро Донцов. – Нью-Йорк: ОЧОСУ, 1957. – 210 с.

3. Липа Ю. Призначення України / Юрій Липа. – Л: Просвіта, 1992. – 270 с.

Хар Оксана
асистент кафедри ПМВ
Національний університет «Львівська політехніка»

ОСОБЛИВОСТІ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА В КОНТЕКСТІ СХІДНОГО РОЗШИРЕННЯ ЄС

Поява терміну «транскордонне співробітництво» була викликана змінами, що відбулися протягом останніх десятиліть і продовжують відбуватись в регіонах Європи щодо функцій національних кордонів та ролі місцевих і регіональних громад у поглибленні співпраці по обидва боки кордону. Починаючи з 1960-тих років Західна Європа відмовилась від виключно міждержавного співробітництва та взяла курс на побудову толерантної, процвітаючої квазідержави без кордонів. Такі процеси як глобалізація, вестернізація, стрімкий розвиток сучасних інформаційних технологій, як і зростаюча кількість проблем, що можуть бути вирішені тільки через просторові бар'єри, підтверджують правильність позиції М. Маклуена про єдине «глобальне село», щоб вказати на те, що сучасне людство за умов надвисоких швидкостей та інформаційних технологій живе на планеті немов без кордонів, оскільки весь світ стає для індивідуума настільки близьким і доступним, наче село, в якому він народився та виріс [3].

Про значення транскордонного співробітництва для розвитку сучасної Європи свідчить його інституційно-правова основа – Європейська рамкова конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або владами, яка так визначає це поняття: «...будь-які спільні дії, спрямовані на посилення та поглиблення добросусідських відносин між територіальними общинами або владами, що знаходяться під юрисдикцією двох або декількох Договірних Сторін, а також на укладання з цією метою будь-яких необхідних угод або досягнення домовленостей» [2, С.145].

У зв'язку із пошвавленням інтеграційних процесів в ЄС, транскордонне співробітництво поєднує в собі політичне бачення та прагматичний вимір, що призводить до широкого і різноманітного спектру його завдань, а саме: транскордонне співробітництво на регіональному та місцевому рівні; залучення різних соціальних партнерів та верств населення через міжнародні кордони; сприяння дотриманню миру, свободи, прав та безпеки людини; а також протекціонізм етнічних і національних меншин. Прикордонні і транскордонні регіони, таким чином, будують союзи та «мости» в процесі об'єднання Європи задля співіснування європейських народів.

У політичному та інституційному плані, виникнення транскордонного співробітництва і налагодження роботи транскордонних структур, таких як Європорегиони та Європейські групи територіального співробітництва (EGTCs)

можна розглядати, як вираження ширших досягнень в області європейського управління, включаючи принцип субсидіарності його адаптації до об'єднаної Європи. Це підвищує важливість регіонів, котрі поєднують політичний, економічний, соціальний та культурний виміри, тому виникла необхідність розробити нові моделі управління багатоаспектними, які сприяли солідарності в межах усієї Європи. Ще одним важливим фактором у розвитку транскордонного співробітництва стало надання фінансової підтримки з боку Європейського союзу, за допомогою таких програм, як INTERREG, PHARE і TACIS. Враховуючи, що транскордонне співробітництво у формі єврорегіонів є одним з основних елементів інтеграційної стратегії Євросоюзу, досвід такої співпраці є вкрай корисним для України. Розвиток єврорегіонів у великій мірі будує сучасну інтеграційну політику, яскравим прикладом якої є діяльність єврорегіону «Карпати», що вважається найефективнішим на теренах України [5].

Транскордонна політика є важливою складовою співпраці ЄС з країнами Східної Європи, зокрема в рамках політики Східного розширення ЄС, метою якої є зміцнення стосунків з країнами Східної Європи, такими як Україна, Грузія, Молдова, Білорусь, Вірменія, Азербайджан. Проект був представлений міністрами закордонних справ Польщі та Швеції в Раді із загальних справ та зовнішніх відносин ЄС в Брюсселі 26 травня 2008. Програма Східного партнерства була ратифікована Європейським Союзом в Празі (Чеська Республіка) 7 травня 2009 року. *Стратегічною метою* східної політики Європейського Союзу визначили встановлення добросусідських відносин з державами пострадянського простору, що зумовлює діяльність, спрямовану на залучення їх до спільного європейського економічного та суспільного виміру, формування в цих країнах дружнього ставлення до ЄС, а також створення спільної зони безпеки і співпраці [1, С. 314-320].

Перше засідання міністрів закордонних справ у рамках Східного партнерства відбувалося 8 грудня 2009 року в Брюсселі. Східне партнерство доповнює Північний вимір і Середземноморський Союз, надаючи інституалізовані основи для обговорення візових угод, договорів про вільну торгівлю, а також угоди про стратегічне партнерство зі східними сусідами ЄС, уникаючи при цьому спірну тему про приєднання до Європейського союзу. Спільні цінності, включаючи демократію, верховенство закону і повагу до прав людини, а також принципи ринкової економіки, сталого розвитку та ефективного управління є базою успішного співробітництва [7].

Крім безперервного двостороннього і багатостороннього політичного діалогу, технічна робота структурована на 4-х тематичних платформах, для того щоб краще відобразити поточні потреби і пріоритети партнерів, а саме:

1. *Демократія, належне врядування та стабільність* – партнерство спрямоване на підвищення ефективності управління в сфері державного управління, державної служби, судової системи, управління державними кордонами, боротьба з корупцією, прозорість виборів, притулку і міграції, співпрацю в галузі загальної політики безпеки і оборони та боротьбі з кіберзлочинністю.

2. *Економічна інтеграція та зближення з політикою ЄС* – робота цієї платформи фокусується на розумному, стійкому і всебічному розвитку вільної ринкової економіки.

3. *Енергетична безпека* – енергоефективність та відновлювані джерела енергії підвищують рівень енергетичної безпеки за рахунок зниження залежності від імпорту викопного палива і переходу до низьковуглецевої економіки.

4. *Міжлюдські контакти* – ця платформа доповнює двосторонні угоди і дії, а також різні програми ЄС щодо міжнародного співробітництва в галузі освіти і молоді (наприклад, Erasmus +), культури і засобів масової інформації (Creative Europe) і наукових досліджень та інновацій (Horizon 2020 Marie Skłodowska-Curie) [6].

Україна є однією з шести пострадянських країн, які були запрошені до співпраці з ЄС в рамках нової багатосторонньої структури Східного партнерства. Варто звернути свою увагу на ринкові можливості, що веде за собою політика Східного партнерства. Угоди про Асоціацію (глибоку і всеосяжну зону вільної торгівлі) передбачають ряд заходів та інструментів, призначених для стимулювання торгівлі між ЄС і зацікавленими країнами-партнерами. В Україні тимчасове застосування зони вільної торгівлі почалося з січня 2016 року. Грузія, Молдова і Україна виграють від фонду ЄС гранди, котрі сфокусовані на підтримку малого і середнього бізнесу в процесі адаптації до нових вимог, для того щоб збільшити свою конкурентоспроможність з ЄС. Крім того, був досягнутий позитивний результат в отриманні безвізового режиму, незважаючи на постійні проблеми у візовому підході держав-членів ЄС по відношенню до українців [7].

Беручи до уваги п'ятий саміт Східного партнерства, який відбувся 24 листопада 2017 р. у Брюсселі, можна дійти висновку, що його формат переходить від реально інтеграційного механізму до виключно традиційного. Єврокомісар з питань розширення і політики сусідства Й. Хан заявив, що найближча перспектива членства України в Євросоюзі є нереальною. Під час пленарного засідання П. Порошенко виступив з ініціативою розширення співробітництва України та ЄС, включаючи Цифровий, Енергетичний та Митний союзи, а також асоціацію з Шенгенською зоною, однак, він не запропонував конкретного плану розвитку співпраці. Таким чином, результати останнього саміту є абстрактними та вказують на нерішуче ставлення Брюсселю до розширення ЄС. Отож, Україні потрібно сконцентрувати свою увагу на двосторонній дипломатії з окремими членами ЄС щодо конкретних економічних проектів, які принесуть користь, а формат Східного партнерства не продовжуватиме обростати бюрократичною оболонкою [4].

Література

1. Байцим В. Стратегічні напрями розвитку ефективного транскордонного й міжрегіонального економічного співробітництва / В. Байцим // Вісник НАДУ. – 2006. – № 3. – С. 314-320

2. Додатковий протокол до Європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями //

Європейська рамкова конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями. – Братислава, 1999. – С.144-148

3. Європейська Хартія про регіональне самоврядування; Рада Європи; Хартія, Міжнародний документ від 15.10.1985 [Електронний ресурс] // Верховна Рада України: [офіц. веб-портал]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_036

4. Криза жанру: якими є підсумки саміту Східного партнерства для України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mind.ua/publications/20178959-kriza-zhanru-yakimi-e-pidsumki-samitu-shidnogo-partnerstva-dlya-ukrayini>

5. Луцька Н. І. Розвиток єврорегіонів в системі транскордонного співробітництва України: автореф. дис. канд. екон. наук: спец. 08.00.02 «Світове господарство і міжнародні економічні відносини» / Наталія Іванівна Луцька. – К., 2011. –19 с.

6. Eastern Partnership – multilateral platforms [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://eeas.europa.eu/eastern/platforms/index_en.htm

7. Values to form core of EU 'Eastern Partnership' [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://euobserver.com/foreign/27799>

Цимбал Владислава

студентка гр. МВ-43

Національний університет «Львівська політехніка»

Науковий керівник: к. політ. н. Пасічний Р.Я.

ЄВРОРЕГІОНИ ЯК ОСНОВНА ІНСТИТУЦІЙНА ФОРМА ТРАНСКОРДОННОЇ СПІВПРАЦІ

В умовах глобальних трансформацій проблема глобалізаційних процесів, які неможливо зупинити, набуває перспективного і системного характеру, залишаючись недостатньо дослідженою суспільними науками. Обговорення проблеми управління сучасними тенденціями лише недавно було започатковане науковцями, політиками, експертами [3].

Різноманітність акторів на сучасній світовій арені, зміни у політичній структурі світу та наявність світових проблем піднімають питання про взаємодію учасників міжнародних відносин задля вирішення глобальних проблем на новий рівень. З метою уникнення негативних наслідків глобалізації, Рада Європи рекомендує всім державам-членам визнати зростаючу роль регіонів у вирішенні проблем соціально-політичного, соціально-економічного, соціально-екологічного характеру. Таке визнання сприятиме розвитку транскордонного співробітництва у ЄС.

Головним завданням регіональної політики держави має бути досягнення балансу між її національними інтересами та інтересами розвитку її регіонів. Основною організаційною формою транскордонного співробітництва, на сьогоднішній день, є єврорегіони. Практика функціонування єврорегіонів, в останні роки, показала свою ефективність у зниженні бар'єрів для вільного

руху людей, товарів, послуг, капіталів. На даний момент, у Європі налічується понад 180 єврорегіонів і їх кількість продовжує зростати [2].

Враховуючи те, що мова йде про відносно молоду форму транскордонного співробітництва, існує безліч визначень поняття «єврорегіон». У статуті єврорегіону «Нижній Дунай» є визначення єврорегіону, яке ґрунтується на положенні, запропонованому Європейською рамковою конвенцією про транскордонне співробітництво: «Єврорегіон є формою прикордонного співробітництва між територіальними громадами або місцевими органами влади країн (далі – Сторони), розташованих у прикордонній зоні, де Сторони беруть участь у загальних заходах, що проводяться у відповідності до національних законодавств і норм міжнародного права» [2].

З просторової точки зору: «Єврорегіон – це певний географічний простір, який включає частини двох або більше країн, які домовляються про координацію своєї діяльності в економічній, соціальній, культурній та інших галузях суспільного життя. Територіальними елементами транскордонних регіонів є адміністративно-територіальні райони суміжних країн, що мають кордони» [1].

Головні ознаки єврорегіону:

- географічна – єврорегіон є територією, яка має конкретне географічне розташування;
- політична – частини цієї території знаходяться під юрисдикцією суверенних держав, які мають спільний кордон;
- адміністративна – єврорегіон утворюють прикордонні регіони держав, що мають спільний кордон;
- функціональна – єврорегіон є формою транскордонного співробітництва.

Єврорегіони мають історичні особливості у зв'язку з тим, що більшість єврорегіонів охоплюють території, що мають спільне історичне минуле, входили до складу однієї держави або навіть мали спірний статус. Такі регіони можуть бути багатонаціональними і відображати інтереси відразу кількох етнічних груп. Прикладом може слугувати Регіо Басілієнсіс, перший єврорегіон, який був створений у 1963 р. у регіоні Верхнього Рейну і охоплює територію Юраських та Vogезьких гір і гір Шварцвальду. До його складу ввійшли земля Баден (Німеччина, департамент Верхній Ельзас (Франція), район Базель (Швейцарія). Створення такої форми співпраці допомогло розв'язати складну проблему спірних територій Німеччини та Франції. Більше того, структура управління цього регіону стала класичною і зараз використовується з незначними змінами. Як правило, представники декількох етнічних груп проживають на прикордонних територіях різних держав, які входять до складу єврорегіонів. У багатьох випадках на територіях суміжних прикордонних регіонів мешкають представники досить чисельної національної меншини, яка представляє національну більшість країни, розташованої по інший бік кордону.

Для єврорегіонів типовим є наявність спільних інтересів у торгово-економічній галузі задля між територіального розподілу праці, а також у сфері спільного розвитку туристичної діяльності, наданні взаємних послуг через

державний кордон, створенні мережі співробітництва у сферах науки, освіти, культури. Часто єврорегіони створюють спільну стратегію просторового розвитку.

Звісно, у функціонуванні єврорегіонів у Центральній та Східній Європі є чималі відмінності. Такою особливістю можна вважати слабкий рівень інфраструктури та нижчий рівень соціально-економічного розвитку прикордонних регіонів країн ЦСЄ, що призводить до зменшення можливостей подолати проблеми транскордонного характеру. Проте, різний рівень розвитку межуючих територій існує не лише між Центральною та Східною Європою, така нерівномірність є властивою для партнерства прикордонних територій на різних векторах транскордонної співпраці [2].

Враховуючи поширення міжнародної практики творення нових єврорегіонів та високу ефективність діяльності вже існуючих, у вирішенні проблем соціально-політичного, соціально-економічного, соціально-екологічного характеру можемо зробити висновок про перспективність розвитку цієї форми транскордонної співпраці.

Література

1. Луцишин П. В. Обласний суспільно-географічний комплекс: теорія, методика, практика / П. В. Луцишин. – Київ: ІСД МО, 1996. – 207 с.
2. Мікула Н. Єврорегіони: досвід та перспективи / Н. Мікула. – Львів: ІРД НАН України, 2003. – 222 с.
3. Юськів Б. Концепція і парадигми глобального управління [Електронний ресурс] / Б. Юськів // Політичний менеджмент. – 2009. – Режим доступу: <http://dspace.nbuiv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/59753/13-Yuskiv.pdf>.

Часовська Ольга

студентка гр. МВ-43

Національний університет «Львівська політехніка»

Науковий керівник: д. політ. н., доц. Бучин М.А.

ПОНЯТТЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ СЕПАРАТИЗМУ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОСТІ

Багатоетнічність як ознаку можна застосувати до характеристик великої кількості країн сучасного світу. Центральна влада таких країн не завжди в змозі повноцінно забезпечити етнонаціональні інтереси меншин і, як наслідок, виникають потужні конфліктні ситуації, що, у свою чергу, призводять до порушення прав і свобод людини, соціальної та політичної нестабільності, недотримання принципів міжнародних відносин тощо.

Проблема сепаратизму дедалі частіше підіймається у зв'язку з актуальними подіями на міжнародній арені: конфлікт на території України, реакція Шотландії на потенційний вихід Британії з ЄС, проведення референдуму за незалежність Каталонії в Іспанії. В контексті подібних

тенденцій виявляється гострою потреба комплексного розгляду явища сепаратизму та вироблення способів і заходів протидії цьому явищу з метою встановлення безпеки, стабільності держав, регіональних та світових політичних спільнот.

Метою цієї статті є визначення поняття та сутності явища сепаратизму в сучасній політико-правовій практиці.

Традиційно у науковій літературі сепаратизм (від лат. *separatus* – окремий) визначається як теорія, політика і практика відокремлення, відділення частини території держави з метою створення нової самостійної держави або одержання статусу широкої автономії [3].

На думку дослідника А. Баранова, сепаратизм завжди виникає на базі глибоко пережитих та чітко усвідомлених утисків свого становища, які відчуває етнічна група, тому сепаратистські настрої є наслідком тривалого процесу самоусвідомлення в середовищі етнічної спільноти [3].

Американський дослідник З. Бжезинський стверджує, що «спочатку національні почуття фокусуються на проблемі відродження національних мов, це виражає прагнення до національного самозбереженням перед лицем прогресуючої асиміляції, потім висуваються вимоги національної культурної автономії та національного культурного самовизначення, що призводить згодом до боротьби за національний суверенітет» [2].

Підходи до визначення поняття сепаратизму все ж дають змогу виокремити найсуттєвішу рису цього явища – прагнення до відділення з метою формування нового державоподібного утворення. В. Олішевська вказує на те, що «сепаратистське прагнення вважається «природним», коли представники певної етнонаціональної (етноконфесійної) групи незадоволені соціально-політичним та духовно-культурним середовищем, в якому їм доводиться існувати, законами, яким вони змушені слідувати в силу суспільного договору». Разом з цим політичний центр тенденційно вважатиме сепаратистські прояви загрозою безпеки країни і такий дисонанс інтересів становитиме потужне підґрунтя конфлікту, який в подальшому може проявлятися протестними акціями, тероризмом, збройними сутичками тощо [2].

Н. Романюк серед умов виникнення сепаратистського руху виокремлює «дискримінацію етнічної спільноти з боку державної влади та формування активної політичної еліти, здатної очолити цей рух» [3]. Також львівський дослідник О. Цебенко вказує на те, що «ідеологією сепаратизму є націоналізм» [5].

Доцільно згадати також один із основоположних принципів міжнародних відносин, юридично оформлений в Статуті Організації Об'єднаних Націй 1945 року – право народів на самовизначення. Однак вперше ця ідея була висунута ще 1918 року президентом США В. Вільсоном, яка заснована на тому, що «свобода самовизначення політичного статусу держави повинна ґрунтуватися на добровільності народу, яка може бути здійснена тільки конституційним шляхом» [2].

Реалізація чи радше спроби реалізації цього принципу в політичних реаліях останніх років (наприклад, референдуми в Косово, Шотландії, Каталонії

та Криму) свідчать про потребу перегляду норм міжнародного права та їх адаптації до вимог сучасної міжнародної практики.

Розглянемо в контексті сепаратизму Республіку Молдову. Молдова є невеликою країною у Східній Європі, сусід України. Незважаючи на свою малопомітність на карті Європи, молдовська республіка є цікавим прикладом для дослідження сепаратизму. Щодо Молдови можна виділити два яскравих осередки сепаратизму, однак різних за своїми сутнісними характеристиками – Гагаузька автономія та невизнана Республіка Придністров'я.

Гагаузи є окремим етносом із самобутньою культурою та власною мовою. На тлі розпаду Радянського Союзу і яскравого прикладу утворення Придністров'я у 1990 році, гагаузи проголосили незалежну Республіку Гагаузію. Однак в рамках «Походу на Гагаузію» молдовські націоналісти, з метою протидії розвитку сепаратизму в регіоні, ліквідували самопроголошену республіку і, як наслідок, було утворено автономне формування гагаузького етносу в складі Молдови. Такий результат став можливий завдяки низці переговорів та взаємних поступок, проте напруження в регіоні все ще зберігається [4]. Сепаратизм гагаузів можна чітко ідентифікувати як етнічний.

На противагу, придністровський конфлікт має ознаки зовнішнього впливу з боку Російської Федерації і зараз перебуває у замороженому стані. Поява і розвиток сепаратистського руху у Придністров'ї нагадують сценарій подій на українському Донбасі: засилля росіян, системна русифікація, дезінформація населення, формування нібито народних добровольчих загонів, проведення різних референдумів тощо. Таким чином, мовний та етнічний фактори слугували дестабілізаторами ситуації в придністровському регіоні [1].

Отже, сепаратизм, насамперед, пов'язаний з процесами трансформації суспільства. Найчастіше такі конфлікти мають місце під час погіршення загального становища (економічного, політичного) країни. Окремі сепаратистські прояви мають багатоманітну природу: вони зумовлені релігійними, етнічними та економічними чинниками одночасно. У світові практиці є багато прикладів виникнення та розвитку сепаратистських рухів, однак кожному притаманні свої специфічні ознаки.

Проблема сепаратизму актуалізується сучасними політико-правовими реаліями. Численні прояви сепаратизму, зокрема, на кордонах і всередині України, виявляють потребу у комплексному дослідженні і пошуку шляхів вирішення конфліктних ситуацій. Вирішення подібних явищ нині можливе із застосуванням цілої низки як внутрішніх, так і зовнішніх факторів: залучення посередників, міжнародних організацій до переговорного процесу, звернення до міжнародних арбітражних інститутів, економічні та політичні санкції тощо. Чільними є ненасильницькі методи боротьби.

Література

1. Гладченко І.А. Локальні конфлікти у Придністров'ї та на Сході України: порівняльна характеристика [Електронний ресурс] / І.А. Гладченко. – Режим доступу: http://istznu.org/dc/file.php?host_id=1&path=/page/issues/44/4_2.pdf

2. Олішевська В.В. Сепаратизм: сутність, зміст, основні підходи [Електронний ресурс] / В.В. Олішевська. – Режим доступу: http://www.investplan.com.ua/pdf/5_2013/36.pdf

3. Романюк Н.І. Сепаратизм як суспільно-політичне явище сучасності [Електронний ресурс] / Н.І. Романюк. – Режим доступу: <http://esnuir.eenu.edu.ua/bitstream/123456789/11127/1/Romaniuk%20N.%20I..pdf>

4. Салаватова А.В. Особенности пространственной □ идентичности в Гагаузии [Електронний ресурс] / А. В. Салаватова. – Режим доступу: <http://lawinfo.ru/assets/images/statiyi/SP-2015-4-14.pdf>

5. Цебенко О.О. Феномен сепаратизму в сучасних міжнародних відносинах [Електронний ресурс] / О. О. Цебенко. – Режим доступу: <http://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2017/nov/6677/cebenko.pdf>

Щочка Анастасія

студентка гр. МВ-43

Національний університет «Львівська політехніка»

Науковий керівник: д. політ. н., доц. Бучин М.А.

ТРАНСНАЦІОНАЛЬНА ЗЛОЧИННІСТЬ У СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ

Транснаціональна організована злочинність є невід'ємним явищем міжнародних відносин, що впливає на міжнародну безпеку, світову політику, міжнародну торгівлю та права людини. Тому варто звернути увагу на цей феномен та дослідити безпосередньо поняття «транснаціональної злочинності», її види, шляхи подолання та приклади реальних угруповань.

Перш за все, транснаціональна злочинність розуміється як злочин, що відбувається через кордони двох чи більше країн. Транснаціональна злочинність є одним з чинників, які мають неабиякий вплив на формування та розвиток відносин між державами на світовому рівні [3, с. 32].

Завдяки збільшенню взаємозалежності держав, розширенню міжнародних зв'язків, утворенню «прозорих» кордонів між державами та формуванню світових інформаційних і фінансових мереж з'явилися глобальні ринки для законної й нелегальної продукції та послуг. Це дозволяє транснаціональній злочинності нагромаджувати значні обсяги капіталу, що обумовлює вплив злочинних організацій на учасників міжнародних відносин.

Транснаціональна злочинність порушує за своєю природою національні кордони держав. Таким чином, кидаючи виклик державному суверенітету та економічному розвитку країни, миру та безпеці у міжнародних відносинах, що робить її ваговою проблемою міжнародного співіснування [10].

Сьогодні існує низка певних причин для виникнення транснаціональної злочинності у сучасному світі. Американський дослідник Раян Пейн пояснює, що поняття транснаціональної злочинності «тісно переплітається з революційними технологічними, фінансовими, комунікаційними,

економічними, культурними та політичними змінами, що характеризують глобалізацію, і саме через це стає все важче відокремити злочинну діяльність від законних глобальних операцій» [7, с. 15]. Таким чином, можна стверджувати, що чинники прояву транснаціональної злочинності залежать від суб'єктивного ставлення до певних злочинів. Наприклад, існують твердження, що одним з факторів глобальної злочинності є падіння Радянського Союзу, що дозволило групам легше працювати в міжнародній системі. Крім зміщення геополітичних реалій, інші причини транснаціональної злочинності були пов'язані з проблемами бідності та економічного дисбалансу. Серед інших причин розвитку транснаціональної злочинності можна відзначити наявність слаборозвинених держав, глобальну міграцію, зростання глобальних міст, розширення вільної торгівлі, швидкі комунікації і комп'ютерні технології та легкі глобальні фінансові операції [7, с. 21].

Обговорюючи поняття «транснаціональна злочинність», важливо відокремити його поняття «міжнародний злочин». Транснаціональні злочини - це злочини, що часто трапляються з урахуванням фінансової вигоди, а міжнародна злочинність включає такі злочини, як порушення прав людини, геноцид, військові злочини, злочини проти людства тощо. Крім того, транснаціональна злочинність є злочином, що здійснюється через два або більше міжнародних кордони, водночас міжнародна злочинність може проходити в межах однієї держави, і насправді це відбувається часто [1, с.19].

Поняття транснаціонального злочину ми можемо знайти в Конвенція ООН проти транснаціональної організованої злочинності від 15 листопада 2000 р., ст. 3 якої встановлює, що злочин носить транснаціональний характер, якщо:

- a) він вчинений у більш ніж одній державі;
- b) він вчинений в одній державі, але істотна частина його підготовки, планування, керівництва або контролю мала місце в іншій державі;
- c) він вчинений в одній державі, але за участю організованої злочинної групи, яка здійснює злочинну діяльність у більш ніж одній державі;
- d) він вчинений в одній державі, але його істотні наслідки мають місце в іншій державі [4].

У міжнародній системі існує багато різних типів транснаціональної злочинності. Ми перерахували кілька різних типів глобальних злочинів, які відбуваються через державні кордони. Ось деякі види транснаціональних злочинів - торгівля наркотиками, викрадення людей, торгівля людьми, людське рабство, підроблені товари, контрабанда товарів, піратство, кібератаки, торгівля вкраденим мистецтвом, торгівля екзотичними тваринами та інші злочинні дії [9, с. 56].

У доповіді Генерального секретаря ООН на Восьмому Конгресі ООН з попередження злочинності транснаціональні злочини були розділені на п'ять основних груп:

- терористичні злочини транснаціонального характеру (захоплення повітряних суден та інші незаконні дії, спрямовані проти безпеки цивільної авіації; захоплення заручників; злочини проти осіб, що користуються міжнародним захистом; піратство тощо);

- організовані на міжнародній основі кланові злочини з головною метою отримання доходів (незаконний оборот наркотиків; торгівля людьми; організація нелегальної імміграції; контрабанда зброєю і викраденими транспортними засобами; поширення порнографії та експлуатація проституції та ін);

- економічні злочини, що передбачають здійснення операцій і транснаціональних дій у двох або декількох країнах (легалізація злочинних доходів; корупція; фальшивомонетництво);

- транснаціональна незаконна торгівля предметами мистецтва, що представляють культурне і релігійне надбання нації;

- дії, які шляхом забруднення порушують екологічний баланс і стан навколишнього середовища в більш ніж одній країні [4].

Вказаний перелік не є вичерпним і може суттєво поповнюватися в міру розвитку транснаціональної злочинності, її форм і методів здійснення злочинів. Одним з найнебезпечніших проявів цієї проблеми є також те, що останнім часом, незважаючи на активну міжнародну протидію, активізували свою діяльність терористичні угруповання. У більшості випадків терористичні групи еволюціонують із загальнокримінальних співтовариств, використовують «традиційні» організовані злочинні структури для реалізації своїх намірів, а протиправні види бізнесу (наркобізнес, торгівля людьми, зброєю тощо) – для фінансового забезпечення своєї діяльності. Одним з найтяжчих транснаціональних злочинів сьогодні є міжнародний тероризм. Саме він завдає найбільших збитків державам, забирає тисячі життів невинних людей і сіє ворожнечу між державами [1, с. 23].

Тим не менше, існує багато шляхів та методів подолання транснаціональної злочинності. Наприклад, однією з ключових організацій, що працюють над боротьбою з транснаціональною злочинністю, є Міжнародна організація кримінальної поліції або Інтерпол, який був заснований Францією. Інтерпол розуміється як «загальний інформаційний центр для інформації про поліцію, який допомагає країнам у кримінальних справах», і «є найбільшою міжнародною організацією поліції, яка налічує 190 країн-членів» [2]. З точки зору своїх обов'язків у боротьбі з транснаціональною злочинністю Інтерпол збирає та аналізує дані, підтримує глобальні розслідування злочинів, організовує оперативні робочі зустрічі між країнами, регіональні та глобальні конференції з широкого кола проблем злочинної діяльності. Інтерпол пояснює, що вони працюють над тим, щоб поліція у всьому світі мала доступ до інструментів та послуг, необхідних для ефективної роботи. Вони надають цілеспрямовану підготовку, експертну підтримку слідчих дій, відповідні дані та безпечні канали зв'язку.

На додаток до Конвенції ООН проти транснаціональної організованої злочинності ООН також прийняла «Протокол про запобігання торгівлі людьми, особливо жінками та дітьми, і покарання за неї». Цей Протокол є дуже важливим, оскільки є першим глобальним юридично обов'язковим документом з узгодженим визначенням щодо торгівлі людьми. ООН також прийняла ряд додаткових протоколів, таких як протокол проти незаконного ввозу мігрантів

по суші, морю та повітря, та протокол проти незаконного виготовлення та обороту вогнепальної зброї, їх частин і компонентів та боєприпаси. Ці протоколи допомогли привернути увагу до цих злочинних питань та пропонувати широкий спектр підтримки припинення такої транснаціональної злочинності [4].

Підсумовуючи, можна сказати, що в нинішніх умовах боротьба з транснаціональною організованою злочинністю з метою забезпечення національної безпеки держав має бути комплексною, орієнтованою на її припинення не лише заходами кримінально-правового впливу, але і за допомогою використання механізмів військової протидії, військової та військово-політичної співпраці між країнами, активізації діяльності спеціальних служб в напрямку нейтралізації каналів постачання фінансів, зброї, технічних засобів мілітарного призначення, нейтралізації міжнародних зв'язків транснаціональних злочинних організацій, а також шляхом формування у міжнародному співтоваристві стійкого негативного ставлення до дій транснаціональних злочинних організацій глобального масштабу.

Література

1. Балабан І. М. Злочинність та міжнародне співробітництво з питань боротьби з нею / І. М. Балабан // Судова практика. – 2012. – № 7/8. – С.19–25.
2. ІНТЕРПОЛ / Офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.interpol.int/AboutINTERPOL/Overview>
3. Лазарев Д. Організована злочинність та протидія їй як об'єкт міжнародної взаємодії / Д. Лазарев // Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка. Юридичні науки. – 2012. – Вип. 90. – С. 32–34.
4. Результати Четвертого огляду ООН з питання про тенденції в області злочинності і функціонування систем кримінального правосуддя [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.un.org/ru/sc/>
5. Соотношение понятий «организованная преступность», «транснациональная организованная преступность» и «международная преступность» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://law.edu.ru/doc/document.asp?docID=1251170>
6. Albanese J. Deciphering the Linkages Between Organized Crime and Transnational Crime / J. Albanese. – 2014. – 16 p.
7. Payne Rayan. Global Issues / R. Payne. – New York: Pearson, 2013. – 98 p.
8. United Nations Office on Drugs and Crime, The globalization of crime, A transnational organized crime threat assessment [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/tocta>
9. Vlassis Williams, Phil and Dimitri. Combating Transnational Crime: Concepts, Activities and Responses / W. Vlassis // Transnational Crime. – 2010. – 132 p.
10. Zabyelina Y. Transnational organized crime in international relations / Y. Zabyelina // Transnational organized crime. – 2016. – P. 1-10.

СЕКЦІЯ 2. ОСОБЛИВОСТІ ТА ТЕНДЕНЦІЇ СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Воят Богдана

студентка групи МВ-21

Національний університет «Львівська політехніка»

Дорош Леся

к. політ. н., доц. кафедри ПМВ

Національний університет «Львівська політехніка»

ОБ'ЄДНАНА АРМІЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ – БУТИ ЧИ НЕ БУТИ?

Конфлікти в Україні та на Близькому Сході, часті терористичні атаки та інші прояви небезпеки стають значними викликами для ЄС. Brexit, агресивна та загарбницька політика Росії, заяви Д. Трампа про можливість розпуску НАТО породжують дискусії, чи здатна об'єднана Європа забезпечити власну безпеку. «Мета, навіть існування нашого Союзу піддається сумніву», – зазначено в Глобальній стратегії ЄС, прийнятій у червні 2016 р.

З 2014 р. в ЄС спостерігається більша активність у сфері оборони, ніж було зафіксовано впродовж останніх 12-ти років. У цьому контексті актуалізується необхідність пошуку та реалізації ефективних ініціатив, які сприятимуть обороні ЄС. Зокрема, керівництво ЄС прийняло низку рішень щодо зміцнення власних можливостей у сфері забезпечення оборони та безпеки. 28 червня 2016 р. на саміті ЄС було схвалено нову глобальну стратегію щодо зовнішньої та безпекової політики «Спільне бачення, єдиний підхід: міцніша Європа». Термін «європейська армія» не включений в цей документ, але він підкреслює необхідність зміцнення оборонного потенціалу ЄС [3]. Вже 16 вересня 2016 р. на неформальному саміті ЄС в Братиславі Франція і Німеччина запропонували план зі створення «спільної військової сили», яка «буде змагатися з НАТО у військовому потенціалі» [1].

Найбільш повно і відверто про посилення незалежності ЄС у військовій сфері висловилася канцлер Німеччини А. Меркель. На її думку, європейцям прийшов час перестати покладатися на тих, на кого вони завжди поклалися (маючи на увазі США), і розраховувати тільки на власні сили. Разом з тим А. Меркель додала, що європейська безпекова координація повинна все ж здійснюватися у партнерстві з американським союзником, незважаючи на явне його охолодження до європейських справ [5].

Франція прийняла сторону Німеччини. Президент Е. Макрон заявив, що вже через 10 років Європа матиме «загальну військову силу, спільний оборонний бюджет і загальну доктрину для (оборонних) дій». Цим самим Париж виразно висловився за створення у межах ЄС окремої армії як загальної військової сили, а не локального доповнення до НАТО [4]. Глава Єврокомісії Ж.-К. Юнкер також підтримав ідею створення єдиної армії ЄС, що дозволить

країнам-членам сформувати спільну зовнішню політику і політику безпеки і не допустити руйнування світового порядку, що склався в Європі після Другої світової та холодної війн: «Нам потрібно дати новий хід питанню про європейський оборонний союз, створивши європейську армію. Це музика майбутнього, і вона вже звучить, тільки більшість європейців поки її не чують» [2].

30 листопада 2016 р. Європейська комісія затвердила План дій у сфері європейської оборони (European Defence Action Plan), що стосується інтеграції військово-промислових комплексів країн ЄС і розвитку спільного ринку озброєнь. 17 лютого 2017 р. Європарламент підтримав резолюцію про посилення централізації Європейського Союзу, створення посади міністра фінансів ЄС та загальної європейської армії. Це відбулося після виборів нового президента США Д. Трампа, який у ході передвиборчої боротьби заявляв, що не буде автоматично продовжувати гарантії безпеки країн-членів НАТО, якщо він стане президентом, і що він зобов'яже країни-члени НАТО платити за підтримку та захист з боку Америки. І хоча пізніше були отримані підтвердження щодо продовження військового співробітництва з США, ЄС все-таки вирішив підстрахуватись.

13 листопада 2017 р. Німеччина та ще 22 країни ЄС заклали фундамент Європейського оборонного союзу, підписавши офіційне повідомлення про розширення «постійного структурного співробітництва» (PESCO) у військовій та оборонній сфері. Основою для PESCO є 6-й пункт 42-ї статті Лісабонської угоди 2007 р., який дозволяє створювати в ЄС структури, що відповідатимуть за спільну оборонну політику. Програма розглядається як «наріжний камінь для більш стійкої архітектури європейської безпеки» і як доповнення до співпраці по лінії НАТО для тих країн ЄС, які вже входять до Альянсу [7]. Якими ж є переваги створення європейської армії: 1. Європейська армія – це ще один додатковий інструмент, який зможе боротись із безпековими викликами разом із НАТО та ООН, але вже тільки на європейській території. Вважають, європейська армія не повинна завадити відносинам із НАТО, яке підтримує європейську інтеграцію у військовій сфері як важливу умову консолідації зусиль альянсу і ЄС по стримуванні Росії, протидії кібератакам і гібридним загрозам [6]. Сформувавши власні військові сили, ЄС посилить й НАТО, беручи на себе більше відповідальності за європейський регіон. Зміцнення «європейської частини» НАТО може піти на користь обом сторонам Атлантики. 2. ЄС зуміє діяти незалежно від Вашингтону, коли той буде незацікавлений в активних політичних діях чи коли геополітичні інтереси союзників не співпадатимуть. Йдеться про те, що фактично ЄС перестане залежати від США у військовій сфері. 3. ЄС потребує більш рішучих важелів впливу, аніж м'яка сила, що в минулому довела «Югославська криза». Існує необхідність у військових ресурсах, які допомогли б європейським країнам реалізувати власні рішення у сфері безпеки та оборони. Оборонна співпраця зможе запобігти конфліктам, припинить насильство та сприятиме проведенню мирних переговорів. 4. Створення єдиного військового угруповання в Європі заощадить країнам ЄС кошти. Через об'єднання військових ресурсів та спільне

їх використання члени ЄС зможуть зекономити на закупівлі однакового оборонного обладнання та утриманні військових. Це величезний плюс для євроспільноти, адже більшість країн через фінансово-економічну кризу значно скоротили видатки на оборону і зараз не можуть виконувати вимоги статуту НАТО щодо щорічних видатків на оборону у розмірі мінімум 2% ВВП. 5. Після Brexit та посилення євроскептичних поглядів всередині ЄС, створення спільної армії надало б новий імпульс для посилення інтеграції всередині спільноти. Ж.-К. Юнкер вважає, що «європейська армія надала б черговий доказ усьому світові, що поміж країн ЄС ніколи не може бути військових конфліктів» [2].

Отже, процес створення європейської армії розпочався, але до його завершення ще дуже далеко. Відтак, існують обґрунтовані сумніви, що така армія може бути створена в принципі. До прикладу, не всі країни підтримують створення спільної європейської армії, адже вважають це дублюванням діяльності НАТО. Також проблематичним є питання національних протиріч та упереджень, коли скажімо, німецькими солдатами командуватиме французький чи словацький генерал, а чеські солдати будуть відправлені у складі миротворчої операції ЄС, наприклад, у далеку африканську країну, що не становить стратегічного інтересу для Чехії. Окрім цього важливим питанням є і фінансування. Незрозуміло, якою буде система командування та сфери відповідальності, як і наскільки оперативно прийматимуться консолідовані рішення. Складною є координація спільного виробництва та спільних закупівель військової техніки для європейської армії, так як при цьому неминуче будуть порушені інтереси національних військово-промислових комплексів. Існує й виклик, чи не стане проект спільної європейської армії позитивним для Росії. Якщо армія ЄС послабить трансатлантичні зв'язки і блок НАТО або зменшить вплив Вашингтону в Європі – то у Росії буде ще один привід святкувати перемогу. Не варто забувати, що *те*, що послаблює стосунки і зменшує вплив США в Європі – завжди вітається в РФ.

Висновуючи, слід зазначити, що створення єдиної європейської армії пов'язане з необхідністю подолання значної кількості перешкод і труднощів. Відтак, її виникнення в найближчі роки є малоімовірним. У більш віддаленій перспективі така армія може бути створена тільки за умови проведення об'єднаною Європою самостійної зовнішньої і оборонної політики поза НАТО, що сьогодні виглядає нереалістичним. Водночас співпраця і координація країн ЄС в галузі оборони буде розвиватися й далі, перш за все в рамках PESCO, однак не як заміна НАТО, а як доповнення до неї (подібно до того як в роки «холодної війни» доповненням до НАТО був Західноєвропейський союз (ЗЄС), але з більш розширеними функціями).

Література

1. Bratislava Summit [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://tvnewsroom.consilium.europa.eu/event/informal-meeting-of-the-27-heads-of-state-or-government-sept-57d6ca20a9c00>;

2. Christopher Meyer on Twitter [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://twitter.com/sirsocks/status/736128917380210690>

3. European Council conclusions on security and defence [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2017/06/22/euco-security-defence/>

4. Kentish B. Emmanuel Macron calls for EU army [Електронний ресурс] / Benjamin Kentish. – Режим доступу: <http://www.independent.co.uk/news/world/europe/emmanuel-emmanuel-macron-eu-army-joint-defence-budget-french-president-nato-britain-brexit-russia-a7968346.html>

5. Rodgers J. Germany's push for EU army: Merkel developing networks with EU members for military union [Електронний ресурс] / Jon Rodgers. – Режим доступу: <https://www.express.co.uk/news/world/897773/EU-army-Germany-Bundeswehr-military-co-operation-training-Merkel-Macron>

6. Stoltenberg Favours Stronger European Defense Complementing NATO [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://sputniknews.com/military/201712141060006864-nato-stoltenberg-eu-defense/>

7. Twenty-five EU states sign PESCO defense pact [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dw.com/en/twenty-five-eu-states-sign-pesco-defense-pact/a-41741828>.

Завада Ярина

*аспірантка кафедри міжнародних відносин та дипломатичної служби
Львівський національний університет ім. І. Франка*

ЧИННИКИ ЯКІ ВПЛИВАЮТЬ НА ЗОВНІШНЮ ПОЛІТИКУ ІСЛАМСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ ІРАН НА БЛИЗЬКОМУ СХОДІ

Ісламська Республіка Іран займає одну з центральних місць у регіоні Близького Сходу та здійснює політику, яка спрямована на поширення та зміцнення регіонального впливу. Лідруючі позиції Ірану в регіоні Близького Сходу підсилюються історичним, культурним, релігійним, революційним та геополітичним чинниками. Іран, історично є дуже давньою високо розвинутою цивілізацією, територія якої колись охоплювала значні простори на яких сьогодні розташовані інші сусідні держави. Тому, з більшістю країн регіону Іран має спільне історичне та культурне минуле. Особливо після ісламської революції коли відбулась відмова від прозахідних цінностей і повна підтримка та розвиток абсолютно ісламських культурних традицій. Лідер ісламської революції імам Хомейні приділяв значну увагу розвитку іранської культури і вважав її фундаментальною у вихованні іранської нації та її майбутніх поколінь [1, С.30]. Деякі аналітики вважають, що прагнення Ірану зміцнити власне становище в регіоні диктується саме історичними і культурними традиціями.

Варто відзначити, що один з найважливіших факторів для всіх близькосхідних держав є саме релігія. У світі існують два основних відгалуження ісламу - сунізм і шиїзм. В духовному, релігійному плані Іран протягом століть залишається центром світового шиїзму. На даний момент в світі налічується 1,6 мільярда мусульман і тільки 20% з них - шиїти. З них в

свою чергу близько 40% проживає в Ірані, що неминуче робить Іран лідером в шіїтському світі. Також великі громади шіїтів проживають в сусідніх Іраку, Ємені, Бахреїні, Лівані [3]. Іран виступає своєрідним захисником шіїтських меншин в свою чергу вони орієнтуються на Тегеран з його самостійною зовнішньою політикою та здатність захистити державу від зовнішніх загроз.

Релігійна революція в Ірані стала причиною духовного пробудження громад в мусульманських країнах і відродження ісламських традицій в міжнародному масштабі. Вплив Ісламської революції на рівні регіону і поза ним був настільки значним, що на думку більшості дослідників події, які відбуваються в регіоні після перемоги революції тим чи іншим способом були з нею пов'язані або перебували під її впливом [4, С. 203].

Парадоксально, що саме ісламські революціонери, які прийшли на зміну шаху і зруйнували всі монархічні інститути, сьогодні здійснюють саме шахську мрію, перетворюючи Іран на могутню державу регіону, про що в свій час писав шах Мохаммад Реза Пехлеві в амбіційній книзі « До могутньої цивілізації ».

З точки зору геополітики в поєднанні з унікальним географічним положенням, Іран в регіоні має особливий вплив. Оскільки країна розташована між Перською затокою і Каспійським морем з їхніми величезними енергетичними запасами, його безпосереднє сусідство з такими важливими регіонами, як Центральна Азія і Середній Схід і вплив в цих регіонах сприяють підвищенню ролі в регіональних і міжнародних відносинах [5, С.17]. В Ірану є свої геополітичні інтереси з урахуванням того, що головними регіональними суперниками вважаються - Саудівська Аравія та Ізраїль, як ідеологічний противник і Туреччина, яка також прагне до гегемонії на Близькому Сході.

Іран сформулював концепцію « шіїтського півмісяця », в рамках якого він прагне створити простір, що тягнеться від Перської затоки до Середземного моря, куди входять території Ірану, Іраку, Сирії та Лівану так званій, шіїтський пояс безпеки [2, С. 52]. Дана ідея має право на існування, не тільки з точки зору політики експорту революції, але й у геополітичному і стратегічному плані. Справа в тому, що основні нафтоносні райони Близького Сходу компактно заселені шіїтськими общинами і справді утворюють модель шіїтського поясу безпеки. Відповідно, контролювання цих районів відкриває широкі можливості з реалізації та проведення будь-яких зовнішньополітичних проектів, як на регіональному, так і на міжнародному рівнях.

Сьогодні Тегеран знаходиться в центрі всіх найважливіших подій на Близькому Сході. Іранський вплив відчутно в Іраку, Лівані, Сирії, Перській затоці. Складно уявити, як можна вирішити будь-яку з гострих політичних проблем без участі ІРІ.

З огляду на вищезгадані фактори, ІРІ може грати ключову роль в забезпеченні миру і безпеки в регіоні. Іран може виступати основним елементом будь-якої структури безпеки, як в зоні Перської затоки так і на всьому Близькому Сході.

Отже, сьогодні абсолютно очевидно, що значення Ірану в регіоні справді зростає. Безсумнівно, ситуація на Близькому Сході є складною та вибухонебезпечною, тут ведуться складні ігри та йде посилена боротьба за

лідерство. Іран як велика та сильна держава не поступиться своєму впливу та лідерству, яке підсилюється історичними, культурними, релігійними та іншими чинниками.

Література

1. Мамедова Н.М. Исламская революция в Иране. Прошлое, настоящее, будущее / Н.М. Мамедова. – Москва: Институт востоковедения РАН, 1999. – 213 с.
2. Мамедова Н.М. Иран во втором десятилетии XXI века: вызовы и перспективы / Н.М. Мамедова. – Москва: Институт востоковедения РАН, 2016. – 364 с.
3. Федуненко Е. Соотношение суннитов и шиитов в мире [Электронный ресурс] / Е. Федуненко. – 2016. – Режим доступа: <https://www.kommersant.ru/doc/2889657>
4. Amiri R. E. Foreign Policy of Iran after Islamic Revolution / R. E. Amiri // Journal of Politics and Law. – 2010. – №3 (2). – P.199 -206.
5. Özalp O.N. Where is the Middle East? The Definition and Classification Problem of the Middle East as a Regional Subsystem in International Relations / O.N. Özalp // Turkish Journal of Politics. – 2011. – № 2 (2). – P.5-21.

Заріцька Юлія

студентка групи МВ-43

Національний університет «Львівська політехніка»

Науковий керівник: к. політ. н., доц. Ільницька У.В.

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБ'ЄДНАНИХ НАЦІЙ У РЕАЛІЗАЦІЇ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Сталий розвиток – це процес економічних і соціальних змін, при якому експлуатація природних ресурсів, напрямок інвестицій, орієнтація науково-технічного розвитку, розвиток особистості та інституційні зміни узгоджені між собою і зміцнюють нинішній і майбутній потенціал для задоволення людських потреб і прагнень. Йдеться про забезпечення якості життя людей. Сталий розвиток можна трактувати як розвиток, що відповідає потребам сучасного покоління з перспективою на майбутнє. Основою сталого розвитку є невід'ємні права людини на життя та повноцінний розвиток.

Концепція сталого розвитку базується на збалансованості різних, часто і конкуруючих потреб, на усвідомленні екологічних, соціальних та економічних обмежень, з якими стикається людство. Часто розвиток обумовлений однією конкретною потребою, без урахування майбутніх наслідків. Це потенційно призведе до різноманітних загроз – від масштабної фінансової кризи, викликані безвідповідальним банківським процесом, до змін у глобальному кліматі, зумовлених нераціональним використанням джерел енергії [5].

Протягом еволюції концепції «сталого розвитку» сформулювалися три взаємозалежні та взаємопов'язані «стовпи»: економічний розвиток, соціальний

розвиток та розв'язання екологічних проблем. Актуалізується позиція щодо внесення до системи сталого розвитку ще і культурні реформи.

Цілі сталого розвитку, які ще називають «Глобальними цілями людства» – це заклик до дій, спрямованих на боротьбу з бідністю, захист планети і забезпечення миру й процвітання для усіх людей світу.

Цілі Сталого розвитку замінили «Цілі розвитку тисячоліття», які були ухвалені на Саміті Тисячоліття ООН у 2000 році, де світові лідери ухвалили Декларацію тисячоліття ООН, в якій було представлено вісім Цілей розвитку тисячоліття. Зокрема Цілями розвитку тисячоліття були : зменшення бідності та голоду; досягання загальної освіти; сприяння гендерної рівності; зниження смертності дітей та матерів; боротьба з ВІЛ, малярією та іншими захворюваннями; забезпечення екологічної стійкості; розвиток глобального партнерства - не вдалося врахувати корінні причини бідності та врахувати гендерну нерівність, а також цілісний характер розвитку. Хоча цілі розвитку тисячоліття, теоретично, стосувались усіх країн, насправді вони стали цілями для бідних країн [2, с. 493].

Із наближенням кінцевого терміну виконання Цілей розвитку тисячоліття, було з'ясовано, що не усі вони реалізовані: близько 1 мільярда людей жили менш ніж на 1,25 долара на день; більше 800 мільйонів людей не мали достатньої кількості їжі для харчування; порушувались права жінок; погіршувався стан охорони материнства і дитинства (мільйони жінок і досі помирають під час пологів). Виникла нагальна потреба в ухваленні нових, розширених цілей розвитку людства. Створення нових цілей після 2015 року стало результатом саміту «Ріо + 20» у 2012 році, який передбачив створення відкритої робочої групи для розробки проекту порядку денного. Відкрита робоча група з представниками 70 країн провела свою першу зустріч у березні 2013 року та опублікувала свій остаточний варіант проекту з 17 пропозиціями у липні 2014 року. Проводились переговори між країнами-членами, і остаточне формулювання цілей та завдань, а також преамбула та декларація, що постала з ними, були узгоджені в серпні 2015 року [3, с. 156].

Цілями сталого розвитку визначено: 1) Боротьба з бідністю у всіх її формах у всьому світі. 2) Боротьба з голодом, забезпечення продовольчої безпеки та покращення харчування; сприяння сталому розвитку сільського господарства. 3) Забезпечення здорового способу життя та сприяння добробуту для всіх у будь-якому віці. 4) Забезпечення всеохоплюючої та справедливої якісної освіти та заохочення можливостей навчання протягом усього життя для всіх. 5) Досягнення гендерної рівності та розширення прав та можливостей всіх жінок і дівчаток. 6) Забезпечення наявності та раціональне використання водних ресурсів та санітарії для всіх. 7) Забезпечення загального доступу до недорогого, надійного, стійкого та сучасного енергопостачання. 8) Сприяння неухильному, всеохоплюючому та стабільному економічному зростанню, повній та продуктивній зайнятості та гідній праці для всіх. 9) Створення гнучкої інфраструктури, сприяння всеосяжній і стійкій індустріалізації та заохочення інновацій. 10) Зменшення нерівності всередині країн та між ними. 11) Забезпечення відкритості, безпечності, життєдайності населених пунктів.

12) Забезпечення стійкої моделі споживання та виробництва. 13) Вживання термінових заходів з боротьби зі зміною клімату та її наслідками. 14) Збереження і раціональне використання океанів, морів та морських ресурсів в інтересах сталого розвитку. 15) Збереження й відновлення екосистеми суші та сприяння їх раціональному використанню; раціональне розпорядження лісами, боротьба з опустелюванням, зупинка і повернення назад процесів деградації земель та зупинка процесів втрати біорізноманіття. 16) Сприяння створенню мирних і вільних від соціальних бар'єрів суспільств в інтересах сталого розвитку, забезпечення доступу до правосуддя для всіх і створення ефективних, підзвітних та заснованих на широкій участі громадян, установ на всіх рівнях. 17) Зміцнення засобів досягнення сталого розвитку та активізація роботи механізмів Глобального партнерства в інтересах сталого розвитку [4].

Цілі сталого розвитку реалізуються і в Україні та становлять нову систему взаємоузгоджених управлінських заходів за економічним, соціальним та екологічним (природоохоронним) вимірами, спрямовану на формування суспільних відносин на засадах довіри, солідарності, рівності поколінь, безпечного навколишнього середовища.

Проект Стратегії сталого розвитку України до 2030 року та Національний план дій до 2020 року по впровадженню Стратегії – є результатом аналітичної роботи, яка здійснена українськими експертами за підтримки Програми розвитку ООН в Україні та Глобального екологічного фонду в рамках проекту «Інтеграція положень Конвенцій Ріо в національну політику України». Прийняття на глобальному рівні Цілей сталого розвитку (ЦСР) у 2015 році та здійснена їх адаптація до контексту України, яка відбулась у 2016 році за координації Міністерства економічного розвитку, обумовили потребу забезпечити урахування Цілей розвитку у процесах стратегічного планування, макроекономічного прогнозування та програмування розвитку, а також у процесі реформування вітчизняної статистики, яка дозволить розбудувати нову систему моніторингу суспільного прогресу.

В Україні у процесі визначення Цілей сталого розвитку, відповідних завдань та показників на довгострокову перспективу необхідно враховувати глобальні орієнтири розвитку, принципи сталого розвитку та суспільну думку щодо бачення майбутнього. Світовий досвід свідчить, що суспільний прогрес значною мірою залежить від підтримання балансу між цілями підтримки економічного зростання, конкурентоспроможності бізнесу, забезпечення екологічної безпеки та зменшення соціальної нерівності. Для досягнення довгострокових цілей необхідно послідовно виконувати визначені коротко- та середньострокові завдання [1, с.264].

Література

1. Данилишин Б.М. Природно-ресурсний потенціал сталого розвитку України / Б.М. Данилишин, С.І.Дорогунцов, В.С.Міщенко та ін. – Київ: РВПС України, 1999. – 716 с.

2. Майер Джеральд М. Основні проблеми розвитку економіки: Мографія / Майер Джеральд М., Раух Джемс, Е. Філіпенко. – К.: Либідь, 2003. – 688 с.

3. Садовенко А. Сталий розвиток суспільства: Навчальний посібник / А. Садовенко, Л. Масловська, В. Серета, Т. Тимочко. – К., 2011. – 392 с.

4. Цілі сталого розвитку 2016-2030 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.un.org.ua/ua/tsili-rozvytku-tysiacholittia/tsili-staloho-rozvytku>.

5. Akamani K. The Wilderness Idea: A Critical Review [Електронний ресурс] / K. Akamani // Retrieved. – 2006. – Режим доступу: <http://edu4sd.blogspot.com/2006/04/wilderness-idea-critical-review.html>.

Льницька Уляна

к. політ. н., доц. кафедри ПМВ

Національний університет «Львівська політехніка»

ІНФОРМАЦІЙНІ СТРАТЕГІЇ ЮНЕСКО У СУЧАСНИХ ПРОЦЕСАХ ГЛОБАЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

У контексті сучасних процесів глобалізації пріоритетного значення набуває формування та ефективне функціонування глобального інформаційного суспільства, що зумовлено посиленням ролі й значення інформації та комунікації у міжнародних взаємодіях.

Значний внесок у розвиток глобального інформаційного суспільства, у формування нового світового інформаційного порядку забезпечує ЮНЕСКО – спеціалізована установа ООН з питань освіти, науки, культури та комунікації.

ЮНЕСКО є універсальним міжнародним інститутом для формування ідеології глобального інформаційного суспільства, створення нормативно-правових та морально-етичних цінностей інформаційного простору, вдосконалення новітніх інформаційно-комунікаційних засобів та технологій, активізації міжкультурної комунікації. Як передбачає Статут організації, ЮНЕСКО «забезпечує доступ до інформації за допомогою міжнародного співробітництва з метою досягнення миру в усьому світі і загального добробуту людства» [11]. В рамках свого мандату ЮНЕСКО активно й послідовно втілює у життя більшість принципів і напрямів розбудови інформаційного суспільства, визначених на Всесвітньому саміті з питань інформаційного суспільства, а також реалізує Концепцію міжнародної інформаційної політики, яка консолідує європейське та світове співтовариства формувати нові політичні взаємодії у рамках Доктрини інформаційного суспільства. Організація виконує інформаційну місію, захищаючи свободу слова, свободу друку, відстоює розвиток плюралізму та незалежності ЗМІ, забезпечує вільний рух інформаційних потоків та доступ до інформації й знань для усіх категорій громадян.

У сучасних процесах глобальних трансформацій активність ЮНЕСКО в інформаційно-комунікативній сфері окреслюється такими цілями та напрямками: 1. Розробка інформаційної політики на міжнародному, регіональному й національному рівнях. 2. Розвиток людських ресурсів і можливостей відповідно до вимог інформаційної ери. 3. Посилення ролі

установ у забезпеченні доступу до інформації. 4. Розвиток механізмів і систем обробки та керування інформацією. 5. Впровадження та застосування новітніх інформаційних технологій у галузях освіти, науки, культури й комунікації [8]. Крім того, у контексті сучасних інформаційних викликів, завданнями ЮНЕСКО є: збільшення та модернізація комунікаційних мереж у країнах, що розвиваються; реалізація освітніх програм для фахівців мас-медіа; надання пріоритетів новітнім технологіям та прикладним дослідженням; підготовка висококваліфікованих фахівців у галузі інформації та комунікації; проведення досліджень з проблем соціокультурного впливу комунікаційних медіа та нових технологій на культурну ідентичність народів [5].

Значну увагу ЮНЕСКО приділяє проблемам розвитку ЗМІ та ЗМК у світі. Зокрема, розроблено норми насиченості міжнародної спільноти ЗМІ; реалізуються освітньо-навчальні програми для журналістів; впроваджуються освітні проекти підготовки висококваліфікованих медіа-фахівців; проводяться міжурядові конференції з проблем свободи слова та вільного доступу до інформації. У країнах, що розвиваються, ЮНЕСКО сприяє вдосконаленню національних інформаційних інфраструктур та розширенню мережі засобів масової комунікації.

У межах реалізації інформаційної стратегії, ЮНЕСКО значну увагу приділяє проблемам інформаційної грамотності та медійної освіченості населення. Як зазначив представник ЮНЕСКО: «Громадянам важливо розуміти функції медіа та інших джерел інформації, критично оцінювати їх контент, а також приймати обґрунтовані рішення - як користувачам, так і виробникам медіаконтенту та інформації» [13].

З метою активізації інтересу громадськості до медіа-продукції, формування їх критичного ставлення до медіа-публікацій, для реалізації освітньої стратегії, спрямованої на ознайомлення із принципами створення й функціонування інформації у глобальному просторі, ЮНЕСКО визначила «П'ять принципів медійної та інформаційної грамотності», серед яких: 1. Необхідність критичного та аналітичного осмислення будь-якої інформації. 2. Доступ до інформації та знань, як необхідна умова для самовираження та самореалізації. 3. Неупередженість, незаангажованість, об'єктивність інформації, чітке розмежування фактів й коментарів – як принципи медіа-комунікації та медіа-текстів. 4. Право на доступ до публічної інформації, до інформаційних джерел – невід'ємні права громадян у сучасному глобалізованому інформаційному суспільстві. 5. Безперервність отримання знань у галузі інформації, і, як результат – розуміння інформаційно-комунікаційних процесів та критичне осмислення медіа-інформації [13].

Реалізацію стратегічних завдань у галузі інформації та комунікації здійснюють структурні підрозділи ЮНЕСКО: Відділ масової інформації, Інформаційний підрозділ ЮНЕСКО (Комісія Мак-Брайда, яка розробляє нормативні документи) та Сектор з питань усунення перешкод на шляху вільного розповсюдження інформації.

Формами реалізації інформаційно-комунікативної політики ЮНЕСКО є: проведення міжнародних конференцій, нарад, симпозіумів, семінарів, надання

допомоги країнам у створенні навчальних і навчально-дослідних установ, здійснення інформаційної, видавничої, освітньої, консультативної діяльності, співробітництво з урядовими та неурядовими міжнародними й регіональними організаціями.

Аналіз діяльності ЮНЕСКО в інформаційно-комунікативній сфері дає підстави відзначити активність організації у формуванні нормативно-правової бази глобального інформаційного простору. Першим визначальним концептуальним документом, який окреслив стратегію формування й функціонування глобального інформаційного суспільства став документ «Інформаційне суспільство для всіх», ухвалений 29 сесією Генеральної Конференції ЮНЕСКО (1996 р.). Провідна ідея документу – необхідність осмислення нового, інформаційного етапу існування цивілізації та забезпечення реалізації нових інформаційно-комунікаційних технологій та форм.

Крім того, визначальними у формуванні глобального інформаційного простору стали такі документи організації: Світова доповідь ЮНЕСКО з комунікації (1997/98pp.); Кодекс з захисту прав користувачів у кіберпросторі (1998); Світова доповідь ЮНЕСКО з інформації і комунікації (1999/2000pp.); Стратегія суспільства знань (2001р.); Програмні документи та доповіді ЮНЕСКО (2006-2007 pp.). Варто відзначити участь ЮНЕСКО у WSIS (2003-2005 pp.), а також організацію Міжнародних конгресів з інфоетики.

У 2000 р. ЮНЕСКО ініціювала ухвалення Програми «Інформація для всіх», яка стала основою для міжнародних форумів та дискусій про проблеми, пов'язані з побудовою глобального інформаційного суспільства, збереження інформаційного суверенітету європейського простору, а також для підготовки проектів, орієнтованих на забезпечення загального доступу до інформації усіх, без виключення громадян. Основний предмет програми – це інформаційна політика, орієнтована на людину, на розвиток її потенціалу, ресурсів, навичок і знань. Одна з головних цілей Програми – розробка інструментарію для побудови глобального інформаційного суспільства і суспільства знань та активізація міжнародної співпраці й партнерства [5].

Аналіз діяльності ЮНЕСКО у сфері інформаційної політики дає підстави зробити висновки про значущість та впливовість організації у сучасних інформаційних процесах глобальних трансформацій. У сучасній системі міжнародних відносин ЮНЕСКО відіграє домінуючу роль у становленні глобального інформаційного суспільства та забезпеченні його ефективності функціонування.

Література

1. Всесвітній саміт з питань інформаційного суспільства. Підсумкові документи (Женева 2003 – Туніс 2005) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://informationsociety.files.wordpress.com/2006/08/book-ua.doc>
2. Всемирный доклад ЮНЕСКО «К обществам знания» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://unesdoc.unesco.org/images/0014/001418/141843r.pdf>

3. Запорожець О.Ю. Політика ЮНЕСКО щодо розвитку глобального інформаційного суспільства / О.Ю. Запорожець // Актуальні проблеми міжнародних відносин, 2011. – Випуск 96 (Частина II). – С.38-43.
4. Запорожець О.Ю. Політика ЮНЕСКО щодо розвитку глобального інформаційного суспільства / О.Ю. Запорожець [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://journals.iir.kiev.ua/index.php/armv/article/viewFile/783/739>
5. Інформаційна діяльність ООН [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://helpiks.org/1-54838.html>
6. Макаренко Є. А. Міжнародні інформаційні відносини: Монографія / Є.А. Макаренко. – К.: Наша культура і наука, 2002. – 452 с.
7. Офіційний сайт ЮНЕСКО [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unesco.org/new/en/unesco/>
8. П'ять напрямків діяльності ЮНЕСКО [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://studfiles.net/preview/5229368/page:16>
9. Програма ЮНЕСКО в галузі інформації і комунікації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://studopedia.com.ua/1_22336_programa-yunesko-v-galuzi-informatsii-i-komunikatsii.html
10. Степко О.М. Інформаційна діяльність ООН: Источник: Автореф. дис... канд. політ. наук: 23.00.04 / О.М. Степко; Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. – К., 2004. – 21 с.
11. Требін М. П. Інформація у системі міжнародних відносин [Текст] / М. П. Требін // Сучасний політичний процес: стан та перспективи розвитку : Матеріали міжнар. наук.-теорет. конф. (XXVI Харківські політологічні читання). – Х. : ХАП, НУ «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого», НДІ державного будівництва та місцевого самоврядування НАПрН України, 2013. – С. 137-140.
12. Хартия о сохранении цифрового наследия [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/law/03Chartia.do>
13. ЮНЕСКО визначила п'ять принципів медійної та інформаційної грамотності [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2182980-unesko-viznacila-pat-principiv-medijnoi-ta-informacijnoi-gramotnosti.html>

Казакова Світлана
студентка гр. МВ-43
Національний університет «Львівська політехніка»
Науковий керівник: к. філос. н, доц. Волинець О.О.

КРАЇНИ СКАНДИНАВІЇ: ОСОБЛИВОСТІ ТА ДИНАМІКА РОЗВИТКУ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

На сучасному етапі світового розвитку країни Скандинавії підтримують особливу модель взаємовідносин з Європейським Союзом. Країни Північної Європи є регулярними платниками до бюджету ЄС. Держави мають показники

темрів економічного зростання і високі стандарти рівня життя населення, активно беруть участь в обговоренні всіх важливих питань ЄС.

Концепція європейської інтеграції, що була розроблена ще в 1950-ті роки, передбачала, що держави-члени повинні просуватися вперед з однаковою швидкістю і брати рівну участь в реалізації інтеграційних проектів. Особливу роль в процесі диференціації ЄС відіграють країни Північної Європи, оскільки велика частина існуючих винятків із загальних правил ЄС належить саме їм. Не маючи альтернативи розвитку без співробітництва з ЄС, Скандинавські країни знайшли свій власний шлях адаптації до інтеграційних процесів і одночасно зробили серйозний вплив на формування диференційованої структури Європейського союзу [3].

Як відомо, країни Північної Європи не входили в число засновників Європейського економічного співтовариства (ЄЕС), а вибрали участь в зоні вільної торгівлі, створеної Великобританією. У двох об'єднань були принципово різні цілі і завдання. ЄЕС з самого початку мало серйозну інституційну структуру і наднаціональні органи управління. Завданням Європейської асоціації вільної торгівлі (ЄАВТ) було спростити міжнародні торговельні відносини в Європі. Однак на тлі вражаючих успіхів, які демонстрували країни ЄЕС в економіці і в здійсненні програм Співтовариства, діяльність ЄАВТ здавалась значно скромнішою. Тому в 60-і роки Великобританія, Данія, Ірландія та Норвегія двічі подавали заявки на вступ в ЄЕС. Обидві спроби не мали успіху через негативну позицію президента Франції генерала де Голля по відношенню до вступу в ЄЕС Сполученого Королівства. Переговори про вступ в ЄЕС чотирьох нових членів почалися тільки в 1970 році [4].

У 1972 році в Норвегії і Данії з питання про вступ в ЄЕС пройшли референдуми. В Данії результат був позитивний, а громадяни Норвегії проголосували проти приєднання до Європейського співтовариства. У 1973 році Данія стала першою країною Північної Європи, яка вступила в ЄЕС. Швеція, Фінляндія та Ісландія в цей період не подавали заявки на вступ в ЄЕС і разом з Норвегією залишалися в рамках ЄАВТ.

Різні позиції країн Північної Європи по відношенню до Європейського співтовариства в значній мірі були обумовлені історичними, політичними і економічними особливостями кожної з країн регіону. До початку 1990-х років Швеція і Фінляндія не розглядали можливість вступу в ЄЕС, перш за все через політику нейтралітету, якої вони дотримувалися. Ісландія ніколи не подавала заявку на вступ в ЄЕС, через своє специфічне геополітичне положення і особливу структуру економіки, оскільки морський сектор, в тому числі і рибальство, є основою ісландської економіки, повноцінна участь країни в ЄС була б досить проблематична. Норвегія також має економічну структуру, яка серйозно відрізняється від інших західноєвропейських країн. В Норвегії добре розвинуті рибальська галузь, суднобудування, морський транспорт, тому країна не хоче обмежувати себе жорстким законодавством ЄС в цих областях. Для Данії протягом багатьох десятиліть особливе значення мав німецький фактор [2].

Зміни, що відбувалися в світі і в Європі, не могли не вплинути на політику країн Північної Європи. ліквідація блокового протистояння дала можливість нейтральним країнам тісніше співпрацювати з ЄЕС. Так, в Швеції, нейтралітет якої нараховував два з половиною століття, змінилася парадигма зовнішньої політики. замість розуміння нейтралітету як «свободи від союзів» прийшло формулювання «свобода від військових союзів». Нейтральні Фінляндія і Австрія, що мали до того ж особливі відносини з СРСР, також змогли змінити свою політику щодо ЄС і перейти до більш тісної співпраці.

Незважаючи на створення ЄЄП, в 1991-1992 роках Норвегія, Швеція і Фінляндія подали заявки на вступ в ЄС. Переговори пройшли швидко і успішно, і з 1 січня 1995 року чотири держави (разом з Австрією) повинні були стати повноправними членами ЄС. Однак на референдумі громадяни Норвегії знову проголосували проти приєднання до Європейського союзу. Для Швеції і Фінляндії вступ в ЄС пройшов відносно без проблем [4].

Найбільш складною є конфігурація участі Скандинавських країн в рамках співпраці в галузі юстиції, внутрішніх справ і виконання шенгенських правил. У Амстердамському договорі шенгенські правила були розділені на дві частини: візова політика, прикордонний контроль, імміграційна політика, надання притулку та інші питання, пов'язані з вільним пересуванням людей. Шенгенські правила на території Скандинавських країн почали діяти з 25 березня 2001 року [1].

На практиці «особливі позиції» держав по низці питань, що стосуються ЄС на сучасному етапі розвитку, обумовлені в першу чергу негативним відношенням населення Скандинавських країн до збільшення впливу європейських інститутів на внутрішню політику держав – членів ЄС, та занепокоєнням щодо збереження унікальної соціальної моделі і небажанням передавати важливі складові національного суверенітету до загальноєвропейських структур. Однак, домігшись бажаних винятків або виключень, Скандинавські країни зіткнулися з проблемами іншого роду. Данія і Швеція, що членами ЄС, з одного боку побоюються втратити значну частину свого національного суверенітету, а з іншого – не беручи участь в великих проектах ЄС, ці країни зменшують свій вплив у вимірі ЄС.

Література

1. Специфіка взаємодії країн Скандинавії у сфері зовнішньої політики: безпековий вимір [Електронний ресурс]. – 2017. – Режим доступу: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/7317>.

2. Blaise R. Relations between the European Union and the nordic countries: is there a nordic reluctance? [Електронний ресурс] / Ronan Blaise. – 2007. – Режим доступу: <https://www.thenewfederalist.eu/Relations-between-the-European-Union-and-the-Nordic-Countries-is>.

3. How the North of Europe works: Scandinavia & the Nordic countries [Електронний ресурс]. – 2017. – Режим доступу: <https://expatexplore.com/blog/north-europe-works-scandinavia-nordic-countries/>.

4. Modern Scandinavia and the European Union [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.ingebretsens.com/culture/history/modern-scandinavian-and-the-european-union>.

Кифор Ірина
студентка групи МВ-43
Національний університет «Львівська політехніка»
Науковий керівник: к. іст. н. Матлай Л.С.

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ МІЖНАРОДНОЇ МІГРАЦІЇ

У сьогоднішньому світі міжнародна міграція стала реальністю. Сучасне транспортування полегшило, зробило дешевшим і швидшим пошук роботи, можливостей, освіти і кращого рівня життя для людей. У той же час конфлікти, бідність, нерівність та відсутність засобів до існування змушують людей залишати свої домівки, шукаючи кращого майбутнього для себе та своїх сімей за кордоном. Міграція може сприяти всебічному та стійкому економічному зростанню та розвитку. У 2016 році мігранти з країн, що розвиваються, відправили додому приблизно 413 мільярдів доларів США грошових переказів, які становлять значне джерело доходів домогосподарств, що покращує рівень життя людей та сімей за рахунок інвестицій в освіту, охорону здоров'я, житло та інфраструктуру. Країни, до яких мігрують люди, певною мірою отримують вигоду від міграції, оскільки мігранти часто заповнюють критичні трудові прогалини, створюють робочі місця як підприємці, платять податки та внески на соціальне забезпечення. Мігранти є одними з найбільш динамічних членів суспільства, які сприяють розвитку науки та технологій, збагачують громади, що їх прийняли шляхом забезпечення культурного різноманіття.

Протягом останніх років кількість міжнародних мігрантів у світі продовжує зростати, досягнувши позначки у 258 мільйонів осіб у 2017 році. У 2000 році цей показник залишався на рівні 173 мільйонів осіб. У період з 2000 по 2005 рік кількість міжнародних мігрантів зростала щороку в середньому на 2%. Упродовж 2005–2010 років темпи приросту прискорилися, досягши 2,9%. Проте з тих пір міграція сповільнилася, зменшившись до приблизно 2,4% на рік у період 2010–2015 років та до 2,0% у період 2015–2017 років. На країни з високими доходами припадає майже дві третини всіх міжнародних мігрантів [4, с. 5].

Станом на 2017 рік 64% усіх міжнародних мігрантів у світі – приблизно 165 мільйонів – жили в країнах з високим рівнем доходу. Тридцять шість відсотків, або 92 мільйони світових мігрантів жили в країнах з середніми та низькими доходами. У порівнянні з 2000 роком частка міжнародних мігрантів, що живуть у країнах з високим рівнем доходу, збільшилась, тоді як частка країн з середніми і низькими доходами знизилася.

Країни з високим рівнем доходу отримали більшість міжнародних мігрантів упродовж останніх років, залучивши 64 мільйони з 85 мільйонів

мігрантів в період між 2000 і 2017 роками. Як наслідок, темпи зростання населення мігрантів були найбільшими протягом 2000–2017 років (2,9% на рік) у країнах з високим рівнем доходу. Середні темпи зростання в країнах із низькими доходами становили близько 2,4% на рік. Після зниження у період з 2000 по 2010 роки темпи зростання кількості мігрантів у країнах з низькими доходами прискорилися до 6,6% на рік у період з 2010 до 2015 року, а згодом сповільнилися до 2,0% на рік протягом останнього часу (2015–2017). У країнах із середніми доходами темпи зростання були найнижчими за цей період (1,4 % на рік) [4, с. 7].

Аналіз даних за географічними регіонами дає додаткову інформацію про поточні тенденції. Понад 60 % усіх міжнародних мігрантів проживають в Азії або Європі. У 2017 році в Азії проживало 80 мільйонів міжнародних мігрантів, у порівнянні з 78 мільйонами в Європі. Північна Америка розмістила третю за кількістю групу міжнародних мігрантів (58 мільйонів). Наступними йдуть: Африка (25 мільйонів), Латинська Америка та Карибський басейн (10 мільйонів), а також Океанія (8 мільйонів).

Більшість мігрантів проживають у порівняно невеликій кількості країн. У 2017 році понад 50 % усіх міжнародних мігрантів мешкали лише в десяти країнах або районах, тоді як лише в 20 країнах або районах проживало 67 % загальної кількості міжнародних мігрантів. Найбільша кількість міжнародних мігрантів проживала у Сполучених Штатах Америки: 50 мільйонів, що становить 19 % загальної кількості у світі. Саудівська Аравія, Німеччина та Російська Федерація посіли друге, третє і четверте місце за кількістю міжнародних мігрантів (близько 12 млн. чоловік). Наступним іде Об'єднане Королівство Великої Британії та Північної Ірландії (близько 9 млн. осіб) та Об'єднані Арабські Емірати (8 мільйонів). З двадцяти найбільших країн в які найчастіше іммігрують, дев'ять знаходяться в Азії, сім в Європі, дві в Північній Америці і по одній в Африці та Океанії.

У 2017 році, з 258 мільйонів міжнародних мігрантів, 106 мільйонів народилися в Азії. Європа стала регіоном народження другої за чисельністю кількості міжнародних мігрантів (61 мільйон), за нею йде Латинська Америка та Карибський басейн (38 мільйонів) і Африка (36 мільйонів). Порівняно мало мігрантів народилися в Північній Америці (4 мільйони) або в Океанії (2 мільйони). Беручи до уваги відносну частку населення кожного регіону, міжнародні мігранти з Європи, Латинської Америки та Карибського басейну і Океанії були надмірно представлені, а міжнародні мігранти з Азії, Північної Америки та Африки були недостатньо представлені [5, С. 25].

Протягом певного часу населення зростає і зменшується через природний приріст (народжуваність мінус смертність) та чисту міграцію (іммігранти мінус емігранти). Міграція безпосередньо впливає на зміну кількості населення шляхом збільшення або зменшення в країнах, з яких і у які люди мігрують. Це також впливає на населення опосередковано, коригуючи, наприклад, показники смертності та народжуваності у відповідних країнах. Враховуючи вікову селективність міграції, вона також впливає на вікову структуру населення. Незважаючи на те, що природний приріст залишається основним компонентом

зміни кількості населення у більшості країн світу, чиста міграція стає важливою для країн у більш розвинених регіонах.

В Європі, де кількість померлих людей перевищує кількість народжених з кінця 1990-х років, позитивна чиста міграція на сьогоднішній день компенсувала скорочення населення. У Північній Америці та Океанії чиста міграція відіграла позитивну і важливу роль у зростанні населення протягом останніх 60 років. Така тенденція, як очікується, продовжуватиметься. Протягом цього ж періоду населення Африки, Азії та Латинської Америки та Карибського басейну продовжувало зростати через природне збільшення, однак, швидкість зростання поступово зменшувалася. Негативна чиста міграція була компенсована природним збільшенням, що залишатиметься основним фактором зростання населення у цих регіонах у майбутньому.

У період між 2000 та 2015 роками позитивна чиста міграція склала 42% від зростання населення Північної Америки і 31% у Океанії. В Європі за відсутності чистого притоку мігрантів, замість того, щоб зрости на два відсотки, кількість населення зменшилась б на один відсоток.

На глобальному рівні, сім із десяти міжнародних мігрантів є людьми працездатного віку (від 20 до 64 років). Оскільки міжнародні мігранти, як правило, складають більшу частину осіб працездатного віку у порівнянні із загальним населенням, міграція сприяє зменшенню коефіцієнтів залежності від старості в країнах імміграції. Незважаючи на цей ефект, коефіцієнти залежності від старості у країнах з більш розвинутими регіонами продовжують зростати.

Серед міжнародних мігрантів приблизно половина жінок – 52% у країнах більш розвинутих регіонів та 43% – у менш розвинутих регіонах. Оскільки жінки часто живуть довше, ніж чоловіки, вони, як правило, масово представлені серед мігрантів старшого віку. Жінки частіше мігрують самостійно або як очільники домашніх господарств та основних заробітчан для себе та їхніх сімей. Наприклад, дані про дозволи на працевлаштування в Південній та Південно-Східній Азії показують, що деякі країни, такі як Індонезія, Філіппіни та Шрі-Ланка, виділяють більш ніж 70% таких дозволів саме потенційним жінкам-мігрантам [1].

З часу проведення Міжнародної конференції з народонаселення та розвитку в 1994 році проблема міжнародної міграції та її зв'язок з розвитком неухильно отримувала більше уваги на порядку денному міжнародного співтовариства. Програма 2030 для сталого розвитку включає в себе кілька цілей, пов'язаних із міграцією і закликає регулярно переглядати досягнуті результати, використовуючи дані відсортовані за міграційним статусом.

У відповідь на великі переміщення біженців та інших мігрантів Генеральна Асамблея ООН 19 вересня 2016 року прийняла Нью-Йоркську декларацію про біженців та мігрантів. Декларація вимагає розробки двох глобальних угод, які будуть прийняті в 2018 році. У той час як запропонований Кодекс про біженців розробляється під егідою Агенції Організації Об'єднаних Націй з питань біженців (УВКБ) і буде представлений в 2018 році для розгляду державами-членами. Водночас під керівництвом Генеральної Асамблеї розробляється міграційний договір.

Ратифікація п'яти правових документів Організації Об'єднаних Націй, що стосуються міжнародної міграції, водночас і прогресує і залишається нерівномірною. Станом на вересень 2017 року 37 держав-членів ратифікували всі п'ять правових документів, а 13 держав-членів не ратифікували жодного з них.

Підсумовуючи, скажемо, що попри неоднотайність міжнародної спільноти стосовно міграції та біженців, ці питання залишаються одними із головних, які потребують вирішення на глобальному рівні.

Література

1. Бербенець О. В. Основні тенденції та наслідки міжнародної трудової міграції / О. В. Бербенець // АГРОСВІТ. – 2015. – №15. – С. 26–29.

2. Костенко В. О. Актуальні проблеми міграційної політики та підходи до їх вирішення на прикладі Європейського Союзу / В. О. Костенко // Актуальні проблеми політики. – 2015. – №54. – С. 106–114.

3. Мала Н. Т. Сучасні тенденції міжнародної міграції в умовах інтеграції / Н. Т. Мала, О. В. Грабельська // Науковий вісник НЛТУ України. – 2014. – №24. – С. 242–247.

4. International Migration Report [Електронний ресурс] // United Nations. – 2017. – Режим доступу: http://www.un.org/en/development/desa/population/migration/publications/migrationreport/docs/MigrationReport2017_Highlights.pdf.

5. International Migration Policies Government Views and Priorities [Електронний ресурс] // United Nations. – 2013. – Режим доступу: http://www.un.org/en/development/desa/population/publications/pdf/policy/InternationalMigrationPolicies2013/Report%20PDFs/z_International%20Migration%20Policies%20Full%20Report.pdf#zoom=100.

Кушнір Юлія

студентка гр. МВ-42

Національний університет «Львівська політехніка»

Науковий керівник: к. політ. н., доц. Дорош Л.О.

ОКРЕМІ ПРАКТИКИ БОРОТЬБИ З ТЕРОРИЗМОМ ДЕРЖАВ-ЧЛЕНІВ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Однією з актуальних проблем життя сучасної Європи є міжнародний тероризм. Сьогодні спостерігається досить високий рівень терористичної загрози і протидіяти їй державам стає дедалі важче. Нові тенденції розвитку міжнародного тероризму створюють додаткові виклики для національної і міжнародної безпеки і потребують належного вирішення. Наразі зусилля багатьох країн спрямовані на посилення захисту від терористичної загрози. Аналіз антитерористичної діяльності низки країн Європейського Союзу дає змогу виокремити ефективні заходи, що використовуються у протидії тероризму, а також виявити актуальні тенденції у цій сфері.

З огляду на зростання терористичної загрози, низка країн Європейського Союзу змінила національне законодавство з питань протидії тероризму. Йдеться про такі країни як: Німеччина, Франція, Польща, Угорщина, Бельгія, Італія. До прикладу, 24 червня 2016 р. у ФРН ухвалено закон «Про заходи з протидії тероризму», у якому передбачено:

- організацію автоматизованого обміну даними між національними спецслужбами та правоохоронними органами, а також із спецслужбами іноземних держав;
- збільшення термінів зберігання відповідної інформації;
- розширення оперативної складової у діяльності поліції, особливо у контексті протидії нелегальній міграції, а також зменшення з 16 до 14 років мінімального віку громадян, за якими дозволено стежити правоохоронним органам [1, С.15].

Були також внесені зміни до Закону «Про Федеральну розвідувальну службу», які надавали останній право отримувати інформацію з телекомунікаційних каналів на території ФРН, включаючи прослуховування громадян країни, зберігання інформації про користувачів Інтернету та обмінюватися нею з іноземними установами і партнерами ЄС, а також з агентством національної безпеки США [1, С.15].

Посадові особи та правоохоронні органи ЄС усвідомлюють той факт, що не можна уникнути більш ретельного контролю за прибулими і спостереження в громадських місцях. 21 грудня 2016 р. уряд Німеччини затвердив законопроекти, які розширюють можливості відеоспостереження в громадських місцях і транспорті, дозволяючи власникам торгових центрів або транспортних компаній встановлювати камери в усіх доступних громадських місцях. Німеччина планує прийняти законопроект про прискорену депортацію біженців, яким відмовили надати притулок. Це має допомогти вирішити проблему з тими приїжджими, які навмисно позбулись документів, що засвідчують їх особу [2].

Щодо Франції, в якій спостерігається високий рівень терористичної загрози, особливо після теракту у Парижі 13 листопада 2015 р., французькі парламентарі зосередили свою діяльність на вдосконаленні законодавства у сфері протидії тероризму. У квітні 2016 р. парламентом Франції ухвалено закон щодо реформування пенітенціарної системи. Метою цих реформ визначено посилення відповідальності за терористичну діяльність та підвищення ефективності боротьби проти неї. Зокрема, закон передбачає:

- збільшення термінів покарання за терористичну діяльність (до довічного ув'язнення без права дострокового звільнення) та організацію більш жорсткого режиму виконання покарань;
- прийняття норм обтяжуючої обставини, які передбачають кримінальну відповідальність за вчинення членами організованих угруповань окремих злочинів, пов'язаних з терористичними діями;
- контроль електронної кореспонденції [1, С.16].

Новий закон передбачив кримінальну відповідальність за недбалість правоохоронців та тих осіб, які перешкоджали виконанню рішень або діям

поліції при запобіганні вбивствам або терактам. Посилено також боротьбу з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму, зокрема, введено заборону на поповнення або використання банківських карт, які не можуть бути пов'язані з ідентифікованим користувачем.

У липні 2016 р. слідча комісія з питань запровадження заходів по боротьбі з тероризмом Національної асамблеї Франції внесла 40 пропозицій, які передбачають вжиття низки організаційних заходів, створення спеціалізованих структур та єдиної бази даних по боротьбі з тероризмом, розроблення нової політики в галузі ЗМІ, розвиток систем відеоспостереження та розпізнавання і зчитування номерних знаків автомобілів тощо [5].

Подібні підходи щодо посилення боротьби з тероризмом також були застосовані і у Польщі. У червні 2016 р. у країні було прийнято закон про антитерористичну діяльність, який передбачає надання спецслужбам додаткових повноважень з метою попередження та протидії терористичним загрозам: розширення повноважень щодо проведення обшуків та затримання впродовж 24 годин, спрощення доступу спеціальних служб до баз даних, надання права призупинити масові заходи та публічні збори у разі підвищення рівня терористичної загрози.

7 червня 2016 р. парламент Угорщини вніс зміни до Конституції та низки законів, спрямованих на реагування терористичних загроз. Конституція країни відтепер містить положення про можливість оголошення урядом стану терористичної загрози. Серед заходів, які можуть бути введені урядом: комендантська година, обмеження руху транспортних засобів, заборона масових заходів, посилення охорони кордону, більш строгий контроль за мережею Інтернет і поштовим зв'язком. Також дозволено використовувати збройні сили під час проведення антитерористичних операцій [1, С.16-17].

У рамках посилення боротьби з тероризмом Федеральний уряд Бельгії затвердив поправку до конституції країни про продовження строку тимчасового утримання під вартою осіб, підозрюваних у скоєнні злочинів, з нинішніх 24 до 72 годин. Уцілому влада схвалила пакет із 18 заходів, спрямованих на попередження терактів. Отже, поліція при наявності відповідного ордеру судді отримує право проводити обшуки в місцях проживання ймовірних терористів у будь-який час доби. Також розширено повноваження спецслужб щодо стеження і прослуховування [3].

Щодо Італії, то поки що ця держава не зіткнулася з таким ж рівнем терористичної загрози, як інші європейські країни. Це пов'язано з низкою факторів, а саме: в Італії не існує такої гострої проблеми радикалізації, у державі проживає значно менша кількість мусульманського населення, ніж в інших країнах ЄС, спостерігається менший потік іноземців з Сирії, Іраку, Лівії та інших держав.

Не зважаючи на те, що в Італії спостерігається нижчий рівень терористичної загрози, порівняно з іншими державами ЄС, італійська система безпеки передбачає власні інструменти для боротьби з тероризмом. 15 квітня 2015 р. у Італії прийнято низку законів, в яких йдеться про сукупність репресивних інструментів проти іноземних бойовиків, підозрюваних в

радикалізації та сприянні тероризму. Ці закони містять норми, що стосуються нагляду за мережею Інтернет (створення Чорного списку осіб, підозрюваних у тероризмі) та виділення значної кількості ресурсів для боротьби з тероризмом. Італія заявила, що готова вести війну з тероризмом і впевнена у перемозі [4].

На жаль, сьогодні практично неможливо запобігти терактам. До того ж, ті, хто часто говорить про «смирнену бездіяльність» європейців, забувають про терористичні акти, яких все ж вдалося уникнути. У Франції, за словами міністра внутрішніх справ цієї країни, у 2016 р. вдалося запобігти 17-ти терактам. У Бельгії затримали десяткох підлітків, які планували теракт на Різдво. Військовий журналіст В. Нанинець вважає, що Німеччина найбільш успішна у сфері запобігання терактам – «при такому-то напливі біженців і мігрантів» [3].

Підсумовуючи, слід зазначити, що у період зростання рівня терористичної загрози у світі національні уряди багатьох країн ЄС активно вживають додаткових заходів у сфері боротьби з тероризмом. Передусім це стосується питань обміну інформацією, покращення взаємодії між спецслужбами та правоохоронними органами, посилення контролю за перетином державних кордонів, протидії фінансуванню терористичної діяльності, а також строгий контроль інтернету і поштового зв'язку. Варто зазначити, що тероризму в Європі може протидіяти тільки міжнародне співробітництво та спільні заходи країн континенту щодо протидії цьому небезпечному явищу. Вивчення досвіду країн-членів ЄС може значно допомогти іншим країнам і, зокрема, Україні у боротьбі з міжнародним тероризмом як найбільш небезпечною загрозою сучасного світу.

Література

1. Актуальні питання протидії тероризму у світі та в Україні: аналіт. доповідь / [Резнікова О.О., Місюра А.О., Дрьомов С.В., Войтовський К.Є.]; за заг. ред. О.О. Резнікової. – К.: НІСД, 2017. – 60 с.
2. Кудрик В. Ісламський тероризм у Європі: врятуватися від неминучого [Електронний ресурс] / Владислав Кудрик // Апостроф. – 2016. – Режим доступу: <https://apostrophe.ua/ua/article/world/europe/2016-12-26/islamskiy-terrorizm-v-evrope-spastis-ot-neizbejnogo/9125>.
3. Світ задумується, як боротися з тероризмом [Електронний ресурс] // Польське радіо. – 2015. – Режим доступу: <http://www.polradio.pl/5/132/Artykul/229330>.
4. Groppi M. The Terror Threat to Italy: How Italian Exceptionalism is Rapidly Diminishing [Електронний ресурс] / Michele Groppi // Combating Terrorism Center. – 2017. – Режим доступу: <https://ctc.usma.edu/the-terror-threat-to-italy-how-italian-exceptionalism-is-rapidly-diminishing/>.
5. Terrorist threats and refugee crisis: France and Germany must work together to rise to the challenge [Електронний ресурс] // Think Tanks Tandem. – 2017. – Режим доступу: <http://www.institutdelors.eu/wp-content/uploads/2018/01/terroristthreatsandrefugeecrisis-thinktankstandem-jan17.pdf?pdf=ok>.

Лещак Олена
студентка гр. МВ-41
Національний університет «Львівська політехніка»
Науковий керівник: к. іст. н. Матлай Л.С.

ПРОЯВ СЕПАРАТИЗМУ У ЄВРОПІ (НА ПРИКЛАДІ КРАЇНИ БАСКІВ)

Досить актуальною проблемою у сучасних міжнародних відносинах є сепаратизм, який часто ототожнюється з бажанням звільнитися від впливу тої чи іншої влади, бути визнаним як окрема одиниця на світовій арені.

Для будь-якої багатонаціональної країни важливим є недопущення міжетнічної ворожнечі, котра може призвести до сепаратистських проявів та поставити під загрозу територіальну цілісність держави. Право на самовизначення визнано в міжнародному праві, знаходить своє відображення у Статуті ООН, Заключному акті ОБСЄ. Натомість право на відокремлення перебуває поза нормами міжнародного права. Народ може за своїм вибором реалізувати право на самовизначення за допомогою культурної автономії, федеративних і конфедеративних державних утворень, національно-територіальних одиниць, міждержавної інтеграції, повної незалежності [1].

Хоча сепаратизм, як явище, має досить глибокі історичні коріння, однак сьогодні практично відсутні дієві механізми врегулювання конфліктів, викликаних сепаратистськими рухами, оскільки існує фундаментальна суперечність між історичними традиціями взаємодії держав на принципах державного суверенітету. Внаслідок цього постає серйозна проблема для всього світу. Прийняття сепаратизму як норми міжнародного права може спровокувати глобальний вибух. Водночас є досвід, який дозволяє говорити про безперспективність боротьби з окремими конкретними сепаратистськими рухами в різних частинах світу. Існують де-факто суверенні невизнані держави на пострадянському просторі і мало шансів вирішення цих конфліктів. Міжнародному співтовариству не уникнути розроблення правових засад, що допускають в окремих визначених випадках легітимність відокремлення і регламентуючих його умов та процедур [2].

У Європі не існує жодної країни без сепаратизму. Королівство Іспанія не є виключенням. Країна складається з 19 автономних областей, які склалися не тільки історично, але й економічно, політично та культурно. Важливе місце займає Країна Басків як історико-культурний регіон на заході Піренеїв, розділений франко-іспанським кордоном. Баски вважаються найменш асимільованим населенням на планеті.

Країна Басків визначається регіоном-донором, оскільки її доходи складають близько 19 % загального ВВП Іспанії. Темпи розвитку регіону не є такими високими, як в Каталонії, тому, можливо, сепаратистські рухи в Басконії не набули такого радикального характеру.

Баскський сепаратизм, на відміну від, скажімо, галісійського, є одним з найяскравіших сепаратизмів Іспанії. Баскський конфлікт, також відомий як

Іспанія-ЕТА конфлікт – це озброєний політичний конфлікт між Іспанією та Баскським національно-визвольним рухом, групою громадських та політичних організацій, які прагнули отримати незалежність країни Басків від Іспанії та Франції. До XIII століття баски жили незалежно, підкоряючись своїм законам і маючи свою систему управління і оподаткування, але згодом формуються перші політичні союзи басків з Іспанською короною. Після фактичного приєднання басків до Королівства Іспанії, регіон зберіг певну ступінь автономії. Наприклад, баскським чоловікам було не обов'язково служити в іспанській армії. Батьком баскського націоналізму вважають Сабіно Арана, політика і філософа XIV століття, який проголошував ідеї переваги басків над іспанцями та їх унікальність. З початку XX століття ідеї баскського націоналізму підхоплює Баскська націоналістична партія (PNV). У громадянській війні 1936 року баски підтримали нейтралітет, засудивши фашистів. Спроба оголосити себе автономією не вдалася. Під час правління диктатора Франко баскам заборонили використання їх мови в мас-медіа та державних документах і регіон став місцем масової міграції [4].

У 1958 році утиски франкістської влади щодо басків призвели до створення баскської терористичної організації Euskadi ta Askatasuna – “Країна Басків і Свобода”. Баскські радикали заявляють про себе як про “марксистсько-соціалістичну” організацію. Їх діяльність, що триває і в наші дні, створює одну з перешкод до самовизначення Країни Басків законним шляхом.

Якщо ж розглядати сучасний рух за автономію басків, то його виникнення можна співвіднести з братами Сабіно і Луїсу Гоїрі, які створили прапор, гімн і самоназву Країни Басків “Еускаді” – “земля басків”, яка увійшла в європейський лексикон. Баскську ідентичність брати визначили як “расу”, чисту і благородну. Наприкінці XIX століття мало хто здогадувався до чого призведуть ігри в расову перевагу [5].

ЕТА – один з ключових учасників баскського конфлікту і без розуміння вимог цієї організації складно проаналізувати національний рух баскського народу. Ця група пропагувала незалежність басків від Іспанії і Франції. З початку створення баскська організація ЕТА була відносно мирної. Утім згодом, після оприлюднення випадків тортур і знущань над членами групи, змінився характер організації. У 1968 році були здійснені перші доведені вбивства. Ця організація несе відповідальність за вбивства понад 800 людей, поранення тисяч і незліченну кількість викрадень. В результаті такої діяльності, ЕТА визнали терористичною Іспанія, Європейський Союз і Сполучені Штати. Часто в Європі баскський конфлікт називають найдовшою європейської війною. Політичним крилом ЕТА є партія "Еррі Батасуна" (Народна єдність), заборонена Верховним судом Іспанії в 2003 році [4].

Перші офіційні мирні переговори між представниками іспанської влади і забороненої "Еррі Батасуна" розпочалися 6 липня 2006 року. 30 грудня 2006 року, після теракту в мадридському аеропорту Барахас, здійсненого бойовиками ЕТА, переговори були припинені.

Слід зазначити, що після відновлення демократії в Іспанії, баски отримали дуже широку автономію: сьогодні вони мають свій парламент і повністю контролюють власні фінанси, поліцію, медицину і освіту.

Відповідно до опублікованого дослідження Європолу, ЕТА як і раніше має “значний людський потенціал” серед молоді Країни басків, а також серед досвідчених активістів, які в минулому змушені були виїхати з країни. Європол не виключає, що в майбутньому терористи ЕТА можуть активізувати свою діяльність проти Франції, яку вони в своїх документах називають таким же “ворогом баскського народу”, як і Іспанію [3].

У вересні 2010 року ЕТА оголосила останнє перемир'я, а потім заявила про цілковите припинення збройної діяльності. У 2012 році ЕТА проголосила готовність почати переговори про припинення своєї діяльності. Це і не дивно, адже останні соціологічні дослідження показали, що підтримка організації падає. Так, у 2009 році 64% населення Країни Басків негативно ставилися до цієї організації і лише 13% зізналися в тому, що раніше симпатизували ЕТА під час диктатури Франко, але більше не підтримують організацію. Крім того, опитування баскського населення показують, що більшість людей виступають проти насильства. Вони розуміють, що у них є політичні проблеми, які варто вирішувати за допомогою діалогу і взаємних консультацій.

Сьогодні басків надихає приклад каталонців, котрі спромоглися провести референдум щодо незалежності від Мадриду. Іспанія, як ніколи раніше, знаходиться в складному становищі. Не тільки економічні питання стоять на порядку денному центральної влади, але й вирішення національних питань. Каталонія, швидше за все, стане незалежною або ж набуде статусу, близького до незалежності. Баски, які пережили утиски та гоніння за часів Франко, бачать себе незалежними від Іспанії і прагнуть виняткового статусу та вирішення свого питання мирним шляхом. Вони готові йти на діалог, адже вже розуміють безперспективність агресії. Збройна боротьба ЕТА показала баскам важливість саме мирного діалогу [4].

Отже, можна очікувати відродження ідей щодо незалежності Країни Басків від Іспанії та Франції, спираючись на майбутній прецедент Каталонії. Ці два потужні автономні регіони економічно підживлюють Іспанію. Це так званий сепаратизм “ситих”, який підживлюється національними ідеями зсередини. Тому надзвичайно важливо робити акцент не на негативному минулому, а на перспективному майбутньому. Тільки таким чином, можуть щасливо співіснувати і розвиватися багатонаціональні держави.

Література

1. Аксененок А. Самоопределение: между правом и политикой / А. Аксененок // Россия в глобальной политике. – 2006. – № 5.
2. Дівак В. Сепаратизм як феномен сучасної політики: політологічні та правові аспекти / В. Дівак. – К.: Логос, 2010. – 224 с.
3. История конфликта в Стране басков. Справка [Електронний ресурс] // РИА Новости. – 04.04.2008. – Режим доступу: <https://ria.ru/spravka/20080404/103753554.html>.

4. Сепартизм в Європе: Страна Басков [Електронний ресурс] / Юлія Велла-Стасів // СТРАЙКУА. – 24.06.2014. – Режим доступу: <http://firstsocial.info/analiz/separatizm-v-evrope-strana-baskov>.

5. Страна Басков в боротьбе за незалежність [Електронний ресурс] / Владимир Добрынин // REGNUM. – 6.04.2017. – Режим доступу: <https://regnum.ru/news/2258162.html>.

Олійник Наталія
студентка гр. МВ-33
Національний університет «Львівська політехніка»
Науковий керівник: д. політ. н., доц. Бучин М.А.

СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА МАЙБУТНІ ТЕНДЕНЦІЇ У РОЗВИТКУ РОСІЙСЬКО-БРИТАНСЬКИХ ВІДНОСИН

Російсько-британські відносини ніколи не характеризувались простотою та легкістю, однак події нещодавнього минулого ще більше ускладнюють ситуацію. Широкого розголосу у світі набула спроба вбивства Сергія Скрипаля – колишнього військового розвідника РФ (сьогодні – громадянина Великої Британії). На сучасному етапі дві держави дотримуються кардинально протилежних точок зору щодо вищезгаданої події, зокрема, щодо винуватців та відповідальних за прикрий випадок, а, відтак, політологи, науковці, дослідники та, зрештою, усе світове співтовариство намагається знайти відповідь на актуальне та важливе запитання: чого ж очікувати далі у відносинах двох, безумовно, впливових держав.

4 березня 2018 р. у м. Солсбері (Великобританія) на лавці біля торгового центру The Maltings було знайдено чоловіка поважного віку (С. Скрипаль) та молоду дівчину (його дочку), які перебували у «дивному» стані, незважаючи на відсутність будь-яких тілесних ушкоджень [2]. Після огляду постраждалих та проведення ряду експертиз, на базі висновків, отриманих вченими, прем'єр-міністр Англії Тереза Мей заявила: «На цей момент відомо, що пан Скрипаль і його донька були отруєні нервово-паралітичною речовиною військового призначення, типу, який був розроблений Росією» [3]. Звинувачуючи РФ у навмисному використанні сили проти громадянина Великобританії, Т. Мей висунула ультиматум російській стороні, суть якого полягала у тому, що якщо до кінця вівторка (13 березня 2018 р.) від РФ не з'явиться офіційного та достовірного пояснення ситуації, Великобританія зробить висновок про незаконне застосування сили Москвою [6].

Незважаючи на серйозність інциденту офіційної реакції від Росії Великобританія так і не отримала. Однак про ставлення російської сторони до вказаного випадку ми можемо простежити із заяви представника Міністерства закордонних справ РФ Марії Захарової, у якій зазначається, що «...це циркове шоу в британському парламенті. Висновок очевидний: чергова інформаційно-політична кампанія, заснована на провокації» [1].

Результатом ігнорування британського ультиматуму стало те, що 14 березня 2018 р. прем'єр-міністр держави оголосила 23 російських дипломати персонами non grata, давши їм один тиждень для того, щоб покинути Англію. У відповідь РФ застосувала ідентичні кроки щодо дипломатів Британії, розмістивши на офіційному сайті МЗС РФ інформацію про те, що «...Британська сторона попереджена, що в разі, якщо будуть зроблені подальші дії недружнього характеру відносно Росії, російська сторона залишає за собою право прийняття інших заходів у відповідь» [4].

Звичайно, несподіваний виклик у російсько-британських відносинах не залишився без уваги решти урядів світу. Серед держав, які підтримують Великобританію, можна назвати Литву та Чехію, глави яких зазначили, що розглядають варіанти висилки російських дипломатів, які насправді є співробітниками розвідувальних служб РФ, зі своїх країн [5]. Ймовірно, схожих позицій слід очікувати й від інших провідних держав ЄС, глави яких на зустрічі у Брюсселі висловили свою солідарність Великобританії у справі Скрипаля.

Проте, ключовим залишається запитання: яких змін слід очікувати у подальшому розвитку російсько-британських відносин та яким чином вони позначаться на нашій державі. Безумовно, причетність РФ до подій 4 березня 2018 р. «грає на руку» українській стороні, оскільки, ймовірно, що такі неоднозначні та нелегальні дії проти Великобританії будуть розцінені європейським співтовариством як акти агресії, а, відтак, статус Росії з «стратегічного партнера» може змінитись на титул «держави-ворога».

Підсумовуючи, ми припускаємо, що в подальшому можливе збільшення та радикалізація санкцій з боку провідних держав світу щодо РФ, що, у свою чергу, сприятиме поглибленню підтримки України європейськими країнами, а як результат – зміцненню позицій України на світовій арені.

Більше того, якщо російсько-британські відносини у попередні роки можна було назвати майже «Холодною війною», то сьогодні, очевидно, справи стають дедалі серйознішими, підтвердженням чого виступають недружні акти держав щодо одна одної як на політичному, так і на економічному «фронтах».

На жаль, наразі через відносну «юність», недосвідченість та недостатню міцність Україна не може адекватно та категорично відповісти на агресивні дії РФ проти нашої держави, однак чи залишиться такою ж нерішучою одна з найпотужніших держав світу – Великобританія у випадку продовження Росією наступальної політики? Ми маємо сумніви.

Література

1. Захарова назвала цирком происходящее в британском парламенте по делу Скрипаля [Електронний ресурс] // ТАСС. – 2018. – Режим доступу: <http://tass.ru/politika/5023938>.

2. Івшина О. Хто такий Скрипаль і що сталося з перебіжчиком ГРУ в Англії [Електронний ресурс] / О. Івшина. – 2018. – Режим доступу: <http://www.bbc.com/ukrainian/features-43298513>.

3. Мей поставила Росії ультиматум після спроби отруєння розвідника Скрипаля [Електронний ресурс]. – 2018. – Режим доступу: <https://tsn.ua/svit/>

meu-postavila-rosiyi-ultimatum-pislya-sprobi-otruyennya-rozvidnika-skripalya-1122765.html.

4. О вызове в МИД России Посла Великобритании Л. Бристоу [Електронний ресурс]. – 2018. – Режим доступу: http://www.mid.ru/ru/foreign_policy/news/-/asset_publisher/cKNonkJE02Bw/content/id/3126746.

5. Пять держав-членів ЄС збираються вислати російських дипломатів [Електронний ресурс]. – 2018. – Режим доступу: <https://www.unian.ua/world/10053575-p-yat-derzhav-chleniv-yes-zbirayutsya-vislati-rosiyskih-diplomativ-the-guardian.html>

6. Russian spy: Highly likely Moscow behind attack, says Theresa May [Електронний ресурс]. – 2018. – Режим доступу: <http://www.bbc.com/news/uk-43377856>.

Осадчук Ігор

к. політ. н., доц. кафедри політології

Львівський національний університет імені Івана Франка

Ільницька Діана

студентка гр. ФФІ-41

Львівський національний університет імені Івана Франка

КОНСТИТУЦІЙНІ РЕФОРМИ І «ПАРТІЯ ВЛАДИ» В КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ПОЛІТИЧНОГО РЕЖИМУ В АЗЕРБАЙДЖАНІ

Важливе місце серед політичних режимів пострадянських країн належить політичному режиму в Азербайджані. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю встановити роль конституційних реформ і «партії влади» у контексті формування та функціонування політичного режиму в Азербайджані.

Для визначення типу політичного режиму в Азербайджані у 1995–2017 рр. використано спеціальні методики. Згідно з «рейтингом свободи» (розроблений експертами «Freedom House» за програмою «Свобода у світі»/ «Freedom in the World») Азербайджан у 1995–2017 рр. позиціонується як «невільна» країна (авторитаризм) [4]. Як свідчать показники рейтингу демократичного розвитку/«The Democracy Score» (розроблений експертами «Freedom House» за програмою «Нації у транзиті»/«Nations in Transit»), політичний режим Азербайджану в 1999–2017 рр. еволюціонував від напівконсолідованого авторитаризму до консолідованого авторитаризму [5].

Особлива роль у контексті формування і функціонування авторитарного режиму в Азербайджані належить конституційним реформам, що були реалізовані за допомогою інституту референдуму у 1995, 2002, 2009 і 2016 рр.

На референдумі, що відбувся 12 листопада 1995 р. було прийнято Конституцію, яка встановила напівпрезиденталізм (президент-парламентаризм) [3, с. 18]. Формально і фактично мова йде про президенціалізований президент-

парламентаризм, що виражається в домінуванні президентської/виконавчої влади над законодавчою і судовою.

«Спадкоємність» президентської влади в Азербайджані була реалізована на наступному референдумі. За результатами референдуму 2002 р. було схвалено норму, згідно з якою у випадку дострокової відставки президента його повноваження переходили до прем'єр-міністра. Отож, фактично відбулася передача влади в спадок від Г. Алієва до його сина І. Алієва (який у 2003 р. був обраний президентом) [3, с. 32]. На референдумі, що відбувся 18 березня 2009 р. з Конституції був виключений пункт, який забороняє одній особі займати посаду президента більше двох разів поспіль [3, с. 33]. Це дало змогу І. Алієву обиратись президентом необмежену кількість разів.

У 2016 р. з ініціативи президента І. Алієва було проведено референдум, за результатами якого до Конституції Азербайджану внесено такі зміни: 1) термін повноважень президента збільшено з 5 до 7 років; 2) виключено положення про те, що президентом може бути обраний громадянин країни, який досягнув 35 років; 3) запроваджено посади першого віце-президента і віце-президентів. У випадку дострокового припинення повноважень президента до обрання нового глави держави, його повноваження виконує перший віце-президент (а не прем'єр-міністр, як це було раніше). Зазначимо, що 21 лютого 2017 р. М. Алієва (дружина президента І. Алієва) була призначена першим віце-президентом; 4) надання президенту права розпуску Міллі Меджлісу (парламенту) і права оголошувати позачергові президентські вибори; 5) надання громадянам країни, які досягли 18 років (а не 25 років, як раніше) права обиратися депутатами парламенту [1].

Ще одним чинником авторитаризму в Азербайджані є «партія влади». Зазначимо, що «партією влади» є заснована президентом країни Г. Алієвим 1992 р. партія «Новий Азербайджан» (YAP). За результатами парламентських виборів 1995–1996, 2000–2001, 2005, 2010, 2015 рр. пропрезидентську більшість у парламенті становили депутати від YAP і непартійні депутати. Фактично, з 1996 р. партія YAP стала основою парламентської підтримки урядових кабінетів, «керованих» президентом. YAP – націоналістична, персоналістська партія. Ключовим інструментом економічної платформи партії є залучення іноземних інвестицій в економіку країни і мобілізація внутрішніх ресурсів. Партія виступає за забезпечення умов для вільної конкуренції та підприємництва; розвиток регіонів країни; розширення транзитного потенціалу країни, зокрема, участь у проектах «TRASEKA»/«TRASECA» (програма міжнародного співробітництва в галузі транспорту між ЄС та країнами-партнерами Східної Європи, Південного Кавказу та Центральної Азії) [2, с. 156–157; 3, с. 178].

Таким чином, конституційні реформи, реалізовані за допомогою інституту референдуму у 1995, 2002, 2009 і 2016 рр. та «партія влади» («Новий Азербайджан»/YAP), сприяли формуванню і функціонуванню авторитарного режиму в Азербайджані.

Література

1. Конституция Азербайджанской Республики от 12 ноября 1995 г. (с изменениями от 24 августа 2002 г., 18 марта 2009 г., 26 сентября 2016 г.) [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://static2.president.az/media/W1siZiIsIjIwMTgvMDMvMDkvY3dodDN2dzF0X0tvbnN0dXRpc3lhX1JVUy5wZGYiXV0?sha=83f38924a4086483>.

2. Осадчук І. «Партії влади» та правлячі партії в пострадянських країнах / І. Осадчук // *Evropský politický a právní diskurz*. – 2016. – Svazek 3. 6. vydání. – S. 154–161.

3. Осадчук І. Політичні інститути пострадянських країн: порівняльний аналіз: навч. посібник / І. Осадчук. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2016. – 306 с.

4. Freedom in the World. Azerbaijan Profile [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2017/azerbaijan>.

5. Nations in Transit. Azerbaijan Country Profile [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://freedomhouse.org/report/nations-transit/2017/azerbaijan>.

Піряник Софія

студентка гр. МВ-42

Національний університет «Львівська політехніка»

Науковий керівник: к. політ. н., доц. Дорош Л.О.

ЗАГАЛЬНОЄВРОПЕЙСЬКА ПРОБЛЕМА «ЄВРОСИРІТСТВА» ТА ШЛЯХИ ЇЇ ПОДОЛАННЯ

Сьогодні, в час коли Європа все частіше стикається з проблемами, спричиненими трудовою міграцією, найболючішим залишається врегулювання питання, яке стосується дітей трудових мігрантів, соціальних сиріт або ж, як кажуть наші сусіди-поляки, «євросиріт». Європа стривожена зростанням кількості безпритульних дітей, чий батьки виїхали на заробітки. За дослідженням, проведеним за підтримки ЄС у 2014 р., в Молдові в кожній п'ятій дитини один з батьків – закордоном, а в кожній десятої – закордоном і мати, й батько. «Національна катастрофа» – так називає трудову міграцію Латвія. Кожен десятий латвієць виїхав з країни за останні 10 років, залишивши дітей соціальними сиротами [6].

Термін «євросироти» розпочали вживати у Польщі: з падінням залізної завіси наприкінці 1980-х рр. тисячі людей з Румунії, Польщі, Болгарії, Латвії та Литви попрямували на Захід у пошуках роботи. Потік міграції посилювався у 2004 та 2007 рр., після вступу цих країн до Європейського Союзу, і саме тоді проблема покинутих дітей трудових мігрантів трансформувалася з національної у загальноєвропейську. Відтак, сьогодні у країнах ЄС дітей, чий батьки поїхали на заробітки закордон, називають «євросиротами». Йдеться про явище, коли обоє батьків є трудовими мігрантами або коли один з них залишився виховувати дитину, а інший – виїхав заробляти гроші. Значення цього терміну стосується і дітей, якими опікуються родичі або які залишені на самостійне

життя. У Польщі термін «євросирітство» трактують так: це ситуація, коли еміграція батьків/батька викликає руйнування основних функцій родини, таких як забезпечення безперервності процесу соціалізації, емоційної підтримки дитини й передачі культурних цінностей [7].

Зрозуміло, що причина міграції батьків за кордон – економічна, а в Україні на сьогодні ще й соціально-політична. Події 2014 р. збільшили потік українських мігрантів. Міжнародним правозахисним центром «Ла Страда – Україна» були оприлюднені дані досліджень, згідно з якими трудові мігранти називають свої причини від'їзду за кордон. На першому місці – це кошти на навчання своїх дітей (86%). На другому місці у мігрантів стоїть купівля або ж будівництво житла для сім'ї (72%), а на третє місце заробітчани ставлять повсякденні потреби своїх дітей (69%) [4].

Кожна із країн намагається в міру своїх можливостей вирішувати це питання. Для прикладу, в Румунії, вже в 1990-ті рр. було засновано рекордну кількість неурядових організацій та інституцій опіки за дітьми трудових мігрантів. Права цих дітей захищають такі неурядові організації: міжнародна платформа «Врятуй дітей» та неурядова організація «Соціальна Альтернатива». Здебільшого фінансування здійснюється із закордону. У 2005 р. Національний департамент захисту прав дитини та Міністерство праці Румунії підписали угоду, відповідно до якої батьки, що виїжджають за кордон, мають перед цим призначити офіційного опікуна, який відповідатиме за добробут дитини, поки батьків немає в країні. Проте на практиці виникли проблеми з виявленням дітей трудових мігрантів та нестачею коштів. За оцінками Фундації Сороса у Румунії нараховано близько 300 тисяч «євросиріт» [7]. Цілоком проблема в Румунії не вирішена, але покращення ситуації спостерігається завдяки активній діяльності вказаних неурядових організацій.

Польща намагалася боротися з «євросирітством» ще до вступу в ЄС, створюючи робочі місця для своїх громадян, проте і сьогодні значна частина поляків їдуть у західні країни ЄС. На сьогодні, якщо дитина має гарантованого законодавством офіційного опікуна, то до неї цей термін не застосовують [6]. Однак, й надалі існують значні прогалини у механізмах вирішення проблем євросиріт. Так, державні структури (Міністерства праці та освіти, Уповноважений уряду у справах сім'ї) готуються доповіді про дітей, які в результаті виїзду батьків потрапили до дитячих будинків, програми протидії наслідкам «євросирітства» в школах, однак на практиці ефективність реалізації цих дій є незначною [3, С. 91].

У Литві близько 5% дітей (а це близько 20 тисяч) мають батьків – трудових мігрантів. З 2011 по 2016 рр. більше 200 тисяч громадян країни поїхали працювати до Великобританії, Ірландії, Норвегії та інших західноєвропейських держав. Щоб вирішити проблему «євросирітства», яка особливо загострилася в 2007-2008 рр. через фінансову кризу в країні, уряд Литви ухвалив закон, який вимагає від батьків повідомляти місцеві органи влади, коли діти на довгий час залишалися під опікою інших дорослих. Також уряд Литви спростив процедуру опіки над дітьми трудових мігрантів: оскільки така опіка тимчасова, то рішення суду не потрібне. Помітне покращення ситуації спостерігається з часу

відкриття спеціальних центрів не лише для дітей, а й для підлітків. Це значно змінило життя молоді, оскільки вони мають змогу спілкуватися з іншими молодими людьми, розвиватися в культурному, духовному плані, виконувати хатню роботу разом із своїми друзями [7].

Дещо цікавим є шляхи вирішення проблеми «євросирітства» в Україні. Попри існування такого явища офіційно терміни «соціальна сирота» або «дитина трудових мігрантів» до 2016 р. в Україні не вживались. Закон «Про зовнішню трудову міграцію» набрав сили тільки з 1 січня 2016 р. Йдеться про документ, в якому вперше згадуються права дітей трудових мігрантів. Однак в українському випадку реалізація закону, який гарантує захист соціальних прав дітей трудових мігрантів, у тому числі право на задоволення їхніх національно-культурних, освітніх, духовних і мовних потреб є, але не гарантована у зв'язку із браком коштів та механізмів втілення вказаних прав. Більше того, у нашій країні навіть не має інституту тимчасової опіки дітей трудових мігрантів, як це є у інших країнах. Йдеться про те, що сьогодні крім того, що влада створює таку ситуацію, коли батьки вимушені залишати своїх дітей і їхати на заробітки, вона ще й залишає цю дитину без законних представників, що могли б захистити її права та забезпечити гарантії, які отримують інші діти. За даними Держстату України сьогодні офіційно нараховується 1,3 млн. українських громадян, які виїхали на заробітки за кордон [2]. Слід розуміти, що офіційні дані часто значно відрізняються від реальних, і вказана цифра може бути значно більшою, особливо якщо брати до уваги й нелегальних мігрантів, у тому числі у європейських країнах.

«Євросиротам» в Україні активно допомагає благодійний фонд «Карітас», який спілкується з соціальними сиротами та їхніми родинами. Також вагомий внесок у вирішенні проблеми соціального сирітства надається Міжнародним жіночим правозахисним центром «Ла Страда-Україна» та Міжнародним інститутом освіти, культури та зв'язків з діаспорою Національного університету «Львівська політехніка» [1]. У 2007 р. за ініціативи міжнародної правозахисної організації «Ла Страда – Україна» була спроба створити інститут опіки, однак державної підтримки така ідея не знайшла. Одні стверджували, що під прикриттям цього інституту у батьків незаконним чином будуть відбирати дітей, інші, що збільшиться нелегальна трудова міграція та корупція, бо батьки будуть намагатися уникнути передачі дітей під опіку. У 2013 р. не знайшов підтримки й законопроект про створення інституту опіки [5].

Отож, проблема «євросирітства» сьогодні є загальноєвропейською, проте її ефективного вирішення жодна з країн ще не знайшла. Якщо не можливо збільшити кількість робочих місць, покращити умови праці, держава для зміни ситуації повинна тісно співпрацювати з громадськими організаціями, які працюють з дітьми трудових мігрантів. Вони можуть допомогти у пошуках таких дітей. Надалі, кожна країна повинна прийняти закон про тимчасового офіційного опікуна, який буде здійснювати нагляд за дітьми. За кожною такою дитиною слід прикріпити соціального працівника, який буде контролювати опікуна та з'ясовуватиме психологічний стан «євросироти» безпосередньо. Що стосується України, то важливим було б, якби у Законі України «Про соціальні

послуги» соціальних сиріт віднесли до «осіб, які опинилися в складних життєвих обставинах». Тоді б соціальні служби змогли надавати допомогу таким дітям. Проте для цього потрібно внести зміни до закону, в якому «складні обставини» не стосуються дітей трудових мігрантів.

Література

1. Ковязіна К. О. Соціальний захист дітей трудових мігрантів: концептуальні основи та державна політика [Електронний ресурс] / К. О. Ковязіна // Стратегічні пріоритети. – 2013. – № 4. – С. 50-56. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/spa_2013_4_8.

2. Міграційний рух населення [Електронний ресурс] // Державна служба статистики України – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

3. Москва С. Психосоціальні наслідки євросирітства [Електронний ресурс] / Сабіна Москва // Педагогічна освіта: теорія і практика. – 2014. – Вип. 17. – С. 90-93. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znppo_2014_17_19

4. Пігіда В. М. Аналіз стану та проблем дітей трудових мігрантів в Україні [Електронний ресурс] / В.М. Пігіда. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vlush/Ped/2010_9/13.pdf

5. Севрук В. Євросироти – що робити з дітьми трудових мігрантів? [Електронний ресурс] / Віталіна Севрук // Громадська молодіжна організація "ЖІНКА" – Режим доступу: <http://www.zhinka-online.com.ua/novini-dlya-zhinki/sotcium/296-yevrosyoty-shcho-robyty-z-ditmy-trudovykh-mihrantiv.html>.

6. Соколова Л. Не всі вдома. Про проблеми трудової міграції [Електронний ресурс] / Л. Соколова // Дзеркало тижня. – 2015. – Режим доступу: <https://dt.ua/family/ne-vsi-vdoma-pro-problemi-trudovoyi-migraciyi-.html>.

7. Шевцова М. «Євросироти»: з чим стикаються діти українських трудових мігрантів [Електронний ресурс] / Марина Шевцова // Українська правда. – 2017. – Режим доступу: <https://life.pravda.com.ua/society/2017/05/4/224005/>.

Поскробок Юлія

студентка гр. МВ-42

Національний університет «Львівська політехніка»

Науковий керівник: к. політ. н. Пасічний Р.Я.

РОЗВИТОК ЯДЕРНОЇ ПРОГРАМА КНДР ТА РЕАКЦІЯ СВІТУ

У сучасному світі існує безліч загроз, які можуть не тільки завдати шкоди людству, але й знищити його цілком. До них відносять перенаселення, екологічну катастрофу, нестачу ресурсів, небезпечні вулкани та небезпека ядерної війни. Якщо більшість з цих загроз є природного характеру, то загроза ядерної війни є "винаходом" людства, зокрема держав з ядерним потенціалом. Однією з таких держав, які несуть потенційну загрозу, є Північна Корея яка уже

протягом багатьох десятиліть є тоталітарною державою, яка не зважає на жодні міжнародні угоди та закони, розробляє та удосконалює свою ядерну програму.

Як відомо Північна Корея уже доволі довгий час випробовує ядерну зброю та удосконалює свої технології з метою отримання небезпечної зброї. У 2012 році держава застосувала тріступеневу ракету для запуску у космос. Технічно, ця неоднозначна держава провела уже кілька тестів з ядерними бомбами [3].

Основною технологічною проблемою Північної Кореї є те, що для ядерної атаки інших держав, яких вона вважає за реальних ворогів, необхідно зменшити ядерну боеголовку, щоб вона підходила до ракети, яка буде здатна донести бойовий заряд до іншої держави. Попри офіційні заяви КНДР світова спільнота та міжнародні експерти довго сумнівалися у тому, що проблему мінімізації ядерної боеголовки вдалося успішно реалізувати. Однак, нещодавно, думки у світі різко змінилися, особливо у 2017 році, коли авторитетні американські видання заявили про те, що американська розвідка офіційно вважає, що Північна Корея все ж або зменшила боеголовки або ж принаймні дуже близька до цього «успіху» [2].

Якщо вірити заявам Пхеньяну, то з 2006 по 2016 ця держава провела 5 успішних ядерних випробувань, найпотужніше з яких було проведено у 2016. Світових експертів цікавить питання: які саме бомби випробовує Північна Корея - атомні чи водневі? Як відомі, водневі бомби використовують злиття атомів для того, щоб звільнити величезну кількість енергії і тим спричинити вибух. У той час, атомні бомби мають зворотній процес і навпаки використовують ядерне розщеплення або розщеплення атомів, у результаті якого відбувається масштабний вибух. За словами Північної Кореї, у 2006, 2009 та 2013 випробовували атомні бомби, а у 2016 – водневу. Та все ж експерти ставлять під сумнів такі заяви, тому що це не збігається із спостереженнями інших держав (мається на увазі те, що розмір зареєстрованого вибуху не збігається зі словами Північної Кореї) [3].

Іншим важливим питанням є те, чи використовують північнокорейці плутоній чи уран як вихідний матеріал для ядерних випробувань. Експерти вважають, що у своїх перших ядерних випробуваннях, КНДР використовувала виключно плутоній, та у подальших випробуваннях експертам не вдалося дізнатися, що ж було вихідним матеріалом. Це питання є вкрай важливим, оскільки використовуючи плутоній, ядерний потенціал Північної Кореї є дуже обмеженим, а використовуючи уран він значно зростає. Використання урану як вихідного матеріалу є величезним стрибком у ядерній програмі Північної Кореї (якщо вірити, що вона все ж його використовує). Більше того, добування та збагачення урану можна легко приховати від супутників та розвідників, в той час як, добування плутонію можуть легко відслідкувати спецслужби інших держав [2]. Головний ядерний об'єкт Північної Кореї розташований в горах поблизу району Йонбйон, на північ від Пхеньяну. Територія у Йонбйон є місцем-джерелом плутонію для програми Північної Кореї з ядерної зброї. Однак, інші вважають, що Північна Корея має і інші важливі об'єкти, що є ключовими у ядерній програмі. До прикладу, невідомо де знаходиться об'єкт, пов'язаний із збагаченням урану [5].

Також існує безліч дебатів щодо того чи здатна Північна Корея доставити ядерну боєголовку у місце призначення, наприклад у США, оскільки саме цю державу, Північна Корея вважає найголовнішим ворогом. На жаль, не існує точної інформації та навіть єдиної думки чи існує у Північній Кореї така технологічна можливість. Разом з тим, усі погоджуються, що КНДР може завдати удару по стратегічно важливим об'єктам, оскільки біля неї існують інші держави та військові бази США, які також є цілями КНДР [3]. Як пише американське видання Washington Post, американська розвідка вважає, що Північна Корея все ж має технологію для розміщення своїх ракет з ядерними боєголовками, хоча відстань на яку ці ракети здатні пролетіти є невідомою [5]. Вважається, що відстань є невеликою, хоча Японія нещодавно офіційно заявила, що така можливість існує. Беручи до уваги запуск КНДР балістичної ракети над Японією і те що вона пролетіла 6000 км, то цілком ймовірно, що найближчим часом ця відстань може збільшитися [4]. Згодом Північна Корея заявила про те, що випробувала міжконтинентальну балістичну ракету, яка здатна долетіти до материка Північної Америки і відповідно завдати удару по США. Але все ж, аналітики сумніваються у достовірності цієї інформації. З іншого ж боку, деякі експерти вважають, що така ракета може досягти Аляски чи навіть Гаваїв [3]. Усі ядерні випробування Північної Кореї викликають значні занепокоєння серед країн-сусідів, особливо у Південній Кореї, яка є найближчим сусідом Північної Кореї і яка культурно міцно пов'язана з нею.

Протягом багатьох років відбувалося безліч переговорів щодо ядерної програми КНДР. США, Росія, Китай, Японія та Південна Корея задіяли Північну Корею у кількох раундах переговорів, які відомі під назвою шестисторонні переговори. Після багатьох безуспішних спроб домовитися про роззброєння з Північною Кореєю, світова спільноті зрозуміла, що ця держава становить серйозну загрозу світу [1].

Північна Корея є дуже несамодостатньою державою. Усі ресурси спрямовані на військову справу, країна є ізольованою та по суті не має торгівельних зв'язків зі світом. Саме тому, з КНДР неодноразово уклали угоди про те, щоб в обмін на економічну допомогу з боку США, Китаю чи інших держав, Північна Корея відмовилася від своїх ядерних амбіцій. До прикладу у 2008 році, КНДР знищила охолоджувальну башту у м. Йонбйон. Після отримання допомоги КНДР призупинила угоду та зовсім відмовилася від неї. Згодом у 2012, Північна Корея знову заявила, що в обмін на продовольство від США держава припинить свою ядерну діяльність. Та провівши низку спостережень, США не прийняли цю нещирю пропозицію. У 2016 році Північна Корея зазнала значної критики з боку свого найбільшого та чи не єдиного торгівельного партнера – КНР [3].

Невідомо як розвиватиметься ядерна програма КНДР надалі, проте терпіння світової спільноти зменшується. Яскравим прикладом, є заяви президента США, Дональда Трампа про те, що у разі прямої безпекової загрози США чи їх союзникам, США буде змушена стерти Північну Корею із лиця Землі. Ймовірніше, Північна Корея не відмовиться від своїх ядерних амбіцій та

лише продовжуватиме вдосконалювати та розвивати свою ядерну програму що призводитиме до зростання напруги світі.

Література

1. Davenport K. Chronology of U.S.-North Korean Nuclear and Missile Diplomacy [Електронний ресурс] / Kalsey Davenport // ArmsControl Association. – 2018. – Режим доступу: <https://www.armscontrol.org/factsheets/dprkchron>.
2. North Korea Nuclear [Електронний ресурс] // NTI. – 2017. – Режим доступу: <http://www.nti.org/learn/countries/north-korea/nuclear/>.
3. North Korea's nuclear programme: How advanced is it? [Електронний ресурс] // BBC News. – 2017. – Режим доступу: <http://www.bbc.com/news/world-asia-pacific-1181369>
4. Shallhorn K. North Korea's nuclear weapons program has grown with each Kim regime [Електронний ресурс] / Kaitlyn Shallhorn // Fox News. – 2018. – Режим доступу: <http://www.foxnews.com/politics/2018/03/09/north-koreas-nuclear-weapons-program-has-grown-with-each-kim-regime.html>.
5. Warrick J. North Korea's nuclear weapons: What you need to know [Електронний ресурс] / J. Warrick, J. Vitkovskaya // The Washington Post. – 2018. – Режим доступу: https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2018/03/06/5-things-to-know-about-north-koreas-nuclear-weapons/?utm_term=.aa034673166c.

Практика Юлія

студентка гр. МВ-42

Національний університет «Львівська політехніка»

Науковий керівник: д. політ. н., проф. Луцишин Г.І.

ГУМАНІТАРНІ МІСІЇ ООН НА БЛИЗЬКОМУ СХОДІ У ХХІ СТ.

ХХІ століття стало етапом великих змін як у сфері міжнародних відносин, так і в розвитку політичної, соціальної та економічної ситуації в багатьох країнах світу. Важливу роль у підтримці міжнародної стабільності, попередженні та врегулюванні міжнародних конфліктів в сучасних умовах відіграє Організація Об'єднаних Націй. І хоча багато експертів наголошує, що ООН не справляється зі своїми функціями в сфері запобігання збройних конфліктів, однак альтернативи ООН поки не існує. Серед різних напрямків роботи ООН особливе місце займає гуманітарна діяльність, зокрема, в регіонах, які потерпають від конфліктів. Гуманітарна діяльність міжнародних організацій спрямована на захист людської гідності, допомоги мирному населенню, біженцям тощо. Така діяльність регламентується Статутом ООН та міжнародним правом, зокрема, міжнародним гуманітарним правом. Війни та стихійні лиха в усьому світі значно загострили потребу в гуманітарній допомозі.

Протягом століть регіон Близького Сходу був і залишається центром боротьби за релігійне та економічне панування. Конфлікти на Близькому Сході потребують вирішення вже довгий час і мають стратегічне значення для

найбільш потужних держав світу та міжнародних організацій. На Близькому Сході розміщується низка миротворчих та політичних місій Організації Об'єднаних Націй, які спрямовані на надання гуманітарної допомоги жителям країн Близького Сходу. Основний центр діяльності ООН перебуває в Ємені і Лівані, де розташована Економічна і соціальна комісія для Західної Азії. Крім того, тут також знаходяться представництва ООН з політичних питань і багато регіональних представництв організацій системи ООН. Важливим є і Агентство Організації Об'єднаних Націй для допомоги палестинським біженцям та організації робіт на Близькому Сході (БАПОР) [4].

Нажаль, гуманітарна криза на Близькому Сході існувала і продовжується, а слабкість гуманітарної системи поступово призводить до подальшого надходження біженців до Європи [3, С. 47-51].

Великою перепоною для надання гуманітарної допомоги ООН країнам Близького Сходу є воєнні дії, які відбуваються на території регіону. Саме на цьому 2017 р. наголошував координатор Організації Об'єднаних Націй з гуманітарних питань для Ємену Джиммі МакГолдрік. Важливими є гуманітарні потреби Ємену, зокрема щодо продовольства, безпеки, харчування, охорони здоров'я, переміщення населення, освіти та інших, заявивши, що конфлікт в країні та його економічні наслідки викликають одну з найбільших гуманітарних криз у світі, додавши, що майже 19 мільйон людей потребує гуманітарної допомоги та захисту [8].

Згодом, у листопаді 2017 р. гуманітарні місії ООН були спрямовані до Ємену. Співробітники організації доставили їжу, медикаменти, питну воду для мешканців Сани, більшість з яких страждає від недоїдання. Окремим літаком доставили вакцину від поліомієліту для дітей. Гуманітарний вантаж розмістили у старому терміналі напівзруйнованого аеропорту Сани. Це вперше за три тижні, коли представникам ООН дозволили прибути до Ємену та доставити гуманітарні вантажі. До цього, Саудівська Аравія тримала Ємен у цілковитій транспортній, повітряній та морській блокаді. Причина - запуск еменськими шіїтами балістичної ракети у бік аеропорту саудівської столиці Ер-Ріада.

Блокада викликала негативну реакцію ООН і міжнародної спільноти. Низка країн світу, включно з ЄС, вимагали від Саудівської Аравії знову відкрити гуманітарним місіям доступ до еменських портів та аеропортів. В ООН застерігали, що якщо блокада не припиниться, країні загрожує масовий голод. Зрештою, офіційний Ер-Ріяд погодився відкрити порт Аль-Ходейда та дозволити ООН доставити "гуманітарку" до Сани. Утім співробітники гуманітарних місій зазначили, що цього недостатньо [2].

У травні 2017 р. гуманітарні конвої ООН увійшли в сирійські міста Муадаміят-аш-Шам та Кафр-Батна, де більш як 30 тисяч людей чекали на допомогу. В ООН запевнили, що тимчасове перемир'я, на яке погодилися сторони сирійського конфлікту, дозволило розширити територію роботи гуманітарної місії.

Спеціальний посланець ООН щодо Сирії Стаффан де Містура зазначив, що 110 тисяч людей отримали допомогу, яка прибула на 200 вантажівках.

Координатор ООН з надання гуманітарної допомоги Ян Егеланн пізніше розповів про проблеми які заважали здійсненню операції: деякий вантаж на парашуті відносило вітром далеко від місця призначення, в той час, як інші парашути просто не відкривалися і частина їжі була знищена [1].

У 2018 р. гуманітарна допомога від ООН була доставлена до Східної Гуті. Гуманітарні установи ООН і партнери організації доставили в місто Дума в Східній Гуті допомогу, яку вони через обстріли не змогли розвантажити 5 березня 2018 р. Це були продуктові набори від Міжнародного комітету Червоного Хреста, а також мішки з пшеничним борошном від ВПП, - повідомила співробітниця представництва Всесвітньої продовольчої програми (ВПП) в Сирії Марва Авад. Згодом ООН спільно зі своїми партнерами має намір доставити в Думу ще одну партію допомоги, розраховану на 70 тисяч осіб.

Велику увагу ООН приділяє Лівану, якому було виділено 40 млн доларів США на надання гуманітарної допомоги з 2014 року, ці кошти були спрямовані на підтримку понад 850 000 осіб, включаючи сирійських та палестинських біженців, а також включаючи вразливі ліванські групи населення, серед яких 55 % - жінки та дівчата [5].

Нещодавно, 15 березня 2018 року Рада Безпеки ООН закликала воюючі сторони Ємену дозволити гуманітарним конвоям безперешкодно та безпечно добиратися до всіх губернаторств, що постраждали від конфлікту, а також заявила, що всі порти Ємену повинні залишатися повністю відкритими для імпорту торгових та релієфних поставок.

Організація Об'єднаних Націй збільшує бюджет на гуманітарну допомогу державам, які знаходяться в умовах конфліктів і воєн на 2018 рік.. Сьогодні за даними експертів, більше 10 мільярдів доларів потрібно для вирішення гуманітарних криз лише в Сирії та Ємену. ООН також заявила, що потреби істотно зростають не тільки на Близькому Сході, але й у інших точках світу. За даними координатора ООН Марка Лоукока, на Близькому Сході, кількість людей, які потребують гуманітарної допомоги, зросла більш ніж на 5% [6].

У Ємені гуманітарна криза найбільш загострена, адже там 7 мільйонів людей знаходяться на межі голоду. Усього для Ємену потрібні 2,5 мільярди доларів. Сирія також посідає чільне місце у списку країн які найбільше потребують гуманітарної допомоги. З моменту виникнення конфлікту з березня 2011 року було вбито понад 340 000 людей [7].

Отже, в сучасних умовах гуманітарні місії ООН є важливими для вирішення проблем цивільного населення в умовах конфліктів і воєн. ООН залишається однією із найбільш впливових та ефективних міжнародних організацій, яка надає гуманітарну допомогу людям і країнам які постраждали від воєн і конфліктів. Звичайно, гуманітарні місії Організації Об'єднаних Націй можуть бути більш ефективними, коли їх підтримують потужні держави-члени ООН.

Література

1. Гуманітарна місія ООН в Сирії набирає обертів [Електронний ресурс] // Euronews. – 2016. – Режим доступу: <http://ua.euronews.com/2016/02/25/un-airdrop-in-syria-goes-off-target>.
2. Гуманітарні місії повернулися до Ємену після 3 тижнів блокади [Електронний ресурс] // Newwest Media. – 2017. – Режим доступу: <https://newwest.media/article/2017/11/26/gumanitarni-misiyi-povernulisya-do-iemenu-pislya-3-tizhniv-blokadi>
3. Новицька О. В. Роль ООН в управлінні міграційними процесами на Близькому Сході / О. В. Новицька. // Зовнішня політика і дипломатія: традиції, тренди, досвід. – 2016. – №23. – С. 47 – 52.
4. Роль Организации Объединенных Наций в развитии Палестинской территории [Електронний ресурс] // Вопрос о Палестине и Организация Объединенных Наций. – 2008. – Режим доступу: <http://www.un.org/ru/peace/palestine/part9.pdf>.
5. Lebanon: UN humanitarian fund to step up support for the most vulnerable [Електронний ресурс]. – 2018. – Режим доступу: <https://news.un.org/en/story/2018/03/1005292>.
6. UN appeals for record \$22.5bn humanitarian aid for 2018 [Електронний ресурс]. – 2017. – Режим доступу: <http://www.bbc.com/news/world-42194751>.
7. UN asks for record \$22.5 billion for humanitarian aid in 2018 [Електронний ресурс]. – 2017. – Режим доступу: <http://www.dw.com/en/un-asks-for-record-225-billion-for-humanitarian-aid-in-2018/a-41611053>.
8. UN receives only 7% of humanitarian aid required for Yemen [Електронний ресурс] // The Middle East Monitor 2009-2018. – 2017. – Режим доступу: <https://www.middleeastmonitor.com/20170329-un-official-only-7-of-humanitarian-aid-required-for-yemen/>.

Руденко Дмитро
студент гр. МВ-42
Національний університет «Львівська політехніка»
Науковий керівник: к. політ. н. Цебенко О.О.

ПРОБЛЕМА МОРСЬКОГО ПІРАТСТВА У СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ

Динамічно злочинність розвивається, не відстаючи від технічного, транспортного, збройного прогресу людства, його еволюції, набуваючи стану глобальної загрози. На жаль, реальністю сьогодення є збройні захоплення торгових суден злочинними бандами, які зазвичай представляють частину історії та звичаїв Середньовіччя.

Морське піратство названо в доповіді ЮНОДК у 2013 році однією з основних областей діяльності транснаціональних злочинних угруповань поряд з наркотрафіком, незаконною торгівлею зброєю, контрабандою підроблених ліків, переправленням нелегальних мігрантів до Європи [1, С. 115-127].

У різні часи й у різному контексті до проблеми протидії піратству, його історії та трансформації звертались вітчизняні та зарубіжні вчені, зокрема: О. Бантишев [3], В. Антипенко [1], Г. Анцелевич [2] та Л. Давиденко [4].

Безумовно, збільшення морських торгівельних потоків призвело до повторюваних хвиль піратства та збройного пограбування на морі. Піратство набуло форми конститутивної проблеми для розвитку глобального порядку, для встановлення відмінності між приватним насильством та державним насильством, а також для регулювання глобального простору від *Rex Britannica* до сучасного міжнародного морського права.

Піратство - явище морського розбою, широко відоме ще з стародавніх часів. В минулому його роль була досить вагомою, у сучасності піратство вже не грає колишньої ролі, однак досі збереглося в деяких регіонах. Доведено, що морський тероризм і піратство щорічно завдають шкоди світовій системі морських перевезень на суму близько 30 млрд. доларів. За останні 10-15 років розбійні сили на морі значно активізувалися. Так, якщо у 1991 р. зафіксовано 107 випадків нападу морських піратів на судна, то у 1999 р. – 300, у 2000 р. – 471, у 2001р. – 261, у 2009 р. – 217, у 2014р. – було здійснено 352 спроби захопити торгові судна, з яких 56% є справою рук сомалійців. Організація Північноатлантичного договору (НАТО), Європейський Союз (ЄС) або Рада Безпеки ООН вважають проблему морського піратства глобальною загрозою світовій безпеці [2, С. 159-274].

Міжнародне співтовариство на протидію піратству прийняло низку заходів для боротьби з його негативними проявами, оскільки пірати стали загрозою міжнародній морській безпеці. У 2008 році Рада Безпеки ООН прийняла низку заходів, спрямованих на боротьбу з піратством у Сомалі, а кульмінацією стало одностайне схвалення резолюції 1851 під керівництвом Сполучених Штатів. Резолюція 1851 сприяла створенню Контактної групи з питань піратства біля узбережжя Сомалі у грудні 2009 року. Групі було поставлено завдання розглянути питання військової та оперативної координації, розбудови спроможності, судових питань, судноплавства, самосвідомості та публічної інформації, пов'язаної з піратством [7].

У зв'язку з цим, у січня 2009 року дев'ять східноафриканських країн підписали Кодекс поведінки Джибуті, що стосується припинення піратства і збройних розбоїв проти суден в західній частині Індійського океану і Аденської затоки Ця угода була розроблена Міжнародною морською організацією ООН, завданням якої було реалізація деяких аспектів резолюцій ООН на 2008 рік.

Керуючись принципом наступності, у лютому 2012 року в Лондоні відбулася міжнародна конференція щодо майбутнього Сомалі, в якій основна увага приділялася новим міжнародним заходам у боротьбі з піратством та судовому переслідуванню на узбережжі Сомалі. Ці кроки включали спільний Меморандум про взаєморозуміння між урядами Великобританії та Танзанії, що дозволили британському королівському флоту перевезти підозрюваних сомалійських піратів в Танзанію для переслідування і формування міжнародної робочої групи з піратського викупу.

Учасники конференції висловили спільну думку і погодилися з тим, що піратство не може бути вирішено лише за допомогою військових засобів, і знову підтверджує важливість підтримки місцевих громад для вирішення основних причин піратства та підвищення ефективного використання прибережних вод Сомалі шляхом здійснення регіональних заходів з нарощування потенціалу в галузі морського розвитку [7].

Основним загальним міжнародно-правовим документом, що визначає поняття «піратство» та формулює зобов'язання держав з його запобігання, є Конвенція Організації Об'єднаних Націй з морського права 1982 року, учасниками якої є 157 держав, – своєрідний «кодекс» міжнародних звичаєвих та договірних норм, що регулюють міждержавні відносини на морі. Конвенція чітко встановлює обов'язок держав-учасниць «співпрацювати в протидії піратству» (ст. 100). У відповідності до ст. 105 Конвенції, країні-учасники мають право захоплювати будь-яке піратське судно у відкритому морі або в будь-якому іншому місці поза юрисдикцією якоїсь держави, арештовувати осіб, що знаходяться на піратському судні, та карати винних у піратстві осіб відповідно до норм національного кримінального права [5].

Чітке усвідомлення міжнародною спільнотою необхідності здійснення негайних заходів щодо вироблення механізму протидії піратству активно працюють над цією проблемою, а саме: міжнародні організації, такі як Європейський Союз, НАТО розробляють механізми активного запобігання актам піратства в регіоні; такі держави, як Російська Федерація, Сполучені Штати Америки визнали себе «державами, що співпрацюють» згідно з вищезгаданими резолюціями Ради Безпеки і взяли на себе право та обов'язок протидіяти актам піратства в територіальних водах Сомалі за згодою та проханням її перехідного уряду

Україна, як морська держава та повноправний член міжнародної спільноти, має своїм обов'язком прийняти активну участь в розробці системи протидії піратству та її імплементації, яка б поєднувала вдосконалені та консолідовані механізми міжнародного моніторингу за цільовим використанням міжнародних фінансових субсидій державам, що розвиваються, транснаціонального кримінального переслідування піратів, організованого миттєвого збройного реагування на захоплення суден, та потужну і ефективну міжнародно-правову базу.

Сучасному світові у розвиненому ХХІ столітті потрібно, щоб держави, розуміючи кожна окремо загрозу економічній, торгівельній та громадській безпеці, що представляє собою піратство, знову усвідомили цінність гармонізації правових та інституційних зусиль та почали процес розробки та впровадження відповідного запобіжного міжнародно-правового механізму [3, С. 66-71].

Отже, проблема піратства та морського тероризму сьогодні без сумнівів залишається однією з найактуальніших, що значно впливає на торговельно-судноплавство в певних районах Світового океану і навіть – на стан регіональної безпеки. Успішна протидія і боротьба з такими актами насильства в сучасних умовах неможлива без координації зусиль міжнародного

співтовариства і розвитку регіонального співробітництва. Тому лише спільні зусилля держав, як свідчить практика, здатні вплинути на стан справ у цій сфері. Міжнародне співробітництво в боротьбі з цією категорією злочинів ґрунтується на Конвенції ООН з морського права 1982 р., як на загальному документі, який регулює міжнародне використання морських просторів, а також на спеціальних міжнародних договорах, серед яких найважливішим є Конвенція про боротьбу з незаконними актами, спрямованими проти безпеки морського судноплавства 1988 р. [5].

Література

1. Антипенко В. Ф. Международная криминология: опыт исследования терроризма : учебник / В. Ф. Антипенко. – О. : Феникс, 2011. – 356 с.
2. Анцелевич Г. А. Актуальные проблемы современного международного морского права : учеб. пособие / Г. А. Анцелевич. – К. : УАЗТ, 2006. – 351 с.
3. Бантишев О. Ф. Актуальні проблеми протидії піратству на сучасному етапі / О. Ф. Бантишев, М. М. Гуменюк // Вісник Харківського національного університету. – Серія: Право. – 2008. – №819. – С. 66–71.
4. Давиденко Л. М. Міжнародно-правові проблеми боротьби з морським піратством / Л. М. Давиденко // Митна справа. – 2009. – №4(64). – С.19–24.
5. Конвенція ООН з морського права 1982 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_057.
6. Про ратифікацію Конвенції Організації Об'єднаних Націй з морського права 1982 року та Угоди про імплементацію Частини XI Конвенції Організації Об'єднаних Націй з морського права 1982 року : Закон України від 3 червня 1999 р. № 728-XIV // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 31. – С. 254.
7. Piracy of Somalia high on the agenda as IMO Maritime Safety Committee meets [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.imo.org/blast/mainframe.asp?topic_id=1773&doc_id=11428/.

Савченко Олена

студентка групи МВ-42

Національний університет «Львівська політехніка»

Івасечко Ольга

к. політ. н., доц. кафедри ПМВ

Національний університет «Львівська політехніка»

АНТИТЕРОРИСТИЧНА ПОЛІТИКА США КРІЗЬ ПРИЗМУ НАЦІОНАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ ДЕРЖАВИ

Боротьба з наявними та потенційними терористичними загрозами стала одним з головних пріоритетів для чи не кожного із президентів США, але особливо актуальним це питання стало для адміністрації 45-го президента Дональда Трампа. На необхідність імплементації відповідної політики вказують соціологічні опитування проведені на початку 2016 р., відповідно до яких 73%

американців вважають Ісламську Державу серйозною загрозою для держави, і ще 17% населення нейтрально висловився щодо такого феномену. Разом з тим, майже 80% респондентів висловилися, що мусульманська терористична організація має активи в Сполучених Штатах та в будь який момент може ініціювати масштабний терористичний акт проти держави [3]. Зі свого боку, Д. Трамп під час президентської кампанії регулярно попереджав про «головну загрозу від радикального ісламського тероризму», зазначаючи, що країні варто займати більш жорстку та продуману позицію, адже може бути занадто пізно. Поміркована політика президента Б. Обами, за його словами, неминуче мала призвести до провалу.

Антитерористична політика США стала ключовим питанням національної безпеки держави з 11 вересня 2001 р., однак саме визначення терористичної загрози та відповідна контртерористична протидія часто інтерпретувались по-різному. Окрім того, адміністрація Б. Обами не змогла вирішити окремих питань у сфері безпеки, зокрема, встановити контроль над територіями, які на думку прихильників політики Д. Трампа, мають належати до сфери впливу США.

Зусилля Д. Трампа, спрямовані на боротьбу з тероризмом, базуються на поєднанні попереднього підходу із врахуванням необхідності боротьби з наявними загрозами та викликами. Новобраний президент США продовжував антитерористичну політику адміністрації Б. Обами у протидії Ісламській Державі у зв'язку з військовими діями в Іраку та Сирії. За аналогією до попереднього президента, Д. Трамп утримався від ескалації конфлікту в Афганістані, де таліби продовжують свою кампанію проти уряду США. Президент також поглибив зв'язки з кількома союзниками на Близькому Сході, які є важливими учасниками боротьби з тероризмом.

На сучасному етапі важко оцінити небезпеку тероризму, оскільки вона великою мірою залежить від низки внутрішніх та зовнішніх факторів. В США у період з 11 вересня 2001 р. загроза тероризму була невисокою, незважаючи на побоювання щодо протилежного і переконання багатьох американців. Станом на серпень 2017 р. лише близько 95 американців загинули від атак джихадистів – з одного боку, це велика кількість, однак вона набагато менша, ніж прогнозували експерти після жахливих подій 11 вересня, кількість жертв яких становила 2977 осіб. Якщо не враховувати терористичний акт Омара Матуна в нічному клубі «Пулс» у м.Орландо, в результаті якого загинули 49 людей (більше половини загальної смертності американських громадян від джихадистів в період після 9/11), від рук праворадикальних терористів загинули більше американців, а рівень насильства в країні збільшився після виборів Д. Трампа.

На сьогодні проблема тероризму в Європі є більш серйозною, аніж у США, порівняно з минулими десятиліттями вона не зазнала значних змін. Так, упродовж 1970-1980-х рр. спостерігалось набагато більше випадків терористичних атак, ніж це було в період після 9/11. Найбільш криваві та жахливі напади за останній період, мали місце в Європі, як-от стрілянина та вибухи в Парижі у 2015 р., стали причиною загибелі 130 людей, в той час як

протягом 1988 р. терористи в регіоні вбили 440 осіб, більшою мірою через підлив Boeing 747 над Локербі в Шотландії, відповідальність за який покладають на тодішнього лідера Лівії Муамара Каддафі [1].

Розуміння небезпеки в американського населення виходить далеко за межі реальності. Навіть після 15 років інтенсивної боротьби з тероризмом всередині країни і за її межами та невдалі спроби джихадистських груп завдати масового удару по США, 40% американців вважають, що станом на сьогодні ймовірність терористів розпочати напади на країну є вищою, ніж під час подій 11 вересня, в той час як 31% розглядають рівень терористичної загрози у 2001 р. та на сучасному етапі однаковим [3].

Хоч американська громадськість і сприймає загрозу тероризму особливо гостро, вона більшою мірою характерна для інших регіонів світу, зокрема, у Південній Азії, на Близькому Сході та в Африці. Терористи ініціюють і підтримують громадянські війни, які стали причиною смертей більше ста тисяч осіб в Афганістані, десятків тисяч людей в Пакистані, Нігерії, Ємені, Лівії, і сотні тисяч в Сирії.

Враховуючи наявний стан справ, проблеми та виклики, які стоять перед США, можна розділити на три групи. Першою, безумовно, є наявні ризики для американських життів та союзників США. Наступна небезпека є політичною. Президент Д. Трамп отримав потужну підтримку електорату на виборах, наголошуючи на загрозі з боку мусульманських іммігрантів та сирійських біженців і відповідно небезпеку тероризму, незважаючи на те, що така загроза довгий час вважалася питанням другорядного характеру. Сучасна антитерористична політика США являє собою дещо більше, ніж захист американських громадян, вона також включає і захист американських цінностей, в тому числі забезпечення мирного співіснування представників усіх релігій, етносів, інших мігрантів та біженців, які тою чи іншою мірою пов'язують своє життя зі США.

Однак чи не найбільшою небезпекою для США стає захист інтересів держави в мусульманських частинах Азії, Африки та Близького Сходу. Політична стабільність та рівень управління значно знизилась у більшості з цих країн, в інших вони перебувають під загрозою. Окрім людських втрат, така ситуація загрожує інтересам союзників США і стає причиною небезпечних конфронтацій з такими країнами, як Саудівська Аравія, яка втручається у внутрішні справи Ємену, та разом з тим збільшує регіональну напругу в конкуренції з Іраном. Такі загрози також дозволяють союзникам США, зокрема Єгипту, протистояти тиску на демократизацію, наголошуючи на тому, що всі форми релігійної опозиції пов'язані з тероризмом [4].

Адміністрації Б. Обама не вдалося вирішити декілька проблем, які перешкоджають дії антитерористичної діяльності США та зовнішній політиці загалом. Такі дії, зокрема, включають в себе управління технологічними змінами, знищення терористичних таборів та включення антитерористичної політики в загальну зовнішню політику США.

Забезпечення контролю над територіями в довгостроковій перспективі вимагає принципового переходу від епохи президента Б. Обама. Його політика

була спрямована на рішучі конфронтації з терористами на у більшій мірі на території Близького Сходу та Африки, однак щодо реалізації комплексної Близькосхідної політики підхід колишнього президента залишався нечітким. Як наслідок, за основу було взято агресивну кампанію з вбивства та арешту терористів, які часто перебували поза межами їх звичного перебування, що давало їм змогу розширювати територію своєї діяльності. До прикладу, громадянські війни генерують нові групи терористів і дозволяють існуючим організаціям розширювати географію операцій. У зв'язку з цим запобігання громадянським війнам є важливим кроком на шляху боротьби з тероризмом.

Нарешті, адміністрація Б. Обама часто зосереджувала свою діяльність виключно на боротьбі з тероризмом, ігноруючи інші питання. Наприклад, конфронтації в Лівії та Ємені мали на меті знищення терористичних груп в країнах, однак більш масштабні громадянські війни стали для уряду США питанням другорядного характеру. Втручання в Сирію зосереджувалося лише на боротьбі з Ісламською Державою, таким чином, Сполучені Штати були втягнуті в складний конфлікт без широкої стратегії боротьби в цілому [2].

Для налагодження системи антитерористичної політики Сполучені Штати, однак, не можуть і не повинні захищати інтереси держави у всіх частинах світу. Так, окремі території можуть стати сферою впливу союзників: наприклад, Франція може продовжувати лідирувати в частині Північної та Західної Африки. Адміністрації президента Д. Трампа слід спрямовувати військові ресурси на вирішення проблем, які становлять реальну загрозу для країни.

Таким чином, новообраний президент повинен зрозуміти справжню загрозу тероризму, переглянути політику США на Близькому Сході і зосередити свої зусилля на вирішенні внутрішніх проблем, пов'язаних із забезпеченням стабільності в країні та зростанням мусульманської дискримінації.

Література

1. Мерелли А. Террористические атаки в Западной Европе от 1970-х до сегодня [Електронний ресурс] / Аннализа Мерелли // Информационное агентство «Обзор.Press». – 2015. – Режим доступу: <https://obzor.press/press/12061-terroristicheskie-ataki-v-zapadnoj-evrope-ot-1970-x-do-segodnya>.
2. Обама відмовився приносити вибачення за військові помилки США в Афганістані [Електронний ресурс] // Дзеркало тижня. – 2013. – Режим доступу: https://dt.ua/WORLD/obama-vidmovivsyia-prinositi-vibachennya-za-viyskovii-pomilki-ssha-v-afganistani-132215_.html.
3. Byman D. Policy Series: Assessing Trump's Emerging Counterterrorism Policy [Електронний ресурс] / Daniel Byman // The International Security Studies Forum. – 2017. – Режим доступу: <https://issforum.org/roundtables/policy/1-5ay-counterterrorism>.
4. Payne R. Trump and American Foreign Policy; A Threat to Peace and Prosperity? [Електронний ресурс] / Rodger Payne // University of Louisville. – 2017. – Режим доступу: https://www.researchgate.net/publication/313851504_Trump_and_American_Foreign_Policy_A_Threat_to_Peace_and_Prosperty.

Тишкун Юрій
к. політ. н., доц. кафедри ПМВ
Національний університет «Львівська політехніка»

РАМКИ ДІЯЛЬНОСТІ АДМІНІСТРАЦІЙ Б. ОБАМИ І Д. ТРАМПА У ГЛОБАЛЬНІЙ ПОЛІТИЦІ

Нового президента США Д. Трампа сприймають як «enfant terrible, який творить казна що» «всередині і ззовні» країни [5]. Він самовизначається як «головний руйнівник» у «великій сімці» [10]. Майже кожен його крок сприймається як розрив із минулим. Особливо це проявляється у зовнішній політиці. За підсумками І-го року президентства Д. Трампа вона «драматично змінилась», вважає більшість американських експертів (21 із 31), опитаних «Foreign Affairs» [9]. Ця політика – це «відхилення від традиційної великої стратегії США», а саме – побудова «неліберальної гегемонії», за Б. Позеном [11]. Вона втілюється у зміні курсів політики: ядерної і – ширше – оборонної; міграційної, торгівельної, енергетичної. До таких змін, зокрема, можна віднести: 1) вичерпання, за конкретної адміністрації, «курсу США на міжнародній арені», орієнтованого на «глобальне лідерство» [Див.: 6]; 2) декларацію того, що Вашингтон більше не лідер людства [3], і його інтереси, а не решти – головні («America First» [10]); 3) визнання негативних наслідків неоліберальної економічної глобалізації для США [7]. На фоні цього драматичного розриву і у Вашингтоні, і у Москві міркують над «світом після Трампа» (Дж. Салліван) [13], про нову «нормальність» після цього (Ф. Лук'янов) [5, 6].

Однак, на нашу думку, як зовнішнього спостерігача, новий керівник Америки істотно не змінив курс Вашингтона на ізоляцію і вирішення внутрішніх проблем за рахунок решти людства. Адже ще Дж. Буш-мол., до подій 11 вересня 2001 р., намагався зосередитись на внутрішніх проблемах Америки. Б. Обама прямо відмовився від частини глобальних зобов'язань США, що засвідчили і події в арабських країнах, і в Україні наприкінці його каденції. Такі кроки Б. Обами, як і останні – Д. Трампа є завершенням глобальної експансії США, що безперервно тривала, принаймні, від президентства Ф. Рузвельта до каденції Дж. Буша-мол.

Натомість, ми вважаємо, що президент Д. Трамп втілює трансформації – американські і глобальні, які відбулись задовго до нього. Саме вони спричинили переоцінку сприйняття глобальної реальності та її нюансів у США. По-суті, це парадигмальна зміна, базована на теоретичному і емпіричному досвіді американців, усвідомленні ними менших можливостей і жорсткіших обмежень для діяльності Вашингтона в існуючому міжнародному середовищі. Ця зміна, вважаємо, розтягнулась щонайменше з часів каденції Б. Обами (або Дж. Буша-мол.) до обрання Д. Трампа.

Такими обмеженнями, на нашу думку, є екологічні, економічні, технологічні, соціальні та інші, з яких зосередимось виключно на перших.

Так, негативні для економіки і соціуму екологічні зміни впливають на США безперервно з II-ї пол. ХХ ст. Адміністрації Б. Обама та Д. Трампа в цьому контексті, як і їх наступників, не є винятком. Незалежно від ставлення чинного президента Америки і його адміністрації до Паризької і Кіотської кліматичних угод, принаймні частина економічних суб'єктів, штатів і міст Америки будуть виконувати їх норми, як і за Б. Обама, усвідомлюючи їх значення для людства. В ширшому контексті екологічні зміни і далі завдаватимуть економічних збитків США, підриваючи їх потенціал – і «м'якої», і «жорсткої» сили.

В економічній сфері за десятиліття потуга США у виробництві, торгівлі та фінансах ослабла щодо Зх. Європи і Сх. Азії, особливо щодо останньої, у якій концентрація і капіталу і передових технології, продуктивність праці лише зросли. В цих умовах, щоб покрити фіскальний дефіцит і національний борг, США позичають кошти у КНР, Японії та Пд. Кореї і за ці кредити купують товари у позикодавців, забезпечуючи їх прибутки і зайнятість [1]. Як наслідок, ½ облігацій США розмішена за кордоном, в т. ч. і в їх геополітичних конкурентів. Значення долара як міжнародної резервної валюти в цих умовах падає, а МВФ та інші глобальні фінансові інститути втрачають значення як інструменти впливу Вашингтона [12, р. 80], перетворюються в економічні важелі його конкурентів. Аналогічно, СОТ поставила під загрозу виробників США, ускладнивши використання ними протекціонізму для власного захисту [7].

Технологічний розвиток США, зокрема, їх електронних та інформаційних технологій зробив цю країну більшу уразливою для інформаційної, психологічної та кіберагресії, що й засвідчили події останньої виборчої кампанії. Водночас, глобальне поширення американських технологій сприяло економічному і воєнному розвитку його конкурентів, таких як Росія і Китай, і прямих ворогів, таких як «Аль-Каєда» і ДАЕШ.

Для соціальної сфери США, за Ф. Закарією, характерна тенденція «зниження американського впливу» – бажання і здатності використовувати економічну і військову владу Вашингтона для «формування нового світу» [3].

Щобільше, триває дивергенція груп, які творять американське суспільство, за моделлю «салату» (за С. Гантінгтоном) [8, с. 223]. Її посилює «революція здібностей» описана Дж. Розенау, особливо, характерне для сучасних електронних мереж (кабельне відео на вимогу, групи однодумців у Фейсбук) цілковите ізолювання груп однодумців від людей з іншими, особливо – відмінними, поглядами, внаслідок чого різні частини американського суспільства перестали спілкуватись між собою і розуміти одна-одну. Це загрожує внутрішнім громадянським конфліктом в Америці, а не просто її відмовою від глобального лідерства.

Отже, можемо констатувати, що в цих умовах явно спостережений розрив між курсом внутрішньої політики Д. Трампа і його попередників та зміна нюансів ізоляціоністського курсу зовнішньої політики чинного президента, порівняно із попереднім – не випадкові. Вони зумовлюються об'єктивними чинниками тривалої дії – обмеженнями (екологічними, економічними,

технологічними тощо), які виникли задовго до формування чинної у Вашингтоні адміністрації і діятимуть після появи наступної президентської адміністрації. Припускаємо, що усвідомлення негативного впливу цих чинників на можливості США у глобальній політиці виникло набагато раніше. Завдяки Д. Трампу ці зміни втілились у швидкий парадигмальний зсув. Саме ці і є тими рамками для діяльності обох адміністрацій США (чинної і минулої), які не зникли, і зумовлюють певну спадковість їх курсів політики з т. з. усвідомлення можливостей і обмежень для діяльності Вашингтона.

Література

1. Валлерстайн И. Восточная Азия и остальной мир: взгляд в будущее [Електронний ресурс] / Иммануил Валлерстайн // Скепсис. – 2005. – 15 мар. – Режим доступу: https://scepsis.net/library/id_293.html
2. Валлерстайн И. Конец знакомого мира: Социология XXI века / Иммануэль Валлерстайн. – М.: Логос, 2004. – 368 с.
3. Закария Ф. Популизм на марше [Електронний ресурс] / Фарид Закария // 2016. – 28 нояб. – Режим доступу: <http://www.globalaffairs.ru/number/Populizm-na-marshe-18482>
4. Закария Ф. Як ми втратили Америку [Електронний ресурс] / Фарид Закария // Новое время: погляди. – 2017. – 29 груд. – Режим доступу: <https://nv.ua/ukr/opinion/zakaria/jak-mi-vtratili-ameriku-2442710-2442710.html>
5. Лукьянов Ф. Расширение рамок [Електронний ресурс] / Федор Лукьянов // Россия в глобальной политике. – 2017. – 08 ноя. – <http://www.globalaffairs.ru/redcol/Rasshirenie-ramok-19132>
6. Лукьянов Ф. Трамп как неизбежность [Електронний ресурс] / Федор Лукьянов // Россия в глобальной политике. – 2017. – 9 ноя. – Режим доступу: <http://www.globalaffairs.ru/redcol/Tramp-kak-neizbezhnost-19136>
7. Матвеев И. Экономический национализм и будущее неолиберальной глобализации [Електронний ресурс] / Илья Матвеев // Россия в глобальной политике. – 2017. – 6 апр. – Режим доступу: <http://www.globalaffairs.ru/number/Ekonomicheskii-natsionalizm-i-buduschee-neoliberalnoi-globalizatscii-18655>
8. Хантингтон С. Кто мы?: Вызовы американской национальной идентичности / С. Хантингтон. – М.: АСТ; Транзиткнига, 2004. – 635 с.
9. Has U.S. Foreign Policy Changed Dramatically? [Електронний ресурс] // Foreign Affairs. – 2018. – February 13. – Режим доступу: <https://www.foreignaffairs.com/ask-the-experts/2018-02-13/has-us-foreign-policy-changed-dramatically>
10. Neely B. Trump's 'America First' policy has isolated U.S. from world leaders [Електронний ресурс] / Bill Neely // NBS News analysis. – 2017. – Dec. 29. – Режим доступу: <https://www.nbcnews.com/news/world/analysis-trump-s-america-first-foreign-policy-isolates-u-s-n833046>
11. Posen B. The Rise of Illiberal Hegemony [Електронний ресурс] / Barry R. Posen // Foreign Affairs. – 2018. – Feb. 13. – Режим доступу: <https://www.foreignaffairs.com/articles/2018-02-13/rise-illiberal-hegemony>
12. Starobin P. After America: Narratives for the Next Global Age [Електронний ресурс] / Paul Starobin. – Viking Adult, 2009. – 358 p.

13. Sullivan J. The World After Trump [Електронний ресурс] / Jake Sullivan // Foreign Affairs. – 2018. – Feb. 13. – Режим доступу: <https://www.foreignaffairs.com/articles/2018-02-13/world-after-trump>

Турчин Ярина

д. політ. н., проф., директор ІГСН

Національний університет «Львівська політехніка»

ПЕРСПЕКТИВИ «СХІДНОГО ПАРТНЕРСТВА» В УМОВАХ «ГІБРИДНОСТІ» СХІДНОЇ ПОЛІТИКИ СУЧАСНОЇ ПОЛЬЩІ

У березні 2019 року мине десятиліття із часу затвердження Європейською Радою ініціативи ЄС «Східне партнерство» (СП), яка за своїм змістом акумулює в собі стратегію розвитку Європейського Союзу з шістьма державами Східної Європи та Південного Кавказу. Ініціатива зорієнтована на побудову об'єднаного простору на основі спільних цінностей – демократії, прав людини, ринкової економіки та сталого розвитку. Для окремих учасників Східного партнерства, головно, України, Грузії та Молдови, ініціатива створила можливість вийти з-під сфери впливу Російської Федерації, самостійно формувати та провадити національний інтерес у внутрішньому та зовнішньому вимірах, реформувати свої політичні та економічні системи відповідно до європейських стандартів. Ініціатива «Східне партнерство», безперечно, має як своїх ідеологічних прихильників, так і опонентів. Проте важко уявити факт підписання у червні 2014 року Україною, Грузією та Молдовою угод про асоціацію з Європейським Союзом за умови відсутності в цих країнах уже зреалізованих програм СП. Основне досягнення ініціативи – це зміна системи ціннісних координат пострадянських держав Східної Європи, які обрали проєвропейський шлях розвитку.

Важливо зауважити, що ініціатором запровадження східного вектору Європейської політики сусідства у 2006 році стала Республіка Польща. Пропонований нею підхід до східної політики ЄС фокусувався на країнах Східної Європи, був зорієнтований на їх наближення до Європейського Союзу, а також на обмеження впливу Російської Федерації та активізацію присутності ЄС на пострадянському просторі. Ідея посилення східного вектора зовнішньої політики ЄС стала ключовим елементом зовнішньої політики Польщі та частиною її політичного іміджу на міжнародній арені, адже РП позиціонувала себе лідером у цьому напрямі. Багато років поспіль зовнішня політика Польщі базувалася на підході «Потужна Польща через солідарність у Європейському Союзі і патронаж східноєвропейської політики», що привело як до підвищення економічних показників розвитку країни (серед 137 економік світу у 2017 році Польща посіла 39 сходинку), так і посилення співробітництва з країнами СП, а найголовніше – з Україною.

Ідея запровадження східного виміру зовнішньої політики ЄС пропагувалася польською політичною елітою ще перед вступом до Євросоюзу,

тому за Польщею небезпідставно закріпилася роль «куратора» зовнішньої політики ЄС у Східній Європі. Через запровадження Східного партнерства Польщі не тільки вдалося посилити вплив ЄС на теренах східноєвропейських держав, зменшити тиск зі сторони Росії, а й використати ініціативу для реалізації польських інтересів у цьому регіоні.

Стратегічне значення Східного партнерства підтримує й діючий Президент Польщі А. Дуда, який визнав важливість ініціативи для «наближення дружніх країн Східної Європи до Євросоюзу». Одночасно він зазначив, що країни регіону мають діяти спільно, щоби бути адекватним партнером для найбільших світових сил [3]. Екс-міністр закордонних справ Польщі Вітольд Вашиковський восени 2017 року заявив, що Східне партнерство – «недосконалий інструмент, та іншого немає. Фактом є «брекзит» і дилеми, в якому напрямку розвивати інтеграцію. Також, не приховуємо, Східне партнерство є суперником південного напрямку. Хоча це не ідеальна програма, ми хочемо її зберегти» [3].

Отож, які основні цілі намагається реалізувати Польща через інструментарій Східного партнерства? По-перше, досягнути нового статусу, а саме лідера-посередника між «новими сусідами» на Сході та Європейським Союзом. По-друге, створити сприятливі умови для економічної присутності Польщі та посилення її політичного впливу в країнах СП. По-третє, гарантувати безпеку своїх східних кордонів, зберегти за ним смугу стабільності, беручи до уваги той факт, що РП, на відміну від Франції чи Німеччини, має доволі ускладнений характер відносин з Російською Федерацією.

Та чи вдасться досягти таких амбітних цілей за умови історіоризації зовнішньої політики Польщі та, фактично, самоізоляції держави вже не тільки на регіональному рівні, а й у міжнародних масштабах. Політика історичної пам'яті є найважливішою складовою політики правлячої нині в Польщі партії «Право і справедливість» [4]. Як наслідок, прийняття Закону про Інститут національної пам'яті Польщі викликало шквал критики міжнародної спільноти, головно в Україні, США та Ізраїлі. Видатний дослідник історії Східної Європи Тімоті Снайдер назвав новий закон про Інститут національної пам'яті «русифікацією суспільного життя в Польщі» [1]. Ще одним прикладом міжнародно-історичного скандалу, спровокованого польською стороною, є вимога виплати репарацій від Німеччини за втрати Польщі в часи нацистської окупації. Цікавою тут є суспільна думка щодо цього питання: майже три чверті поляків (71%), згідно з даними аналітичного центру CBOS, не вірять у те, що справа репарацій від Німеччини може закінчитися власне виплатою, хоча більше ніж половина опитаних вважає, що Польща все одно повинна вимагати таких відшкодувань [1]. Аналітики наголошують на тому факті, що для багатьох аспектів польської політики нині характерна така двозначність суспільної думки.

Із кінця ХХ ст. концепція польської східної політики формувалася на основі доктрини УЛБ (Україна-Литва-Білорусь), виробленої польськими інтелектуалами Єжи Гедройцем та Юліушем Мєрошевським. Однак, як стверджує Мацей Заневіч, після перемоги на парламентських виборах партії Ярослава Качинського «Право і справедливість» польський уряд вдався до

суттєвих змін у провадженні зовнішньої політики. Зокрема, відмовився від політики, орієнтованої на Захід – Німеччину та Францію; повернувся до ягелонського формату свого зовнішньополітичного концепту, запропонувавши «реформовану» ідею Міжмор'я – концепцію Тримор'я, яка проголошує політику інтеграції країн, що є членами ЄС і розташовані між Адриатичним, Балтійським і Чорним морями (головно, у сфері економіки та інфраструктури). Саме у контексті цієї оновленої концепції з'явилися такі проекти, як *Via Carpatia*, чи *Baltik Pipe*; під впливом крайніх правих рухів (неоендеків), представлених у Сеймі РП, таких, наприклад, як Національний рух, чинний уряд змінив сутність східної політики. Пріоритетом тут визнається турбота про поляків, які проживають за східним кордоном, а не вивільнення країн-сусідів з-під нищівного російського впливу як основної загрози на Сході. Відтак, Мацей Заневіч вважає, що наразі чинному уряду РП вдається балансувати між політикою Є. Гедройця (наприклад, підтримуючи Київ у протистоянні з РФ) та неоендеками, здійснюючи символічні жести в бік вкрай правого електорату, чисельність якого постійно зростає (наприклад, розміщення зображення Кладовища захисників Львова і Гострої брами в Вільнюсі на сторінках польських паспортів) [2]. Можемо погодитися з висновком автора про те, що сучасна східна політика РП за своїм змістом дотримується ідей Є. Гедройця, а за формою – ідей неонаціонал-демократів, що «не вписується» у розуміння демократичних стандартів населення країн Східної Європи [2]. Сучасна політична еліта Польщі провадить «гібридний» тип східної політики, коли спостерігається її розбіжність на внутрішньому (локальному) та зовнішньому (міжнародному) рівнях, а також невідповідність між декларованими принципами та зреалізованими діями.

Соціологічні дані свідчать про те, що ситуація буде ускладнюватися з огляду на динаміку політичного спектру країни. Так, за даними польського Центру дослідження громадської думки (CBOS), якби вибори відбулися в січні 2018 року, то за ПіС віддали б свої голоси 44% виборців, за ГП – 15%, до Сейму також потрапили б партія «Сучасна» (*Nowoczesna*) (6%) та «Кукіз'15» (5%). Отже, результат керівної партії втричі вищий за результат основної опозиційної, незважаючи на складнощі у відносинах з ЄС, основними європейськими столицями, США, Ізраїлем, Україною та іншими державами [1]. Продовження провладною партією нинішньої політики призведе до послаблення ролі та значення РП в європейському Союзі, що автоматично буде означати послаблення Східного партнерства. В умовах подальшої історізації зовнішньої політики Польщі не вдасться зреалізувати жодного пріоритетного завдання в рамках СП, а саме: посісти місце лідера Центрально-Східної Європи, посилити свою економічну та політичну присутність в країнах СП, а найголовніше – забезпечити стабільність і безпеку своїх східних кордонів. Адже не підлягає сумніву той факт, що будь-яке послаблення Східного партнерства – це послаблення безпекової системи об'єднаної Європи.

Література

1. Ворожбит О. Польща: влада для одного [Електронний ресурс] / Ольга Ворожбит. – Режим доступу: <http://m.tyzhden.ua/publication/209515>

2. Заневіч М. У полоні старих концепцій: що впливає на українську політику Польщі [Електронний ресурс] / Мацей Заневіч. – Режим доступу: <http://www.eurointegration.com.ua/articles/2017/10/19/7072409/>

3. Країни Східного партнерства у перспективі долучаться до ЄС [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zik.ua/news/2017/04/12/duda_krainy_shidnogo_partnerstva_u_perspektyvi_doluchatsya_do_ues_1079049

4. Східне партнерство – програма недосконала, проте Польща хоче її зберегти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.polradio.pl/5/38/Artykul/331265>

5. Турчин Я. Українсько-польське стратегічне партнерство в умовах історизації зовнішньої політики Польщі / Ярина Турчин // Сучасні українсько-польські відносини: погляд експертів [Текст] : зб. аналітичних матеріалів / упоряд. В. Бусленко. – Вип. 2. – Луцьк : Вежа-Друк, 2017. – С.68-73

Чаюн Яна

студентка гр. МВ-43

Національний університет «Львівська політехніка»

Науковий керівник: д. політ. н., доц. Бучин М.А.

«ПІВНІЧНИЙ ПОТІК 2» В КОНТЕКСТІ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ ЄВРОПИ

На сучасному етапі міжнародних відносин невід’ємним атрибутом національної безпеки та стабільності будь якої держави є енергетична безпека. На жаль, досить часто в міжнародному середовищі зустрічаються випадки енергетичної залежності країн, що дає змогу політикам спекулювати на питаннях енергетичної безпеки. Яскравим прикладом є ситуація, що склалася навколо російського газового проекту «Північний потік 2», що викликав серйозні занепокоєння не тільки з боку української влади, але і в ряді держав-членів Європейського Союзу.

Поняття «енергетична безпека» було сформульовано Міжнародним енергетичним агентством після нафтової кризи в 1973 року. Під енергетичною безпекою розуміють: «...впевненість в тому, що енергія буде наявна в тій кількості і тій якості, яка необхідна при певних економічних умовах» [2]. Міжнародне енергетичне агентство визначає енергетичну безпеку як «безперервну доступність джерел енергії за доступною ціною». Енергетична безпека має багато аспектів: довгострокова енергетична безпека загалом стосується своєчасних інвестицій, спрямованих на постачання енергії відповідно до економічних розробок та необхідних екологічних потреб. Короткострокова енергетична безпека зосереджена на здатності енергетичної системи вчасно реагувати на раптові зміни в балансі попиту та пропозиції. Тому відсутність енергетичної безпеки пов’язана з негативними економічними та соціальними наслідками фізичної недоступності енергії або цін, які не є конкурентоспроможними або є занадто нестійкими [5].

Енергетична безпека характеризується трьома головними факторами:

- здатністю паливно-енергетичного комплексу забезпечувати в повній мірі пропозицію економічно доступних і якісних паливно-енергетичних ресурсів (ПЕР);
- здатністю економіки (як системи споживачів ПЕР) раціонально витратити енергоресурси і, відповідно, обмежувати свій попит;
- досить високим рівнем стійкості систем енергетики і паливно-енергетичного комплексу в цілому до впливових потенційних загроз енергетичної безпеки (економічних, соціально-політичних, техногенних, природних, правових), а також стійкістю сфери енергоспоживання до дефіцитів і порушень енергопостачання, викликаних цими погрозами [1].

При цьому для реалізації названих чинників суспільство і економіка повинні забезпечувати сприятливі економічні, політичні, інституційні та інші умови, включаючи сприятливі інновації та інвестиції. Таким чином, енергетична безпека – це атрибут не тільки енергетики і навіть не тільки виробничої сфери, а й суспільства в цілому. Тому енергетична безпека має не тільки техніко-економічний вимір, але в певній мірі включає і політичну сферу [1].

Актуальність теми енергетичної безпеки сьогодні найбільше пов'язана з проектом побудови газопроводу «Північний потік 2», який є розширенням існуючого газопроводу «Північний потік». Цей проект передбачає побудову газопроводу з Росії в Німеччину через Балтійське море.

Таку ідею запропонував «Газпром» влітку 2015 року, коли проблеми з турецьким потоком ставали очевидними. Проект передбачає подвоєння потужності «Північного потоку» шляхом додавання двох нових трубопроводів уздовж існуючого маршруту, який мав би бути завершений до 2019-2020рр. Щоб реалізувати проект, «Газпром» залучив декілька великих європейських енергетичних компаній, таких, як німецьку Wintershell, австрійською OMV та англо-голландську Shell, підписавши угоди з їх власниками.

Поява цього проекту в європейському енергетичному просторі викликала жваві дебати. На відміну від ставлення до «Північного потоку», позиція Європейської комісії щодо «Північного потоку 2» була явно негативною, оскільки проект підриває важливу транзитну роль України. Віце-президент Комісії Марош Шевчовіч, який також відповідає за Енергетичний Союз, зробив кілька заяв проти «Північного потоку 2», вказуючи, що проект не відповідає цілям Енергетичного Союзу і ставить під загрозу енергетичну безпеку Центральних та Східних країн-учасниць ЄС. Аналогічні побоювання були поставлені Європейським комісаром з питань клімату та енергетики Мігелем Аріасом Каньете. З одного боку, він зазначив, що «Північний потік 2» є комерційним проектом, тому Комісія повинна в основному оцінити, чи відповідатиме він законодавству ЄС. З іншого боку, він заявив, що «Північний потік 2» не сприятиме цілям енергетичної політики ЄС. За його словами, якщо він буде побудований, «...то це не тільки збільшить залежність Європи від одного постачальника, але також збільшить залежність Європи від одного шляху» [4].

У резолюції Європарламенту, прийнятій у жовтні 2016 року, «Північний потік 2» описується як шкідливий для енергетичної безпеки, диверсифікації та європейської солідарності. У червні 2016 року голова Європейської Комісії Жан-Клод Юнкер попередив, що цей газопровід буде завдати шкоди європейським споживачам та енергетичним компаніям.

Серед держав-членів ЄС опозиція виходить, з одного боку, від країн, які традиційно мають негативне ставлення до Росії, таких як Польща та країни Балтії, а з іншого – таких, як Словаччина та Угорщина, які можуть втратити статус транзитних країн разом з відповідними доходами від транзитних платежів та важелями впливу на «Газпром». У березні 2017 року вісім країн ЄС попереджали про «потенційно дестабілізуючі геополітичні наслідки». У Сполучених Штатах подібні побоювання були висловлені впливовими фігурами в адміністрації Президента. Крім того, у червні 2017 року Сенат США прийняв законопроект, згідно з яким санкції можуть бути розширені на компанії, які підтримують російські енергетичні експортні трубопроводи.

Найбільшим прихильником «Північного потоку 2» є Німеччина, енергетичний сектор якого виграє, якщо країна стане головною точкою входження російського газу. У червні 2017 року Німеччина та Австрія виступили зі спільною заявою, в якій згаданий законопроект Сенату США трактується як неприйнятне втручання у європейські енергетичні питання, зумовлене прагненням забезпечити робочі місця в енергетичному секторі США шляхом просування СПГ США за рахунок російського газу [3].

Сьогодні це питання набирає нових обертів. 11 березня 2018 р. такі країни, як Латвія, Литва і Польща, підписали офіційний лист зі зверненням до інших європейських країн з проханням відмовитися від розширення «Північного потоку». Такий лист, тільки раніше, підписали Україна та Молдова. Також стало відомо, що Петро Порошенко 13 березня 2018 р. звернувся до Європейської комісії з аналогічним проханням.

Отже, на даний час проект «Північний потік 2» продовжує існувати. Його послідовно підтримує одна з передових європейських країн – Німеччина. Від нього не збирається відмовлятися і Росія. Не відомо також, як на нього реагуватиме Дональд Трамп, хоча деякі сенатори закликали адміністрацію США використовувати усі можливі засобами, аби зупинити будівництво газопроводу.

Література

1. Энергетическая безопасность. Термины и определения / Отв. ред. чл.-корр. РАН Воропай Н.И. – М.: ИАЦ Энергия, 2005. – 60 с.
2. Energy Dictionary / World Energy Council. – Paris: Jouve SI, 1992. – 635 p.
3. Gazprom's controversial Nord Stream 2 pipeline [Електронний ресурс] // European Parliament. – Режим доступу: http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2017/608629/EPRS_ATA%282017%29608629_EN.pdf
4. Prontera A. The New Politics of Energy Security in the European Union and Beyond: States, Markets, Institutions [Електронний ресурс] / A. Prontera. – N.-Y.: Taylor & Francis, 2017. – 254 p. – Режим доступу: <https://books.google.com.ua/books?id=9DglDwAAQBAJ&pg=PA120&dq=nord+stream+2&hl=ru&sa=X&ved=0>

ahUKEwjqrPbqfbZAhUOaFAKHNTUsBiEQ6AEIOTAD#v=onepage&q=nord%20st
ream%202&f=false

5. What is energy security? [Електронний ресурс] // International Energy Agency. – Режим доступу: <https://www.iea.org/topics/energysecurity/whatisenergysecurity/>

Шкунда Вікторія
студентка гр. МВ-24
Національний університет «Львівська політехніка»
Науковий керівник: к. політ. н. Зазуляк З.М.

ВПЛИВ КРИПТОВАЛЮТИ НА МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

Останнім часом термін "криптовалюта" набув глобального поширення. Він, як і система Blockchain de facto, виникли після 2008 року у відповідь на світову кризу. А зараз ця ж система досягла піку свого розвитку (станом на 2017 рік) і рекордними темпами продовжує розвиватись і залучати все більшу кількість людей, країн та інших учасників міжнародного процесу [7].

Зараз вчені замислюються над подальшою долею Blockchain : чи стане ця система новою віхою еволюції валютно-грошової системи чи безслідно розчиниться?

Отже,зараз система Blockchain успішно функціонує і не те є свої причини:

По-перше, вона дозволяє кожному актору (чи то державі,чи людині) створити власну криптовалюту і поширювати її у будь-яких точках світу.

По-друге, власне криптовалюта дозволяє здійснювати фінансові операції без втручання у внутрішньодержавні процеси,тобто вони не підлягають оподаткуванню оскільки є глобальним надбанням [3].

По-третє, ця система поступово стає альтернативною валютою для країн, у яких є проблеми з власною валютою. Наприклад Зімбабве і Венесуела, у яких спостерігається явище гіперінфляції.

По-четверте,завдяки Blockchain можна ліквідувати таке явище як корупція, оскільки усі процеси, які відбуваються всередині системи, є максимально прозорими і відкритими. Усі переміщення на крипторинку можна прослідкувати [5].

Станом на сьогодні можна виділити низку країн, які є відкритими до впровадження криптовалюти і які відверто проти нової системи. Країни,які активно залучаються до впровадження криптовалют: США, Естонія, Данія, Швеція, Південна Корея, Великобританія, Нідерланди, Фінляндія, Канада та Австралія.[2] Є також країни,які блокують Blockchain на нормативному рівні: Марокко, Болівія, Еквадор, Китай та Непал. Хоча ці країни і визнали криптовалюту незаконною на державному рівні,"видобуток" біткойнів там продовжується [6].

Вчені стверджують,що блокування може призвести до дестабілізації режимів у країнах через недостатню обізнаність у цій галузі. Відбуватиметься

певна ізоляція країн від подій на міжнародній арені, що призведе до економічної деградації.

На сучасному етапі перед країнами постає вибір: проігнорувати сучасні події на міжнародній арені або використати криптовалюту на свій розсуд так, щоб забезпечити розвиток економіки та подальше процвітання країни [8].

Безперечно, сильним гравцем на арені криптовалют є уряд США, який отримує криптовалюту шляхом конфіскації її у затриманих FBI чи IRS [1;4]. Запаси поповнюються у ході проведення операцій вищевказаних служб. Проте у Bank of America, одному з найбільших гравців фінансового ринку заявили, що біткойн та інша криптовалюта загрожує його бізнесмоделі.

У той час, коли статус криптовалют у світі залишається невизначеним, українські народні депутати активно скуповують славнозвісні біткойни. Наприклад, Дмитро Голубов, Дмитро Білоцерківець та Олександр Урбанський, які є представниками "Блоку Петра Порошенка". У своїх електронних деклараціях вони вказали наявність біткойнів, вартість яких перевищує мільйони гривень [9].

Отже, подальшу долю криптовалют не можуть визначити навіть найдосвідченіші науковці, хоча більшість все ж таки схиляються до того, що за нею – майбутнє. Blockchain повільно, але все ж руйнує домінуючу роль американської фінансової системи на міжнародному рівні, що звісно ж не подобається урядовцям. Америка розглядає тільки два варіанти розвитку подій: або вона стає найкращою у цій галузі або стає найжорсткішим критиком. Тому прогнозуються спроби відомих урядовців висловити незадоволення щодо сучасного стану фінансової політики світу.

Також, за неофіційними даними, українські посадовці будуть активно намагатись використовувати криптовалюту у електронних деклараціях. А саме пояснюватимуть наявність своїх статків різким зростанням цін на біткойн, оскільки "вклали у криптовалюту тоді, коли це ще не набуло таких масштабів".

Криптовалюта може стати засобом, за допомогою якого будь-який суб'єкт міжнародних відносин зможе стати передовим на міжнародній арені не тільки у галузі економіки, але й у політичній сфері. Вчені прогнозують подальший розвиток цієї системи. Вона безумовно вплине на стан сучасних міжнародних відносин, внесе свої корективи у валютно-грошову систему світу та докорінно змінить економіку деяких країн. Цей процес уже запущено і відмовитись від криптовалют сьогодні - практично нереально. Залишається тільки спостерігати за розвитком цієї системи, яка у майбутньому може стати глобальною та охопити практично усі країни світу.

Література

1. The Richest People In Cryptocurrency [Електронний ресурс] // The Forbes – Режим доступу: <https://www.forbes.com/richest-in-cryptocurrency/#66d85ae51d49>.

2. Топ-10 стран признавших Bitcoin [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://promining.su/top-10-stran-priznavshih-bitcoin/>.

3. Whitwam R. Bitcoin Mining Now Uses More Power Than 159 Countries [Електронний ресурс] / R. Whitwam – Режим доступу: <https://www.extremetech.com/extreme/259882-bitcoin-mining-now-uses-power-159-countries>.
4. McKenna F. Here's how the U.S. and the world regulate bitcoin and other cryptocurrencies [Електронний ресурс] / Francine McKenna. – 2017. – Режим доступу: <https://www.marketwatch.com/story/heres-how-the-us-and-the-world-are-regulating-bitcoin-and-cryptocurrency-2017-12-18>
5. Can cryptocurrencies and blockchain help fight corruption? [Електронний ресурс]. – 2018. – Режим доступу: <https://www.brookings.edu/blog/future-development/2018/02/01/can-cryptocurrencies-and-blockchain-help-fight-corruption/>.
6. Stephenson B. 5 Countries Where Bitcoin is Illegal [Електронний ресурс] / Brad Stephenson. – 2017. – Режим доступу: <https://www.lifewire.com/where-is-bitcoin-illegal-4156601>.
7. Bitcoin and the Blockchain as Possible Corporate Governance Tools: Strengths and Weaknesses [Електронний ресурс]. – 2017. – Режим доступу: <https://elibrary.law.psu.edu/cgi/viewcontent.cgi?referer=https://www.google.com.ua/&httpsredir=1&article=1163&context=jlia>.
8. Blum A. Blockchain Technology Will Influence International Relations [Електронний ресурс] / Alexander Blum. – 2017. – Режим доступу: <https://www.pacificcouncil.org/newsroom/blockchain-technology-will-influence-international-relations>.
9. Дмитро Голубов, Дмитро Білоцерківець та Олександр Урбанський [Електронний ресурс] // ЦЕНЗОР.НЕТ. – 2017. – Режим доступу: https://ua.censor.net.ua/photo_news/451656/nardepy_bpp_urbanskyyi_bilotserkivets_i_golubov_zadeklaruvaty_bitkoyiny_na_milyiony_gryven_foto.

СЕКЦІЯ 3. УКРАЇНА В СИСТЕМІ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Аль-Хадрі Рамі

студент гр. МВ-11

*Національний університет «Львівська політехніка»
Науковий керівник: к. філос. н., доц. Волинець О.О.*

ВІДСУТНІСТЬ ДИПЛОМАТИЧНИХ ВІДНОСИН МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄМЕНОМ ТА ШЛЯХИ ЇХ НАЛАГОДЖЕННЯ.

Дипломатичні зв'язки між Україною та Єменом відсутні протягом усієї історії існування цих держав. Причиною цього, на нашу думку, є:

- не зацікавлення жодної зі сторін налагодження будь-яких відносин, без усвідомлення їх перспективи;
- низький рівень життя громадян в обох державах;
- відсутність у більшості населення обох держав знань про існування один одного.

В Україні мала кількість людей знають про Ємен, або ці знання обмежені, а в Ємені вважають, що Україна — це частина Росії, тому ніхто навіть не замислювався чому немає зв'язків між цими державами. Але відсутність дипломатичних відносин помітно відчула на собі українська діаспора в Ємені. У зв'язку з студентськими обмінами між Радянським союзом та Єменом в минулому столітті багато українських дівчат виходили за єменців та переїжджали на постійне місце проживання до Ємену. Але в Ємені немає українського посольства або консульства, тому дівчата не мали до кого звертатись при виникненні будь-якої проблеми. Також в Ємені велика кількість українських лікарів та медсестер у зв'язку з тим, що в Ємені платять європейцям майже в 10 разів більше ніж арабам. Середня зарплата українського лікаря в Ємені становить 1200\$ в місяць. Тому всі ці особи мали і мають проблеми з налагодженням зв'язку з будь-якою офіційною українською стороною.

У 2003 році все ж таки уряд України зацікавився українською діаспорою в Ємені [2]. За дипломатичним договором між Україною та Саудівською Аравією було вирішено, що у зв'язку з географічною близькістю Саудівської Аравії і Ємену, вся українська діаспора в Ємені може звертатись до українського посольства в Ер-Ріяді — столиці Саудівської Аравії. Це рішення частково вирішило проблему, але не так ефективно, як хотілося. Адже український громадянин в Ємені повинен спочатку зателефонувати в посольство, сказати з якої причини він звертається в посольство, потім розглядають його проблему протягом 2 тижнів і якщо ця проблема критична, тоді можуть йому зателефонувати. Після цього громадянин повинен надіслати свої документи в Саудівську Аравію через DHL, сама посилка займає близько тижня і коштує не малі гроші, але там документи розглядають через місяць-два, тому що в

пріоритеті стоїть українська діаспора в Саудівській Аравії. Тому, наприклад надання документа за відсутності посольства — займає приблизно пів року, а за наявності — тиждень.

Щодо єменської діаспори в Україні, то вона складається переважно зі студентів. Студентам в Україні нелегко, адже відсутність єменського посольства або консульства не дозволяє їм, в першу чергу, оформити візу або її продовжувати, вони повинні їхати в будь-яку іншу країну, в якій є єменське посольство, в більшості випадків це Росія. Це займає багато часу та потребує багато коштів, а після російсько-українських конфліктів зробити це майже не можливо.

Вирішення цієї проблеми, на нашу думку, є обов'язковим та взаємовигідним, у зв'язку з відносно великою кількістю діаспори в обох країнах. Взаємовигідність буде проявлятися у наступному:

- вирішенні проблеми української діаспори в Ємені та єменської в Україні;
- збільшенні в Україні кількість єменських студентів та туристів, а отже зміцненні української економіки та поширенні української мови та культури;
- Україна відома виготовленням зброї, а зброя необхідна в Ємені, у зв'язку з постійними конфліктами, тому можливий варіант купівлі української зброї;
- Ємен славиться своїм островами, тому українці зможуть відпочивати на надзвичайно гарних островах за дешевою ціною;
- багато єменців зможуть їхати в Україну лікуватися, у зв'язку з низькими цінами. Наприклад, в Ємені лише відвідання стоматолога коштує приблизно 100\$, а в Україні це можна зробити безкоштовно;
- збільшенні імпорту та експорту товарів: Ємен багатий на каву та фрукти, які в Україні вважаються екзотичними, також Ємен має вихід до моря, відтак риба та морепродукти є дешеві, а Україна відома своїми лісами та дешевою крупною, що в Ємені взагалі відсутнє.

Доцільно виокремити пріоритетні, на нашу думку, напрямки співробітництва [1]:

- обмін кращими практиками та досвідом щодо впровадження законодавства про державну службу;
- питання управління персоналом на державній службі;
- підвищення ефективності та результативності державної служби, зокрема, шляхом впровадження сучасних моделей управління якістю в державних установах. Тому, на нашу думку, налагодження співпраці між Єменом та Україною є необхідним. Ця співпраця вирішить багато проблем та, можливо, спричинить покращення стану обох держав.

Налагодження співпраці вимагає впровадження наступних кроків:

- відкриття спеціальних організацій, які будуть заохочувати українців знайомитися з Єменом, а єменців з Україною;
- бажання урядів обох держав налагодити співпрацю;
- розуміння перспектив цієї співпраці;
- розробка детальної програми взаємозв'язків;
- зустріч голів обох держав, з метою обговорення можливості співпраці;

- відкриття консульства, а згодом посольства, яке буде представляти країни;
- дбати про їх мешканців, які перебувають в іншій країні;
- всі сторони повинні дотримуватись умов співпраці та не порушувати укладені договори.

Отже, еменсько-українська співпраця може сприяти спільній роботі у вирішенні спільних проблем. Наприклад в Ємені можуть створитися органи, які є в Україні по боротьбі з суспільними проблемами, такі як НАЗК та НАБУ, які борються в Україні з корупцією. Також можливий обмін науковцями та різними спеціалістами для розширення наукової та освітньої сфери в обох державах, що сприятиме можливості викорінення таких суспільних проблем, як бідність, корупція та низький рівень грамотності.

Література

1. Національне агентство України з питань державної служби, двостороння співпраця з країнами партнерами [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nads.gov.ua/page/dvostoronnya-spivpracuya-z-krayinamy-partneramy>

قراچتلا ققطنم يف نميلا ةيوضع لوبقل ايناركوا لىل ع طوغض ,سرب ايناركوا
 ةيملاعل [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrpress.net/taxonomy/term/63>

Бучин Микола

д. політ. н., доц. кафедри ПМВ

Національний університет «Львівська політехніка»

ПЕРСПЕКТИВИ ВСТУПУ УКРАЇНИ В НАТО

Вже близько 4 років Україна знаходиться у стані неоголошеної війни з Росією. Платою за бажання нашої держави будувати демократичну європейську державу стала російська агресія, в результаті якої було анексовано Крим та розпочато бойові дії на сході України. Ситуація вкрай актуалізує проблему безпеки, адже в стані війни з однією з наймогутніших держав світу виникає не лише проблема відновлення територіальної цілісності держави, але й питання безпеки всіх аспектів життєдіяльності українського суспільства загалом, та окремих громадян, зокрема. В таких умовах стає зрозуміло, що єдиним реальним гарантом безпеки України на сучасному етапі, окрім, звісно, розбудови власної армії, може стати членство в НАТО. Водночас відносини України з Північноатлантичним альянсом є непростими, зважаючи на російську агресію, а перспективи членства – доволі туманними.

Історія відносин України з НАТО сягає ще 1991 р., коли наша держава стала членом Ради Північноатлантичного співробітництва. Наступним кроком стало приєднання нашої держави у 1994 р. до програми НАТО «Партнерство заради миру». Наприкінці 20 ст. інтенсифікується співпраця України та НАТО, зокрема, у 1997 р. підписана Хартія між Україною і НАТО про особливе

партнерство, а у 1999 р. відкрито офіс НАТО в Києві. У 2002 р. затверджено план дій Україна-НАТО [2].

Як ми бачимо, Україна ще у 2002 р. отримувала статус аспіранта НАТО. Наступним кроком на шляху співпраці нашої держави із північноатлантичним альянсом стало започаткування процедури Інтенсифікованого діалогу в 2005 р. Він передбачав активні консультації між сторонами щодо проведення реформ, кінцевою метою яких є вступ країни-аспіранта в НАТО. Більше того, під час Бухарестського саміту НАТО Україна (разом із Грузією) спробувала реалізувати наступний крок на шляху до вступу в Альянс – отримати План дій щодо членства (ПДЧ). Незважаючи на активну підтримку тодішнього президента США Дж. Буша молодшого, позитивне для України та Грузії рішення щодо ПДЧ було заблоковано Францією та Німеччиною, не без сприяння, звісно, Росії. «Водночас, у Бухаресті Київ та Тбілісі отримали запевнення, що вони неодмінно приєднаються до НАТО – але колись потім» [1].

Далі, у 2010 р., після перемоги на президентських виборах в Україні В. Януковича, зусилля країни щодо вступу в НАТО були взагалі припинені, оскільки із законодавства нашої держави було вилучено всі офіційні згадки щодо наміру вступати в НАТО, а парламент України схвалив закон щодо основних засад внутрішньої та зовнішньої політики, в якому було закріплено позаблоковий статус нашої держави. Закономірно аналогічні дії були вчинені з боку НАТО, де з усіх офіційних ресурсів було видалено згадування про намір України інтегруватися в Північноатлантичний альянс [1].

Про наступний етап у відносинах між Україною і НАТО можемо говорити після Революції гідності, коли у 2014 р. нова українська влада відмовилася від позаблокового статусу України. А в 2017 р. на законодавчому рівні було закріплено вступ до НАТО як стратегічну мету нашої держави. Водночас слід звернути увагу на доволі дивну та обережну реакцію на згадану зміну зовнішнього курсу України з боку НАТО. Не зважаючи на неодноразові повідомлення з боку української влади щодо намірів вступу в Альянс, на офіційному сайті НАТО донедавна незмінною була інформація про відмову України вступити до Північноатлантичного альянсу, яка давно втратила свою актуальність і висвітлювала позицію України ще часів правління В. Януковича.

З цього приводу український аналітик М. Вікулов доволі влучно відзначає дивну реакцію керівництва НАТО, незважаючи на активне бажання України поглиблювати співпрацю з організацією: «Але навіть це не примусило натівських функціонерів «помітити» те, про що Київ волає вголос з самого початку російської агресії. Існує інформація, що українські посадовці декілька разів просили очільників НАТО привести інформацію на сайті у відповідність до фактів. Але – все намарно» [1].

На думку відомого вітчизняного аналітика Д. Тимчука, таке обережне ставлення НАТО до намірів України є цілком зрозуміле, зважаючи на часту зміну зовнішньополітичних пріоритетів нашої держави: «Такі кульбіти змусили навіть найпослідовніших союзників України стати дуже обережними. І їх цілком можна зрозуміти. Не дивно, що західні бюрократи досі під будь-яким

приводом ухиляються від чітких оцінок і формальної фіксації нашого прогресу» [4].

Ситуація змінилася лише після офіційного листа Президента України П. Порошенка генеральному секретарю НАТО Є. Столтенбергу, а також офіційного візиту до Брюсселя віце-прем'єра України з питань європейської та євроатлантичної інтеграції І. Климпуш-Цинцадзе. Результатом цих дій української влади стало поширення на офіційному сайті НАТО інформації про Україну як державу, що задекларувала своє прагнення до членства в Північноатлантичному альянсі (отримання Україною статусу «аспірант НАТО») [8]. Однак різні оцінки цієї події у вітчизняному та зарубіжному експертних колах та в середовищі політиків вимагає більше комплексного та детального наукового аналізу перспектив членства України у НАТО.

Всіх експертів, які намагаються дати оцінку новому статусу України в НАТО, можна умовно розділити на дві категорії: оптимістів та скептиків. Серед останніх слід виокремити вітчизняного політолога і дипломата В. Філіпчука, який називає подію фейковою, адже вона ні про що не свідчить, та ніякого членства в НАТО, особливо, враховуючи цілий комплекс наявних перешкод на цьому шляху, не гарантує [7].

Схожу думку висловлює і відомий український дослідник К. Бондаренко, вважаючи подію дутою сенсацією, яка нічого не означає. Політолог рекомендує Україні, враховуючи тектонічні зміни в безпековій площині Європи та світу, робити акцент на власні сили, а не включати себе в чужі військові ігри [7].

Деяко менш негативно оцінює отримання Україною статусу аспіранта НАТО іншим відомий український дослідник В. Карасьов. На його думку, статус аспіранта – це своєрідний протокольно-символічний момент, підтримка курсу України на вступ в НАТО, яка реально не несе жодної загрози для Росії, адже для країни нічого не міняє. Водночас політолог зазначає, що для української влади це буде передвиборчою «фішкою» [7].

Схожу думку висловлює і директор Центру Балто-Чорноморських досліджень І. Верещук: «Це не означає нічого, крім чергового піару нашої влади, яка чомусь вирішила, що питання вступу в НАТО допоможе їй обрости новими прихильниками або ж вернути старих... Тому це чергова порція лапші, яку влада намагається розвішати на вуха своїх громадян, видавши констатацію факту на сайті НАТО за надзвичайний прогрес, а згодом – за величезну здійснену роботу» [7].

До когорти оптимістів слід віднести, в першу чергу, українську владу, представники якої, як правило, доволі позитивно та оптимістично оцінили згадані події та перспективи членства України в Альянсі. На думку правлячої еліти України, яка вбачає свою заслугу в отримання нашою державою статусу аспіранта НАТО, це є свідченням перемоги України та потенційно відкриває нам шлях до повноцінного членства в Альянсі. Наголошується на тому, що отримання статусу аспіранта є хоч і одним з перших, однак необхідних кроків на шляху до повноцінного членства, без яких неможливо розвивати повномасштабні відносини з НАТО [6].

На думку М. Вікулова, отримання статусу аспіранта НАТО не є для України проривом, воно лише констатує наявний стан справ. Однак цю подію не можна назвати й формальністю. На думку аналітика, це все ж констатація бажання Альянсу йти на зближення, хоч і повільне, з Україною [1].

З цією думкою погоджується й український аналітик Д. Попович, який окрім вищезгаданих аргументів до позитиву отримання Україною статусу аспіранта НАТО додає іміджевий ефект, який свідчить про продовження співпраці між Україною та Альянсом, незважаючи на наявні погрози (зокрема, з боку Угорщини) [3].

Позитивно оцінює отримання Україною статусу аспіранта НАТО й вітчизняний дослідник В. Трюхан. Він, зокрема, теж наголошує, що вищезгадана подія не є сенсацією та сама по собі не веде до кардинальних змін у відносинах НАТО-Україна. Водночас, аналітик вважає статус аспіранта для України певним заохоченням, підтвердженням важливості нашої держави для Альянсу. Крім того, на думку В. Трюхана, подія засвідчила, що НАТО не збирається йти на поступки Росії, сприймати всерйоз будь-які погрози з її сторони (дослідник не виключає, що рішення надати країні статус аспіранта НАТО не випадково відбулося після погроз з боку Росії на адресу країн Альянсу). Підсумовуючи, В. Трюхан отримання Україною статусу аспіранта НАТО називає як «... невеличкий, можливо навіть дрібний, але крок у вірному напрямі» [5].

Враховуючи той факт, що для повноцінного вступу в НАТО попереду ще дуже багато роботи, а також – необхідно врахувати численні об'єктивні фактори, погоджуємося з оцінкою перспектив членства українського аналітика Д. Поповича: «Таким чином, перспективи України стати членом НАТО або хоча б отримати ПДЧ в нинішній геополітичній реальності можна порівнювати з перспективами київського «Динамо» колись виграти Лігу чемпіонів. Теоретично можливо все, практично – є нюанси» [3].

Водночас важко не погодитися з позицією Д. Тимчука, який радить українцям не гадати, зможемо ми стати колись членом НАТО, чи ні, а намагатись виконати всі залежні від нас умови, необхідні для вступу в Альянс. «Раджу всім, хто небайдужий до ідеї вступу України в НАТО, сконцентруватися на контролі того, як виконують зобов'язання... З одного боку, буде менше пустого стрясування повітря. З іншого – відповідальні за проведення реформ і виконання конкретних завдань не зможуть прикритися загальними фразами» [4].

Підсумовуючи, хочемо наголосити, що отримання Україною статусу аспіранта НАТО є важливою подією, яка, однак, жодною мірою не гарантує нам членства в Альянсі. Для кінцевої мети необхідно як системне реформування України (і не тільки військового комплексу), так і вирішення численних зовнішніх проблем та обставин, які стоять на перешкоді членству України в НАТО. Водночас акцент потрібно робити на зміцненню власної могутності, адже це не тільки стримуватиме наших ворогів, але й робитиме нас більш привабливими в очах Північноатлантичного альянсу.

Література

1. Вікулов М. Аспірант НАТО: що означає новий статус України у відносинах з Альянсом [Електронний ресурс] / М. Вікулов. – Режим доступу: https://espreso.tv/article/2018/03/13/aspirant_nato_scho_oznachaye_novu_status_ukrayiny_u_vidnosynakh_z_alyansom
2. Галаджий Е. Україна – «аспірант» НАТО: наскільки ближче ми стали к Альянсу [Електронний ресурс] / Е. Галаджий. – Режим доступу: <https://kp.ua/politics/603142-ukrayna-aspurant-nato-naskolko-blyzhe-my-staly-k-alyansu>
3. Попович Д. Знову «аспірант»: чи стане Україна членом НАТО [Електронний ресурс] / Д. Попович // Слово і діло. – Режим доступу: <https://www.slovoidilo.ua/2018/03/13/kolonka/denys-popovych/polityka/znovu-aspirant-chy-stane-ukrayina-chlenom-nato>
4. Тимчук Д. У НАТО достатньо прибічників для прийому України в Альянс [Електронний ресурс] / Д. Тимчук. – Режим доступу: <http://na.mil.gov.ua/61621-oboronnyj-potentsial-ukrayiny-mozhna-porivnyaty-z-oboron-nym-potentsialom-usih-krayin-tsentralno-shidnoyi-yevropy-razom-uzuatyh>
5. Трюхан В. Україна – аспірант НАТО: рутинна чи перемога? [Електронний ресурс] / В. Трюхан. – Режим доступу: <http://izvestia.kiev.ua/blog/show/84370>
6. Україна — аспірант НАТО. Что это значит? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://nakipelo.ua/ukraina-aspirant-nato-chto-eto-znachit/>
7. Что сие значит? Украина – первая в истории «страна-аспірант» в НАТО [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://rian.com.ua/analytics/20180312/1033153817/Ukraine-istoriya-strana-aspirant-NATO.html>
8. North Atlantic Treaty Organization [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49212.htm

Вілюс Наталія
студентка гр. МВ-11
Національний університет «Львівська політехніка»
Науковий керівник: к. політ. н. Цебенко О.О.

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ УГОРСЬКО-УКРАЇНСЬКИХ ВІДНОСИН: ФАКТОР ЗАКАРПАТТЯ

На сьогодні на території Закарпаття проживає приблизно 150 тисяч етнічних угорців. В основному вони сконцентровані у таких районах, як Берегівський, Виноградівський, Мукачівський та Ужгородський. Досить часто з Угорщини звучать заклики до створення національної угорської автономії, що, звичайно ж, не відповідає українській Конституції. Інтереси угорської меншини на Закарпатті представляють певні політичні сили, котрі на місцевих виборах у 2015 році набрали більше 8%.

Як правило, угорська влада утримується від прямих заяв щодо територіальних претензій на Закарпаття, обмежуючись лише культурною,

соціальною та матеріальною підтримкою своєї діаспори за кордоном. Однак, існує значна кількість громадських партій, організацій та об'єднань, що діють на території Закарпатської області, які виступають за включення цієї території до складу Угорщини. Ця ідея має значну підтримку і в певних угорських політичних силах, які представлені в парламенті.

Республіка Угорщина надає потужну фінансову підтримку закарпатському населенню, чим здобуває собі підтримку. На превеликий жаль, наша держава немає достатніх ресурсів для належного фінансування регіону. Угорщина виділяє значну кількість коштів на школи, соціальну допомогу, надає кредити та підтримку бізнесу, сприяє працевлаштуванню, що поступово сприяє переорієнтації громадян України на країну-сусіда. Масово також видаються угорські паспорти громадянам України. Цей ряд факторів в майбутньому може негативно вплинути на ситуацію в Закарпатті, і вимагає належної реакції з боку України.

Намагання певних спільнот усередині держави політично відокремитися від неї часто призводять до тривалих внутрішніх суперечностей, які не завжди вдається подолати мирними засобами. Саме тому в сепаратистських проявах більшість держав, зокрема й Україна, вбачають одну з найсуттєвіших загроз національній безпеці.

У законі «Про основи національної безпеки України» йдеться лише про «загрозу проявів сепаратизму в окремих регіонах України», «прояви сепаратизму, намагання автономізації за етнічною ознакою окремих регіонів України», хоча серед зовнішньополітичних загроз згадані й «територіальні претензії з боку інших держав» [2].

Стурбованість проявами сепаратизму в Україні викликана втручанням зовнішніх сил. Сусідні держави, насамперед Румунія, Росія та Угорщина, здійснюють спроби використати представників національних меншин для просування своїх інтересів. Так, у дусі «реальної політики» вони просторікують про порушення прав меншин, використовуючи ці закиди для тиску на позицію України у питаннях двосторонніх взаємин.

Можна сказати, що наша держава стала своєрідним місцем для проведення ще одного політичного експерименту, тільки тепер вже з боку Угорщини. Ні для кого не секрет, що за цим спостерігають наші східні та західні сусіди. Саме тому цікаво і невідомо як вони поведуть себе у разі вдалого закінчення цього експерименту з нашими громадянами. Це питання мало б стояти не на останньому місці, а вирішуватися урядом України. Тепер головним завданням є не допустити відновлення Великої Угорщини, до якої входила територія нашого Закарпаття.

З боку Європейського Союзу немає ніяких дій та перешкоджань Угорщині з її ідеями про автономію, хоча й звучало декілька «зауважень». Така позиція ЄС є досить дивною та, на нашу думку, неправильною, оскільки є зазіхання на територію іншої суверенної держави. Не дивно, якщо через декілька років у Європі відбудеться певний переділ країн.

Щодо наших східних сусідів: Москва неодноразово намагалася маніпулювати Будапештом у контексті питань, пов'язаних із угорською

діаспорою в Україні, вона наголошувала, що закордонні угорці мають всі підстави для автономії. Основна мета втручання Росії – продемонструвати, що Україна розпадається, а також, що проблема «громадянської війни» існує не тільки на східному кордоні, а й «під носом» у Європейського Союзу [5].

Відносини між урядами України та Угорщини загострилися після того, як почали з'являтися законопроекти про мову. Від початку 2017 року кількість маніпуляцій та обговорень навколо "угорського питання" суттєво зростає. Кремль не міг залишити таке без уваги, оскільки стежив за цими процесами. З'явилося багато провокацій як на мовному, так і національному підґрунті.

Чесно кажучи, прийняття закону про освіту, навіть з тою сьомою статтею, для Будапешта не мало стати сенсацією чи якоюсь катастрофою. Тим більше, в цій статті закону є четвертий пункт, в якому зазначено, що освіта для угорців залишиться рідною мовою на аналогічному рівні, що й до прийняття закону.

Тож, можна зробити висновок, що у квітні 2018 року В. Орбан розраховує на допоміжний можливий електорат близько 300 тисяч угорців, що проживають за межами своєї батьківщини. Це має забезпечити біля 5% голосів, які можуть принести прем'єру перемогу [1].

На питання «До чого слід готуватися Україні?» є дуже проста відповідь: до частих візитів чиновників з Угорщини до Закарпаття. І чим ближче до дня виборів, тим частіше вони будуть навідувати та агітувати угорську діаспору у цій українській області.

Пропонуємо декілька важливих пунктів боротьби з сепаратизмом на Закарпатті:

1. Законодавча оптимізація стосунків між центральною та регіональною владою.

2. Створення професійної державної служби.

3. Боротьба з політичним, у тому числі й національним радикалізмом.

4. Реальне реформування суспільства.

5. Створення оптимальної гуманітарної та культурної політики, яка могла б забезпечити загальнонаціональний діалог, що сприяв би взаєморозумінню між населенням різних регіонів, зокрема, унеможливив виникнення різного роду фобій.

6. Жорстка правова оцінка будь-яких сепаратистських рухів і закликів.

7. Фінансова підтримка регіональних еліт.

8. Пропаганда, в тому числі дискредитація лідерів сепаратистів.

9. Тюремне ув'язнення сепаратистів (лідерів і активістів) [4, с. 104].

Підсумовуючи, зазначимо, що врегулювання проблем, пов'язаних з сепаратизмом, надзвичайно складне, суперечливе й тривале. При цьому його успіх залежить від сприятливого поєднання як зовнішніх, так і внутрішніх чинників, а також суб'єктивних й об'єктивних умов. До того ж ці питання сьогодні складають глобальну проблему для людства, врегулювання якої далеко не завжди під силу навіть таким впливовим і могутнім організаціям, як ООН і НАТО.

Дуже важливо на даному етапі не допустити територіального конфлікту на цій території. Уряд України має забезпечити умови для збереження території

спірних територій у складі України. Для цього потрібно вирішувати питання подвійного громадянства, яке масштабно видається Румунією, Угорщиною, також питання, яке пов'язане з картою поляка.

Україні необхідно проводити активну етнічну, інформаційну політику, дослуховуватись до вимог регіонів й адекватно реагувати на сепаратистські заклики. Вагомий механізмом є запровадження ефективної етнічної, економічної та соціальної політики стосовно Закарпаття, що допоможе зблизитись з ними й впродовж певного періоду повернути довіру населення

Література

1. Гра на межі ворожнечі: як Угорщина радикалізує суспільство для перемоги чинної влади [Електронний ресурс] // «Європейська правда». – Режим доступу: <http://www.eurointegration.com.ua/articles/2017/08/28/7069912/>.

2. Закон України Про основи національної безпеки України. – 2003. ст. 8. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=964-15>

3. Парахонський Б. О. Актуальні виклики та загрози регіональній безпеці: висновки для України : аналітична доповідь / Б. О. Парахонський, Г. М. Яворська. – К., 2014. – 42 с.

4. Правові механізми врегулювання етнополітичних конфліктів в Україні : наук. запис. / І. О. Кресіна та ін. [відп. ред. І. О. Кресіна]. – К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2011. – 104 с.

5. Сепаратизм на Закарпатті. Мрії на життя по-європейськи чи реальність «під дудку» [Електронний ресурс] // «ЯКореспондентТ». – Режим доступу: <https://blogs.korrespondent.net/blog/events/3747827/> (доступ 21.09.2016).

Гетьманчук Микола

д. іст. н., професор

Львівський державний університет внутрішніх справ

МІЖНАРОДНА НОРМАТИВНО-ПРАВОВА БАЗА ЗАХИСТУ ПРАВ НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН В УКРАЇНІ

Конкретизація змісту поняття «національна меншина» міститься у міжнародно-правових документах, зокрема, в робочому документі ОУН E/74/72/25/1996 W31 «Визначення меншин» (1996 р.), який розглядає цю правову категорію у зв'язку з іншими суміжними поняттями. Ст. 1: «Меншина означає групу осіб, які постійно проживають на території держави, є чисельною меншістю стосовно решти населення цієї держави, тобто складають менше половини її населення, мають національні, етнічні, релігійні, мовні, а також інші пов'язані з ними характеристики, культуру, традиції і т.д., які відрізняються від відповідних характеристик решти населення, і які виявляють прагнення до збереження існування і самобутності такої групи». Також у Ст. 5 даного документа вказується, що до меншин не відносяться: а) корінні народи; б) групи осіб, які розглядаються як народи і відповідно мають право на

самовизначення; в) групи осіб, які мають згадані вище характеристики та явно не прагнуть до своєї самобутності; г) групи осіб, які мають згадані вище характеристики, але є настільки мало чисельними, що відсутня об'єктивна можливість встановити для них якийсь спеціальний режим захисту. У Ст. 7 констатується, що у разі виникнення питання до якоїсь групи осіб поряд з визначенням меншин якогось іншого визначення перевага надається визначенню, застосування якого тягне за собою надання даній групі найбільш сприятливого режиму, якщо це можливо [8, С. 48].

Різноманітні підходи до тлумачення поняття «національна меншина» характерні не лише науковим школам, але й законодавствам різних країн, міжнародним правовим актам. Держави Центральної та Східної Європи загалом уникають застосування у своєму законодавстві поняття «народи». Так, у Конституції Словенії використовується поняття «корінні італійські та угорські етнічні громади». Окремо вживається поняття «циганські громади». У Конституції Угорщини застосовується терміни «національні та етнічні меншини», Республіки Хорватія – «нація» та «меншина», Чехії – «національні та етнічні меншини» тощо. Нормативно-правовий зміст цих термінів конкретизується й в інших законодавчих актах.

Серед європейських держав одним із найвдаліших законодавств щодо захисту прав національних меншин вважається законодавство Угорщини. Конституція Угорщини, прийнята у 1989 р., проголосила право меншин на збереження власної культури, мови та релігії. У 1993 р. відбулося ухвалення окремого Закону «Про права національних меншин та етнічних меншин, яким регулюється забезпечення культурної автономії національних та етнічних меншин і визначається саме поняття національна меншина як національна або етнічна група, котра протягом хоча б ста років проживає на території країни, становить меншість за чисельністю щодо всього населення, члени якої є громадяни Угорщини, котрі відрізняються від іншої частини населення своєю мовою, культурою, традиціями та проявляють почуття спільності, метою якого є збереження своїх цінностей, а також захист інтересів своїх історично сформованих спільнот» [2, С. 64-65].

У практиці українського законодавства вперше поняття «національна меншина» було використано в Законі «Про національні меншини в Україні» від 25 червня 1992 р. у статті 3 цього закону національні меншини визначені як «групи громадян, які не є українцями за національністю, виявляють почуття національного самоусвідомлення і спільності між собою» [6, С. 34]. Про це визначення не охоплює дійсну етнічну ситуацію в Україні і переважаючу після Другої світової війни тенденцію етнічної гетерогенності, яка передбачає забезпечення можливості самовизначення етносів. Ця дефініція не містить жодного чіткого критерію, за яким представників того чи іншого етносу України можна було б зарахувати до національних меншин. Вона не визначає ні часових критеріїв перебування на даній території, а ні певної кількісної характеристики, ні наявності власної історичної батьківщини тощо.

У зв'язку з цим в Україні, по суті, можуть швидко виникати меншини за рахунок натуралізованих іммігрантів. Одна справа, коли у 5,3 рази збільшилася

кількість кримських татар, які не є іммігрантами, а репатріантами, а інша ситуація з представниками кавказьких національностей. Протягом 90-х років ХХ ст. в Україні при загальному зменшенні кількості всього населення чисельність вірмен збільшилася у 1,8 рази, грузинів – на 45%, азербайджанців – на 22%. Збільшення цих та інших груп відбувалося очевидно за рахунок людей, які історично не були пов'язані з Україною [4, С. 14-15].

Визначення цього поняття знаходимо також і в міжнародно-правових документах, а саме в Договорі про відносини добросусідства між Україною та Румунією, який був ратифікований Законом № 474/97 – ВР від 17 липня 1997 р. Так, частина 2, п. 2 статті 13 Договору дає визначення румунської національної меншини в Україні. Зазначається, що до меншини слід зарахувати «громадян України, незалежно від регіонів, де вони проживають, і які відповідно до їхнього вільного вибору належать цій меншині, зважаючи на етнічне походження, мову, культуру чи релігію» [3]. Договір з Румунією чітко окреслює правову базу, якою має керуватися Українська держава з Румунською національною меншиною. Це – Рамкова конвенція Ради Європи про захист національних меншин 1994 р., документ Копенгагенської наради-конференції з питань людського виміру ОБСЄ 29.06.1990 р., Декларація Генеральної Асамблеї ООН щодо прав осіб, які належать до національних або етнічних релігійних і мовних меншин (Резолюція 47/135) від 18 грудня 1992 р, Рекомендації 1201 Парламентської Асамблеї Ради Європи щодо додаткового Протоколу до Європейської конвенції з прав людини стосовно прав національних меншин 1993 р. (щодо останнього документа зроблено зауваження, що ці Рекомендації не зачіпають колективних прав і не зобов'язують Україну надати національній меншині право на спеціальний статус територіальної автономії, заснованої на етнічних критеріях).

Такий підхід цілком відповідає міжнародним правовим нормам. До базових загальноєвропейських документів у сфері захисту прав меншин належить Рамкова конвенція про захист прав національних меншин, яку Україна ратифікувала після вступу до Ради Європи в грудні 1997 р. У ній немає визначення поняття «національна меншина». Рамкова конвенція чітко виділяє три аспекти: 1) повага до територіальної цілісності та національного суверенітету держав-учасників конвенції; 2) право кожної особи, яка належить до національних меншин, вільно вирішувати – вважатися чи не вважатися їй такою, і це рішення або здійснення прав у зв'язку з ним не повинно завдати шкоди такій особі; 3) держави – учасники конвенції будуть домагатися досягнення у всіх сферах економічного, соціального, політичного і культурного життя повної та справжньої рівності між особами, які належать до національних меншин, та особами, які належать до більшості населення. Конвенція та Пояснювальна доповідь до неї констатує, що «плюралістичне та справді демократичне суспільство має не тільки поважати етнічну, мовну і релігійну самобутність кожної особи, яка належить до національної меншини, а й створювати відповідні умови для виявлення, збереження та розвитку цієї самобутності» [7].

Україна, ратифікувавши цей міжнародно-правовий документ, фактично визнала міжнародні стандарти у політиці й законодавстві щодо національних меншин. Слід зазначити, що правовий статус національних меншин, крім прав, передбачає ще й обов'язки. Статтею 2 Закону України «Про національні меншини в Україні» проголошено, що громадяни України всіх національностей зобов'язані дотримуватися Конституції та законів України, оберігати її державний суверенітет і територіальну цілісність, поважати мови, культури, традиції, релігійну самобутність українського народу та всіх національних меншин. Крім того, визнані Україною Гаазькі рекомендації щодо прав національних меншин на освіту (1996 р.) у ст. 1 фіксують обов'язок національних меншин інтегруватися у більш широке суспільство держави через належне володіння державною мовою [1, С. 136].

Важливим міжнародним документом, що став частиною Українського законодавства, є Європейська хартія регіональних мов або мов меншин, яку Україна підписала у Страсбурзі в травні 1996 р. та ратифікувала 15 травня 2003 р. У самій Європейській хартії містяться принципи, що визначають поняття «регіональна мова або мови меншин». Це мови, які: 1) традиційно використовуються в межах певної території держави громадянами цієї держави, що складають групу, котра за своєю чисельністю менша від решти населення цієї держави; 2) такі мови є засобом спілкування певної кількості осіб, яка виправдовує здійснення різних охоронних та заохочувальних заходів, передбачених цією Хартією [5, С. 318]. Верховна Рада України постановила, що положення Хартії можна застосувати до мов 10 національних меншин: білоруської, болгарської, гагаузької, грецької, єврейської, кримськотатарської, молдавської, німецької, польської, російської, румунської, словацької та угорської.

Література

1. Гаазькі рекомендації щодо прав національних меншин на освіту // Міжнародні документи з прав людини. – Харків: РВФ «Арсіс ЛТД», 2000. – 288 с.
2. Гетьманчук М.П. Угорська національна меншина в Україні: правові засади політичної суб'єктності. Монографія / М.П. Гетьманчук, В.К. Грищук, Н.П. Шипка. – Львів: ЛьвДУВС, 2008. – 408 с.
3. Договір про відносини добросусідства і співробітництва між Україною та Румунією від 17.07.1997 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
4. Етнічний чинник та добросусідство. Із засідання наукової ради МЗС України // Політика і час. – 2004. – № 9-10. – С. 14-15.
5. Європейська хартія регіональних мов і мов меншин. Міжнаціональні відносини і національні меншини України: стан, перспективи. – К.: Гол. ред. літ-ри мовами нац. меншин України, 2004. – 382 с.
6. Про національні меншини в Україні: Закон України від 25.06.1992 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 36. – С. 34-37.
7. Рамочная конвенция о защите национальных меньшинств // Панорама – Форум. – 1996. – № 4. – С. 103-118.

8. Товт М. Визначення поняття «корінний народ» і «національна меншина» у міжнародних документах / М. Товт // Кримські татари: «національна меншина» або «корінний народ»: Матеріали круглого столу. – К., 1999. – С. 43-48.

Дацаківська Оксана

*к. політ. н., асистент кафедри політичних наук
Український католицький університет*

ДОРАДЧІ ІНСТРУМЕНТИ У МІСТАХ УКРАЇНИ: НА ПРИКЛАДІ ЛЬВОВА

Історичні зміни, які відбуваються у глобальному вимірі, характеризуються широким використанням інформаційних технологій, зміною ринків праці, децентралізацією влади та зміною типів відносин між громадянами та державою. Посилення децентралізаційних тенденцій важливе з огляду організації економіки та політики. Все частіше говоримо, що ключовими вузлами, де перетинаються господарські, політичні та інформаційні процеси, є міста.

Важливо розуміти, що змінюються процеси прийняття рішень, вони потребують суб'єктно-суб'єктних відносин, а тому, для нас важливо розуміти, чи змінюються це в громадах. Так як прийняття рішення виступає владним процесом, суть якого полягає у свідомому виборі та прийнятті системних, режимних рішень щодо реалізації певної політичної доктрини, економічного розвитку суспільства. Прийняття політичного рішення є важливим процесом демократичного врядування, адже важливим для демократичного та інформаційного світу – якість обговорення проектів рішення та включеність до обговорень різних суспільних груп. Так, Ю. Габермас вважав, що у таких процесах влада лише може виступати в якості посередника в координації дій у політико-адміністративній системі. Поряд з владою в суспільстві існують інші посередники, такі як вплив, авторитет, престиж, ціннісні норми тощо. Однак, влада як системний медіум існує поза мовленнєвим та консесуальним контекстом [1], на відміну від інших. Такі посередники, як вплив, репутація, цінності впливають на переконання, влада втручається в «ситуацію» актора: «Генералізовані форми комунікації, такі як вплив і цінності прив'язаності вимагають іллокуційних актів і тому залишаються залежними від використання мови в орієнтації на взаєморозуміння. Медіуми управління, такі як влада і гроші здійснюють інтеракції шляхом інтервенції його в ситуацію іншої людини через перлокуційні ефекти» [4].

Для такого рішення важливим є компетентність суб'єктів та груп, які включаються до обговорення політичного рішення. Саме тому, важливим є постійна робота над компетентністю суб'єктів обговорення. За умови горизонтальних зв'язків компетентність інститутів та акторів стає справою спроможності самої громади, а також громадянського суспільства. Власне

розвиток громадянського суспільства є передумовою та наслідком горизонтальних політичних зв'язків у громаді.

На сьогоднішньому етапі важливим є надання інститутам громадянського суспільства дорадчих функцій при прийнятті політичних рішень. Згідно з нормативно-правою базою України, у містах можуть бути використані такі інструменти для дорадчих функцій громадського суспільства: консультації з громадськістю, громадські ради, громадська експертиза.

Консультацій з громадськістю мають на меті забезпечення вільного доступу громадян до інформації про діяльність органів виконавчої влади, забезпечення гласності, відкритості та прозорості діяльності органів виконавчої влади, сприяння налагодженню системного діалогу влади з громадськістю, підвищення якості підготовки рішень з важливих питань державного і суспільного життя з урахування думки громади, створення умов для участі громадян у розробленні проектів рішень влади з питань, які є важливими для суспільства [2, с. 17].

У місті Львові консультації з громадськістю проводяться регулярно – адміністрація активно використовує цей механізм для включення основних гравців та напрацювання зваженого рішення. Так, вже у 2018 році було проведено низку консультацій, які стосувалися тарифів на проїзд, порядку розміщення зовнішньої реклами в місті тощо.

Громадські ради. Постанова Кабміну №996 [3] передбачає, що основними завданнями цих рад є: підготовка та подання пропозиції до орієнтовного плану проведення консультацій з громадськістю, проведення відповідно до законодавства громадської експертизи та громадської антикорупційної експертизи проектів нормативно-правових актів, здійснення громадського контролю за пропозиціями органу влади чи громадськості, підготовка та надання пропозиції щодо організації консультацій з громадськістю, інформування громадськості про свою діяльність, прийняті рішення та їх виконання на офіційному веб-сайті відповідного органу, подання пропозиції громадських організацій щодо вирішення важливих суспільних питань, організація суспільних заходів для обговорення актуальних питань розвитку галузі відповідного органу, або адміністративно-територіальної одиниці [3].

Громадські ради головним чином утворювалися при обласних адміністраціях. м. Львів – утворило такі ради при основних департаментах Львівської міської ради. Однак, про ефективну діяльність рад говорити поки рано, так як перший рік їхнього існування був присвячений навчанню та знайомством з роботою та повноваженнями департаментів.

Поняття **громадська експертиза** визначено у вище названій постанові, а саме: громадська експертиза діяльності органів виконавчої влади (далі - громадська експертиза) є складовою механізму демократичного управління державою, який передбачає проведення інститутами громадянського суспільства оцінки діяльності органів виконавчої влади, ефективності прийняття і виконання такими органами рішень, підготовку пропозицій щодо розв'язання суспільно значущих проблем для їх врахування органами виконавчої влади у своїй роботі.

Однак, постанова досить обтічно вказує чи обмежується право експертизи лише громадською радою чи можуть здійснювати інші інститути громадянського суспільства.

Як бачимо, наявні інструменти можуть надавати часткову дорадчу функцію, однак формування громадської ради може монополізувати право на експертизу, консультацію та участь у роботі виконавчих органів. З огляду на це, сьогодні в Україні особливо гостро стоїть питання реальної дорадчої функції для громадянського суспільства та громад.

Література

1. Зимовец Р. В. Дискуссия Фуко – Хабермас о теории власти [Електронний ресурс] / Р.В. Зимовец. – Режим доступу: http://scorcher.ru/neuro/neuro_sys/authority/authority1.php

2. Наші права: участь громадян в управлінні державними справами [С.В. Злобін, С.О. Майданевич, Н.В. Окша, Д.В. Войтенко]; Заг. ред. Н.К. Дніпренко. – Вінниця: ТОВ "Консоль", 2006. – 64 с.

3. Постанова «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики» від 3 листопада 2010 р. N 996. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/996-2010-%D0%BF>

4. Habermas Jurgen. The Theory of Communicative Action [Електронний ресурс] / Jurgen Habermas. – Boston: Beacon Press, 1984, V 2. – 280 p. – Режим доступу: <http://blogs.unpad.ac.id/teddykw/files/2012/07/Jurgen-Habermas-The-Theory-of-Communicative-Action-Volume-2.pdf>

Дуб Юлія

студентка гр. МВ-43

Національний університет «Львівська політехніка»

Науковий керівник: к. філос. н., доц. Волинець О. О

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКО-НІМЕЦЬКОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

Дослідження перспективи відносин між Україною і Німеччиною є надзвичайно актуальним на сучасному етапі, оскільки Німеччина – це провідна країна на Європейському континенті, яка має високу політичну та економічну могутність та ваговий вплив на процеси, які відбуваються всередині Європи. Враховуючи це, серед провідних європейських держав ФРН вже давно стала партнером номер один для нашої держави.

17 січня 2018 року відзначалось 26 років від встановлення дипломатичних відносин між Україною та Німеччиною. Варто звернути увагу, що саме Німеччина однією з перших визнала українську незалежність та була першою західною країною, яка відкрила в Україні консульство, а згодом і посольство.

На сучасному етапі країни активно співпрацюють на міждержавному та міжурядовому рівнях у політичній, економічній та культурно-гуманітарній

сферах. Про це свідчить низка багатьох складових зовнішньополітичних відносин між країнами.

Внесок Німеччини в українські реформи є неосяжним. Штефан Штайнляйн, статс-секретар Федерального міністерства закордонних справ ФРН, заявляє про подальші плани надання підтримки українській державі та зазначає, що угода про асоціацію та вільну торгівлю з Європейським Союзом є потужним двигуном для реформ і модернізації [6]. Сьогодні спостерігаємо ситуацію, як безвізові подорожі до Європи вже стають цілком звичною річчю.

Згідно з опитуванням Pew Research Center від 2015 року, дві третини німців підтримують надання економічної допомоги Україні, а 40 відсотків громадян вважають, що Україна - це частина Європи [2].

Пріоритети німецької підтримки української держави орієнтуються на ключові напрямки процесу реформ. Йдеться про поштовх до розвитку економіки, адже за словами Штефана Штанляйна тільки потужна економіка здатна створити добробут для громадян [6]. Важливим кроком у розвитку українсько-німецьких відносин було відкриття німецько-української промислово-торговельної палати в Києві у жовтні 2016 року.

Варто зауважити, що за рік Україна збільшила експорт товарів до Німеччини приблизно на 24 відсотки та найближчим часом планує збільшити цей показник. Німецьке федеральне відомство статистики інформує, що у 2016-му році обсяг експорту становив 1,8 мільярда євро, а в 2017-му він зріс до понад 2,2 мільярда євро. Водночас зріс і імпорт німецьких товарів до України - з 3,6 мільярда євро у 2016 році до 4,4 мільярда євро у 2017. У рейтингу імпортерів німецьких товарів Україна піднялася з 44-го на 43-тє місце, а у рейтингу експортерів до Німеччини вона займає 46 позицію [4].

Німеччина планує підтримувати курси підвищення кваліфікації і перепідготовки фахівців і керівників, щоб зробити українські підприємства більш конкурентоспроможними. З німецького боку були запропоновані фінансування для підтримки структурних перетворень в депресивних регіонах України та вигідні кредити для сприяння розвитку малих і середніх підприємств. Йдеться і про надання допомоги Україні в модернізації інфраструктури, пошуках більш ефективних шляхів енергоспоживання і освоєнні альтернативних джерел енергії.

Про важливість партнерства України і Німеччини та її перспективний розвиток свідчить велика кількість німецьких місій та значні інвестиції в українські проекти. Як зазначає заступник посла ФРН Вольфганг Біндзайль: "Фінанси, що ми інвестуємо в коопераційні проекти є найбільшими у світі" [2]. У 2016 році було виділено 144 мільйони євро у вигляді грантів і технічної допомоги та ще кілька мільйонів на інфраструктурні та енергетичні проекти.

Необхідно зазначити і про розвиток українсько-німецьких відносин в освітній сфері. На сьогоднішній день існує близько 60 партнерств між німецькими і українськими містами. У 8,5 тисячах шкіл в Україні викладається німецька мова та близько мільйона громадян України вивчає мову Гете [6]. В перспективі планується ще більше стипендіальних програм для українських

студентів та збільшення стипендій для випускників, а також створення нових програм молодіжного обміну для поглиблення міждержавних відносин.

Вагомим фактором в розвитку українсько-німецьких відносин є позиція ФРН щодо військового конфлікту на території України. Ангела Меркель неодноразово наголошувала про незаконність референдуму у Криму та звинувачувала Росію у підриві міжнародної стабільності.

Суттєвим кроком для покращення ситуації на сході України було створення Нормандської четвірки на зустрічі глав МЗС Німеччини, Франції, України та Росії у червні 2014 року. Більше того, Німеччина активно підтримує Україну незважаючи на той факт, що Росія була одним з найбільших торговельних партнерів цієї держави, а саме тому введення антиросійських санкцій завдає суттєвий удар по німецькій економіці. Однак, голова Бундестагу ФРН Вольфганг Шойбле підтверджує, що Німеччина продовжуватиме підтримувати українську сторону, навіть з огляду на негативні наслідки для німецької кон'юнктури [3].

7 лютого 2018 року було прийнято коаліційну угоду між ХДС, ХСС та СДПН щодо пріоритетів внутрішньої та зовнішньої політики німецького уряду. В угоді зазначається, що Берлін і надалі підтримуватиме Київ задля мирного врегулювання конфлікту на Сході України. Текст угоди містить плани щодо надання Україні підтримки з метою повного відновлення територіальної цілісності країни, а також допомоги для посилення стабільності та подальшого суспільного розвитку [1]. Було зазначено, що новий уряд ФРН зобов'язується надати кошти для відбудови Донбасу та планує продовження спільної роботи для звільнення усіх українських заручників та політичних в'язнів.

Відомо, що німецький уряд активно фінансує гуманітарні проекти, які міжнародна благодійна організація ADRA реалізує в зоні конфлікту на Сході України. За даними посольства ФРН, на 2018 і 2019 роки Німеччина виділила організації ADRA кошти в розмірі 2,8 мільйона євро. А у 2016 та 2017 роках робота благодійної організації вже була профінансована німецьким урядом на 1,8 мільйона євро [5].

Отже, для України Німеччина є важливим економічним та стратегічним партнером та одним із найближчих сусідів, що належить до Європейського Союзу. Можна констатувати факт встановлення та розвитку протягом 26 років партнерських та дружніх відносин між двома державами. Враховуючи події на Сході України, підтримка Німеччини та її активна участь у вирішенні конфлікту є вкрай важливою. Посилення співпраці на політичному, економічному, освітньому й суспільному рівнях та перспективи розвитку відносин між державами створюють надійний фундамент двосторонньої взаємодії.

Література

1. Сааков В. Коаліційна угода: ФРН підтримуватиме Україну, але за певних умов [Електронний ресурс] / В. Сааков. – Режим доступу: <http://www.dw.com/uk/коаліційна-угода-фрн-підтримуватиме-україну-але-за-певних-умов/a-42489510>

2. Савицький О. Україна і Німеччина: невикористаний потенціал співпраці [Електронний ресурс] / О. Савицький. – Режим доступу: <http://www.dw.com/uk/україна-і-німеччина-невикористаний-потенціал-співпраці/a-19036664>

3. Ромашенко С. Шойбле: Економіка ФРН впорається з наслідками кримської кризи. [Електронний ресурс] / С. Ромашенко. – Режим доступу: <http://www.dw.com/ru/шойбле-економіка-фрг-справитися-с-последствиями-крымского-кризиса/a-17523218>

4. Прокопчук Д. Україна збільшила експорт до Німеччини на 24 відсотки [Електронний ресурс] / Д. Прокопчук. – Режим доступу: <http://www.dw.com/uk/україна-збільшила-експорт-до-німеччини-на-24-відсотки/a-42671922>

5. Прокопчук Д. Німеччина виділяє ще 2,8 мільйона євро на гуманітарну допомогу Україні [Електронний ресурс] / Д. Прокопчук. – Режим доступу: <http://www.dw.com/uk/німеччина-виділяє-ще-28-мільйона-євро-на-гуманітарну-допомогу-україні/a-41479944>

6. Штанляйн Ш. Україна і Німеччина: перспективи співпраці та партнерства [Електронний ресурс] / Ш. Штайляйн. – Режим доступу: <http://www.eurointegration.com.ua/rus/experts/2015/09/30/7038885/>

*Забавська Христина
аспірантка кафедри ПМВ
Національний університет «Львівська політехніка»
Науковий керівник: д. політ. н., доц. Бучин М.А.*

ЕФЕКТИВНЕ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ СТРИМУВАНЬ І ПРОТИВАГ ЯК ЗАПОРУКА РЕАЛІЗАЦІЇ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРАГНЕНЬ УКРАЇНИ

На початку ХХІ ст. світ опинився на порозі значних широкомасштабних перетворень та унікальних соціально-політичних змін всього геополітичного простору світу та Європи, зокрема. Європейський Союз як унікальне наднаціональне утворення розширив свої межі, зміцнив свої позиції як осередок цивілізаційного прогресу та демократичного розвитку. Разом з тим, доленосні зміни торкнулись і нашої держави. Останнє десятиліття для України позначилось багатьма змінами, які торкнулись усіх сфер життя, зокрема, і політичної, більшість з яких відбулись під проєвропейськими гаслами та були спрямовані на поступ нашої держави у напрямку євроінтеграції.

Важливість європейського вибору стала одним із головних мотивів проведення Помаранчевої революції та Революції Гідності, а посилення російської агресії та початок гібридної війни на Сході України розглядаються політологами як елемент «помсти» російського керівництва за зближення України з Європейським Союзом. Сьогодні позиція нашої держави залишається незмінною – євроінтеграція є ключовим пріоритетом зовнішньої політики

Більшість вітчизняних науковців сходяться на думці, що європейський вибір України є цілком закономірним та зрозумілим [3; 5; 8]. Формування європейського вектору нашої держави відбувалось поступово і своїм корінням сягає ще перших українських державних утворень. Водночас, реалізація цього вибору є проблемною. Євроінтеграція України знаходиться в непевному стані не лише через зовнішню загрозу з боку Росії та геополітичну близькість зі східним сусідом, але й через внутрішні проблеми, які торкаються усіх сфер суспільного життя. Зокрема, йдеться про утвердження демократії в Україні. Важливим чинником демократичного поступу у нашій державі є поділ влади та система стримувань і противаг, без налагодженого функціонування якої не може йти мова про демократичний розвиток.

Безумовно, повна інтеграція України в ЄС передбачає не лише переваги, але несе в собі ряд недоліків для нашої держави. Варто зазначити, що навіть досвід інтеграції країн ЦСЄ свідчить про те, що на шляху до інтеграції в ЄС макроекономічні показники цих держав були вищими, ніж після вступу. До прикладу, за вісім років до вступу в ЄС ці країни мали середньорічні темпи приросту ВВП від 4 до 7%, а після вступу – від 0,4 до 4%, тобто удвічі-втричі нижчі [4]. Водночас, врахування досвіду реформ є особливо цінним для нашої молоді демократії. Адже саме завдяки реформам, а також проєвропейській демократичній свідомості цим державам вдалось стабілізувати політичну організацію державної влади та забезпечити стійкість політичної системи в цілому.

Ще у 1993 році, відповідно до Римського договору, Європейським Союзом було розроблено відповідні критерії («Копенгагенські критерії») для держав-претендентів на вступ до ЄС, політичний критерій передбачає *стабільність установ, що гарантують демократію, верховенство закону, забезпечення прав людини, повагу та захист прав меншин* [10]. Варто відзначити, що на шляху до інтеграції у Європейський простір наша держава вже здійснила значний поступ, і, як результат уклала з ЄС Угоду про асоціацію. Проте, в умовах сучасних політичних реалій України, політичний критерій є чи не найпроблемнішим і, водночас, надзвичайно важливим для нашої держави.

Поділ влади у державі є важливим виявом конституційності та верховенства права у державі. Збалансованість повноважень між гілками влади є одним із показників справедливої рівноваги, яка, в свою чергу, перешкоджає одноосібному прийняттю владних рішень та виключає можливість узурпації влади. Головним інструментом забезпечення такої рівноваги є система стримувань і противаг. Під *системою стримувань і противаг* між гілками влади слід розуміти сукупність механізмів, засобів та форм взаємовпливу між гілками державної влади, переведених із формального закріплення у практичну реалізацію та спрямованих на забезпечення рівноваги політичної сил, недопущення узурпації влади та сприяння демократичного розвитку.

Взаємні стримування відіграють ключову роль в процесі ухвалення владних рішень та сприяють гармонійному розвитку владної організації загалом. На думку української дослідниці Л. Силенко, головне завдання і призначення цієї системи - забезпечення політичної стабільності та

безперервність функціонування державної влади; узгодження дій всіх гілок влади, недопущення кризи діяльності державного механізму [8]. Втім, на нашу думку, система стримувань і противаг є, в першу чергу, одним із важливих атрибутів демократії, відповідно до чого вона виконує ряд ключових для суспільства функцій, серед яких:

- недопущення одноосібного прийняття рішень та монополії на владу;
- транспарентність діяльності органів державної влади;
- забезпечення належного рівня прав і свобод людини та громадянина через незалежність судів та суддів, можливість повноцінного захисту інтересів суспільства через незаангажовану і незалежну судову гілку влади;
- демократизація процесів прийняття владних рішень, лояльна конкуренція гілок влади, прийняття владних рішень на паритетних умовах з урахуванням інтересів суспільства [5];
- забезпечення високого рівня законності та наявності рівнозначної конституційної відповідальності гілок влади перед законом;
- зменшення можливостей для корупції, олігархізації, застосування адміністративного ресурсу та непотизму.

Водночас система стримувань і противаг не може розвиватись і повноцінно виконувати свої функції у державі, яка не стоїть на шляху демократичного розвитку, у якій суспільство не володіє високим рівнем політичної свідомості та культури тощо. Виконання вищеперелічених функцій є невід'ємним елементом на шляху до української євроінтеграції. Втім, досвід України показує, що наразі в апараті державного управління існує ряд недосконалостей на шляху до ефективного функціонування системи стримувань і противаг, які включають низку ключових проблем формального та практичного рівнів, а саме:

- *Невизначеність форми правління в Україні.* До сьогодні наша держава перебуває у виборі оптимальної форми державного правління. Після останніх змін у лютому 2014 року Парламент відновив дію Конституції взірця 2004 року, відповідно до якого Україна наразі залишається парламентсько-президентською республікою. В умовах російської агресії та проведення бойових дій на Сході України, а також стійкості авторитарних тенденцій та корупції, питання вибору оптимальної для України форми правління залишається відкритим.

- *Недосконалість законодавчого закріплення владних повноважень.* Прогалини в законодавстві породжують багато можливостей для обходу букви закону, виникнення значних протиріч та суперечностей у практичній реалізації повноважень кожної з гілок влади. Окремі положення Конституції стосовно повноважень і меж системи стримувань і противаг потребують кардинальних змін. Зокрема, інститут розпуску парламенту є доволі формалізованим, а процедура імпічменту – ускладненою для практичної реалізації. Потребують наповнення реальним змістом норми про інститут контрасигнації тощо.

- *Недостатній рівень політичної свідомості та культури.* Більша частина українського населення підтримує європейський шлях розвитку України. Водночас, серед нашого населення прослідковується недостатній рівень політичної свідомості, культури та грамотності. Більша частина

населення не цікавиться політичним життям держави, зосереджуючись на економічних проблемах. Прикладом цього може бути проведене Центром Разумкова опитування у липні 2015 року, на якому піднімалось питання про форму правління в Україні. За результатами опитування лише 49% українців знали, якою республікою за формою правління є наша держава [9].

- *Корупція.* Проблема корупції є широкомасштабним явищем для українців, яке поширюється на всі сфери життя суспільства. Не винятком є і політична сфера, де корупція значно гальмує розвиток демократичних інститутів та нівелює значення системи стримувань і противаг. Варто зазначити негативну тенденцію – рівень корупції в Україні щороку зростає: у 2017 році в Індексі сприйняття корупції міжнародної організації Transparency International Україна зайняла 130-те місце із 180 країн, що досліджувалися (примітно, що в 2007 році Україна займала 118-ту позицію) [11].

Отже, Україна стоїть на порозі значних трансформаційних політичних перетворень, які є необхідною умовою на шляху до євроінтеграції. Політичні реформи набувають особливо важливого значення в умовах цих перетворень. Система стримувань і противаг формально існує в Україні, проте її ефективне функціонування ускладнюється вище переліченими обставинами. Без злагодженої системи стримувань і противаг в нашій державі не може йти мова про подальшу розбудову демократії та підтримку демократичного режиму. А, відтак, реалізувати євроінтеграційні прагнення стане неможливо.

Література

1. Архипенко А. Актуальні проблеми реалізації принципу поділу влади у відносинах вищих органів державної влади в сучасній Україні [Електронний ресурс] / А. Архипенко. – Режим доступу: <https://naub.oa.edu.ua/2012/aktualni-problemy-realizatsiji-pryntsypu-podilu-vlady-u-vidnosynah-vyschih-orhaniv-derzhavnoji-vlady-v-suchasnij-ukrajini/>

2. Богдан Т. Євроінтеграційний курс України: проблеми, протиріччя, перспективи [Електронний ресурс] / Т. Богдан. – Режим доступу: <https://www.dt.ua/macrolevel/evrointegracijnyy-kurs-ukrayini-problemi-protirichchya-perspektivi-.html>

3. Василенко С. Д. Європейський вибір України: Монографія / С.Д. Василенко. – Одеса: «ВидавІнформ» ОНМА. – 2003. – 212 с.

4. Гайдуцький П. Україна-ЄС: проблеми інтеграції [Електронний ресурс] / П. Гайдуцький. – Режим доступу: <https://www.dt.ua/international/ukrayina-yes-problemi-integracijyi-html>

5. Жук Н. Парламент, Президент, уряд: через взаємостримування до порозуміння. Монографія / Н. Жук. – Харків, 2007. – 242 с.

6. Закон України «Про внесення змін до Конституції України» від 08.12.2004 [Електронний ресурс] // Офіційний веб-портал ВРУ. – Режим доступу: <http://www.zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2222-15>

7. Конституція України [Електронний ресурс] // Офіційний веб-портал ВРУ. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

8. Силенко Л.М. Конституційні основи системи стримувань і противаг як засіб організації та функціонування державної влади в Україні: автореф. дис. / Л. М. Силенко. – Київ, 2000. – 21 с.

9. Центр Разумкова [Електронний ресурс] // Веб-портал. – Режим доступу: <http://www.razumkov.org.ua/>

10. Accession criteria [Електронний ресурс] // Official web-site of the European Commission. – Режим доступу: https://www.ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/policy/glossary/terms/accession-criteria_en

11. Corruption perceptions index 2017 [Електронний ресурс] // Transparency International: Official web-site. – Режим доступу: https://www.transparency.org/news/feature/corruption_perceptions_index_2017

12. Poshedin O. European Integration of Ukraine: Tool for Internal Reform, Source of Problems or Pass Ticket to EU Membership? / O. Poshedin, M. Chulaievskia // Romanian journal of European affairs. – Vol. 17. – № 1. – 2017. – P. 100-120.

Курс Юлія

студентка гр. МВМВ-11

Національний університет «Львівська політехніка»

Науковий керівник: д. політ. н., доц. Бучин М.А.

ПОЗИТИВИ ТА РИЗИКИ ПРОВЕДЕННЯ РЕФОРМИ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ

Наразі Україна перебуває у вирі демократичних змін, реформ та переосмислення своїх зовнішньополітичних цілей. Зважаючи на події 2014 року та анексію Криму Російською Федерацією, наша держава прагне посилити свої позиції на міжнародній арені та залучитись підтримкою світової спільноти на шляху боротьби з агресором. Одним із шляхів розвитку України як демократичної правової держави є реформа децентралізації, яка активно впроваджуються. Децентралізація – це система взаємовідносин між державою та адміністративно-територіальним одиницями шляхом передачі значних повноважень та бюджету від центру до периферії (від державних органів органам місцевого самоврядування). Багато європейських країн показали успішний досвід у впровадженні реформи децентралізації у своїх країнах, що дало поштовх до позитивних економічних та соціальних змін. До них слід віднести: Польщу, Литву, Естонію, Латвію та ін.

Загалом розрізняють два види децентралізації: адміністративна та демократична. Що стосується першого виду децентралізації, то він базується на розширенні компетенції місцевих адміністративних органів, які діють до певної міри незалежно від центральної влади (самостійно). Демократична децентралізація, у свою чергу, бере за основу створення розгалуженої системи місцевого самоврядування (тобто місцеві справи вирішуються особами, обрані місцевим населенням, а не представники центральної влади) [2, С.152].

Основними перевагами децентралізації є:

- Підвищення ефективності органів місцевого самоврядування, шляхом передачі повноважень від центру до периферії.
- Демократизація влади в державі.
- Сприяння соціально-економічному розвитку.
- Забезпечення громадян необхідною кількістю та якістю соціальних та адміністративних послуг.
- Підвищення якості життя громадян шляхом створення умов для сталого розвитку територіальних громад як самостійних та дієздатних соціальних спільнот.
- Захист прав та свобод людини.

Однак, незважаючи на позитивні сторони децентралізації, цей процес може нести і ризики. Як зазначає вітчизняна дослідниця В. Ковальова, до основних труднощів проведення реформи, слід віднести:

- 1) можливі ризики під час перегляду меж адміністративно-територіальних одиниць, що може виражатись в укрупненні територіальних громад, а також у виникненні нових територіальних конфліктів;
- 2) загроза зриву бюджетної системи у питаннях фінансування органів місцевого самоврядування;
- 3) загроза прийняття та утвердження ідей та інтересів органами місцевого самоврядування, що можуть суперечити загальнонаціональним інтересам;
- 4) послаблення контролю державної влади над реалізацією органами місцевого самоврядування нових повноважень, які їм передані, що ускладнюється послабленням інститутів громадянського суспільства;
- 5) зниження якості місцевого управління та легітимності прийняття рішень, зумовлене низьким рівнем компетентності посадових осіб місцевого самоврядування та недосконалістю системи добору до депутатського корпусу [1, С.17-20].

Основним пріоритетом Стратегії сталого розвитку «Україна-2020» є реформа децентралізації, яка базується на відході від централізованої моделі управління державою, побудові ефективної організації територіальної влади, реалізації принципів субсидіарності та фінансової самодостатності, незалежності місцевого самоврядування [4].

В Україні процес децентралізації розпочато з прийняття у 2004 році Концепції реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади від 01.04.2014 року. Загалом прийнята нормативно-правова база України стосовно впровадження реформи децентралізації налічує безліч документів, таких як: Закон України «Про співробітництво територіальних громад»; Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад»; Методика формування спроможних територіальних громад, Постанови КМУ; Закон України «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо реформи міжбюджетних відносин»; Закон України «Про місцеві вибори»; Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо організації проведення перших виборів депутатів місцевих рад та сільських, селищних, міських голів».

Загалом реформа адміністративно-територіального устрою в Україні базується на таких 4 завданнях:

1) Передача повноважень від органів центральної влади до органів місцевого самоврядування.

2) Наближення соціальних, адміністративних та комунальних послуг до місць проживання жителів громад.

3) Перерозподіл фінансових компетенцій (право місцевого самоврядування розпоряджатися місцевим бюджетом, податками та зборами, а також право на отримання доступу до міжнародних кредитів);

4) Наділення громад ресурсами та мобілізація їх внутрішніх резервів для забезпечення усієї системи послуг [3].

Слід також відзначити, що принциповою умовою проведення реформи децентралізації є те, що реформування адміністративно-територіального устрою має відбуватись шляхом лише добровільного об'єднання територіальних громад. Ще однією умовою є спроможність нових об'єднаних територіальних громад бути незалежними від центральної влади [5].

Узагальнивши вищенаведене, можна дійти висновку, що проведення реформи децентралізації в Україні має як позитивні, так і негативні сторони. Однак, безумовно, під час розгляду кроків реформування місцевого самоврядування та підготовки нормативно-правової бази до впровадження цієї реформи, центральній владі варто враховувати ризики і впроваджувати механізми послаблення негативного впливу. Водночас поява тих чи інших складностей стимулювати швидке реагування влади та пошук засобів вирішення наявних проблем.

Література

1. Ковальова В. Реформа місцевого самоврядування: замість держадміністрацій створюють виконкоми обласних і районних рад / В. Ковальова // Урядовий кур'єр. – 2015.

2. Політологічний енциклопедичний словник / [відп. ред. Шемшученко Ю. С, упоряд. Горбатенко В.П.]. – 2-ге вид., доповн. і перероб. – К. : Генеза, 2004. – 735 с.

3. Реформа місцевого самоврядування в Україні [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.adm-pl.gov.ua/sites/default/files/upload/meta-ref.pdf>

4. Стратегія сталого розвитку «Україна -2020» : указ Президента України від 12.01.2015 № 5. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015

5. Ткачук А. Скандинавський шлях. Досвід реформ адміністративно-територіального устрою і місцевого самоврядування в Данії та Швеції / А. Ткачук. – К.: Логос, 2015. – 124 с.

Лукашевич Анна.

студентка гр. МВ-22

Національний університет «Львівська політехніка»

Науковий керівник: к. політ. н. Зазуляк З.М.

ЕНЕРГЕТИЧНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ: МІЖНАРОДНИЙ КОНТЕКСТ

Кожна країна світу має свої національні інтереси, переважно вони залежать від особливостей держави, хоча є й актуальні для всіх загалом. До таких універсальних категорій належить гарантування та підтримка національної безпеки.

Серед національних інтересів України ця мета також задекларована. Тривалий час питанню національної безпеки не приділяли належної уваги. Можливо, саме тому згодом виникла потреба в практичній реалізації воєнної безпеки України (початок військових дій на Сході країни). Хоча, законодавча база формувалася з самого початку незалежності. Відповідно до Закону України «Про основи національної безпеки України» чітко визначено, що «національна безпека – це захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за якої забезпечуються сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам у сферах правоохоронної діяльності, боротьби з корупцією, прикордонної діяльності та оборони, міграційної політики, охорони здоров'я, охорони дитинства, освіти та науки, науково-технічної та інноваційної політики, культурного розвитку населення, забезпечення свободи слова та інформаційної безпеки, соціальної політики та пенсійного забезпечення, житлово-комунального господарства, ринку фінансових послуг, захисту прав власності, фондових ринків і обігу цінних паперів, податково-бюджетної та митної політики, торгівлі та підприємницької діяльності, ринку банківських послуг, інвестиційної політики, ревізійної діяльності, монетарної та валютної політики, захисту інформації, ліцензування, промисловості та сільського господарства, транспорту та зв'язку, інформаційних технологій, енергетики та енергозбереження, функціонування природних монополій, використання надр, земельних та водних ресурсів, корисних копалин, захисту екології і навколишнього природного середовища та інших сферах державного управління при виникненні негативних тенденцій до створення потенційних або реальних загроз національним інтересам» [3]. Отже аналізуючи це визначення, можна зробити висновок, що поняття «національна безпека» в сучасному світі є багатомірне й включає такі види безпек: продовольча, фінансова, стратегічна, економічна, технологічна, енергетична, соціальна, інформаційна, державна, воєнна.

Зараз Україна намагається розробляти кожну з цих сфер, проте виклики сьогодення вказують на те, що для нашої держави на перший план виходить воєнна та енергетична безпеки. Можна відзначити, що наша держава в період з 2014 р. і по сьогодні значно підвищила обороноздатність, але разом з тим, є ще багато аспектів для доопрацювання та вдосконалення. Щодо інших видів безпек, то така оптимістична динаміка є лише метою майбутнього. У більшості з цих сфер відзначають брак ґрунтовної нормативно-правової бази і звичайно практичної реалізації. До таких «молодих» сфер можна віднести й енергетичну безпеку.

Енергетична безпека - це одна з найважливіших умов самостійності та успішного розвитку держави. Саме тому країни G7, Росія та багато інших мають спеціально розроблені стратегії енергетичної безпеки. Український науковець О. М. Суходоля дає таке визначення енергетичної безпеки: «енергетична безпека – це стан захищеності життєво важливих «енергетичних інтересів» особистості, суспільства, держави від внутрішніх і зовнішніх загроз, що забезпечує безперебійне задоволення споживачів економічно доступними паливно-енергетичними ресурсами прийнятної якості за нормальних умов й надзвичайних ситуаціях» [5]. На підтвердження значимості енергетичної безпеки в структурі національної безпеки можна відзначити, що одна з головних безпекових організацій – НАТО, також цікавиться цим питанням. У новій Стратегічній концепції НАТО від 2010 р. задекларовано: «розвивати здатність впливати на енергетичну безпеку, зокрема захищати критично важливі елементи інфраструктури і транзитні території і маршрути, співпрацювати з партнерами і проводити консультації між членами Альянсу на основі стратегічних оцінок і планів» [4].

Україна - це енергодефіцитна країна, вона забезпечує потребу в енергоресурсах приблизно на 50%. Згідно з світовими практиками та стандартами для країни постачання енергоносіїв з одного джерела не повинно перевищувати 25%. Лише за такої умови її можна вважати енергетично самостійною. Так США отримують енергоресурси з 60 країн світу, а держави Західної Європи з 5-8 джерел [2].

Коли ми говоримо про галузь енергетики, то сюди відносять такі енергопродукти: вугілля і торф, сира нафта, нафтопродукти, природний газ, атомна енергія, гідроелектроенергія, вітрова та сонячна енергія, біопаливо та відходи. Проте в сучасному світі найбільшу увагу приділяють розподілу та використанню вугілля, нафти та газу. Саме вони є одним з головних чинників, що впливають на світову економіку та політику, а також вказують на рівень самостійності держави. Україна тривалий час більшу частку цих трьох ресурсів купувала в Російській Федерації, що є нашим сусідом першого порядку, який цілком забезпечений енергоресурсами і проблем з транспортацією ресурсів не мало б виникати. Завдяки такому співробітництву Україна ставала транзитною країною і відігравала значну роль на енергетичному ринку. Проте, ці партнерські відносини мали дуже багато нюансів, що згодом стало приводом до українського-російського газового конфлікту 2005-2006 рр., 2008-2009 рр. Згодом, після російської агресії газове питання ще більше загострилося. Російська Федерація почала використовувати газ як один з методів шантажу у відповідь на економічні та політичні санкції. Україна зреагувала на ці дії і в 2014 р. подала позов до Стокгольмського арбітражу, щодо угоди 2009 р., яка вважалася поразкою як для українців, так і для росіян. РФ також подає у 2014 р. позов до Стокгольмського арбітражу. Ця судова справа тривала до 2018 р. Арбітраж виніс рішення про те, що «Газпром»(РФ) має сплатити компенсацію «Нафтогаз» (Україна). З цим рішенням РФ не погодилась і, як наслідок - розірвала угоду з Україною. Таке рішення ускладнило енергетичну політику України і ще раз показало, що ця сфера потребує серйозного втручання з боку

держави. Хоча є іноземні експерти, які вважають, що збройний конфлікт між РФ та Україною не повинен заважати енергетичній співпраці, але не жаль, енергетика в цій ситуації стала саме тим чинником, що може підірвати основи національної безпеки. Тому у 2015 р. при створенні Дорожньої карти реформ було прописано й реформи у газузі енергетичної безпеки. Основні завдання реформи:

- ❖ підвищити рівень прозорості енергетичних ринків в Україні з метою обмеження корупції на цих ринках та забезпечення передумов для ефективності їх функціонування, зокрема шляхом забезпечення загальнодоступності та відкритості усіх енергетичних договорів;
- ❖ усунути штучні вхідні бар'єри для нових гравців та максимально скоротити монополні сегменти на енергетичних ринках;
- ❖ забезпечити енергоощадність шляхом формування стимулів та мотивацій, а також залучення державних та змішаних інвестицій до проектів з енергоощадності;
- ❖ знизити загальний рівень енергоємності української економіки (аж до стимулювання структурної зміни економіки);
- ❖ забезпечити належний рівень енергетичної безпеки України шляхом зниження непродуктивного енергоспоживання, оптимізації використання енергетичних ресурсів та диверсифікації джерел їх забезпечення;
- ❖ знизити негативне навантаження енергетичного сектору на довкілля;
- ❖ реструктуризувати енергетичні ринки з метою запровадження максимального рівня конкуренції в усіх секторах, крім природних монополій, ефективного функціонування таких ринків на довгострокову перспективу, забезпечення безпеки та надійності постачання енергії та енергосистем, сприяння ефективному інвестуванню у сфері надання енергетичних послуг [1].

Отже, в Україні є чіткий план реформ в енергетичному секторі, а також законодавча баз, а тепер потрібно лише їх втілити.

Проаналізувавши все вище сказане, можна зробити висновок, що енергетична безпека - це одна з найважливіших складових національної безпеки. На жаль, у сучасному світі енергетика часто використовується як засіб впливу на економічні та політичні рішення країн. Україна як суб'єкт світової політики також зіткнулася з подібним явищем. Можливо, такі дії стануть стимулом для розвитку енергетичної політики та гарантування енергетичної безпеки України.

Література

1. Дорожня карта реформ для Верховної Ради VIII скликання / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://rpr.org.ua/wp-content/uploads/2015/11/Dorozhnya-karta-reform-RPR-dlya-Verhovnoji-Rady-Ukrainy-VIII-sklykannya.pdf>
2. Єфімцева Л. О. Енергетична безпека в Україні: суть, походження та перспективи / Л.О. Єфімцева // Економіка АПК. – Київ, 2014. – № 5 (235). – С. 85-91.

3. Закон України “Про основи національної безпеки України” №964-IV від 30.11.2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/964-15>

4. Рюле М. НАТО і енергетична безпека [Електронний ресурс] / М. Рюле. – Режим доступу: https://www.nato.int/docu/review/2011/Climate-Action/Energy_Security/UK/index.htm

5. Суходоля О. М. Енергоефективність економіки у контексті національної безпеки: методологія дослідження та механізм реалізації: моногр. / О. М. Суходоля. – К. НАДУ, 2006. – 400 с.

Мазур Катерина

студентка гр. МВ-41

Національний університет «Львівська політехніка»

Науковий керівник: к. політ. н., доц. Івасечко О.Я.

МІСЦЕ ТА РОЛЬ УКРАЇНИ У ГАРАНТУВАННІ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ ЄС В УМОВАХ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ НА СХОДІ УКРАЇНИ

На сьогоднішній день Російська Федерація намагається протистояти енергетичній самостійності України, цим самим ведучи приховану гібридну війну. Свідченням цьому є слова колишнього радника НАТО з питань безпеки, Франка ван Каппена, який одним із перших серед західних аналітиків чітко назвав речі своїми іменами, вказавши на те, що «Путін веде в Україні гібридну війну» [1].

Сьогодні Російська Федерація вибудовує свою енергетичну стратегію, яка спрямована на зменшення ролі транзитних країн, встановлення прямих стосунків з європейськими постачальниками, послаблення можливості формування загальноєвропейської енергетичної політики. Штучно створюючи проблеми із забезпеченням постачання газу в Європу, Росія намагалася загальмувати падіння цін на нафту, виходячи з того, що в умовах зменшення подачі газу до європейських країн вони будуть змушені більше використовувати нафтопродукти, що могло б призвести до збільшення попиту на нафту і відповідно до зростання ціни на неї. Друга мета – підштовхнути Європейський Союз до фінансування будівництва обхідних газопроводів, насамперед Nord stream (Північний потік) і South stream (Південний потік). Перекриваючи газ, Росія у такий спосіб примушує Європейський Союз брати участь у спорудженні обхідних газопроводів, щоб уникнути залежності від українського транзиту. Крім того, у випадку імплементації цих проектів, офіційна Москва має намір, що Україна матиме менше можливостей для участі у формуванні нової архітектури енергетичної безпеки і солідарності в Європі [5].

Доречно звернути увагу і на те, що офіційний документ «Енергетична стратегія РФ до 2020 р.» [2] розпочинається з констатації того факту, що: «Росія

має у своєму розпорядженні значні запаси енергетичних ресурсів і потужний паливно-енергетичний комплекс, який є базою розвитку економіки, інструментом здійснення внутрішньої та зовнішньої політики». Підтвердженням намірів використати енергоресурси як політичний інструмент є як висловлювання високопосадовців Росії, так і ряд рекомендацій офіційному Кремлю з боку розробників концептуальних документів для російського уряду. Михайло Маргелов, голова комітету з міжнародних справ Ради РФ, у листопаді 2011 р. висловився досить відверто з приводу інструментарію російської зовнішньої політики: «...нафтогазова політика має бути не просто важливою складовою частиною, а й одним із головних інструментів зовнішньої політики Росії» [1].

В цих умовах, на відповідь Росії Україна за підтримки аналітичного Центру Разумкова, інших провідних неурядових організацій та науково-дослідницьких інституцій України за підтримки Комітету Верховної Ради України з питань паливно-енергетичного комплексу, ядерної політики та ядерної безпеки розробила стратегічний документ «Нова енергетична стратегія України до 2020 року: безпека, енергоефективність, конкуренція» (НЕС 2020) [4].

Так, згідно із запропонованою національною Стратегією, що є системним документом, спрямованим на реформування енергетичного комплексу України на період до 2020 р., визначаються цілі та алгоритми реалізації розвитку енергетики. Відтак важливість цього документа є особливою для вироблення подальших стратегій і галузевих програм на довгостроковий період. Прогнозні показники, що містяться в документі, демонструють лише загальну траєкторію розвитку попиту та пропозиції на енергетичні ресурси. Вони (показники) мають бути більш розширеними та деталізованими вже у розробленому плані заходів Кабінету Міністрів України на виконання НЕС 2020. Відповідно до цієї стратегії головною ціллю є гарантування безпеки енергопостачання і перехід до ефективного енергозбереження та використання енергетичних ресурсів із впровадженням інноваційних технологій [4].

Україна має потужний потенціал енергозаощадження через реалізацію програм енергоефективності, зокрема, термомодернізації. Тут також присутні значні можливості залучення європейських інвесторів. У поєднанні з нарощуванням видобутку традиційного і нетрадиційного газу це дасть змогу позбавитися критичної залежності від імпорتنих енергоносіїв. Необхідний подальший розвиток альтернативної енергетики та новітніх технологій енергозбереження, як це має місце в країнах ЄС. На регіональному рівні мають бути прийняті програми з енергозаощадження та використання місцевих паливно-енергетичних ресурсів для отримання тепла. Отже, заощаджуючи енергію та більш ефективно використовуючи заміщуючі енергоносії, скорочуватиметься загальне споживання газу, що зменшить імпорт газу до рівня, що не створює критичної залежності від нього. Значна частина як вітчизняних, так і зарубіжних експертів на основі аналізу енергетичної безпеки України, виокремлюють можливі сценарії транзитної ролі ГТС України в період 2015-2023 р.р. з-поміж яких такі як: «Російський колапс», що передбачає

різке падіння видобутку газу в Росії; «Європейська мінімізація», що означатиме відмову ЄС суттєво збільшувати імпорт газу з Росії, значне заміщення трубопровідного газу із РФ СПГ з арабських країн та Америки, розробка сланцевого газу в окремих країнах ЄС; «Маршрутні маніпуляції», який полягає у тому, що РФ матиме більше трубопровідних потужностей, аніж газу однак його транспортування (Північний та Південний потоки в умовах деградуючого видобутку газу в Західному Сибіру), що використовуватиметься з метою маніпуляцій обсягами, напрямками і цінами постачання [3, 25с.].

Відтак, аби транзитна роль ГТС України не зазнала суттєвих трансформацій, ключовим вектором зусиль на період до 2020 року має бути біпаралельний процес інтеграції - реформування енергетичного сектору України в енергетичний простір Європейського Союзу відповідно до Договору Енергетичного співтовариства та інших базових документів у відносинах Україна – ЄС. На лінії Схід – Захід Україна не має альтернативи європейській моделі функціонування енергетичної безпеки, а східна або євразійська модель призведуть до збільшення енергетичної залежності та зростання загроз економічній безпеці України [3].

Загалом, існує базова формула енергетичної безпеки України: енергозаощадження і енергоефективність + правильне використання власних ресурсів + диверсифікація імпорту енергоресурсів + створення стратегічних резервів + інтеграція в енергетичний простір ЄС. Дотримання цих правил дасть можливість створити і підтримувати сильну і сталу енергетичну безпеку країни [4].

Отже, якщо підсумувати то варто зазначити, що враховуючи сучасні виклики, які постають перед нашою державою, Україна має вибудовувати систему власної енергетичної безпеки, враховуючи пріоритети національних інтересів і максимально покладатись на власні сили. Якщо застосовувати програми енергоефективності, то Україна зможе вибудувати ефективну енергетичну політику і з високою конкурентоспроможністю. Варто розуміти, що це підніме показники вітчизняної економіки на міжнародному рівні.

Література

1. Гібридна війна Кремля проти України і ЄС: енергетичний компонент [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://dt.ua/energy_market/gibridna-viyna-kremlya-proti-ukrayini-i-yes-energetichniy-komponent-.html (доступ 23.10.2014)
2. Энергетическая стратегия России на период до 2020 года (май, 2003) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.cpnt.ru/userfiles/_files_normativ_energосafe_energостrategy.pdf
3. Енергетична безпека України 2020: виклики, можливості, сценарії. – К.: УІПП. – 2011. – 25 с.
4. Івасечко О. SWOT-аналіз енергетичної безпеки України [Електронний ресурс] / О. Я. Івасечко, Л. О. Дорош. – Львів: НУ «ЛП», 2017 – Режим доступу: <http://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2017/aug/5851/ivasechkoviziyi22016.pdf>

5. Перспективи диверсифікації джерел постачання енергоносіїв в Україну [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://old.niss.gov.ua/Monitor/mart2009/5.htm>

Марусик Юрій

молодший науковий співробітник

Міжнародного інституту освіти, культури та зв'язків з діаспорою

Національний університет «Львівська політехніка»

МІГРАЦІЙНІ НАСТРОЇ СТУДЕНТІВ І МОДЕРНІЗАЦІЯ УКРАЇНИ (ЗА МАТЕРІАЛАМИ ДОСЛІДЖЕНЬ У НУ «ЛЬВІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»)

Під поняттям «модернізація» американський політолог С. Хантінгтон розуміє багатоаспектний процес, пов'язаний зі змінами у всіх сферах людської діяльності та мислення, а до аспектів модернізації належать урбанізація, індустріалізація, секуляризація, демократизація, освіта, роль засобів масової інформації [8, с. 51]. Ці аспекти з'являються у тісному взаємозв'язку між собою. На психологічному рівні модернізація означає фундаментальне зрушення в цінностях, установках і очікуваннях, а отже і у всій людській діяльності [8, с. 51]. С. Хантінгтон стверджує, що у демографічному плані модернізація означає зміни в способі життя, помітне зростання рівня здоров'я і тривалості життя, зростання професійної, вертикальної і географічної мобільності [8, с. 50-51]. Таким чином, американський дослідник доводить, що модернізація змінює не лише спосіб життя та мислення, але і їх організацію та локацію.

Американський дослідник Д. Массей вважає, що міжнародна міграція є результатом модернізації. На думку автора, жодна країна не здійснила перехід до розвиненої ринкової економіки без масового витіснення людей зі звичних для них способів існування і в значній своїй частині ці люди мігрують за кордон [4, с. 170]. Таким чином, еміграція визнається природним та неминучим процесом, що формується внаслідок економічного розвитку і соціальних трансформацій.

Водночас, еміграція відіграє неоднозначну роль для соціальної згуртованості суспільства, а отже і для соціального капіталу. Масова еміграція призводить до появи відчуття, що батьківщина не може запропонувати альтернатив, які б дозволили всім членам суспільства залишатися вдома, почуття невдачі та економічної нежиттєздатності [7, с. 91] або відчуття неспроможності гарантувати безпеку. Міграція може стати і механізмом, що зменшує конфліктність внаслідок відтоку за кордон претендентів на боротьбу за обмежені ресурси. Важливим є те, що мігранти, які повертаються з-за кордону не тільки покращують власне економічне становище, а й привозять із собою нові професійні та соціальні навички, соціальні практики, які вони засвоїли за кордоном. Крім цього, внаслідок технічних, політичних, культурних

та ін. зрушень, що відбуваються в процесі глобалізації, ми спостерігаємо новий рівень взаємопроникнення націй (в межах національних кордонів) та їх діаспор [7 с. 92]. Це взаємопроникнення дає можливості для реалізації соціальної взаємодії на нових рівнях, розширює поле для налагодження соціальних контактів.

Україна переживає період модернізації, наші інститути активно формуються та реформуються у процесі євроінтеграції. Це відбувалося за допомогою вимог для реалізації візової лібералізації [6] і продовжується в рамках виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, та інших форм взаємодії із загальноєвропейськими чи міжнародними структурами. Але для повноцінної модернізації необхідні не лише передові інститути та технології, а й людський капітал, який би наповнював ці інститути. Така необхідна для успішної модернізації нашої країни молодь має значний потенціал для власної реалізації як в Україні, так і за кордоном. Вона становить найактивнішу та наймобільнішу групу, від самореалізації якої залежатиме майбутнє нашої держави.

Міжнародний інститут освіти, культури та зв'язків з діаспорою Національного університету «Львівська політехніка» провів серію соціологічних досліджень для визначення міграційних настроїв студентів, зокрема, тих які навчаються у Львівській політехніці. Для порівняння ми вибрали результати опитування п'ятого курсу НУЛП, отримані у 2014 [2] та 2016 [5] рр.

Найзагальнішим питанням, яке описує довготермінові плани та уявлення про власне майбутнє студентів було «Де ви бачите своє майбутнє». У 2014 р. найбільше респондентів були впевнені в тому, що залишаться в Україні (34,43%), доповнює цей високий результат варіант «Швидше в Україні» (21,27%). Але на другому місці за кількістю виявились студенти, які ще не визначились (30,13%). Значно меншими були результати тих, хто бачив своє майбутнє поза Україною (припускали таку можливість 8,1%, а були впевнені у виїзді всього 6,08% респондентів [2]). У 2016 році ми побачили значні відмінності у поглядах студентів на це питання. Зменшилась кількість тих, хто впевнений у виборі України (до 9,29%), але зросла кількість тих, хто вагаючись, все-таки надає перевагу Україні (34,97%). Як і раніше, другою за кількістю групою респондентів виявились ті, хто не визначився (32,79%). Водночас, значно зросла кількість п'ятикурсників, які бачать своє майбутнє скоріше за кордоном (17,49%) [5]. Тобто, зменшилась впевненість студентів у власному майбутньому в Україні та загальна впевненість у своєму виборі.

Вказуючи бажаний термін міграції, у 2014 та 2016 роках найчастіше студенти обирали різні варіанти від кількох місяців до року. У 2016 році зросла частота вибору варіантів «на 2-3 роки» та «ще не визначився» [5]. Тобто, збільшується невизначеність вибору водночас із зростанням бажаного терміну міграції.

Більшість (77,14%) опитаних нами у 2014 р. студентів відповіли, що готові працювати не за фахом, зокрема, тимчасово [2]. У 2016 році частка таких відповідей зросла до 80,36%, насамперед, за рахунок тих, хто готовий до

тимчасової роботи не за фахом (51,79%) [5]. Водночас, однозначно ствердно відповіли на це питання менше респондентів – 28,57% проти 44,08% у 2014 р.

Серед бажаних країн для міграції найчастіше респонденти вказували США, Німеччину та Польщу. Водночас, бажання і можливість трудової міграції найчастіше поєднується у виборі Польщі [2; 5], що дає надію на полегшене повернення мігрантів внаслідок географічної близькості наших країн.

На питання «Як може вплинути на Ваші плани встановлення безвізового режиму з Європейським Союзом?» найбільш поширеною відповіддю була «буду частіше їздити до Європейського Союзу з туристично-відпочинковою метою» (2014 р. – 46,56%, 2016 р. – 67,67%). У 2016 р. значно зросла кількість респондентів, які обрали варіант «зможу тимчасово підпрацювати в ЄС (54,10%). В 2014 р. такий варіант обрали 15,78% [2]. Тобто, із наближенням перспектив візової лібералізації зросло очікування полегшення короткострокової міграції. Крім цього, більшість (56,28%) респондентів, опитаних у 2016 р. вважають, що візова лібералізація дозволяє працевлаштування в ЄС [5]. А 29,51% вважають, що вона дозволяє постійно проживати в ЄС. Знали яким буде термін безвізового в'їзду менше третини респондентів (31,15%). Попри те, що візова лібералізація може у непрямий спосіб полегшити трудову міграцію, в умовах, коли майже половина (49,42%) респондентів стверджують, що вони погодилися б на неофіційне працевлаштування за кордоном, можна очікувати неоднозначних наслідків для людського капіталу України. Наші висновки частково корелюють із результатами дослідження GfK Ukraine, що свідчать про зростання частки громадян, які схильні погодитися з ризикованими пропозиціями щодо роботи за кордоном [1, с. 9]. Тобто, і наші, і загальноукраїнські дані свідчать про ризик зростання, неврегульованої міграції.

Отже, наші дослідження міграційних настроїв студентів вказують на те, що у питаннях, які стосуються не лише потенційної короткострокової міграції, а й того, де довгостроково буде реалізовуватись їхній кваліфікаційний та соціальний капітал, за останні два роки спостерігаються негативні тенденції. Студенти у баченні своїх перспектив все ще більше орієнтовані на Україну, але за два роки зменшилась впевненість у власному майбутньому в Україні і зросла частка тих, хто розглядає різні варіанти – залишатися на Батьківщині чи виїжджати за кордон. У питанні бажаного терміну переважають варіанти короткострокової міграції, яка є найсприятливішим варіантом для збереження людського капіталу України. Але у 2016 р. спостерігається збільшення бажаного терміну міграції. Також зросла і без того висока частка згідних на неофіційне працевлаштування. Тому, зважаючи на зафіксовану погану поінформованість щодо умов візової лібералізації та очікування від неї можливості трудової міграції, варто очікувати від цього процесу неоднозначних довгострокових наслідків для людського капіталу, а отже і для ресурсу модернізації України.

Література

1. Дослідження з питань міграції та торгівлі людьми: Україна, 2015р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://iom.org.ua/sites/default/files/pres_kit_gfk_iom2015_ua_fin_3_2.pdf
2. Звіт про результати дослідження міграційних настроїв студентів Львова [Електронний ресурс] / І. Ключковська, Ю. Марусик, О. П'ятковська. – Львів, 2014. – 107 с. – Режим доступу: <http://miok.lviv.ua/wp-content/uploads/2015/03/zvitpj.pdf>
3. Критц М. Международная миграция при множественности стран назначения / М. Критц // Мир в зеркале международной миграции: Научная серия: Международная миграция населения: Россия и современный мир / Гл. ред. В.А. Ионцев. – М.: МАКС-Пресс, 2002. – Вып. 10. – С. 112-129.
4. Массей Д. Синтетическая теория международной миграции // Мир в зеркале международной миграции: Научная серия: Международная миграция населения: Россия и современный мир / Гл. ред. В.А. Ионцев. – М.: МАКС-Пресс, 2002. – Вып. 10. – С. 161-174.
5. Міграційні настрої студентів в умовах візової лібералізації (Опитування студентів НУ «ЛП» та НТУУ «КПІ») / І. Ключковська, О. П'ятковська, Ю. Марусик, В. Гойсан. – Львів, 2017. – 30 с.
6. Міграція як чинник розвитку в Україні. Дослідження фінансових надходжень, пов'язаних з міграцією, та їхнього впливу на розвиток в Україні, 2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://iom.org.ua/sites/default/files/mom_migraciya_yak_chynnyk_rozvytku_v_ukrayini.pdf
7. Сорж Б. Латиноамериканський виклик: Соціальна згуртованість і демократія / Бернарду Сорж, Даніло Мартучеллі; пер. з португ. та англ. Т. Цимбал. – Львів: Кальварія; К: Ніка-Центр, 2014. – 288 с.
8. Хантингтон С. Политический порядок в меняющихся обществах / С. Хантингтон. – М.: Прогресс-Традиция, 2004. – 480 с.

Матвієнків Світлана

*к. політ. н., доц. кафедри політичних інститутів і процесів
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника»*

МІЖНАРОДНА МІГРАЦІЯ: НАЦІОНАЛЬНИЙ ВИМІР

Сучасні процеси міграції у світі є однією з ключових проблем людства. Основою цих процесів є прагнення мігрантів до добробуту й безпеки, які між собою нерозривно пов'язані. В широкому розумінні, міграційні процеси – це процеси просторового переміщення людей між поселеннями, регіонами, країнами. У вузькому значенні, під ними розуміють сукупність переселень людей, пов'язаних зі зміною ними місця проживання на довготривалий строк, що спричиняє зміни територіального розміщення поселення. Актуальним на сьогоднішній день є виявлення причин міжнародних міграційних процесів, що потребують регулювання з боку держав, які беруть участь в обміні трудовими ресурсами.

Науковим дослідженням міграцій трудових ресурсів в Україні займалися В. Ватаманюк, Ю. Гуменюк, В. Колот, Е. Лібанова, О. Малиновська, Ю. Мартиненко, І. Мельник, О. Новікова, Я. Пилинський, О. Поважний, В. Роговий, Г. Ситник, В. Скуратівський, В. Смолянюк, О. Снігова, В. Трощинський, А. Шаповал та інші. Аналіз вітчизняних і зарубіжних наукових праць мають важливе теоретичне та практичне значення у дослідженнях, пов'язаних з міграціями, і дають підстави стверджувати, що проблема цього соціально-економічного явища здебільшого залишається відкритою і потребує подальшого дослідження.

Для дослідження міграційних процесів велике значення має визначення соціально-демографічних характеристик мігрантів, оцінка обсягів міграцій, вивчення кількісних і структурних характеристик міграційних процесів, прогнозування напрямків та інтенсивності їх розвитку. Вивчення міграційних процесів ґрунтується на матеріалах переписів населення, даних поточного обліку мігрантів, вибіркового дослідження окремих міграційних потоків. Основним джерелом оперативної інформації про міграцію населення в Україні сьогодні є поточний облік міграційних подій. Він здійснюється шляхом безпосередньої реєстрації осіб, задіяних у міграційних процесах, тих, хто виписується з попереднього або прописується на новому місці проживання.

Для ринку праці України на сучасному етапі розвитку характерними особливостями залишаються: низький рівень заробітної плати в державному секторі економіки; високий рівень безробіття, особливо прихованого; низька ефективність державної політики щодо підтримки самозайнятості та малого підприємництва. За таких умов активізувалися процеси трудової міграції, зокрема міждержавної [3].

Слід відзначити, що найбільш впливовим чинником, що спонукає населення до міграції, є рівень заробітної плати. Низькі розміри заробітної плати в Україні ставлять частину населення на межу виживання (особливо якщо мова йде про неповну сім'ю, пенсіонерів, інвалідів).

Наступним важливим чинником, який спонукає населення до трудової міграції є високий рівень безробіття. Станом на 2017 рік кількість зареєстрованих безробітних становила більше 354 тис. осіб, а кількість осіб, які емігрували з країни – більше 430 тисяч [7].

На зростання масштабів міграції населення з України впливає також і економічна нестабільність. Невпевненість у майбутньому спонукає працездатне населення до пошуку більш стабільних джерел доходу за кордоном. До соціальних чинників, які спричиняють міграцію населення, можна віднести неналежні умови праці, відсутність можливостей до професійної самореалізації, неналежна якість системи освіти.

Згідно з дослідженнями Міжнародної організації з міграції (МОМ) кожен другий молодий українець віком від 20 до 35 років виявляє бажання емігрувати з України. За даним Державної служби статистики України серед країн, до яких найчастіше емігрують українці є: Російська Федерація (43,2%), Польща (14,3%), Італія (13,2%) та Чеська Республіка (12,9%), Іспанія (4,5%), Німеччина (2,4%), Угорщина (1,9%), Португалія та Білорусь (по 1,8%). Для України

грошові перекази емігрантів є основним джерелом валютних надходжень, яке перевищує надходження валюти від експорту товарів [8, с.167].

Опитування працівників-мігрантів дає можливість встановити ієрархію мотивів поїздки за кордон: заробіток з метою поліпшення житлових умов, заробіток з метою задоволення поточних життєвих потреб; заробіток з метою накопичення коштів для оплати навчання дітей у вищих навчальних закладах; накопичення стартового капіталу для створення власного бізнесу або розвитку вже існуючого власного бізнесу; мотиви нематеріального характеру – побачити світ, здобути певні трудові навички, поліпшити знання мови тощо.

Зважаючи на можливість великого заробітку за кордоном, міграція в Україні не завжди є легальною. Нелегальною (незаконною) міграцією є незаконне переміщення через державний кордон, а також проживання на території країни без належного дозволу компетентних державних органів [4, с. 619].

Водночас еміграція завдає шкоди, оскільки національна економіка втрачає наймобільнішу і, як правило, найкращу частину трудових ресурсів. Це веде до старіння структури трудових ресурсів. Серйозною є проблема реадптації робітників, які повертаються після роботи за кордоном і відвикли від місцевих умов праці та життя. Особливо негативні наслідки для України має вплив висококваліфікованих спеціалістів та вчених, «вплив мізків». Відсутність найбільш талановитішої частини суспільства стала причиною нових гострих труднощів, з якими останнім часом зіштовхується Україна. Внаслідок неефективної політики економіка втрачає досить велику частину ВВП. Тому пріоритетним для економічного розвитку повинно бути стимулювання науково-дослідної і винахідницької діяльності науковців, запобігання «впливу мізків» за кордон. Адже для більшості країн повернення досвідчених кваліфікованих робітників після роботи за кордоном сприяє розвитку національної економіки.

Організаційно – управлінськими факторами трудової міграції робочої сили виступають недосконала система організації влади, неефективна система державного управління, гіпертрофовані повноваження бюрократичного апарату. Неефективність державного управління – один з основних факторів криміналізації суспільства. Таким чином, створюється ситуація, коли неефективність державного управління неминуче стимулює наявність протиправних відносин, серед яких є і нелегальна міграція, яка, у свою чергу, знижує ефективність державного управління [6].

Прогресуюча тенденція нелегальної міграції сприяє створенню організованих злочинних угруповань, які займаються незаконним переправленням іноземців через кордони України. Потік мігрантів впливає і негативно на загальну криміногенну ситуацію у відповідних регіонах. Суперечливість явища трудової міграції підводить до висновків про те, що основний зміст політики держави у відповідній сфері має полягати у мінімізації її негативних наслідків, максимальному використанні позитивних для громадян (у тому числі – працівників-мігрантів) та суспільства результатів. Політика регулювання трудової міграції має виходити з того постулату, що право громадянина виїжджати за кордон є невід'ємним від його права на гідний

рівень життя вдома, тобто права мати роботу або власну справу, яка б дозволяла реалізувати себе та забезпечити добробут родини [2].

Починаючи з 2013 р. на території України крім зовнішньої активізується ще й внутрішня міграція - численні внутрішні переселення спричинені анексією Криму та воєнними діями на Донбасі, що носять вимушений характер. Вимушені міграції принципово відрізняються від добровільних, спрямованих на покращення матеріального та соціального становища, тим, що, навпаки, спричиняють втрату соціального статусу та руйнування добробуту переселенців. За урядовою інформацією станом на 10 липня 2015 р. з тимчасово окупованої території та районів проведення антитерористичної операції до інших регіонів України переміщено 89895 осіб, у тому числі з Донецької, Луганської областей 877445 осіб, з Автономної Республіки Крим і міста Севастополь - 20650 осіб. Наразі найбільше ВПО (внутрішнє переміщення особи) розміщено в Луганській (196676), Харківській (179433), Донецькій (108925), Дніпропетровській (84174), Запорізькій (64069), Київській (42260) областях та у м. Київ (39047). Найменша кількість розселених у Тернопільській (2601), Чернівецькій (2640), Івано-Франківській (3469), Рівненській (3505), Закарпатській (3865) та Волинській (4027) областях [5].

У 2014-2015 рр. виник потік не лише внутрішньої, а й зовнішньої вимушеної міграції. Кількість клопотань про притулок, поданих з України в європейські держави, перевищила в 2015 р. в понад 20 разів більше, ніж 2013 р. Найбільше таких клопотань подано в Італії, Німеччині, Іспанії та Польщі. Разом із тим, кількість поданих українцями заяв становила лише 1,7% усіх клопотань про притулок, поданих в країнах ЄС. До того ж лише нечисленні українці отримали позитивні рішення за своїми зверненнями. У 2015 р. статус біженця в країнах Євросоюзу у відповідності до Женевської конвенції 1951 р. набули 415 громадян України, додаткову форму притулку за гуманітарними міркуваннями – 1150 осіб [9]. Внаслідок географічної близькості, родинних зв'язків, проросійської орієнтації частини мешканців Донецької та Луганської областей значна частина вимушених мігрантів із зони конфлікту на сході країни виїхала до Росії. За даними Федеральної міграційної служби РФ, у 2015 р. за різних причин на території Росії було зареєстровано 2,5 млн. громадян України, або майже на мільйон більше, ніж на 1 січня 2014 р. На кінець 2015 р. на обліку перебували 273 громадянина України, яким було надано статус біженця, і 311 тис. тих, які користувалися тимчасовим притулком [1].

Отже, основними факторами впливу на рівень міграції українців за кордон в сучасній політико-економічній ситуації є демографічна ситуація, рівень безробіття, розмір заробітної плати, міграційна політика, а також політична ситуація в Україні та світі.

Література

1. Ватаманюк В. В. Особливості зовнішньої трудової міграції населення України в умовах кризи та виходу з неї / В. В. Ватаманюк // Науковий вісник НЛТУ України. – 2011. – Вип. 21.14. – С. 165-171.

2. Внутрішня міграція та тимчасові переміщення в Україні в умовах політичних та соціально-економічних загроз [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=248316491
3. Главное управление по вопросам миграции МВД России. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://гувм.мвд.рф/about/activity/stats/>
4. Гуменюк Ю.П. Міжнародна трудова міграція: методологічний та організаційний аспекти: монографія / Ю.П. Гуменюк – Тернопіль: ТНЕУ, 2013. – 619 с.
5. Кислицина О.В. Сутність міжнародної економічної міграції та її особливості в умовах глобалізації / О.В. Кислицина // Економічний часопис-XXI. – 2010. – № 11-12. – С. 33-36.
6. Кількість зареєстрованих безробітних та кількість вакансій у 2017 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
7. Луцишин Г. Міграційна криза в ЄС: проблема безпеки зовнішніх кордонів та загострення міжетнічних конфліктів / Г. Луцишин // Політичні науки. – 2015. – С.41-45.
8. Ровенчак О. Міжнародна міграція як виклик безпеці: особистісний, національний та глобальний виміри / О. Ровенчак, М. Яворський // Політичний менеджмент. – 2013. – № 1-2. – С. 212-226. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/РоМе_2013_1-2_27.
9. Eurostat. Asylum and first time asylum applicants by citizenship, age and sex. Annual aggregated data [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-datasets/-/MIGR_ASYAPPCTZA

Матлай Любава

к. іст. н., асистент кафедри ПМВ

Національний університет «Львівська політехніка»

УКРАЇНА-ІСПАНІЯ: ДИНАМІКА РОЗВИТКУ ДВОСТОРОННІХ ВЗАЄМИН

Понад тридцять років Королівство Іспанія є повноправним членом Європейського Союзу. Країна спромоглася відійти від авторитарного минулого та долучитися до європейських і євроатлантичних інтеграційних процесів. Утім, в останні роки ця піренейська держава зіткнулася із загостренням проблем сепаратизму, особливо в автономній провінції Каталонії, які спонукають іспанську еліту до майбутнього реформування політичної системи. Іспанці разом з керівними структурами ЄС намагаються врегулювати етнонаціональні проблеми, віднайти мирні рішення у відносинах держави та її автономних утворень. Для України досвід трансформаційних процесів в Іспанії був і залишається актуальним. Київ зацікавлений у підтримці своїх інтеграційних прагнень Мадридом. Відрадно, що іспанці з цим солідарні. Так, під час свого офіційного візиту в Київ наприкінці минулого року, міністр закордонних справ Іспанії Альфонсо Дастіс заявив: “Ми з Україною не тільки

друзі, але й союзники у багатьох сферах. Ми союзники в нашому європейському проекті, і ми щиро підтримуємо бажання України і рух до Європи. Також ми є союзниками у євроатлантичному сенсі. І це ще раз підкреслює нашу спільність. Ми поділяємо ті самі цінності. Перед нами стоять ті самі виклики”[4].

Більше чверті століття минуло від дати підписання спільного комюніке 30 січня 1992 року про встановлення дипломатичних відносин між Україною і Королівством Іспанією тодішніми міністрами закордонних справ обох держав – Анатолієм Зленком та Франсиско Фернандесом Ордоньєсом. У цьому документі були висловлені наміри розвивати двосторонні відносини, що базуються на принципах суверенітету, взаємоповаги, рівності та невтручання у внутрішні справи один одного. Обидві сторони запевнили, що мають “...широкі можливості для співробітництва в галузі політики, економіки, культури і в інших різних галузях для взаємовигідних відносин і докладання зусиль з метою сприяння створенню стабільної і процвітаючої Європи”[3].

У квітні 1992 року Ф. Ордоньєс відвідав Україну з офіційним візитом, під час якого обидві сторони підписали меморандум з міжурядових консультацій. Меморандум передбачав постійне довготривале взаємне обговорення міжнародних питань та двосторонніх відносин.

У серпні 1992 року в Києві відкрили постійне дипломатичне представництво Іспанії. Згодом, у червні 1995 року в Мадриді розпочало працювати українське посольство. У листопаді 1996 року Іспанію відвідав президент України Леонід Кучма. Договірною-правову базу двосторонніх відносин заклали підписанням Договору про дружбу і співробітництво між Україною та Іспанією (серпень 1997 року); Угодою про повітряне сполучення (квітень 1997 року); Угодою про співпрацю в галузі освіти, науки і культури (січень 1997 року); Угодою про соціальне забезпечення громадян (березень 1998 року) та Угодою про економічне та промислове співробітництво між Україною та Іспанією (підписана у жовтні 1996 року, набрала чинності у квітні 2000 року). Варто додати, що з часу встановлення дипломатичних зв'язків обох держав договірною-правова база налічує 30 чинних договорів, з яких 10 міждержавних, 9 міжурядових та 11 міжвідомчих. Серед них – Угода про науково-технічне співробітництво (грудень 2002 року); Угода про співробітництво у галузі боротьби зі злочинністю (січень 2003 року); Угода про взаємне визнання та обмін національних посвідчень водія (жовтень 2010 року); Угода щодо врегулювання та упорядкування трудових міграційних потоків між двома державами (липень 2011 року); Угода між Національним інститутом аерокосмічних технологій Іспанії та Державним космічним агенством України щодо співробітництва у сфері космічної діяльності (квітень 2014 року) та Угода про взаємну охорону інформації з обмеженим доступом (березень 2016 року) [1].

Київ та Мадрид зацікавлені у розбудові двосторонньої політичної, торговельної, фінансово-економічної, інвестиційної та культурно-гуманітарної співпраці. Однак, політичний діалог пасивно підтримується на рівні центральної влади. Слід зауважити, що президент Л.Кучма залишається

першим і єдиним українським президентом, котрий відвідав Іспанію з офіційним візитом. Діючий президент України Петро Порошенко двічі відвідував Мадрид у 2010 році як міністр закордонних справ.

Українське зовнішньополітичне відомство разом зі своїми іспанськими колегами підготувало Меморандум про співробітництво з метою наближення України до ЄС, який сторони затвердили у листопаді 2007 року. Цим документом визначили головні заходи для наближення України до ЄС, а також механізми співпраці та обміну досвідом як у державному будівництві, так і у сфері європейської інтеграції. Значна увага приділялася вивченню, аналізу та обговоренню ситуації українців, які легально чи нелегально мешкають в Іспанії.

На основі угоди про економічне та промислове співробітництво між обома державами було створено Міжурядову українсько-іспанську комісію з економічного та промислового співробітництва, яка визначає найперспективніші вектори взаємодії, координує зовнішньоекономічну діяльність, сприяє залученню інвесторів. Зовнішня торгівля з Іспанією характеризується позитивним сальдо. Іспанський ринок важливий для українських експортерів зернових культур, соняшникової олії.

Іспанські політики та політичні експерти неодноразово закликали будувати двосторонню співпрацю на трьох принципах: “залученні”, налагоджуючи активні зв’язки не тільки на урядовому рівні, а й серед представників неурядових організацій, науковців, підприємців; “вивченні” як позитивного, так і негативного досвіду Іспанії щодо демократичних реформ, участі парламентської монархії в роботі керівних структур євроспільноти та Північноатлантичного альянсу; “розуміння та співпереживання”, намагаючись зрозуміти довгострокові плани ЄС, Іспанії з розбудови безпечної та процвітаючої Європи [2].

В українському експертному середовищі українсько-іспанські відносини оцінюються досить обережно, констатується обмеженість інформації про ці взаємини. Згідно з дослідженнями Цетру Разумкова рівень поінформованості наших громадян про Іспанію залишається низьким. Іберійська країна асоціюється в українців з коридою, відпочинком, морем, танцями, музикою, футболом та вітчизняними заробітчанами [5].

Більшість іспанських парламентарів засуджують анексію Криму Російською Федерацією; відкрито критикують Кремль за дестабілізуючу та імперіалістичну політику; схвалюють європейські санкції проти Росії та підтримують європейські перспективи України [7]. Утім, серед окремих представників іспанської владної еліти та науковців існують проросійські настрої. Так, один із відомих мадридських політологів, директор центру політичних досліджень – Королівського інституту Елькано, Еміліо Ламо Еспіноса зазначає, що, на відміну від інших народів, іспанці не вважають Росію загрозою для світу і іспанський уряд не мав іншого вибору, як підтримати своїх західних партнерів при накладанні санкцій на Росію через Україну, однак, такі дії завдають великої економічної шкоди Іспанії [6]. Слід додати, що Іспанія встановила з нашим північним сусідом стратегічне партнерство.

У підсумку можна констатувати, що українсько-іспанські двосторонні відносини є стабільними, але не достатньо активними та ефективними.

Література

1. Договірні-правова база між Україною та Іспанією [Електронний ресурс] / Посольство України в Королівстві Іспанія. – Режим доступу: <http://spain.mfa.gov.ua/ua/ukraine-es/legal-acts>
2. На шляху до ЄС: іспанський рецепт для України [Електронний ресурс] / Інформаційний бюлетень Міжнародного центру перспективних досліджень, №41 (433), 2008 . – Режим доступу: <http://isps.com.ua/publications/nl.html>
3. Спільне комюніке про встановлення дипломатичних відносин між Україною Королівством Іспанія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/724_015
4. Україна та Іспанія висловили взаємну підтримку територіальній цілісності обох країн [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.unian.ua/politics/2215019-ukrajina-ta-ispaniya-vislovili-vzaemnu-pidtrimku-teritorialniy-tsilisnosti-oboh-krajin.html>
5. Українсько-іспанський стратегічний діалог. Україна на шляху до ЄС: проблеми, здобутки, перспективи. – К., "Заповіт", 2012. – 80 с.
6. Якубов А. Іспанія та Кремль: жорстокий романс [Електронний ресурс] / А. Якубов. – Режим доступу: https://www.ukrinform.ua/rubric-other_news/2157405-ispانيا-ta-kreml-zorstokij-romans.html
7. Voeja de Lasheras F. Carta de Europa: El debate espanol sobre la crisis de Ucrania [Електронний ресурс] / F.Vorja de Lasheras // Politica Exterior, n.160, julio-agosto, 2014. – Режим доступу: <https://www.politicaexterior.com/articulos/politica-exterior/carta-de-europa-el-debate-espanol-sobre-la-crisis-de-ucrania/>

Новоскольцева Людмила

*к. політ. н., доцент кафедри політології та правознавства
Луганський національний університет ім. Т. Шевченка*

НАЦІОНАЛЬНІ ІНТЕРЕСИ ТА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Входження України у світовий простір позначається відчутними зрушеннями в усіх сферах її життя – політичній, соціально-економічній тощо. Україна стала на шлях соціального прогресу, стабільності, реалізує ідею забезпечення пріоритету прав і безпечної життєдіяльності людини. Більш чітко визначається її місце та роль геополітичному та геоекономічному просторі. Відстежуються основні тенденції розвитку українського суспільства в сучасній цивілізації, осмислюються конкретні цілі й завдання з урахуванням наявних фінансових і матеріальних ресурсів держави, осмислюються оптимальні шляхи їх досягнення. Суспільство все більше усвідомлює, що відсутність в Україні громадського консенсусу з політичних, економічних, соціальних питань – одна

з головних причин не тільки кризи в Україні, але й системної кризи пострадянських суспільств.

„Сподівання української нації, які протягом віків жили ідеєю державної самостійності, здійснилися наприкінці ХХ століття. Україна здобула незалежність мирним демократичним шляхом, поклавши шляхом її становлення повернення до європейських цінностей” [5, с.3]. В Україні наявні передумови до подолання кризових явищ і поліпшення політичної, соціально-економічної ситуації в короткостроковій перспективі. За умови орієнтації на демократичні цінності розвиваються процеси формування громадянського суспільства та механізму соціального партнерства, формуються інтегральні національні цілі, які визначатимуть стратегічні етапи розвитку держави – поліпшення життя народу України, підвищення тривалості життя населення, конкурентоспроможності України в глобальній системі, зміцнення засад демократії. Відбуваються зміни світових цивілізаційних процесів в умовах глобальних перетворень у галузі економіки, політики, виробництва, торгівлі, фінансів, інформації, комунікації. Сучасна міжнародна правова система все більше й більше впливає на правові системи окремих держав, сприяє їх нівелюванню, призводить до стирання меж між муніципальним, міжнародним і транснаціональним правом.

Наслідки глобалізації суттєво впливають на історичну долю народів на континентах. Пошук адекватної моделі розвитку кожної держави, у тому числі й України, вимагає системного підходу до вміння глобально мислити. Глобалізація, на думку багатьох вчених, є новою фазою розвитку світогосподарських зв'язків, що ведуть до переходу від світової економіки держав до глобальної економіки. Перша розглядається ними як об'єднання взаємопов'язаних суверенних національних економік внаслідок їх інтеграції та інтернаціоналізації. Друга вважається вищою формою економічної діяльності у планетарному просторі [3, с.27]. Історія політичної глобалізації тісно пов'язана зі створенням перших міжнародних установ. Політична інтеграція капіталістичних держав сприяла поглибленню довгострокових світових відносин. Стрімке прискорення глобальних процесів стало результатом інтенсифікації низки економічних, політичних і технологічних факторів. Слід особливо відзначити, по-перше, засилля транснаціональних компаній у світовому господарстві; по-друге, формування ринкової економіки на постсоціалістичному просторі; по-третє, підвищення ролі інформаційних, комунікаційних і комп'ютерних технологій та їх значення в економічній глобалізації світу [2, с.3].

Завдання розробки й провадження ефективної національної стратегії визначення геополітичних пріоритетів і життєво важливих національних інтересів, стимуляції усвідомлення політичною елітою ролі й місця України в глобальному геополітичному просторі стають нині ключовими імперативами, визначальними чинниками її політичного майбутнього. Україна усвідомлює себе в політичному контексті й контексті розвитку світової цивілізації. Однак треба усвідомлювати також і те, як світова спільнота сприймає Україну і яким бачить її місце у сучасному світі. Визначення геополітичних інтересів України

потребує врахування складної системи інтересів різних країн, розкладу сил економічних, політичних, військових і духовних у кожному регіоні світу. Це стосується усіх країн, які прагнуть знайти власні інтереси в Україні, або являють для неї особливий інтерес. Пріоритетними сферами зовнішньополітичної діяльності визначено розширення участі в європейському регіональному співробітництві; активна участь у діяльності ООН; дієва співпраця з державами Європейської співдружності та НАТО[4, с.18].

Одним з головних напрямів зовнішньополітичної активності України є регіональне співробітництво, співпраця з країнами найближчого оточення: встановлення рівноправних, дружніх відносин зі своїми безпосередніми сусідами на основі визнання територіальної цілісності один одного, непорушності існуючих кордонів, створення відповідної договірно-правової бази. Європейська інтеграція України передбачає налагодження добрих відносин з сусідніми європейськими державами. Країни Центрально-Східної Європи зацікавлені в розвитку взаємовідносин та всебічній підтримці України, оскільки підтримка демократичного розвитку в Україні є важливим чинником їх власної безпеки. В зовнішню політику України вносяться певні корективи відповідно до міжнародних реалій, однак Україна намагається здійснювати послідовний і прогнозований стратегічний курс, що характеризує її як надійного та стабільного партнера на світовій арені.

Отримуючи можливість жити власним життям, Україна повинна була визначатись у таких напрямках: як і з ким укласти угоди і налагоджувати союзні відносини. Здобувши незалежність, Україна знову стоїть перед завданням визначення себе в тих напрямках. Визначення національного інтересу України у цьому питанні є стратегічним вибором, і сформовані рішення сьогодення позначаються на долі держави на десятиліття вперед. Геополітична ситуація України вимагає створення збалансованої системи відносин за всіма векторами. Проведені дослідження ученими містять усвідомлення невідворотності змін, що відбуваються в світі і створюють загрозу руйнування всесвіту, звертають увагу на необхідність зосередити зусилля міжнародної громадськості на відвертання цієї загрози. Підвищення значення глобальних проблем зумовлює зростання взаємозалежності учасників світового співтовариства, робить усе людство в умовах суперечливої структури відносин між різними країнами, регіонами, партіями, суспільними рухами активно діючим об'єктом історичного руху. Будь-який соціальний прогрес можливий лише за умови вирішення світових глобальних проблем, відвернення їх загрози яка накопчується на людство черговою хвилею.

Майбутнє людства залежить від того, в якій формі і яким чином будуть вирішені основні протиріччя історичної епохи. Сучасна ситуація потребує знання основних тенденцій світового соціального розвитку, і насамперед тих, які спричинили й поглиблюють кризу світової цивілізації. Осмислення сьогодення і майбутнього розвитку суспільства є врахування загальнолюдських інтересів, подолання військового протистояння, формування цілісної взаємопов'язаної світової співдружності, гуманізація і екологізація сучасної цивілізації. Політика, яка дає змогу фіксувати особливості розвитку сучасної

цивілізації активно впливає на цей процес. У вирішенні глобальних проблем сучасної цивілізації Україна має зайняти вагоме місце. В складному і суперечливому сучасному світі інтенсивне наростання проблем у сфері глобальної політики в третьому тисячолітті підвело цивілізації до критичної межі. Складність ситуації у сучасному світі породжується загостренням світових соціально-політичних проблем, які пов'язані між собою і впливають на усі сфери життя суспільства. Відмова від використання сили, застосування ефективних гарантій економічної та екологічної безпеки, реалізація на практиці таких понять як: суверенітет, незалежність, рівні права, соціальний захист – це ті аспекти, які досліджуються політологами, соціологами, футурологами та іншими фахівцями. Всі країни світу, без виключення, пов'язані тією чи іншою мірою з різними аспектами існування суспільства. Україна також бере активну участь у цьому процесі [1].

Підсумовуючи вищевикладене, слід зазначити, що для подолання негативів глобалістики з урахуванням світового теоретичного і практичного досвіду, власних умов і особливостей потрібний „рух назустріч”, як західних ліберальних демократій, так і країн, які прагнуть позбутися бідності, тоталітаризму, економічної і політичної нестабільності. Доволі часто за розговорами про демократію, про вільний ринок фінансів, ресурсів, робочої сили, криється жорстка політика захисту національних інтересів найбільш економічно розвинених держав. Ліберальні теорії глобального відкритого суспільства все частіше обґрунтовують економічний і політичний експансіонізм і гегемонізм, з вимогою відкриття кордонів країн другого і третього рівнів розвитку для безпосереднього втручання у внутрішні справи цих країн політичними, економічними та й військовими засобами. Глобалізація світу несе і позитивні і негативні наслідки. Добре коли усі нації відчують себе частиною людства, включені до глобальних інформаційних структур, до світової економіки і політики, але глобалізація веде до диктату наддержав, транснаціональних корпорацій, масових культур країн наддержав, звужує автономію національних держав.

Література

1. Арсеєнко А. Глобалізація чи поляризація: що чекає світ? / А. Арсеєнко // Урядовий кур'єр. – 2009. – 22 квітня.
2. Бжезінський З. Вибір: світове панування чи світове лідерство / Збігнев Бжезінський; пер. З англ. А. Іщенка. – К.: Вид. дім „Києво-Могилянська академія”, 2006. – 203 с.
3. Білорус О.Г. Глобальні трансформації і стратегії розвитку. Колективна монографія / О.Г. Білорус, Д.Г. Лук'яненко та ін. – К., 2001. – С.27.
4. Михальченко М.І. Соціально-політична трансформація України / М.І. Михальченко та ін. – К., 1998. – С. 26.
5. Програма Україна – 2020. – К., 2009. – С. 3.

ТРАНСФОРМАЦІЯ ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ УКРАЇНЦІВ У 1991-2018 РР.

Соціальні науки активно досліджують зовнішньополітичні цінності і орієнтири протягом останніх десятиліть. Необхідність такого дослідження пояснюють, зокрема, зв'язками між виробленням зовнішньополітичних рішень в державі та характером ціннісних установок її громадян. Ці дослідження дозволяють також прослідкувати якісні зміни зовнішньополітичних орієнтирів громадян під впливом соціальних змін, прогнозованих (та не прогнозованих) подій в політичному житті держави. У свою чергу знання зовнішньополітичних настроїв населення конкретної держави дозволяє її політичним силам побудувати якісну, виграшну, передвиборчу кампанію, а у випадку перемоги активно реалізувати зовнішньополітичний курс, який підтримає більшість її населення, забезпечити легітимність правлячої політичної еліти. Серед класичних і сучасних науковців, які аналізували і досі досліджують тему зовнішньополітичних орієнтацій, нами виділено зарубіжних – Г. Ласуела [8], Д. Уста [7] та вітчизняних – А. Биченка [1], В. Будкіна [2], О. Іванова [3], Н. Олексієнка [4].

Зокрема в Україні в зазначеному нами контексті динаміку змін зовнішньополітичних орієнтирів українців у 1991-2018 рр. досліджують декілька соціологічних організацій. Серед них: Центр соціальних та маркетингових досліджень «Социс», Центр ім. О. Разумкова, Центр «Соціальний моніторинг», Український інститут соціальних досліджень ім. О. Яременка, Київський міжнародний інститут соціології та Соціологічна група «Рейтинг». Більшість національних опитувань з метою виявлення зовнішньополітичних установок українського населення здійснюється у співпраці зазначених соціологічних центрів. Вони надають експертам документальну базу для виявлення закономірностей динаміки зовнішньополітичних установок нашого суспільства.

Так, за даними соціологічних досліджень Центру соціальних та маркетингових досліджень «Социс» для більшості представників українського суспільства протягом 1991-2014 рр. характерна стійка позитивна динаміка активної підтримки вступу України до ЄС. Разом з тим, протягом 2014-2018 рр. оцінка пріоритетності відносин з ЄС дещо знизилась через зростання частки тих, хто вважає пріоритетними відносини зі США. Серед українців протягом 2013-2015 рр. суттєво знизився ступень підтримки вступу України до Митного союзу разом з Білоруссю і Казахстаном [6].

Подібні дані надає і Центр ім. О. Разумкова в рамках соціологічного дослідження за підтримки уряду Швеції «Зовнішньополітичні орієнтації українців». За даними цих опитувань станом на березень 2015 р. громадяни України найчастіше (у 47,7% випадків) визначають зовнішньополітичним пріоритетом відносини з державами-членами ЄС. Лише 10% респондентів

вважають пріоритетними контакти з Росією, а 6,7% – з іншими країнами СНД. Принципово важливим є факт, що 22,6% жителів України не надають переваги ні вступу в ЄС, ні до Митного Союзу. Утрималися від відповіді та надали відповідь «проти всіх» 12,8% опитаних [5].

Можемо констатувати, що за підсумками подій 2013-2018 рр. – протиправних дій Росії в Криму та на сході України відбулося різке падіння рівня підтримки громадянами України вступу до Митного союзу, його прихильники почали голосувати за неприєднання України до жодної з наддержавних інституцій. На нашу думку, відношення українців до політичних процесів драматично скорегували Активність агресора на Сході трансформує зовнішньополітичні орієнтації українців, зруйнувавши їх відчуття геополітичної безпеки, яке надавала Росія (наприклад, Будапештський меморандум). Заперечення Росією власної участі в україно-російському конфлікті негативно відображається на ставленні до неї українських громадян, які до того активно підтримували вступ до Митного союзу, адже дії РФ «знецінюють» для її прихильників декларовані можливості України після її вступу в Митний союз. Також, в умовах війни до 8,3% станом на 2016 р. скоротилося число українців, які «не готові давати відповідь на питання», щодо зовнішньополітичного курсу держави.

Протягом 1991-2018 рр. відбулись значні коливання зовнішньополітичних орієнтацій українців. Відзначимо, що протягом всього періоду ступінь підтримки вступу України до ЄС був високим і мав позитивну динаміку, натомість ставлення до інтеграційних процесів з Росією значно погіршилось. Число прихильників РФ, натомість, скоротилося за рахунок прихильників вступу України до ЄС або налагодження стійких контактів зі США.

Література

1. Биченко А. Зовнішньополітичні орієнтації української молоді [Електронний ресурс] / А. Биченко // Україна у ХХІ сторіччі: Матеріали круглого столу. – Режим доступу: <http://dif.org.ua/category/publications>;
2. Будкін В. Зовнішньополітичні орієнтації як чинник політичної боротьби в Україні / В. Будкін, О. Парахонська, О. Потехін // Політична думка, – 1997. – №3. – С. 91-98.
3. Іванов О. Репрезентація зовнішньополітичних орієнтацій населення в публічній комунікації владних еліт: дис. ... д. соціолог. н.: 01.03.12 / О. Іванов. – К., 2012. – 276 с.
4. Олексієнко Н. Формування зовнішньополітичних орієнтацій суспільств перехідного періоду засобами масової комунікації (на прикладі України, Росії та Польщі) / Н. Олексієнко. – К.: ВД «Києво-Могилянська академія», 2001. – 302 с.
5. Результати соціологічного дослідження «Зовнішньополітичні орієнтації громадян України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://old.razumkov.org.ua/ukr/news.php?news_id=477.
6. Соціологічного опитування станом на початок березня 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://old.socis.kiev.ua/ua/press/nove-sotsiolohichnoho-opytuvannja-stanom-z-25-ljutoho-po-4-bereznja-2014.html>.

7. Lasswell H. The policy orientation / H. Lasswell. – NY.: Independence, 2018. – P. 3–15

8. Oost S. Futures of science with and for society: towards transformative policy orientations / [Oost, Kuhlmann, Matamoros, Stegmaier]. – London.: Foresight, 2016. – 296 с.

Старінська Іванна
студентка гр. МВ-23
Національний університет «Львівська політехніка»
Науковий керівник: к. політ. н. Зазуляк З.М.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРОТИДІЇ ТЕРОРИЗМУ В УКРАЇНІ

Проблема протидії тероризму в Україні стала особливо актуальною із початком агресії з боку Російської Федерації, яка порушила територіальну цілісність нашої держави та ставить під загрозу її незалежність. Безпосередню загрозу для національної безпеки України становить і діяльність міжнародних терористичних організацій. Важливим елементом забезпечення національної безпеки в цілому є підвищення стійкості держави і суспільства до терористичної загрози.

Антитерористична система може вважатися стійкою, якщо у її складі є всі необхідні елементи, спроможна передбачати й оцінювати ризики і загрози, прогнозувати їх характер і можливі масштаби, формує резерви і альтернативні стратегії (плани) на випадок надзвичайних ситуацій, здатна швидко й адекватно реагувати на загрозу, адаптуватися до умов, що швидко змінюються, забезпечувати безперервність процесу управління і відновлюватися після руйнівних наслідків кризи. Для підвищення стійкості України до терористичної загрози, необхідно враховувати як власний, так і передовий іноземний досвід.

Терористична активність в Україні має такі характерні прояви:

- використання «класичної» тактики терору (вибухи, залякування, диверсії) не тільки у районі проведення АТО, а й у інших регіонах України;
- застосування важкої зброї, у т. ч. проти мирного населення;
- використання цивільного населення як «живого щита» (ведення вогню з житлових кварталів населених пунктів, розміщення зброї біля шкіл, лікарень, дитячих садків);
- переслідування громадян за політичні або релігійні переконання;
- жорстоке поводження із захопленими українськими військовослужбовцями,
- проукраїнськи налаштованими мешканцями Донбасу та окупованого Криму;
- перешкоджання діяльності міжнародних, у т. ч. гуманітарних, організацій: недопущення гуманітарних конвоїв ООН, погрози та обстріли СММ ОБСЄ, виведення з ладу та викрадення спостережного обладнання ОБСЄ;

- активний пропагандистсько-психологічний маніпулятивний вплив на молодь;
- активне використання мережі Інтернет (пропаганда, вербування, фінансування).

Сьогодні Україна не відноситься до груп країн, для яких рівень загрози від міжнародного тероризму є найвищим. Але існує низка чинників, які констатують існування вірогідності посилення в Україні терористичної загрози [5], зокрема:

- 1) стратегічне географічне розміщення України;
- 2) складна політична ситуація в країні;
- 3) активізація сепаратистських рухів;
- 4) високий рівень корупції;
- 5) постійне збільшення кількості осіб, які перебувають за межею бідності;
- 6) порушення конституційних прав і свобод людини і громадянина;
- 7) розширення нелегального ринку зброї тощо.

Об'єктами потенційних терористичних посягань з боку міжнародних терористичних організацій на території України можуть стати посольства країн з підвищеним рівнем терористичної загрози. З огляду на це заходи щодо захисту дипломатичних установ потребують посилення.

Нові гібридні виклики і загрози свідчать про необхідність подальшого удосконалення державної системи протидії тероризму за такими напрямками:

- оновлення концептуальних засад;
- уточнення профільної нормативно-правової бази;
- удосконалення організаційного забезпечення (взаємодія сил і засобів у рамках проведення АТО, інформаційне забезпечення, взаємодія з громадянами).

В Україні діє Концепція боротьби проти тероризму ухвалена Указом Президента України від 23 квітня 2013 р. № 230/2013 [4], відповідно до якої основну загрозу для України становить діяльність міжнародних терористичних організацій. Концепція визначила 8 основних напрямів реалізації заходів та 5 пріоритетів державної політики у сфері боротьби з тероризмом, які базуються на комплексному системному підході до вирішення проблеми та охоплюють усі загальновизнані складники процесу протидії тероризму: запобігання терористичній діяльності, її виявлення і припинення, усунення та мінімізація наслідків, а також інформаційне, наукове та інше забезпечення боротьби з тероризмом, міжнародне співробітництво з питань боротьби з тероризмом. Реалізація Концепції сприятиме забезпеченню захисту прав і свобод людини і громадянина, захисту суспільства і держави від терористичних посягань, зменшенню ризиків терористичних проявів, покращенню координації діяльності суб'єктів боротьби з тероризмом, ефективності їх діяльності, зміцненню міжнародної взаємодії у сфері боротьби з тероризмом. Слід зазначити, що Концепція відіграла важливу роль у формуванні основ відповідної державної системи, визначивши принципи її організації, принципово важливі напрями її функціонування.

Незалежно від цілей, окремих організацій та громадян, характерною ознакою тероризму є спосіб його досягнення – свідоме та демонстративне застосування насильства, спрямоване передусім проти мирних неозброєних людей.

В Україні відсутній законодавчо визначений механізм визнання організації терористичною. Така ситуація, а також недосконалість порядків формування відповідних санкційних списків та їх неузгодженість не дозволяють повною мірою реалізувати норми українського антитерористичного законодавства і не сприяють зміцненню загальнодержавної системи боротьби з тероризмом. Ведення та оприлюднення списків організацій, визнаних у встановленому законом порядку терористичними, є не лише потужним засобом протидії тероризму, а й важливим інструментом комунікації держави та суспільства, оскільки дозволяє публічно засвідчити зв'язок тієї чи іншої організації з протиправною діяльністю.

Аналізуючи положення українського законодавства, можна констатувати, що віднести організацію до терористичної або такої, що пов'язана із здійсненням терористичної діяльності, можливо лише у судовому порядку.

В Україні визначені різні процедури застосування санкцій щодо осіб/суб'єктів, пов'язаних з провадженням терористичної діяльності (судова і позасудова).

Запровадженню процедури визнання організації терористичною в Україні перешкоджає низка недоліків законодавства [2, С. 26]. Зокрема, наразі не визначено:

- державний орган, який відповідно до своїх повноважень звертатиметься до суду з пропозицією визнати організацію терористичною;
- інстанційну підсудність справ про визнання організації терористичною;
- межі доказування того, що діяльність організації містить ознаки терористичної;
- процедуру розгляду судами справ про визнання організації терористичною.

Усунення зазначених недоліків законодавства України дозволить врегулювати процедуру визнання організації терористичною, а також удосконалити і узгодити порядки формування і ведення відповідних санкційних списків.

Ключовою ознакою національної стійкості [3] є здатність системи (об'єкта) адаптуватися до дії загроз і умов, які швидко змінюються (у т. ч. криз/руйнувань).

У цілому держава може вважатися стійкою, якщо вона здатна:

- 1) постійно функціонувати у нормальному режимі, адаптуватися до різних умов;
- 2) витримувати неочікувані удари;
- 3) відновлюватися після руйнівних наслідків явищ/дій будь-якої природи до бажаної рівноваги за умови збереження безперервності процесу управління.

Державна система протидії тероризму в Україні включає всі необхідні елементи [1]:

- національне антитерористичне законодавство;
- суб'єкти боротьби з тероризмом і координуючий орган;
- єдина державна система запобігання, реагування і припинення терактів та мінімізації їх наслідків;
- державна політика у сфері протидії тероризму;
- система прийняття рішень у сфері протидії тероризму.

Надійність державної системи протидії тероризму забезпечується шляхом: готовності сил і засобів різної відомчої належності, що залучаються до проведення антитерористичних заходів; належного рівня захисту та охорони об'єктів можливих терористичних посягань; проведення командно-штабних, тактико-спеціальних навчань і тренувань з антитерористичної тематики; здійснення запобіжних, режимних, організаційних і роз'яснювальних заходів, ефективної координації та міжвідомчої взаємодії управлінської ланки суб'єктів боротьби з тероризмом.

Важливим елементом забезпечення надійності системи є здатність передбачати й

оцінювати ризики і загрози, прогнозувати їх характер і можливі масштаби. На це спрямована, зокрема, така діяльність суб'єктів боротьби з тероризмом, як: постійний обмін інформацією; моніторинг загроз вчинення терактів на території України та за кордоном; своєчасне виявлення та усунення причин і умов, що сприяють їх вчиненню; прогнозування ймовірних наслідків таких дій; здійснення постійного контролю за розвитком подій, пов'язаних із загрозою вчинення теракту; проведення узгоджених оперативно-розшукових та інших заходів.

Підсумовуючи викладене, можна констатувати, що державна система протидії тероризму в Україні є достатньо стійкою за критеріями надійності, існування резервів, адаптивності, реагування, відновлення. Це дозволяє передбачати загрози, обмежувати їх вплив, своєчасно реагувати, адаптуватися до змін безпекового середовища, забезпечувати розвиток системи. Проте, існує низка чинників, які можуть здійснювати негативний вплив на стійкість державної системи протидії тероризму, зокрема:

- політичні впливи на державну систему протидії тероризму;
- недостатність або відсутність координації та міжвідомчої взаємодії;
- недостатня компетентність управлінської ланки суб'єктів боротьби з тероризмом;
- невідповідність особового складу суб'єктів боротьби з тероризмом до виконання завдань на різних етапах;
- недостатнє матеріально-технічне забезпечення, неефективне використання наявних фінансових та матеріальних ресурсів;
- недовіра з боку населення і, як результат, – можлива протидія роботі суб'єктів;
- боротьби з тероризмом.

Література

1. Закон України «Про боротьбу з тероризмом» від 20 березня 2003 р. № 638-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 25. – Ст. 180.

2. Карчевський М. В. Ефективність кримінально-правового регулювання в Україні : інформаційно-аналітичні матеріали за результатами опитування експертів / МВС України, Луган. держ. ун-т внутр. справ ім. Е. О. Дідоренка. – Суми : РВВДУВС імені Е. О. Дідоренка, 2015. – 48 с.

3. Марутян Р. Національна стійкість як основний інструмент протистояння у гібридній війні. [Електронний ресурс] / Р. Марутян. – Режим доступу: <http://matrix-info.com/2018/03/06/natsionalna-stijkist-yak-osnovnyj-instrument-protystoyannya-u-gibrydnij-vijni/>

4. Указ Президента України «Про Концепцію боротьби з тероризмом» від 23 квітня 2013 р. № 230/2013.

5. Указ Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 року «Про Стратегію національної безпеки України»» від 26 травня 2015 р. № 287/2015.

Сухорольська Ірина

к. політ. н., асистент кафедри ПМВ

Національний університет «Львівська політехніка»

Дев'ятко Анна

студентка гр. МВ-43

Національний університет «Львівська політехніка»

ГРОМАДСЬКА ДИПЛОМАТІЯ УКРАЇНИ В ПОЛЬЩІ: АКТУАЛЬНІСТЬ, ВИКЛИКИ ТА ПОЛІТИЧНИЙ КОНТЕКСТ

Суспільно-політичні процеси сучасного світу пов'язані з масштабними трансформаціями і появою нових засобів та інструментів впливу. Загальноприйнятою можна вважати позицію, що передбачає необхідність нарощення державою м'якої сили (здатності вирішувати завдання міжнародної політики не вдаючись до примусу) поряд із жорсткою силою – тобто, військовою та економічною могутністю. Одним із найважливіших інструментів збільшення м'якої сили є громадська (публічна) дипломатія. Зазвичай це поняття позначає різноманітну діяльність широкого кола суб'єктів (держав, міжнародних організацій, глобальних неурядових структур) з метою впливу і взаємодії з зовнішніми цільовими аудиторіями громадськості [8, С. 166-167].

На сьогодні в Україні потенціал цього інструментарію залишається недостатньо розкритим, існуючі заходи здебільшого базуються на застарілих підходах та ретроспективних поглядах. Хоча офіційних ініціатив є доволі багато (наприклад, нещодавно Кабінет Міністрів України прийняв розпорядження від 21.06.2017 №430-р «Про утворення державної установи «Український інститут» для формування позитивного іміджу держави у світі, а Міністерство закордонних справ своїм наказом затвердило його статут [5]),

проте якість їхньої реалізації є не завжди високою, і далеко не усі вони приносять вагомий результат.

У реаліях сучасних міжнародних відносин, ураховуючи зростання ролі громадянського суспільства, без розроблення ефективних стратегій нарощення м'якої сили Україна все більше перетворюватиметься на об'єкт зовнішніх ініціатив і впливів чужоземних акторів замість утвердження власної міжнародної суб'єктності. Існуючі тенденції щодо обговорення «українського питання» в Європі, а також цілеспрямовані ворожі інформаційні кампанії з боку Росії та історико-культурні спекуляції інших сусідніх країн, актуалізують питання розвитку української громадської дипломатії, зокрема спрямованої на цільові аудиторії громадськості країн Східної Європи – насамперед, Польщі.

Своїм корінням україно-польські відносини сягають давніх часів (ще 981 року Великий князь Київський Володимир Святославович відвоював у поляків східнослов'янські «Червенські міста»). Утім, сучасний етап міждержавних стосунків цих народів розпочинається із вересня 1989 року, коли у Польщі до влади прийшли продемократичні сили, які активно підтримали створення української держави (Польща – перша у світі офіційно визнала незалежність України). Впродовж наступних 25 років саме Польща здобула імідж головного «адвоката України» у Європі та всіляко підтримувала євроінтеграційні і демократичні прагнення нашої держави. Однак, 2015 рік став початком серйозних змін у двосторонніх відносинах. Після президентських та парламентських виборів владу у Польщі здобула консервативна партія «Право і справедливість», скептично налаштована до ліберально-демократичних цінностей та ідей «єдиної Європи» [10]. Під час виборчої кампанії, а також по її завершенню вона послуговувалася радикальною риторикою, у тому числі спрямованою проти України [3]. У 2016 році Польським Сеймом була прийнята резолюція про так званій «геноцид поляків в Україні», яка зазнала жорсткої критики в Україні [2].

Результати соціологічних опитувань свідчать про хороше ставлення українців до поляків та польської держави паралельно зі зменшенням довіри до українців у Польщі. На тлі російської агресії розпалювання конфліктів між Україною та Польщею є прямою загрозою безпеці у Східній Європі та може мати трагічні наслідки для обох народів [4]. За таких умов саме громадська дипломатія може стати ефективним інструментом знаття напруги у відносинах і знаходження точок порозуміння.

Основними цілями громадської дипломатії України в Польщі можна вважати інформування (донесення альтернативної, об'єктивної та неупередженої інформації про події та Україну загалом), створення позитивного іміджу країни та покращення розуміння українців польським суспільством. У ситуації, що склалася, велику увагу варто приділяти формуванню спільного, збалансованого та узгодженого погляду на трагічні історичні події, що були спільно пережиті у минулому, та протистоянню антиукраїнським інформаційним кампаніям, які розгортаються у Польщі (ймовірно, за підтримки проросійських сил). Досягнути цього можна за допомогою: 1) співпраці з вітчизняними та зарубіжними засобами масової

інформації; 2) розвитку інтернет-комунікації та поширення інформації в соціальних мережах; 3) організації тематичних публічних заходів – як в Україні, так і Польщі, із залученням провідних та рейтингових громадських діячів і учасників міжнародних процесів; 4) сприяння різноманітним програмам обміну, спрямованим на творення довірливої атмосфери та багаторівневої мережі зв'язків [9, С. 15].

Залучення до громадської дипломатії неурядових акторів обох країн у відповідності з середньо- та довгостроковими пріоритетами України може значно підсилити зовнішню політику держави. До прикладу, впродовж двох останніх років оприлюднено низку спільних заяв неурядових організацій України та Польщі щодо важливості налагодження стосунків між суспільствами. Український громадський діяч Тарас Качка зазначає, що «левова частка важливих питань порядку денного – це питання позиції суспільства, від якої відштовхуються політики», тому «громадянському суспільству, у найширшому значенні цього слова, потрібно більше розмовляти зі своїми колегами». Схожої думки дотримується голова Центру польських і європейських студій Києво-Могилянської академії Олена Бетлій, яка вважає, що «основне – налагоджувати контакти між людьми» і «пам'ятати, що політика змінюється, але відносини між країнами базуються на людських стосунках» [3].

Громадська дипломатія України повинна сповна використовувати потенціал існуючих українських НУО у Польщі. З-поміж них варто відзначити «Об'єднання українців у Польщі» («ОУП», пол. «Związek Ukraińców w Polsce»), створене ще у 1990 році. Членами Об'єднання є близько 7 тисяч українців усіх вікових категорій, які регулярно беруть участь у різноманітних проектах та заходах, таких як «Лемківська академія», табори скаутської організації «Пласт», концерти, фестивалі української культури, історичні семінари та інше. Щотижня починаючи з часу заснування організація видає часопис «Наше Слово», друкує книги, співпрацює з телебаченням та радіо, випускає україномовні програми [7].

Ще одна українська неурядова організація в Польщі – «Об'єднання лемків» (пол. «Zjednoczenie Łemków») розвиває українську культуру, випускає періодичну літературу, піклується про історичні пам'ятки, організовує масові заходи [6]. У 2014 році на хвилі революційних українських настроїв поляками та українцями була створена громадська організація «Євромайдан-Варшава», з-поміж цілей якої варто відзначити побудову якісного польсько-українського діалогу та розвиток співробітництва між державами. Організація співпрацює з посольством України у Польщі та проводить різноманітні акції на підтримку України [11]. Активною є також молодіжна організація «Асоціація українських студентів у Польщі» (пол. «Stowarzyszenie Studentów Ukraińskich w Polsce», «SUP»), яка створена з метою інтеграції українських студентів та покращення їхньої комунікації з польським академічним середовищем, органами влади, бізнесом та іншими інституціями [1].

Підсумовуючи, варто ще раз наголосити на важливості громадської дипломатії як інструмента м'якої сили, особливо в умовах погіршення міждержавних відносин та загострення протиріч. Беручи до уваги складнощі

україно-польських стосунків, нерозв'язані суперечки та антиукраїнську риторику, можна констатувати недостатнє використання Україною засобів громадської дипломатії для реагування на зазначені загрози і виклики. Утім, продумана державна стратегія української громадської дипломатії в Польщі, яка передбачає використання потенціалу громадянського суспільства обох країн, може сприяти налагодженню відносин на засадах рівноправності та взаємної поваги.

Література

1. Асоціація Студентів Українських у Польщі (SUP) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pol-ukr.com/uk/sup/>
2. В'ятрович: Без зміни скандального закону історична дискусія з Польщею припиниться [Електронний ресурс] // Європейська правда. – 23.02.2018. – Режим доступу: <https://tinyurl.com/y88m8bs2>
3. Завгородня І. Відносини України і Польщі: монополії на правду бути не може [Електронний ресурс] / Інна Завгородня // Deutsche Welle. – 17.11.2017. – Режим доступу: <https://tinyurl.com/ydfhe59e>
4. Ісаєв І. Що сталося з поляками? [Електронний ресурс] / Ігор Ісаєв // Тексти.org.ua. – 10.08.2016. – Режим доступу: <https://tinyurl.com/y9zoheqb>
5. Наказ Міністерства закордонних справ України від 6.12.2017 № 540 «Про затвердження Статуту державної установи «Український інститут».
6. Об'єднання лемків [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.lemkounion.republika.pl>
7. Об'єднання українців у Польщі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.our.ukraine.com.pl>
8. Сухорольська І. Ю. Громадська дипломатія як чинник демократизації політичної системи України / Ірина Юріївна Сухорольська: дис. канд. політ. наук: 23.00.02. – Львів, 2015. – 205 с.
9. Тищенко-Тишковець О. М. Публічна дипломатія у системі зовнішньої політики / Олена Миколаївна Тищенко-Тишковець: автореф. дис. канд. політ. наук: 23.00.03. – Київ, 2011. – 20 с.
10. Change in Poland, but what Change? Assumptions of Law and Justice Party Foreign Policy [Електронний ресурс] / Stefan Batory Foundation. – Режим доступу: <http://tinyurl.com/n37zvja>
11. Euromaidan Warszawa [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.euromaidanwarszawa.com/ua/>

Цебенко Олег

*к. політ. н., асистент кафедри ПМВ
Національний університет «Львівська політехніка»*

Здоровега Мар'яна

*к. політ. н., асистент кафедри ПМВ
Національний університет «Львівська політехніка»*

ПЕРСПЕКТИВИ ЗАЛУЧЕННЯ МИРОТВОРЦІВ ООН У КОНФЛІКТ НА ДОНБАСІ

Російсько-українська війна протягом останніх чотирьох років завдала значних втрат українській державі. Жертвами російської агресії стали понад 10 тисяч загиблих, більше 25 тисяч поранених. Даний конфлікт є однією з найбільших загроз міжнародній безпеці і потребує усіх можливих міжнародних механізмів врегулювання. На сьогоднішній день весь комплекс міжнародних заходів не дає достатнього ефекту по зупиненню війни [2].

Одним із найефективніших механізмів врегулювання збройних конфліктів є застосування миротворчих військ ООН. Саме цей сценарій активно обговорюється міжнародною спільнотою та керівництвом України. 20 вересня 2017 року президент України Петро Порошенко здійснив візит до Генасамблеї ООН, де на засіданні закликав негайно вести миротворчу місію на територію України [2].

Позиція української держави та суспільства є єдиною – мандат миротворчих військ ООН має розповсюджуватись на територію окупованого Донбасу і повинні розміститись виключно на кордоні між Україною та Росією. Нажаль, позиція Кремля є іншою (Росія є постійним членом Ради Безпеки ООН), вони наполягають на позиціонуванні миротворців на лінії розмежування окупованих територій. Українське МЗС наполягає на тому, що будь-яка міжнародна миротворча присутність має запроваджуватися за згодою та після вичерпних консультацій з українською стороною, передбачати виведення всіх окупаційних військ та найманців, а також їхньої зброї з території України і забезпечувати надійний контроль українсько-російського кордону для запобігання потраплянню російських військових, зброї, техніки і найманців на територію України. Також, звичайно, виключається можливість участі у миротворчій місії російських окупаційних військ та представників терористичних угруповань.

Згідно заяви Президента України Петра Порошенка на Мюнхенській конференції з безпеки, де активно обговорювалося питання введення на Донбас миротворців ООН, для того щоб миротворча місія була ефективною і забезпечила повернення окупованих територій під український суверенітет, необхідно здійснювати повномасштабний міжнародний тиск на Росію. Миротворці повинні мати право роззброювати незаконні збройні формування, миротворці повинні забезпечити відсутність іноземних військ на окупованій території. Обов'язковим компонентом має бути присутність миротворців на неконтрольованій частині україно-російського кордону [1].

Звичайно, важливим компонентом є формування складу миротворчого контингенту. Відповідно до принципу миротворчих операцій, в них не беруть участь сусідні країни. Об'єктивним була б ситуація, щоб у склад місії не входили країни-члени НАТО. Більшість міжнародної спільноти виступає з припинення війни на Сході України та введення туди миротворців.

Варто врахувати той факт, що рішення про застосування миротворчих військ приймається в Раді Безпеки ООН, де постійним членом є Росія, яка скоріш за все заблокує це рішення.

Отже підсумовуючи, станом на сьогодні миротворчі війська розглядаються як ключовий механізм вирішення та припинення війни на Донбасі. Українські дипломати усіма можливими шляхами намагаються досягти цієї цілі. Дискусія ведеться навколо можливих напрямків реалізації миротворчої місії в Україні. Найкращим є варіант повного покриття мандатом тимчасово непідконтрольних територій, з різними функціями на окремих ділянках, що не створить чіткого адміністративного розмежування між непідконтрольною та підконтрольною частиною України, дозволить якісно моніторити територію та кордон, а також режим припинення вогню, із механізмами допомоги у проведенні виборів, розмінування, роззброєння та надання гуманітарної допомоги[2]. Найбільшою загрозою існування місії є Російська федерація, яка може заблокувати рішення в Раді безпеки ООН. Але, все ж таки, необхідно робити все можливе з метою досягнення цієї цілі, піднімати усі дипломатичні канали та максимально тиснути на Російську Федерацію.

Література

1. Миротворці на Донбасі – мертвонароджена місія? [Електронний ресурс] / BBC Україна від 6.09.2017 р. – Режим доступу: bbc.com/Ukrainian/amp/features-41177760
2. Шелест Г. Усі деталі миротворчої місії: яка битва чекає на Україну в ООН [Електронний ресурс] / Г. Шелест // Європейська правда від 7.09.2017 р. – Режим доступу: <http://www.eurointegration.com.ua/articles/2017/09/7/7070625/>